

TARTALOM

<i>Dr. Ficsor Mihály</i>	Nyugaton a helyzet változatlan? Jelentés a közösségi szabadalomért vívott állóháborúból	5
<i>Dr. Jókúti András</i>	Egy kiméra születése. Kísérlet egy egységes európai szabadalmi bíraskodási rendszer létrehozására	27
<i>Hatházi István</i>	Információkutatás a műanyagiparban – II. rész	50
<i>Dr. Fodor Klaudia Franciska</i>	A digitális magáncélú másolás kompenzációjának lehetőségei	65
<i>Dr. Vida Sándor</i>	Mit ér a védjegyhasználat reklámtárgyakon? Az Európai Bíróság ítélete a Wellness-ügyben	89
<i>Erkel András</i>	Technikatörténet: Freund Mihály	98
FÓRUM	Módszerek a találmányok oltalmába ütköző termékek gyártása és forgalmazása miatt indított bitorlási perek elkerülésére, a lehetséges ellenlépések	104
<i>Tidrenczel Béla</i>	Az MSZH nemzetközi együttműködési tevékenységének főbb jellemzői 2009 első felében	110
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről	146
Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből		168
Könyv- és folyóiratszemle		189
Summaries		205

A folyóiratban megjelenő tanulmányok a szerzők véleményét tükrözik, amely nem feltétlenül azonos a szerkesztőbizottság álláspontjával.

CONTENTS

<i>Dr Mihály Ficsor</i>	All Quiet on the Western Front? Report on the “trench war” fought for the Community patent	5
<i>Dr András Jókúti</i>	The birth of a chimera. Attempts at the establishment of a unified European patent litigation system	27
<i>István Hatházi</i>	Information search in the plastics industry – Part II	50
<i>Dr Klaudia Franciska Fodor</i>	The possibilities of compensation for digital copying for private purposes	65
<i>Dr Sándor Vida</i>	The use of a mark on publicity materials – ECJ’s judgment in the case WELLNESS	89
<i>András Erkel</i>	History of technology: Mihály Freund	98
FORUM	Methods for avoiding infringement proceedings initiated due to the production and distribution of products violating rights conferred by invention protection, possible actions to take	104
<i>Béla Tidrenczel</i>	The main characteristics of the international cooperation activities of the HPO in the first half of 2009	110
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	News in the field of industrial property protection abroad	146
	Selection of advisory opinions of the Body of Experts on Copyright	168
	Review of books and periodicals	189
	Summaries	205

NYUGATON A HELYZET VÁLTOZATLAN?*

JELENTÉS A KÖZÖSSÉGI SZABADALOMÉRT VÍVOTT ÁLLÓHÁBORÚBÓL

I. ELŐZMÉNYEK

1.1. Az Európai Bizottság 2000 augusztusában terjesztette elő a közösségi szabadalomról szóló tanácsi rendeletre vonatkozó javaslatát.¹ Számos tárgyalási forduló és hosszas egyeztetési folyamat eredményeképpen a Tanács hatáskörrel rendelkező formációi 2003. március 3-án és március 6-án közös politikai megközelítést² fogadtak el a közösségi szabadalomról. A közös politikai megközelítés alapján sem sikerült azonban megalkotni a rendeletet. A tervezet átdolgozása sem vezetett tehát sikerre, a tagállamok között fennmaradt – elsősorban a fordítási követelményekkel összefüggő – vitás kérdések miatt. A tervezettel kapcsolatos egyeztetések 2004 második felében holtpontra jutottak.

Az Európai Bizottság 2006. január 9-én konzultációt kezdeményezett az európai szabadalmi rendszer jövőjéről.³ A Bizottság a konzultációs folyamat eredményeire építve 2007. április 3-án közleményt⁴ tett közzé, amelyben felvázolta az európai szabadalmi rendszer továbbfejlesztésének lehetséges irányait. A bizottsági közlemény tárgyában az Európai Koordinációs Tárcaközi Bizottság (EKTB)⁵ szellemi tulajdonért felelős alcsoportja kialakította

* A tanulmány címe Erich Maria Remarque regényének címét idézi.

¹ Proposal for a Council Regulation on the Community patent. COM(2000) 412 final, 2000/0177(CNS), Brussels, 1 August 2000.

² 7159/03 PI 24, Brussels, 7 March 2003.

³ European Commission, Internal Market and Services DG, Questionnaire on the patent system in Europe. Brussels, 09/01/06, http://ec.europa.eu/internal_market/indprop/patent/consultation_en.htm; *Ficsor Mihály*: Nyilvános meghallgatás Európa jövőbeli szabadalmi politikájáról. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1. (111.) évf., 4. szám, 2006. augusztus, p. 249–257.; a 2006. évi publikációban foglaltakat ez az írás csak a feltétlenül szükséges mértékben ismétli meg, illetve idézi fel, ehelyett a korábbi cikkben közöltek ismeretének feltételezésére épít.

⁴ A Bizottság közleménye az Európai Parlament és a Tanács részére – A szabadalmi rendszer továbbfejlesztése Európában; Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – Enhancing the patent system in Europe. COM (2007) 29-03-07; *Ficsor Mihály*: Az Európai Bizottság közleménye Európa szabadalmi rendszerének továbbfejlesztéséről. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2. (112.) évf., 3. szám, 2007. június, p. 5–14.; a 2007. évi publikációban foglaltakat ez az írás csak a feltétlenül szükséges mértékben ismétli meg, illetve idézi fel, ehelyett a korábbi cikkben közöltek ismeretének feltételezésére épít.

⁵ L. az Európai Unió döntéshozatali tevékenységében való részvételről és az ehhez kapcsolódó kormányzati koordinációról szóló 1123/2006. (XII. 15.) Korm. határozatot.

és az EKTB 2007. április 27-én elfogadta az ún. induló tárgyalási álláspontot, amelyet a magyar delegációk következetesen képviseltek a közösségi szabadalommal kapcsolatos európai uniós üléseken. Ehhez az alapmandátumhoz a későbbiek során kiegészítő tárgyalási álláspontok is készültek, továbbá Magyarország részéről számos alkalommal tettünk – az érintett kormányzati szervek között előzetesen egyeztetett – írásbeli észrevételeket a sorozatosan előterjesztett és felülvizsgált munkaanyagokra. A Versenyképességi Tanács 2008. májusi és decemberi, valamint 2009. májusi ülésére is mindezek alapján készült el a hazai álláspont. Időközben azonban a közösségi szabadalom és az integrált európai szabadalmi bírászkodás ügyében számos olyan új fejlemény következett be, amelyre tekintettel időszerrűvé vált új alapmandátum kidolgozása és az EKTB elé való terjesztése. Ennek kellő megalapozása érdekében az EKTB szellemi tulajdonért felelős szakértői alcsoportja széles körű társadalmi konzultációt kezdeményezett, véleményt kérve az érintett érdek-képviselői és szakmai szervezetektől. E konzultáció tanulságaira nagyban építve készült el a közösségi szabadalommal kapcsolatos új alapmandátum (a szakzsargonban ezt „TÁP”-ként is emlegetik, a „tárgyalási álláspont” rövidítését, betűszavát használva). Ezt az új alapmandátumot az EKTB 2009. június 2-i (247.) ülésén jóváhagyták.

1.2. Ennek az írásnak az a célja, hogy a közösségi szabadalommal kapcsolatos legutóbbi fejleményeket, az e tárgyban született legújabb tervezeteket és tanulmányokat elsősorban a felülvizsgált, megújított magyar álláspont mentén ismertesse. A szóban forgó tervezetek és tanulmányok a következők:

- az elnökség munkaanyagként előterjesztett felülvizsgált javaslata a közösségi szabadalomról szóló tanácsi rendeletre (8588/09 PI 28),⁶
- az elnökség munkaanyaga a szabadalmi hivatalok közötti együttműködésnek a közösségi szabadalom kapcsán történő továbbfejlesztéséről (6044/09 PI 9),⁷
- a Bizottság szolgálatainak munkaanyaga a közösségi szabadalom fenntartási díjainak felosztásáról (13752/08 PI 65).⁸

⁶ Munkadokumentum az Elnökségtől: Felülvizsgált javaslat – A Tanács rendelete a közösségi szabadalomról. Brüsszel, 2009. április 7. (09.06) (OR. en), 8588/09 PI 28; Presidency working document – Revised proposal for a Council Regulation on the Community patent. Brussels, 7 April 2009, 8588/09 PI 28; a rendelettervezet egyes rendelkezéseit e dokumentum hivatalos magyar szövegéből idézzük, noha e fordítás helyenként még hagy kívánni valót maga után.

⁷ Presidency working document – Towards an Enhanced Partnership between Patent Offices under the Community Patent. Brussels, 3 February 2009, 6044/09 PI 9.

⁸ Working document from the Commission services – Distribution of Annual Renewal Fees from the Community Patent. Brussels, 3 October 2008, 13752/08 PI 65.

II. A KÖZÖSSÉGI SZABADALOMRÓL SZÓLÓ RENDELET TERVEZETE

A rendelettervezet általános vonásai

2.1. A közösségi szabadalomról szóló tanácsi rendeletre vonatkozó – elnökségi munkaanyagként előterjesztett – felülvizsgált javaslat (8588/09 PI 28)⁹ főbb vonalaiban továbbra is követi a Bizottság 2000 augusztusában előterjesztett eredeti javaslatát,¹⁰ és nem sokban különbözik annak legutóbbi – a szlovén elnökség által készített – változatától (9465/08 PI 25).¹¹ A rendelettervezet szerint a közösségi szabadalom egységes jellegű volna, ahhoz a Közösség egész területén, valamennyi tagállamban ugyanaz a jogi hatály fűződne. A közösségi szabadalmat csak a Közösség egészére vonatkozóan lehetne megadni, átruházni vagy megsemmisíteni, és csak ugyanilyen hatállyal lehetne oltalmának megszűnését megállapítani.¹² A közösségi szabadalom egységes jellege az általánosnak tekinthető felfogás szerint az Európai Unió egységes belső piacának természetéhez igazodik, annak igényeit elégíti ki.¹³ A közösségi szabadalmi rendszer ugyanakkor nem váltaná fel, nem szüntetné meg és nem tenné feleslegessé a nemzeti szabadalmak rendszerét,¹⁴ a rendelettervezet e két rendszer

⁹ L. a 6) lábjegyzetet.

¹⁰ L. az 1) lábjegyzetet.

¹¹ Presidency working document – Revised proposal for a Council Regulation on the Community patent. Brussels, 23 May 2008, 9465/08 PI 25.

¹² A tervezet 2. cikkének (2) bekezdése értelmében: „A közösségi szabadalom egységes jellegű. A közösségi szabadalom hatálya a Közösség egész területére kiterjed, és csak a Közösség egésze vonatkozásában adható meg, ruházható át, nyilvánítható érvénytelennek, illetve szűnik meg.”

¹³ A tervezet preambulumának (1) bekezdése szerint: „A Közösség tevékenységei közé tartozik egy olyan belső piac kialakítása, amelyet az áruk szabad mozgásának útjában álló akadályok megszüntetése jellemez, valamint egy olyan rendszer létrehozása, amely biztosítja, hogy a verseny a belső piacon ne torzuljon. E célok megvalósítását elősegíti az olyan jogi feltételek kialakítása, amelyek lehetővé teszik, hogy a vállalkozások tevékenységeiket az áruk előállítása és forgalmazása tekintetében a közösségi léptékhez igazítsák. A vállalkozások rendelkezésére álló jogi eszközök között szerepelnie kell egy egységes oltalmat élvező szabadalomnak, amelynek hatálya a Közösség területének egészére kiterjedően egységes.”

¹⁴ Az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) által az Európai Szabadalmi Egyezmény [ESZE, I. a 16) lábjegyzetet] alapján megadott európai szabadalmakat is valójában – megadásukat követően – a „nemzeti szabadalmak rendszeréhez” kell sorolni. [L. az ESZE 2. cikkének (2) bekezdését, amelynek értelmében az európai szabadalom mindegyik szerződő államban, amelyre kiterjedően azt megadták, ugyanazzal a hatállyal rendelkezik és ugyanolyan feltételek alá esik, mint az ebben az államban megadott nemzeti szabadalom, kivéve, ha az egyezmény eltérően rendelkezik. A találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (Szt.) 84/G. §-a is ezt tükrözi annak kimondásával, hogy az európai szabadalom azonos hatályú a Magyar Szabadalmi Hivatal által megadott szabadalommal. L. még továbbá az ESZE 64. cikkét.] A közösségi szabadalom mellett a rendelettervezet szerint nemcsak a nemzeti úton megadott szabadalmak maradnak fenn, hanem a „hagyományos”, azaz a nemzeti szabadalmi rendszerek részévé váló európai szabadalmak is.

együttéléséből indul ki, párhuzamos fennállásuk feltételezésére épül.¹⁵ A rendelettervezet szerint a közösségi szabadalmakat az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) adná meg, ami igényli a Közösség csatlakozását az Európai Szabadalmi Egyezményhez (az ESZE-hez)¹⁶ azt követően, hogy erre az egyezmény megfelelő módosításával jogi lehetőség nyílik. A közösségi szabadalom megadásáig terjedő szakasz kérdéseit az ESZE rendezné, azaz e tekintetben a közösségi szabadalom az európai szabadalom egyik válfaja volna. A közösségi rendelet ezért a szabadalom megadását követően jelentkező kérdések szabályozására szorítkozik; e kérdésekben viszont autonóm, közösségi jogrendet alakítana ki.¹⁷

2.2. A tervezettel kapcsolatban még számos nyitott, vitatott kérdés maradt. A legfontosabbak közé a következők tartoznak: a közösségi szabadalom nyelvi rezsimje, a közösségi szabadalom kapcsán érvényesülő nyelvi-fordítási követelmények; az ESZE és a rendelettervezet viszonya; a tagállamok nemzeti szabadalmi hivatalainak szerepe – és kapcsolatuk az ESZH-val – a közösségi szabadalmi rendszer működtetésében; a közösségi szabadalom fenntartásáért fizetett díjak felosztása az ESZH, illetve a tagállamok nemzeti szabadalmi hivatalai között. Mindezekre ez az írás külön-külön kitér.

¹⁵ A rendelettervezet preambuluma (4b) bekezdése erről a következőképpen szól: „A közösségi szabadalom harmadik lehetőséget kínál. E helyett a bejelentőknek továbbra is lehetőségük lesz nemzeti vagy európai szabadalmat kérelmezni. Ez a rendelet nem sérti a tagállamok nemzeti szabadalom adására vonatkozó jogát, és nem lép a tagállamok szabadalmi jogszabályai vagy az EPC [azaz az ESZE] által létrehozott európai szabadalmi jog helyébe.”

¹⁶ A Magyar Köztársaság 2003. január 1-jével csatlakozott az ESZE-hez, az egyezményt a 2002. évi L. törvény hirdette ki.

¹⁷ A tervezet 2. cikkének (1) bekezdése szerint: „A közösségi szabadalom a Közösséget megjelölő, az EPO [azaz az ESZH] által az EPC rendelkezései értelmében megadott szabadalom.” Emellett a preambulom (2) és (2a) bekezdése kinyilvánítja, hogy „... az EPO szakértelmét fel kell használni a közösségi szabadalom megadása során”, és hogy az „EPO központi szerepet tölt majd be a közösségi szabadalmak kezelésében, a bejelentések vizsgálata és a közösségi szabadalmak megadása tekintetében pedig kizárólagos hatáskörrel bír majd”. A preambulom (3)–(4a) bekezdései pedig a közösségi rendelet és az ESZE viszonyát hivatottak megvilágítani: „Az Európai Közösség az EPC-hez való csatlakozással olyan területként lesz az Egyezmény rendszerének része, amelyre vonatkozóan egységes szabadalom adható. A közösségi szabadalomra tehát az annak megadása előtti szakaszban az EPC irányadó. Ennélfogva elegendő, ha a Közösség a rendelettel a közösségi szabadalomra annak megadását követően alkalmazandó jogszabályt alkotja meg. Az EPO-t a közösségi szabadalom annak megadása utáni szakaszban történő kezelésével is meg kell bízni, például ami a nemzeti szabadalmi hivatalok vonatkozásában az éves díjak beszedését és elosztását, továbbá a Közösségi Szabadalmi Lajstrom kezelését illeti. Amennyiben ez a rendelet másképp nem rendelkezik, a közösségi szabadalomra alkalmazandó anyagi jogra – például a szabadalmaztathatóságot, a szabadalmi oltalom körét, a szabadalmi oltalom korlátait illetően – az EPC és a nemzeti jog közösségi jognak megfelelő vonatkozó rendelkezései irányadók.”

2.3. A rendelettervezethez szorosan kapcsolódik az Európai és Közösségi Szabadalmi Bíróság létrehozása és az erre kidolgozott megállapodástervezet;¹⁸ erről az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle e számában külön tanulmány ad ismertetést.

A közösségi szabadalom nyelvi rezsimje

2.4. A tervezet 24a–24c. cikkei szabályozzák a közösségi szabadalom nyelvi feltételeit. A 24a. cikk a közösségi szabadalmi bejelentés benyújtása kapcsán irányoz elő fordítási könnyítéseket és kedvező költségviselési szabályokat. A 24b. cikk alapján jogi relevanciájú fordítás nem készülne az angol, francia vagy német nyelven megadott közösségi szabadalomról (még annak igénypontjairól sem); csupán a szabadalmi tájékoztatás céljára lehetne – egyéni kezdeményezésre („on demand”) – letölteni gépi úton készült fordítást az ESZH honlapjáról. A 24c. cikk szerint jogvita esetén a szabadalmasnak kellene a saját költségén a feltételezett bitorló vagy a bíróság rendelkezésére bocsátani a szabadalom fordítását. Érdemes sorra venni ezeket a szabályokat, és külön-külön elemezni, illetve értékelni őket.

2.5. A tervezet 24a. cikke talányosan rendelkezik a bejelentés nyelvéről:

„A közösségi szabadalmi bejelentést az EPC-ben [azaz az ESZE-ben] említett nyelvek egyikén kell benyújtani. A bejelentő azonban ehelyett tagállamának egyik hivatalos nyelvén is megteheti a bejelentését, amely nyelvnek az EU hivatalos nyelvének kell lennie. Ez utóbbi esetben a bejelentést le kell fordítani az EPO valamelyik hivatalos nyelvére, amelyet a bejelentőnek az eljárás nyelveként meg kell jelölnie. A kapcsolódó fordítási költségeket a rendszer viseli.”

Az értelmezéshez nem nyújt sok segítséget a preambulum idevágó bekezdése sem:

„(2b) A közösségi szabadalomra irányuló bejelentést közvetlenül az EPO-nál [azaz az ESZH-nál] vagy valamelyik tagállam nemzeti szabadalmi hivatalánál kellene benyújtani. Annak érdekében, hogy különösen a kkv-k számára könnyebbé váljon a szabadalmi rendszer igénybevétele, azokban a tagállamokban, amelyek nyelve nem tartozik az EPO hivatalos nyelvei közé, a bejelentőknek lehetőséget kell biztosítani arra, hogy a bejelentést a nemzeti szabadalmi hivatal munkanyelvén tehesék, amennyiben az az EU valamelyik hivatalos nyelve. Abban az esetben, ha a bejelentő az EPO hivatalos nyelveitől eltérő nyelven nyújtja be a bejelentést, meg kell jelölnie az EPO valamelyik hivatalos nyelvét az eljárás nyelvének. A fordításhoz kapcsolódó költségeket a rendszer viseli (közös költségviselés).”

A rendelettervezettel kapcsolatos előkészítő iratok még olyan elképzelést is vázoltak, hogy az adott tagállam nemzeti iparjogvédelmi hatóságára tartozhatna az ESZH hivatalos

¹⁸ Working document from the General Secretariat of the Council – Draft Agreement on the European and Community Patents Court and Draft Statute – Revised Presidency text. Brussels, 23 March 2009, 7928/09 PI 23, COUR 29. L. az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle e számában *Jókúti András* tanulmányát.

nyelveitől különböző nemzeti nyelven nála benyújtott európai szabadalmi bejelentésnek az ESZH valamelyik hivatalos nyelvére történő fordítása.¹⁹

A közösségi szabadalmi bejelentések benyújtására javasolt nyelvi rezsim (vagyis a 24a. cikk, különösen annak második mondata) nem áll összhangban az ESZE 14. cikkének (2) bekezdésével,²⁰ valamint a Szabadalmi Jogi Szerződés 5. cikkének (2) bekezdésével.²¹ Mindkét rendelkezés megengedi ugyanis (bizonyos adatok kivételével) a szabadalmi bejelentés bármely nyelven történő benyújtását. A rendelettervezet e cikke egyébként pedig csupán részlegesen megismétli az ESZE idevágó rendelkezéseit,²² aminek a funkciója nem világos. (A tervezettel kapcsolatos előkészítő iratban tükröződő elképzelésre reagálva pedig indokolt jelezni: a nemzeti szabadalmi hivatalok számára nem irányozható elő semmiféle szerepkör az európai szabadalmi bejelentések fordításainak elkészítésében; ez csak a bejelentőre tarthat, a nemzeti hivatalok feladataival összeegyeztethetetlen volna.) A magyar álláspont ez ügyben is arra az alapelvre épül, hogy a fordítás csak a szabadalmas felelőssége, kockázata és költsége lehet.²³

¹⁹ „[I]n order to facilitate access to the patent system for SMEs in those Member States who do not have a language in common with one of the EPO’s languages, applicants should be entitled to file applications in their own language with their national office. The national office would then take care of the translation of the application into one of the EPO languages designated by the applicant as language of proceedings. National offices would then be reimbursed for these costs by the Community patent system (mutualisation of the costs) ...” Presidency working document – Towards a Community patent – Translation arrangements and distribution of fees. Brussels, 28 April 2008, 8928/08 PI 22.

²⁰ Az ESZE 14. cikkének (2) bekezdése ugyanis eleve megengedi – bármiféle megszorítás nélkül – az európai szabadalmi bejelentés bármely nyelven történő benyújtását, feltéve, hogy az ESZH valamelyik hivatalos nyelvén készült fordítást később, az előírt határidőn belül benyújtják. L. még a 22) lábjegyzetben található magyarázatot.

²¹ A Genfben, 2000. június 1-jén elfogadott Szabadalmi Jogi Szerződés (PLT) kihirdetéséről a 2007. évi CXXXXI. törvény gondoskodik. A PLT 5. cikkének (2) b) pontja szerint a bejelentés leírásnak tekinthető része a bejelentési nap céljaira bármilyen nyelven benyújtható.

²² Az Európai Szabadalmi Szervezet (ESZSZ) mindkét szervének, azaz mind az ESZH-nak, mind az Igazgatótanácsnak három hivatalos nyelve van: az angol, a francia és a német [ESZE 14. cikk (1) bek. és 31. cikk]. Ezek közül a bejelentő által választott egyik nyelv lesz – főszabályként – az ESZH előtt az eljárás nyelve; a bejelentőnek az említett nyelvek egyikén kell benyújtania vagy arra kell lefordítania az európai szabadalmi bejelentést. Az európai szabadalmi bejelentéseket az eljárás nyelvén kell közzétenni; az európai szabadalmak leírásait is ezen a nyelven készítik el és hirdetik meg, ennek azonban párosulnia kell az igénypontok fordításával az ESZH másik két hivatalos nyelvén. Az Európai Szabadalmi Közlöny és az ESZH Hivatalos Lapja az ESZH mindhárom hivatalos nyelvén megjelenik; az európai szabadalmi nyilvántartásba való bejegyzések szintén mindhárom hivatalos nyelven megtörténnek; kétség esetén közülük az eljárás nyelvén tett bejegyzés a hiteles [ESZE 14. cikk (2)–(8) bek. és az ESZE-hez kapcsolódó Végrehajtási Szabályzat (ESZE VSZ) 3–7. szabályai; az ESZE VSZ kihirdetéséről l. a 319/2007. (XII. 5.) Korm. rendeletet]. L. még a 20) lábjegyzetben foglaltakat.

²³ E nézetet megerősítették a hazai szakmai szervezeteknek a konzultáció során tett észrevételei is. Pl. *Molnár Imrénének* a Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület szakmai továbbképzésén (Balatonfüreden, 2009. szeptember 11-én) tartott korreferátuma (p. 1) szerint: „Álláspontunk szerint kizárólag a bejelentő vagy az általa megbízott személy lehet a fordító, hiszen a bejelentő felel a szabadalmi bejelentés tartalmáért (l. például az Európai Szabadalmi Egyezmény 70. cikkelyét), hiszen ő kíván jogot szerezni. Elfogadhatatlannak tűnik, hogy az adott esetben az MSZH bízjon meg – a bejelentőn kívül – bárkit is a fordítással. Mi van, ha a fordítás hibás lesz, például oltalmi köre szűkebb? Az MSZH fogja vállalni az ebből eredő károk megtérítését a szabadalmas számára?”

2.6. Ha lehet, még inkább vitatható – és vitatott is – a rendelettervezet 24b. cikke. Ez a cikk szól a közzétett közösségi szabadalmi bejelentésekkel és a megadott közösségi szabadalmakkal kapcsolatos fordítási „szolgáltatásról”. Fordítási követelményről nem beszélhetünk, hiszen e cikk semmiféle olyan követelményt nem támaszt, amelynek elmulasztása vagy nem megfelelő teljesítése jogkövetkezményt vonna maga után. A 24b. cikk alcíme szerint „szabadalmi információk szolgáltatását célzó fordításokról” volna szó. A kapcsolódó preambulumbekkezdés a következőképpen próbál „megagyazni” a 24b. cikknek:

„(5) A Közösség annak érdekében, hogy elősegítse a szabadalmi információhoz való hozzáférést, valamint a technológiai ismeretek és a soknyelvűség terjesztését, a közösségi szabadalomra vonatkozóan gépi fordítóprogramot hoz létre, amely azonnali hozzáférést biztosít majd a közzétett szabadalmi bejelentések fordításához valamennyi uniós hivatalos nyelven. A program az érdeklődők kérésére az interneten keresztül nyújtana fordítást a szabadalmi bejelentésről annak közzétételét követően. Ezek a gyorsfordítások kizárólag tájékoztató jellegűek lennének, joghatással nem bírnának. A program finanszírozását a rendszer biztosítja, és a program teljes körű működése akkor kezdődik, amikor a közösségi szabadalmi rendszer hatályba lép.”

Maga a 24b. cikk pedig a következőképpen rendelkezik:

„(1) A szabadalmi bejelentés közzétételét követően szabadalmi információk szolgáltatása céljából a szabadalmi leírások és igénypontok valamennyi közösségi hivatalos nyelvi fordítását rendelkezésre kell bocsátani.

(2) Ezeket a fordításokat egy központi szakszolgálat gépi fordítóprogram segítségével, kérésre készíti el. E fordítóprogram műszaki terminológiát tartalmazó, a nemzetközi szabadalmi osztályozási rendszerhez kapcsolódó elektronikus szótárakkal működik majd.

(3) Az e cikkben említett fordítások tájékoztató jellegűek, joghatással nem rendelkeznek.”

A közzétett közösségi szabadalmi bejelentésekre és – különösképpen – a megadott közösségi szabadalmakra a 24b. cikkben előírányzott – pusztán tájékoztatási célú – automatikus, gépi fordítás, amely egyedi lehívással válna hozzáférhetővé az érdeklődők számára, számos okból kifogásolható. A szabadalmakkal kapcsolatos minden eddigi – tervezett vagy ténylegesen érvényesülő – fordítási követelmény arra az elvre épül, hogy a fordítás a szabadalmas felelőssége, kockázata és költsége. A tervezet szerint ez megváltozna, és mindez a „rendszer”, azaz ez esetben feltehetőleg az ESZH-t, az ESZH költségvetését terhelné. Kétséges továbbá, hogy kijelenthető-e az ESZH által hozzáférhetővé tett fordításokról (még ha gépi úton készüléne is), hogy nincs, nem lehet jogi hatásuk. Egyrészt a szabadalmi rendszer legitimációs alapjához tartozik a publikációs elv, a találmánynak a köz számára való feltárása, a szabadalmak információs funkciója. Másrészt, jogvita esetén a bíróság bizonytalannal zárható el attól, hogy az eset összes körülménye közt azt is mérlegelje és értékelje, hogy a bitorló (vagy az állítólagos bitorló) az ESZH honlapjáról lehívott fordításban bízva, annak alapján tájékozódva járt el. Kérdéses az is, hogy a gépi fordításról miért kell egyáltalán a rendeletben külön rendelkezni, ha annak nincs semmilyen joghatása, és arról egyébként

is az ESZH-nak kellene gondoskodnia. S végül a gépi fordítás opciója kifogásolható amiatt is, mert középtávon nem várható, hogy ezen az úton megfelelő minőségű fordítások készülnének. Ezt megerősítette a közelmúltban a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) Nemzetközi Irodájának idevágó elemzése is.²⁴ A gépi fordítások súlyos hiányosságaira a magyarországi szakmai szervezetek is felhívták a figyelmet.²⁵

2.7. A tervezet 24c. cikke meglehetősen pongyolán, hiányosan szól arról, hogy a közösségi szabadalom teljes fordítását jogvita esetén mindazonáltal el kellene készítenie a szabadalmasnak:

„Közösségi szabadalommal kapcsolatos jogvita esetén a szabadalom jogosultja saját költségén

a) a feltételezett szabadalombitorló kérésére rendelkezésre bocsátja a szabadalomnak azon állam hivatalos nyelvén készített, teljes fordítását, amelyben a feltételezett szabadalombitorlásra sor került, illetve amelyben a feltételezett szabadalombitorló székhelye található;

b) bírósági eljárás során a bíróság kérésére rendelkezésre bocsátja a szabadalomnak az eljárás nyelvén készített, teljes fordítását.”

A bevezető szöveg általában jogvitát említ, az a) pont viszont már csak bitorlás esetén látszik alkalmazhatónak. Úgy tűnik továbbá, hogy e cikk és a bíraskodási megállapodás tervezete (III. részének II. fejezete)²⁶ között sincs meg a kívánatos összhang. [Lehet ugyan éppenséggel érvelni azzal, hogy a megállapodástervezet az eljárás nyelvét szabályozza, a rendelettervezet e cikke pedig a jogérvényesítés feltételeként írta elő a közösségi szabadalom teljes lefordítását. Ez az érvelés azonban nem volna túl meggyőző. Egyrészt kevés értelme volna valamely nyelven megkövetelni a szabadalom fordítását, ha az eljárás nem azon a nyelven folyik. Másrészt a rendelettervezet 24c. cikkének b) pontja eleve úgy szól,

²⁴ „The quality of machine translation is expected to constantly increase ... However, there is no expectation that such translations will become sufficiently accurate to be useful for publication purposes and thus legal purposes in the near future.” WIPO PCT/A/38/4, July 31, 2008.

²⁵ „Az új tervezet fordítási megoldás-javaslatát ... szerintünk olyan lehetetlen helyzetet fog okozni, hogy az eddig is nehezen érthető szabadalmi szövegek, párosulva a központilag nyújtott gépi fordításokkal, egyszerűen érthetetlené válnak, tehát a ... veszélyek hatványozódnak. Az utóbbi években alkalmunk volt néhány, valószínűleg a tervezett rendszerrel készített magyar szakmai fordítás érvényesítésre küldött szövegének ellenőrzésére; az eredmény lesújtó volt, és nem valószínű, hogy belátható időn belül lényeges javulás lenne várható.” Észrevétel a Magyar Szabadalmi Ügyvivői Kamarától, Budapest, 2009. május 14., p. 2.; „A jelenlegi technikai körülmények (fordítógép+software) között ... tökéletesen használhatatlan fordítások születnek: az AIPPI bostoni kongresszusán köröztek az ESZH programjával spanyolról angolra fordított szöveget, teljesen értelmetlen volt! Így azután a szabadalmi rendszer egyik értéke, a közkeletű tájékoztatása sikkadna el. Ugyancsak aggályos a joghatály-nélküliség!” A Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda állásfoglalása a közösségi szabadalommal és a közösségi bíraskodással kapcsolatosan. Budapest, 2009. május, p. 1.

²⁶ L. a 18) lábjegyzetben említett elnökségi munkadokumentumot és tanulmányt. Elég itt annyit megjegyezni, hogy a megállapodástervezet több rendelkezéséből is adódhat olyan eredmény, hogy a bírósági eljárás nyelve a „szabadalom nyelve” lesz, azaz az a nyelv, amelyen az ESZH előtti eljárást lefolytatták.

hogy a bíróság az eljárás nyelvére való teljes fordítást követelhetné meg; az a) pont pedig csak bitorlási ügyekben „lépne be”.²⁷

2.8. Az új alapmandátumban is tükröződő magyar álláspont szerint a fordításokat illetően a 2003. évi közös politikai megközelítésben²⁸ vagy a Londoni Megállapodásban foglalta-

²⁷ A rendelettervezet e cikkének szövegezését mindazonáltal annak tudatában érdemes csupán kritizálni, hogy az nagyban „hajaz” a Londoni Megállapodás 2. cikkének megfogalmazására.

²⁸ A 2003. márciusi közös politikai megközelítés [1. a 2) lábjegyzet] abból indult ki, hogy a közösségi szabadalom nyelvi rezsimjének ki kell elégítenie a következő követelményeket: anyagilag megengedhetőnek és költségkímélőnek kell lennie (affordability, cost-efficiency), miközben garantálnia kell a jogbiztonságot és a diszkriminációmentességet (legal certainty and non-discrimination). A megadásáig terjedő szakaszban a közösségi szabadalom nyelvi szabályai az ESZE szerint alakultak volna. A közösségi szabadalom hatályosulásához megkövetelt fordításokról a közös politikai megközelítés 2.3. pontja a következőképpen szól:

„A jogbiztonság érdekében – különösen a kártérítés iránti perekkel és igényekkel kapcsolatban –, valamint a diszkriminációmentesség és a szabadalmazott technológia terjesztése céljából, a bejelentőnek, amint megadják a szabadalmat, be kell nyújtania az összes igénypont fordítását a Közösség összes hivatalos nyelvén, kivéve, ha valamely tagállam lemond a hivatalos nyelvére készítendő fordításról. A fordításokat az ESZH-nál fogják benyújtani, és költségeit a bejelentőnek kell viselnie, aki a szabadalmi bejelentésbe foglalandó igénypontok számáról és hosszáról amúgy is dönt, befolyást gyakorolva ezzel a fordítási költségekre.”

A Tanács a közös politikai megközelítés e pontjához az a nyilatkozatot fűzte, hogy az „amint megadják a szabadalmat” kifejezést úgy kell érteni: a szabadalom megadásától számított ésszerű időn belül. Ez idő alatt pedig, addig is, amíg a fordítások rendelkezésre nem állnak, a szabadalmat érvényesnek (pontosabban: hatályosnak) kell tekinteni. A Tanács nyugtázta továbbá, hogy a német delegáció szerint ésszerű idő volna a szabadalom megadásától számított két év is (szemben az ESZE 65. cikke szerinti legalább három hónappal, illetve a Luxemburgi Egyezmény 30. cikke alapján előírt három hónappal). Később ez vált az egyik olyan kérdéssé, amelyben nem sikerült konszenzust elérni a rendelettervezetnek a közös politikai megközelítéssel összhangban történő átdolgozása során. Az ésszerű időre vonatkozó tagállami javaslatok a három és a huszonnégy hónapos időtartam között ingadoztak, hat, kilenc és tizenkét hónapos közbülső opciókkal. További vitatéma volt, hogy a közösségi szabadalom igénypontjainak – a szabadalom hatályosulásához megkövetelt – fordításait hol kelljen előterjeszteni. Az akkori rendelettervezet 24a. cikke értelmében – a jelentő válasza szerint – a fordítást vagy az ESZH-nál, vagy a fordítással megegyező hivatalos nyelvet használó tagállam (erre vállalkozó) nemzeti szabadalmi hivatalánál lehetett volna előterjeszteni, azzal, hogy az utóbbi haladéktalanul továbbította volna azt az ESZH-hoz. A fordításokat az ESZH publikálta volna internetes adatbázisában, illetve juttatta volna el külön is a tagállamok nemzeti szabadalmi hatóságaihoz. Egyes tagállamok kötelezővé tették volna, mások pedig kizárták volna a fordításnak a „nyelv szerint illetékes” nemzeti hivatalnál történő előterjesztését. Még mélyebb nézetkülönbség alakult ki abban, hogy a hibás fordításhoz és annak kijavításához milyen jogkövetkezmények fűződjenek. Több tagállam számára sem volt elfogadható, hogy a szóban forgó rendelettervezet 24c. cikke az ESZE 70. cikkében foglaltakhoz képest a szabadalmas javára billentette volna el az érdekegyensúlyt: a szűkebb terjedelmű oltalmat eredményező korábbi fordításban bízó, jóhiszemű személyeknek csupán két évre és csak díjfizetés ellenében engedett volna továbbhasználati jogot. Emellett a tervezet 44. cikkének (3a) bekezdése a hibás fordításban bízó személyeket is csak akkor mentesítette volna a bitorlásért való kártérítési felelősség alól, ha nem tudták vagy kellő gondosság mellett sem tudhatták volna, hogy bitorolják a szabadalmat. A 2003. márciusi közös politikai megközelítés mentén megindult jogalkotási folyamat végül épp az említett kérdésekben kialakult nézetkülönbségek miatt rekedt meg és jutott holtpontra.

kat²⁹ tudnánk elfogadni (mindkettő azt eredményezné, hogy legalább a közösségi szabadalom igénypontjairól készülne – joghatással rendelkező – magyar fordítás). Kulcskérdés, hogy a fordításhoz, illetve a hibás fordításhoz érdemi jogkövetkezmények fűződjenek, azaz az igénypontoknak az EU hivatalos nyelveire való lefordítása legyen a közösségi szabadalom hatályosulásának (illetve érvényességének) feltétele, a hibás fordítás jogkövetkezményeit pedig a szabadalmasok viseljék, és ne a jóhiszemű harmadik személyek.³⁰ A Londoni Megál-

²⁹ Agreement on the application of Article 65 of the Convention on the grant of European Patents (WPR/6/00 Rev. 3, Limassol, 09. 06. 2000.). OJ EPO 2001, p. 549. (Magyar nyelvű hivatalos címe szerint: a Londonban, 2000. október 17-én kelt, az európai szabadalmak megadásáról szóló Egyezmény 65. cikkének alkalmazásáról szóló Megállapodás.) A Londoni Megállapodás szerint a részes országok eltekintenek az ESZE 65. cikkének (1) bekezdésében lehetővé tett fordítási követelmény érvényesítésétől, vagyis annak előírásától, hogy az európai szabadalomnak az adott országban való hatályossá tételéhez meghatározott határidőn belül be kell nyújtani az európai szabadalom fordítását az érintett állam hivatalos nyelvén. Ennek feltétele szabadalom az országokban, amelyeknek az ESZH valamelyik hivatalos nyelve (vagyis az angol, a francia vagy a német) nem hivatalos nyelve, hogy a szabadalom szövege az említett három hivatalos nyelv közül az érintett ország által választott nyelven rendelkezésre álljon. Továbbá ezek az országok a megállapodáshoz való csatlakozásuk után is megkövetelhetik az igénypontoknak a saját hivatalos nyelvükre való lefordítását. Az érintett ország hivatalos nyelvére – a megállapodás szerint – csak akkor kell az európai szabadalom szövegét lefordítani, ha a szabadalommal kapcsolatban jogvita keletkezik. A Londoni Megállapodás – amelynek Magyarország 2011. január 1-jével válik részesevé – 2008. május 1-jén lépett hatályba. A Londoni Megállapodást hazánkban a 2009. évi XXXIII. törvény hirdeti ki.

³⁰ L. az ESZE 70. cikkét, illetve az Szt. 84/J–84/K. §-át. Az ESZE 70. cikke az európai szabadalmi bejelentés és az európai szabadalom hiteles szövegét jelöli ki. Az európai szabadalmi bejelentés, illetve az európai szabadalom hiteles szövege az ESZH előtti bármely eljárásban és bármely szerződő államban az ESZH előtti eljárás nyelve szerinti szöveg [ESZE 70. cikk (1) bek.]. Bármelyik szerződő állam előírhatja viszont, hogy ha az európai szabadalmi bejelentés vagy az európai szabadalom alapján fennálló oltalom terjedelmét az érintett állam hivatalos nyelvén készült fordítás szűkebben határozza meg, mint az ESZH előtti eljárás nyelve szerinti szöveg, az adott államban – a megsemmisítési eljárás esetét kivéve – e fordítás szövege minősüljön hitelesnek [ESZE 70. cikk (3) bek.]. Ha valamely szerződő állam él ezzel a szabályozási opcióval, lehetővé kell tennie a fordítás kijavítását, illetve továbbhasználati jogot kell adnia a szűkebb terjedelmű oltalmat eredményező korábbi fordításban bízó, jóhiszemű személyeknek [ESZE 70. cikk (4) bek.]. A szerződő államoknak adott e szabályozási mozgásteret tölti ki az Szt. 84/J. és 84/K. §-a. Ha az európai szabadalmi bejelentés és az európai szabadalom igénypontjainak, illetve leírásának magyar nyelvű fordítása szerint a szabadalmi oltalom terjedelme szűkebb, mint az ESZH előtti eljárás nyelvén készült igénypontok, illetve leírás szerint, a szabadalmi oltalom terjedelmét a magyar nyelvű fordítás szerint kell megállapítani, kivéve az európai szabadalom megsemmisítésének kérdésében (mert abban mindig az ESZH előtti eljárás nyelvén készült szöveg lesz az irányadó) (Szt. 84/J. §). Ugyanakkor a bejelentő, illetve a szabadalmas bármikor kérheti az igénypontok, illetve a leírás magyar nyelvű fordításának kijavítását. A kijavított fordítás szerinti oltalom akkor válik hatályossá, amikor az MSZH közölte a hatósági tájékoztatást a fordítás kijavításáról [Szt. 84/K. § (1) és (2) bek.]. Az ESZE 70. cikkének (4) bekezdésére épülő továbbhasználati jogot az Szt. 84/K. §-ának (6) bekezdése szabályozza: azzal szemben, aki a fordítás kijavítására vonatkozó hatósági tájékoztatás közlésének napját megelőzően kezdte meg belföldön, jóhiszeműen és gazdasági tevékenysége körében a korábbi fordítás szerint a szabadalomba nem ütköző hasznosítást, vagy ilyen hasznosítás érdekében komoly előkészületet tett, az európai szabadalom oltalma – a hasznosításnak, illetve az előkészületnek az említett hatósági tájékoztatás közlésének napján meglévő mértékéig – hatálytalan. Az ebből eredő jogosultságot csak a jogosult gazdálkodó szervezettel [Ptk. 685. § c) pont] vagy annak – a hasznosítást, illetve az előkészületet folytató – szervezeti egységével együtt lehet átruházni.

lapodás alapulvétele mellett különösképpen az szólna, hogy Magyarország 2011. január 1-jei hatállyal csatlakozik a megállapodáshoz (az Országgyűlés a közelmúltban fogadta el az erről szóló törvényt).³¹ A Londoni Megállapodásra építő opció a magyarországi érdek-képviseleti és szakmai szervezetekkel lefolytatott konzultáció során is támogatást kapott.³² A Londoni Megállapodást mind ez idáig az Európai Unió 11 tagállama ratifikálta (közülük tízben már hatályos, Magyarország pedig 2011. január 1-jén lép hatályba a megállapodás).

A közösségi szabadalom mint az európai szabadalom válfaja; a rendelettervezet és az ESZE viszonya

2.9. Hasonlóan a bíraskodási megállapodáshoz,³³ a rendelettervezet is abba a hibába esik, hogy nem tisztázza (illetve nem tükrözi pontosan) az európai és a közösségi szabadalom, illetve az ESZE és a közösségi szabadalomról szóló rendelet közötti viszonyt. Ez különösen szembeűnő pl. a tervezet 2. és 28. cikke esetében. A 2. cikk (3) bekezdésének második mondata megfelelkezni látszik arról, hogy a közösségi szabadalmakat az ESZE alapján adják majd meg.³⁴ A 2. cikk (4) bekezdése pedig indokolatlanul és igazolhatatlan módon megfordítja a Közösség nemzetközi szerződésai és saját jogszabályai közötti hierarchiát,³⁵ hiszen – legalábbis látszólag – a tanácsi rendeletnek adna elsődlegességet az ESZE-vel szemben (holott az utóbbinak a Közösség is szerződő felévé válna).³⁶ A tervezet számos további ponton kerül problematikus viszonyba az ESZE rendelkezéseivel. A 28. cikk pl. fölösle-

³¹ L. a 29) lábjegyzetet.

³² A MAGYOSZ pl. javasolta, hogy „a fordítási követelmények feleljenek meg a Londoni Megállapodásban lefektetett követelményeknek”. A MAGYOSZ véleménye. Budapest, 2009. április 28., p. 2.

³³ L. a 18) lábjegyzetben említett elnökségi munkadokumentumot és tanulmányt.

³⁴ A tervezet 2. cikke (3) bekezdésének első két mondata a következőképpen szól: „A közösségi szabadalom önálló jellegű. Arra kizárólag e rendelet rendelkezései és a közösségi jog általános alapelvei vonatkoznak.” Holott a közösségi szabadalomra teljesen nyilvánvalóan vonatkoznak majd az ESZE rendelkezései is.

³⁵ A tervezet 2. cikkének (4) bekezdése szerint „[a] közösségi szabadalomra abban az esetben vonatkoznak az EPC rendelkezései, amennyiben ez a rendelet különös szabályokról nem rendelkezik”.

³⁶ Az EK-szerződés 300. cikkének (7) bekezdése szerint a Közösség által kötött megállapodások „kötelezőek a Közösség intézményeire és a tagállamokra”. Ugyanez következik a szerződések jogáról szóló, Bécsben az 1969. évi május hó 23. napján kelt szerződés 26. és 27. cikkéből (kihirdette: 1987. évi 12. törvényerejű rendelet), illetve annak a nemzetközi szervezetek szerződéseire vonatkozó 1986. évi változatából:

„26. Cikk

Pacta sunt servanda

Minden hatályos szerződés kötelezi a részes feleket és a szerződést jóhiszeműen kell végrehajtaniok.

27. Cikk

A belső jog és a szerződések betartása

Egyetlen részes fél sem hivatkozhat belső jogának rendelkezéseire annak igazolásául, hogy elmulasztotta a szerződést teljesíteni ...”

L. még: I. Macleod, I. D. Hendry, Stephen Hyett: *The External Relations of the European Communities*. Oxford, 1998, p. 122–141.

sen, félvezető módon és az ESZE-vel ellentétesen ismétli meg az európai (köztük a jövőbeli közösségi) szabadalmak megsemmisítéséről szóló ESZE-beli rendelkezéseket (az ESZE 138. cikkét). Csak az ESZE lehet ebben irányadó, a közösségi rendelet nem.

A közösségi szabadalomra kidolgozott koncepció része volt, hogy a Közösség csatlakozik az ESZE-hez, valamint hogy ennek kapcsán, illetve érdekében az ESZE-t felülvizsgálják;³⁷ a 2003. évi közös politikai megközelítést követő munkálatok során a Bizottság az ESZE módosítására is javaslatot³⁸ tett, és azt a tanácsi munkacsoport több ízben meg is vitatta. Jelenleg azonban e téma egyáltalán nincs napirenden, holott az ESZE felülvizsgálata nélkülözhetetlen és különválaszthatatlan része volna a közösségi szabadalomra vonatkozó bármilyen átfogó megállapodásnak.

2.10. Az előzőekre figyelemmel a magyar álláspont szerint a közösségi szabadalomról szóló átfogó megállapodásnak ki kell terjednie az ESZE felülvizgálatára. Az egyezményt a Közösség csatlakozása és a közösségi szabadalom „befogadása” érdekében feltétlenül módosítani kell. Ennek során tisztázni és megfelelően rendezni kell az európai és a közösségi szabadalom, illetve az ESZE és a közösségi szabadalomról szóló rendelet közötti viszonyt.

III. A SZABADALMI HIVATALOK KÖZÖTTI EGYÜTTMŰKÖDÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSE A KÖZÖSSÉGI SZABADALOM KAPCSÁN

3.1. Az Európai Unió cseh elnöksége munkadokumentumot (6044/09 PI 9)³⁹ terjesztett elő a közösségi szabadalommal kapcsolatban az ESZH és a nemzeti hivatalok közötti együttműködés és munkamegosztás lehetséges továbbfejlesztési irányairól. Ez az előterjesztés felvázolja – főként az Európai Szabadalmi Szervezetben (az ESZSZ-ben) létrejött Európai Szabadalmi Hálózatra (*European Patent Network*, EPN) építve – az együttműködés fő területeit, valamint intézkedési javaslatokat tesz az európai szabadalmi rendszer továbbfejlesztéséhez szükséges további munkamegosztásra és hatékonyságnövelésre.

3.2. Magyarország részéről üdvözlöttük a szabadalmi hivatalok közötti együttműködés továbbfejlesztéséről készített elnökségi munkadokumentumot; az abban tükröződő megközelítést alapvetően támogattuk. A magyar álláspont szerint a tagállamok nemzeti hivatalainak intenzív együttműködést kell kialakítaniuk a központi szerepet betöltő ESZH-val, és ennek keretében (nemzeti szabadalmi politikájuk függvényében) érdemi – kutatási és vizsgálati – feladatokat kell ellátniuk a közösségi szabadalmi bejelentésekkel kapcsolatban. A szóban

³⁷ L. az 1) lábjegyzetben említett bizottsági javaslatot.

³⁸ Commission Staff Working Paper – A Community policy for the realisation of the Community patent in the context of a revision of the European patent convention [sic!]. Brussels, 7.5.2001, SEC(2001) 744, p. 1–39.; Note from the Presidency – Proposal for amendments to the European Patent Convention. Brussels, 21 November 2003, 15088/03 PI 123, p. 1–24.

³⁹ L. a 7) lábjegyzetet.

forgó együttműködést illetően a 2003. évi közös politikai megközelítés csupán a minimum-szintet jelenti, innét kell a kooperáció elmélyítése felé elmozdulni. Ez a hálózatos modell kínálhat megfelelő megoldást a növekvő ügyhátralék és átfutási idő problémájára éppúgy, mint ahogy nagyban hozzájárulhat az európai szabadalmi rendszer működési minőségének javításához is. Ennek során indokolt építeni az Európai Szabadalmi Hálózat (EPN) eddigi eredményeire is. A nemzeti szabadalmi infrastruktúra erősítése révén szolgálhatja hatékonyan a szabadalmi rendszer az európai versenyképességet és a helyi ipart (különösen a kvv-kat). Mindennek a közösségi szabadalomról szóló rendeletben – főként annak preambulumban – hangsúlyosan kell megjelennie. E magyar álláspont magyarázatát és bővebb kifejtését a következő alpontok tartalmazzák.

3.3. A szabadalmi hivatalok közötti együttműködés továbbfejlesztéséről készített elnökségi munkadokumentum két fontos felismerést tükröz, amelyekkel maradéktalanul azonosulni tudunk:

- A nemzeti szabadalmi hivatalok szerepe korántsem korlátozódik az önfenntartásra: komoly innovációs és európai léptékű gazdasági jelentőségük van. A nemzeti hivatalok képesek magas színvonalú munkát végezni, és ez értékes partnerként való elismerésüket teszi szükségessé.
- A nemzeti hivataloknak nem anyagi segítségnyújtásra van szükségük, hanem érdemi munkára, amelyet az iparjogvédelmi rendszerek – elsősorban helyi, nemzeti – igénybevevőinek javára tudnak végezni. Így szolgálhatják az európai versenyképesség előmozdítását is. Az együttműködéssel elérhető szinergia a növekvő bejelentői igények nyomán keletkező munkateher és ügyhátralék leküzdéséhez is hozzájárulhat – az ESZH-nál is.

Mindez összhangban áll azzal az eddigiekben következetesen képviselt magyar állásponttal, hogy az európai szabadalmi rendszer „hálózatos” modelljét, és nem a további centralizációt támogatjuk, mivel a szabadalmi rendszer csak így maradhat meg az európai versenyképesség és a helyi ipar (különösen a kvv-k) szolgálatában. Az európai szabadalmi rendszer továbbfejlesztéséhez elengedhetetlenek tartjuk az ESZSZ Igazgatótanácsa által az EPN létrehozásáról hozott határozat⁴⁰ mielőbbi teljes végrehajtását. Szintén fontosnak ítéljük az európai szabadalmak minőségének javítását és az átfutási idő csökkentését az ESZH-nál.

Számunkra változatlanul a közösségi szabadalom kapcsán 2003 márciusában elfogadott közös politikai megközelítés az irányadó, és azt tekintjük minden további tárgyalás alap-

⁴⁰ CA/D 7/06, Decision of the Administrative Council, of 30 June 2006 approving the five elements of the European Patent Network. Az öt hivatkozott elem a következő: a kutatási és vizsgálati eredmények kölcsönös felhasználása (utilisation), az EPN-ben alkalmazandó európai minőségirányítási rendszer kiépítése, a szabadalmi rendszer igénybevevői számára az EPN keretében nyújtott kutatási és egyéb szolgáltatások fejlesztése, az új kooperációs politika, valamint az ESZH várható munkaterhének áttekintése alapján egyes további érdemi feladatok ellátásának a nemzeti szabadalmi hatóságokhoz való „kiszervezése”, a már említett európai minőségi követelmények következetes érvényesítése mellett.

jának azzal, hogy az időközben bekövetkezett fejleményeket – különösen az ESZSZ-ben kialakított EPN-t és kezdeti működésének tapasztalatait – szintén figyelembe kell venni. A dokumentumot ennek fényében úgy értelmezzük, hogy a 2003. évi közös politikai megközelítés egy olyan minimumszintet határoz meg, amelyről csupán az együttműködés intenzívebbé tétele irányába mozdulhatunk el.⁴¹ (Az érdekelt hazai szakmai és érdek-képviselési szervezetekkel lefolytatott konzultáció során még olyan javaslat is elhangzott, hogy a közösségi szabadalmak megadását – és azt megelőző vizsgálatot – az ESZH helyett eleve a nemzeti hivatalokra kellene bízni.⁴²)

3.4. A kooperáció elmélyítése több nemzetközi fejleményt figyelembe véve is időszerű. A szabadalmi hivatalokat világszerte sújtó munkateher és a folyamatosan növekvő ügyhátralék kezelése olyan érdek, amely immár több nemzetközi kezdeményezést is életre hívott. Az elnökségi anyag ennek fényében időszerű, és jól illeszkedik a mostani folyamatokba. Az EPN együttműködési területei közül külön említést érdemel az Európai Minőségbiztosítási Rendszer kifejlesztése érdekében folytatott munka (amelynek részeredménye az ESZSZ Igazgatótanácsa által – a szabadalmazási eljárásra vonatkozóan – elfogadott minőségi rendszer⁴³), valamint az Igazgatótanácsban tavaly véglegesített, a nemzeti hivatalok által végzett kutatási eredmények felhasználására irányuló Felhasználási Kísérleti Projekt (*Utilisation Pilot Project*, UPP), amely alapján immár megkezdődött a felhasználási együttműködés fokozatos bevezetése is.⁴⁴ Szintén fut egy hasonló kísérleti „*work-sharing*” projekt a világ három nagy szabadalmi hivatala (az ESZH, a Japán Szabadalmi Hivatal és az USA Szabadalmi és Védjegyhivatala) által folytatott együttműködés keretében,⁴⁵ illetve kétoldalú alapon a világ egyes nagyobb szabadalmi hivatalai között.⁴⁶ (Különös helyzetet szül ugyanakkor, hogy – miközben az ESZH egyre növekvő munkateherrel és ügyhátralékkal küzd, és az átfutási időt sem sikerült leszorítania – egyes nemzeti hivatalok Európában kétoldalú szerződések alapján tengerentúli országok számára látnak el kutatási és vizsgálati feladatokat, holott e kapacitást sokkal inkább célszerű volna az EU-n belül, a helyi ipar javára kihasználni.)

⁴¹ A közös politikai megközelítés [l. a 2) lábjegyzetet] 3.4. pontja szerint: „On behalf of the EPO and at the request of the applicant, National Patent Offices of Member States having an official language other than the three official languages of the EPO may carry out any task up to and including novelty searches in their respective language(s).”; p. 5.

⁴² A közösségi szabadalmi bejelentések vizsgálatába „adott esetben egy-egy nemzeti hivatal is bevonható lenne ... az EPO felügyelete alatt”. „A közösségi szabadalmi rendszert nem az ESZH-ra, hanem ... az ESZH által felügyelt nemzeti hivatalokra kellene alapítani.” *Molnár*, i. m. (23), p. 2–3.

⁴³ Progress Report of the Working Group on a European Quality System. CA/135/08, Munich, 02.10.2008, p. 1–17.

⁴⁴ Utilisation Pilot Project management summary. CA/147/08, Munich, 21.11.2008, p. 1–12.

⁴⁵ A háromoldalú együttműködés bizonyos kérdésekben kibővült a kínai és a koreai szabadalmi hivatallal. Ennek legutóbbi fejleményeiről l.: Trilateral and IP5 (formerly known as Big 5) issues: Update. CA/37/09, Munich, 03.03.2009, p. 1–7.; IP5 Foundation Projects: Progress report and next steps. CA/89/09, Munich, 02.06.2009, p. 1–7.

⁴⁶ Ebbe immár az MSZH is bekapcsolódott: Magyar–japán szabadalmi együttműködés; http://www.mszh.hu/hirek/hirek_200907301304_1.html

3.5. A következőkben összefoglalt észrevételek korántsem az elnökségi munkadokumentum kritikáját jelentik, hanem csupán az abban foglaltak kiegészítésére, pontosítására tett javaslatoknak tekintendők.

3.5.1. Elsőként ki kell térni az anyag 8. f) pontjában említett ún. „applicant’s choice”⁴⁷ kérdésére. Erről az egyesek által a munkamegosztás megakadályozása céljából hangoztatott „elvről” a UPP keretében bizonyosodott,⁴⁸ hogy egyáltalán nem szolgálja a hatékony ügyintézés, és megalapozatlan aggályokra ad illuzórikus választ. Az, hogy a bejelentő kiválaszthatja: milyen úton kíván oltalmat szerezni, nem jelentheti egyszersmind azt is, hogy a hivatal belső ügyintézési rendjébe is beleszólhat, hiszen ellenérdekelt abban, hogy az adott hivatal – akár egy másik hivatal kutatási eredményeit is felhasználva – alaposabban (több újdonságrontó anyag, azaz ún. anterioritás feltárására lehetőséget kapva) vizsgálhassa meg a bejelentését. Mindezek alapján bármilyen munkamegosztási modell alakul is ki, az csak a hivatalok döntésén alapulhat. Ennek alapján a UPP-t is át kellett alakítani „office-driven” modellre; a világ legnagyobb hivatalainak „work-sharing” projektjeit pedig már eleve így indították útjukra.

3.5.2. Másodsorban meg kell említeni, hogy az EPN valójában nem négy, hanem öt pillérből áll.⁴⁹ Az ötödik pillér egy különösen jelentős kérdésre: az ESZH érdemi munkájának (kutatási/vizsgálati feladatainak) az erre vállalkozó nemzeti hivatalokhoz történő kiszervezésére vonatkozik. Erről külön tanulmány⁵⁰ készült. Az ESZSZ Igazgatótanácsában azonban nem alakult ki egyetértés a kiszervezésről (és az a minimálisan szükséges minősített többségi tá-

⁴⁷ “f) Enhanced partnership between patent offices should respect the preferences of users, take account of any special needs, and safeguard the principle of applicant choice.”, 6044/09 PI 9, i. m. (7), p. 5.

⁴⁸ L. a 44) lábjegyzet.

⁴⁹ Ellentétben azzal, amit a munkadokumentum 5. pontja sugall (tévesen): „Following the failure of the Council to reach an agreement on the basis of the Common Political Approach of 2003, a strategy debate on cooperation between the European Patent Office and national patent offices of Contracting States of the European Patent Organisation took place from 2004 to 2006, with emphasis on work under the Patent Cooperation Treaty (PCT). This has led to the creation of the European Patent Network (EPN). One of the *four* [kiemelés tőlem: F. M.] pillars of this network concerns utilisation by the EPO of work done by NPOs. This has been set up as the Utilisation Pilot Project (UPP), where further phased roll-out was endorsed by the Administrative Council of the EPO in December 2008. Another element of the EPN is “User support activities” under which reclassification tasks and special searches are produced by NPOs. A wider element within this network is the implementation of a European Quality System for participating NPOs to achieve convergence and continuous improvement in the quality of their products and services, and enable them to participate in any utilisation of their search results by the EPO.” 6044/09 PI 9, i. m. (7), p. 3. V.ö. az EPN-t létrehozó igazgatótanácsi határozat [l. a 40) lábjegyzet] címével: „approving the *five* [kiemelés tőlem: F. M.] elements of the European Patent Network”.

⁵⁰ Future workload – A study prepared by the Board of the Administrative Council. CA/144/07, Munich, 23.11.2007, p. 1–38.

mogatást sem kapta meg), ezért átmenetileg levették e kérdést a napirendről. Ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy többé nem kívánnak foglalkozni a kiszervezés lehetőségével, illetve célszerűségével, csupán az vált világossá, hogy – többségi vélekedés szerint – az első négy pillérhez tartozó elképzelések végrehajtása nem függ a kiszervezés azonnali megvalósításától.

3.5.3. A munkadokumentum javasolta azt is, hogy a nemzeti hivatalok és az ESZH harmonizálják adat- és eszközállományukat.⁵¹ Az MSZH és az ESZH közötti – jelenleg hatályos – együttműködési szerződésben szerepel olyan projekt, amely az ESZH számára rendelkezésre álló adatbázisokhoz való hozzáférést támogatja. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy az ESZH-val folytatott projekt megvalósítása nehézkes, mivel az ESZH ellenérdekelte a nemzeti hivatalok kapacitásának a megtartásában. Az együttműködés pedig – amellett, hogy más területekre is kiterjeszhető lenne (pl. az ECLA, az európai osztályozási rendszer területén) –, a továbbképzések tekintetében felülvizsgálatra is szorul, hiszen az ESZH éppen az érdemi feladatokra vonatkozó képzési lehetőségeket „árazta be” irreálisan magasan.⁵² Az ESZH konstruktívabb hozzáállása javíthatná az együttműködés hatékonyságát.

3.5.4. A nyelvi kérdésben az automatikus fordítás egyoldalú előnyben részesítése helyett⁵³ sokkal hasznosabb volna elérni, hogy a nemzeti hivatalok váljanak képessé az ESZH legáltalább egyik hivatalos nyelvén való munkavégzésre. Az MSZH erre már alkalmassá tette magát, mivel az a szakmai meggyőződése, hogy a helyi ipart így képes a legjobban kiszolgálni.

⁵¹ “8. g) The system should make optimal use of all resources, such as IT tools. Full use and further improvement of communications technologies should take place to enable synergies to be created within the system.”

“14. Participating NPOs will need enhanced IT systems that meet minimum levels. Internal software applications should be compatible with those at the EPO along with improvements in remote access to IT systems of the EPO or NPOs with specific skill in that domain. Examiners in NPOs should have at their disposal the same databases for searching on the EPOQUE platform as EPO examiners. This will require remote access networks offering fully secure connections. Efforts should also be made in modernisation of document receipt and file management systems at NPOs to aim for full electronic document management systems that can be integrated with those used at the EPO.” 6044/09 PI 9, i. m. (7), p. 5–7.

⁵² Search-related training for staff of member states’ national offices. CA/34/09, Munich, 05.03.2009, p. 1–5.

⁵³ “17. Initiatives to address language issues for NPOs that do not work in an official language of the EPO could also be taken. Some of those NPOs are in any event expected to produce search reports in one of the EPO languages. For others this may at least initially be a less attractive option. Under the Community patent, the current idea is to facilitate access to patent documents by providing machine translations of patent specifications for information purposes. Efficient use of the machine translation programme and its extension to further language pairs could overcome possible language obstacles. By building on work in this area at the EPO, machine translation tools could help in producing and using search reports and preliminary opinions on patentability.” 6044/09 PI 9, i. m. (7), p. 7.

3.5.5. A dokumentum a nemzeti hivatalok közötti specializálódás lehetőségét is felvillantja.⁵⁴ Le kell szögezni, hogy a nemzetközi szabadalmi osztályozás minden osztályában fenntartott kutatási és vizsgálati kapacitás tudja csak biztosítani a megfelelő színvonalú hatósági munkát, de elfogadható olyan súlyponteltolódás, amely a hazai ipar szükségleteinek megfelelően egy-egy terület megizmosodását hozhatja. Ez a folyamat azonban nem járhat a többi műszaki területen működő kutatási és vizsgálati kapacitás elsorvadásával.

3.5.6. A dokumentum nem tesz említést egy másik kezdeményezésről, a „*virtual clusters*” intézményéről, amely lehetővé tenné az ESZH és a nemzeti hivatalok azonos területen dolgozó elbírálóinak közös munkáját, holott ez is hasznos, támogatásra érdemes együttműködési forma volna.

3.5.7. Indokolt volna, hogy a közösségi szabadalomról szóló rendelet tervezete (8588/09 PI 28)⁵⁵ pontosan, hangsúlyosan és kellő részletességgel adja vissza az elnökségi munkadokumentumban foglaltakat. Jelenleg a rendelettervezet preambulumának (2a) és (2aa) bekezdése⁵⁶ jóval visszafogottabban fogalmaz az ESZH és a tagállami szabadalmi hatóságok együttműködéséről, mint maga a munkadokumentum.

3.5.8. A közösségi szabadalmi rendszer működéséről a rendelettervezet 62. cikke alapján készítendő jelentéseknek⁵⁷ a nemzeti szabadalmi rendszerekre gyakorolt hatások felmérésére és értékelésére is ki kellene terjedniük.

⁵⁴ “16. NPOs might choose to focus expertise on particular subject matter where they can attain levels of excellence in quality. Collaboration involving NPOs could build on their diverse strengths and take advantage of any technological specialisation.” 6044/09 PI 9, i. m. (7), p. 7.

⁵⁵ L. a 6) lábjegyzetet.

⁵⁶ „(2a) Az EPO központi szerepet tölt majd be a közösségi szabadalmak kezelésében, a bejelentések vizsgálata és a közösségi szabadalmak megadása tekintetében pedig kizárólagos hatáskörrel bír majd. Ezenkívül a tagállamok nemzeti szabadalmi hivatalai és az EPO közötti szoros partnerség kialakítása révén kívánatos hatékonyabbá tenni a szabadalmazási eljárást a szabadalmi jogok magas színvonalának egyidejű megőrzésével. Ez különösen a szükségtelen átfedések elkerülése céljából a műszaki szakértelem hatékonyabb felhasználása vagy valamennyi erőforrás optimális felhasználása révén valósítható meg. (2aa) Mindazonáltal valamennyi nemzeti szabadalmi hivatal fontos szerepet tölt majd be, többek között azzal, hogy tanácsadást és támogatást nyújtanak a közösségi szabadalomért folyamodó potenciális bejelentőknek, különösen a kkv-knek, átveszik a bejelentéseket és azokat továbbítják az EPO-nak, továbbá terjesztik a szabadalmi információkat. Ezeket a tevékenységeket a nemzeti szabadalmi hivatalok térítés ellenében végzik.”

⁵⁷ „62. cikk

A közösségi szabadalmi rendszer működéséről szóló jelentés

A Bizottság a Közösséget megjelölő első szabadalom megadásától számított öt éven belül a közösségi szabadalmi rendszer működéséről szóló jelentést nyújt be a Tanácsnak, és szükség esetén megfelelő javaslatokat tesz e rendelet módosítására. A jelentésnek tartalmaznia kell a minőségre és a következetesre vonatkozó értékelést, valamint a határozathozatali határidőkre és a feltalálói költségekre vonatkozó információkat. Ezt követően a Bizottság öt évente nyújt be a közösségi szabadalmi rendszer működéséről szóló jelentést.”

IV. A KÖZÖSSÉGI SZABADALMAK FENNTARTÁSI DÍJAI ÉS A KÖZÖSSÉGI SZABADALMI RENDSZERTŐL VÁRHATÓ GAZDASÁGI HATÁSOK

4.1. A Bizottság szolgálatai részéről a fenntartási díjak felosztására előterjesztett javaslat (13752/08 PI 65)⁵⁸ abból az alaphelyzetből indul ki, hogy a közösségi szabadalom fenntartási díjainak ötven százalékát az ESZH tarthatná meg⁵⁹ (fedezetül a működési költségeire), a fennmaradó ötven százalékot pedig előre meghatározott kulcs szerint a tagállamok nemzeti hivatalai között osztanák fel. A felosztási kulcshoz a Tanács állapítana meg szempontokat, a konkrét felosztási arányokról pedig az ESZSZ Igazgatótanácsának különbizottsága döntene. A Bizottság munkaanyaga szerint az egyes tagállamok részesedési arányát meghatározó tényezők és súlyozásuk a következőképpen alakulna:

- a tagállamok jelenlegi részesedése az európai szabadalmak fenntartási díjaiból (83%),
- az innováció ösztönzésének szempontja (6%),
- nyelvi kritérium (11%).

Alapkérdés továbbá, hogy a közösségi szabadalom fenntartási díjának mértékét miként, milyen összegben állapítjuk meg. A fenntartási díjak szintjének meghatározásakor a Bizottság szerint a következő célokat kellene követni:

- elő kell mozdítani az európai vállalkozások innovációinak védelmét;
- javítani kell az európai vállalkozások, különösen a kkv-k versenyképességét a világgazdaságban;
- garantálni kell az ESZH működőképességét és pénzügyi biztonságát;
- gondoskodni kell a nemzeti, az európai és a közösségi szabadalmi rendszer harmonikus együttéléséről.

4.2. A közösségi szabadalom fenntartásáért fizetett díjaknak a tagállamok nemzeti iparjogvédelmi hatóságai között történő felosztására és – ezzel összefüggésben – a közösségi szabadalmi fenntartási díjak „szintjére”, azaz mértékére kidolgozott bizottsági javaslat (13752/08 PI 65) értékeléséhez hozzátartozik a javaslat alátámasztására szolgáló tanulmány. A közösségi szabadalom gazdasági előnyeiről és költségeiről a Bizottság felkérésére készített tanulmány⁶⁰ a szóban forgó javaslat elfogadtatásának megkönnyítését célozza, nemhiába készült a Bizottság felkérésére és – nyilván – instrukciói szerint.

⁵⁸ L. a 8) lábjegyzetet.

⁵⁹ L. az ESZE 39. cikkét.

⁶⁰ *Bruno van Pottelsberghe, Jérôme Danguy: Economic Cost-Benefit Analysis of the Community Patent.* 7th April 2009; Final Version submitted to EC DG Internal Market, p. 1–55.

Mind a bizottsági javaslat, mind a tanulmány azt a kissé leegyszerűsítő szemléletet tükrözi, hogy a közösségi szabadalom bevezetéséhez csupán a nemzeti hivatalok „ellenállását” kell legyőzni, e hivatalok jóindulatát kell elnyerni olyan forgatókönyv felvázolásával, amely azzal kecsegtetheti őket, hogy a közösségi szabadalom révén anyagi előnyökhöz juthatnak. A védjegyek és a formatervezési minták közösségi oltalmával kapcsolatos tapasztalatok alapján mindazonáltal prognosztizálható, hogy a közösségi szabadalomért felelős intézmények működésük első pillanatától kezdve kiszorítandó vetélytársként és nem egyenrangú partnerként fognak viszonyulni a tagállamok nemzeti iparjogvédelmi hatóságaihoz.

4.3. A szóban forgó szemlélettel azonban nem az a fő gond, hogy hamis illúziókat ébreszthet a nemzeti hivatalok körében a közösségi szabadalmi rendszerben betölthető szerepüket, illetve a közösségi szabadalomtól várható anyagi előnyöket illetően, hanem az, hogy kizárólag erre: a nemzeti hivatalok „édesgetésére” (hogy ne mondjuk: „megvásárlására”) összpontosít. Eközben pedig elmarad a közösségi szabadalomtól várható számos hatás vizsgálata. Ezt többen kifogásolták a hazai érdekeképiseleti és szakmai szervezetekkel lefolytatott konzultáció során is.⁶¹ A tanulmány különösen a következők feltárásával maradt adós:

- miként hatna a közösségi szabadalom bevezetése az EU versenyképességére a globális szinten, főbb világgpiaci versenytársaihoz képest;
- miként befolyásolná a közösségi szabadalom bevezetése az EU licenckiakereskedelmi mérlegét;
- milyen hatások érnék a közösségi szabadalom bevezetése folytán a tagállamoknak a szabadalmi hivatalokon kívüli nemzeti iparjogvédelmi infrastruktúráját (az iparjogvédelmi ügyekben eljáró hivatásos képviselőket, különösen a szabadalmi ügyvivőket, a szabadalmak fordításában közreműködőket, a nemzeti iparjogvédelmi oltalmi formákból eredő jogok érvényesítéséért továbbra is felelősséggel tartozó nemzeti bíróságokat és hatóságokat);
- milyen következményekkel jár a globális pénzügyi és gazdasági válság, miként alakíthatja át a szabadalmi rendszer jelenleg ismert működési mechanizmusait.

Hibásnak tűnik a tanulmányban tükröződő az a felfogás, amely szükségképpen hasznosnak, gazdasági és innovációs szempontból kedvezőnek ítélné azt, ha a közösségi szabadalom folytán több szabadalmat igényelnének az EU területére, valamint több szabadalmat tartanának fenn és hosszabb ideig az EU területén. Mindez éppenséggel az innovációt fékező, Európa versenyképességét rontó hatással is járhat, különösen, ha a szabadalmak „minőségének” romlásával (pl. a szabadalmazthatóságához megkövetelt feltalálói tevékenység szintjének szüllyedésével) párosul, illetve, ha az EU-n kívüli jogosultak kezében lévő szabadalmak gyarapodását hozza magával.

⁶¹ L. pl. Molnár, i. m. (23), p. 2., MSZÜK, i. m. (25), p. 2–3., MAGYOSZ, i. m. (32), p. 1.

A tanulmány a közösségi szabadalom fenntartási díjának szintjét csupán az érintett intézmények (ESZH, nemzeti hivatalok) közötti optimális alku alapján „állítaná be”, és egyáltalán nem számol a fenntartási díj alapfunkciójával, vagyis azzal, hogy annak a nem hasznosított szabadalmakat kell mielőbb kiszűrnie, meggátolva a csupán másokat akadályozó kizárólagos jogok indokolatlanul hosszú ideig való fennmaradását. A tanulmány tehát nem tükrözi, hogy a fenntartási díjnak a közösségi szabadalom – 27 tagállamra kiterjedő találmányhasznosítási monopólium – „áraként” kellene funkcionálnia. Teljeséggel elfogadhatatlan ezért, hogy e monopoljogot bárki is fenntarthassa 27 tagállamra kiterjedően csupán két vagy négy állam jelenlegi áráért.

4.4. A tanulmány szűkebb témáját illetően is meg nem engedhetőnek tűnő leegyszerűsítésekkel él. Túlzott optimizmussal, aránytalanul nagy mértékben számít arra, hogy a közösségi szabadalommal „lefedett” piac mértéke önmagában is nagyban növeli majd a szabadalmak fenntartására való hajlandóságot, azaz azt feltételezi, hogy pusztán emiatt jóval több szabadalmat tartanak fenn, és jóval tovább, mint a jelenlegi európai szabadalmi rendszerben. Kalkulációi lényegében erre az egy változóra, erre az egy feltevésre épülnek. A tanulmány nem számol azzal, a szabadalmi körökben evidenciának számító körülménnyel, hogy a szabadalmak átlagos „élettartama” technikai területenként változó. Pl. a Magyarországon hatályos – azaz fenntartott – nemzeti szabadalmak zöme a gyógyszeripar és a vegyipar területére esik (a 2680 gyógyszeripari szabadalomhoz 634 vegyipari társul az összesen mintegy 7100 hatályos szabadalomból), és a statisztikák egyértelműen azt mutatják, hogy egyes gyorsan változó technológiai területeken (pl. az elektronikában és a számítógépek, irodai készülékek esetében) a szabadalmakat csak igen rövid ideig tartják fenn. Hasonló tendenciák rajzolódhatnak ki a hazánkban hatályosított európai szabadalmak technológiai területek szerinti megoszlásában is.

A tanulmány nem tér ki arra sem, hogy az egyes tagállamokat miként érinti majd a közösségi szabadalomnak az európai szabadalmakon belül kialakuló részaránya. Feltételezhető, hogy ez a részarány az EU egyes tagállamaiban különbözőképpen alakul majd, és a legtöbben távolról sem közelíti meg a 100%-ot. Mivel az európai szabadalmak 95%-át hatályosítják Németországban, 80%-át Franciaországban és 75%-át az Egyesült Királyságban, alappal feltételezhető, hogy az EU tagállamai közül e nagyobb országokban fogják szinte az összes nem közösségi szabadalomként igényelt európai szabadalmat hatályosítani, és hogy azok, akik a kisebb EU-tagállamokra is kiterjedő oltalomban érdekeltek, szinte kizárólag közösségi szabadalmat fognak igényelni. A kisebb tagállamokban tehát a közösségi szabadalom várhatólag gyakorlatilag teljesen kiszorítja majd a „hagyományos” – ezekben az országokban külön-külön hatályosított – európai szabadalmakat, míg a nagyobb tagállamokban (különösen az említett háromban) a közösségi szabadalom mellett tovább élnek majd nagy számban „hagyományos” európai szabadalmak is. Mivel a „hagyományos” európai szabadalom fenntartási díjának teljes ötven százaléka marad a nemzeti hivataloknál, a közösségi szaba-

dalom esetében pedig az ESZH-nak járó ötven százalékon felül megmaradó ötven százalékon osztozna 27 tagállam, a nagyobb tagállamok az új rendszer fő haszonélvezői lesznek: a közösségi szabadalom után járó – viszonylag magas – részesedésük mellett a náluk továbbra is nagy számban hatályosított európai szabadalmak után fizetett fenntartási díjak 50%-ára is számíthatnak majd; a kisebb tagállamoknál viszont szinte kizárólag a közösségi szabadalom fenntartási díjának 50%-ából rájuk jutó csekély részből (házánk esetében 0,9 és 2,0% között ingadoznak a különféle javaslatok) származna bevétel, a „hagyományos” európai szabadalmak fenntartási díjaiból származó bevételek elapadnának. Magyarország esetében az említett bizottsági javaslat – a közösségi szabadalmak fenntartási díjainak felosztásából származó – 2,5 millió eurós részesedéssel számolna (igen optimista forgatókönyv mellett), ami felét sem éri el az MSZH fenntartási díjakból származó elmúlt évi bevételének (mintegy 1,9 milliárd forintnak). (A finn és a spanyol szabadalmi hivatal által a közösségi szabadalom bevezetésének hatásairól kidolgozott prognózisok⁶² szintén nagymértékben csökkenő fenntartásdíj-bevétellel számolnak a nemzeti hivatalok oldalán.)

A tanulmány nem veszi figyelembe kellő mértékben azt sem, hogy az ESZE-hez 2002–2003 óta (vagy még később) csatlakozó szerződő államokban az európai szabadalmak hatályosításából származó bevételek szükségképpen nem értek, nem érhetek el a régebbi tagállamokkal összehasonlítható szintet, hiszen hatályosításra csak a csatlakozás után tett bejelentések alapján megadott európai szabadalmak esetében kerülhetett sor, az átlagos át-futási idő folytán csupán a csatlakozástól számított negyedik-hatodik évtől kezdődően. Az így hatályosított európai szabadalmak továbbá még szükségképpen nem tölthették ki húszéves életciklusukat (Magyarország esetében ez legkorábban 2023-ra valósul majd meg). A közösségi szabadalom fenntartási díjainak felosztásakor tehát méltánytalan volna – külön korrekció nélkül – abból kiindulni, hogy jelenleg hogyan részesednek (vagy éppenséggel – ami még rosszabb – egy-két éve hogyan részesedtek) az európai szabadalmak fenntartási díjaiból az egyes tagállamok.

4.5. Az előzőekben kifejtett kritikai észrevételekkel tartalmilag megegyezik a hazai konzultációba bevont szakmai és érdek-képviselői szervezetek véleménye⁶³ éppúgy, mint egyes tagállamok (pl.: Finnország, Szlovákia) írásban is közölt álláspontja.⁶⁴

⁶² *Kalle Määttä, Anssi Keinänen: Report on Impact Assessment of the Community Patent in Finland.* Helsinki, 27.1.2009, p. 1–5.; *Introduction to the Analysis of the Community Patent Impact on the Structure of the Patent Demand in Europe.* Spanish Patent and Trademark Office, Madrid, 01.07.2008, p. 1–11.

⁶³ L. pl.: „A közösségi szabadalmi rendszer két szempontból is veszélyezteti a magyar vállalkozásokat: egyrészt a külföldről származtatott szabadalmi jogok jelentős kiszélesedésével, másrészt a nyelvi rezsim további bonyolódásával és várható kaotikus információözönével. ... [A] kis országok bármely szempontból csak vesztesei lehetnek a rendszernek.” MSZÜK, i. m. (25), p. 2.

⁶⁴ *Finland's Comments on Economic Cost-Benefit Analysis of the Community Patent by Professor Bruno van Pottelsberghe.* Helsinki, 13.5.2009, p. 1–2.; *Slovak Republic – Comments on Economic Costs-Benefits Analysis of the Community Patent.* Kézirat, dátum nélkül, p. 1–2.

4.6. E témában a magyar álláspont az előzőekre figyelemmel a következőképpen összegezhető.

A közösségi szabadalom bevezetését kellően alapos hatásvizsgálatnak kell megelőznie; a jelenleg rendelkezésre álló elemzések csupán részlegesen tesznek eleget ennek az igénynek. A közösségi szabadalom fenntartási díjainak mértékét az oltalom területi hatályával arányosan célszerű megállapítani, figyelembe véve, hogy e szabadalom 27 tagállam területére biztosítana hasznosítási monopóliumot. A közösségi szabadalom fenntartási díjainak felosztása során méltánytalan volna – külön korrekció nélkül – abból kiindulni, hogy jelenleg miként, milyen mértékben részesednek az európai szabadalmak fenntartási díjaiból az egyes tagállamok; hasonlóképpen nem lehet csupán a GDP alapján dönteni az egyes tagállamokat megillető hányadokról. Több tényező együttes és kellően súlyozott figyelembevételére van szükség; a részesedési hányadokat úgy kell megállapítani, hogy csökkenthetők legyenek a tagállamok innovációs fejlettsége és szabadalmi aktivitása közötti – jelenleg még számottevő – különbségek. A közösségi szabadalomról szóló átfogó megállapodásnak ki kell terjednie e részesedési hányadok konkrét meghatározására, rendszeres felülvizsgálatuk előirányzása mellett.

Jókúti András

EGY KIMÉRA SZÜLETÉSE* **KÍSÉRLET EGY EGYSÉGES EURÓPAI SZABADALMI BÍRÁSKODÁSI** **RENDSZER LÉTREHOZÁSÁRA**

A szabadalmi rendszerek territorialitásra épülő logikájából következően Európában már hosszú ideje problémaként jelentkezik a szabadalmi jogérvényesítés töredezettsége. Hiába épültek ki nemzetközi mechanizmusok az egyszerre több országban való oltalomszerzés megkönnyítésére (egészen messzire megy ebben a tekintetben a központosított eljárásban megadott európai szabadalmak rendszere), bitorlás esetén mégis csupán nemzeti bíróságok előtt indítható peres eljárás, azaz országonként külön-külön kell megvívnia a csatát annak a jogosultnak, akinek a szabadalmával kapcsolatban határokon átnyúló jogvitái keletkeznek. Ugyanez áll a más típusú szabadalmi ügyekre is: elég, ha arra gondolunk, hogy a felszólásra nyitva álló határidő lejártával egyenként (országonként eltérő eljárásban és hatóságok előtt) kell az érvénytelennek tartott európai szabadalmak nemzeti „sárkányfejeit” levágnia annak, aki a megsemmisítésüket tűzi ki célul maga elé.

Mindez természetesen annak a következménye is, hogy egyelőre csak a tervek – tervezetek – szintjén létezik a közösségi szabadalom jogintézménye, amely egységes természetű kizárólagos jogot adna az egész Európai Unió területére nézve – és amely nyilvánvalóan olyan bíraskodási rendszer létrehozását követeli meg, amelyben a döntések ugyanakkora területi hatállyal bírnak.

1. Előzmények

1.1. A XX. század második felétől mind a közösségi szabadalom, mind – hozzá kapcsolódóan – egy „páneurópai” szabadalmi bíraskodási rendszer megteremtésére nézve történtek kísérletek.

A közösségi szabadalomról szóló – soha hatályba nem lépett – luxemburgi egyezmény 1989-es felülvizsgált változatához olyan jegyzőkönyvet csatoltak, amelynek értelmében a nemzeti bíróságok jártak volna el elsőfokú szabadalmi bírói fórumként, a másodfokú eljárások pedig egy központi bírói instancia előtt folytak volna.

* „A görög mitológiában a Kiméra oroszlánfejű, kecsketestű és kígyófarkú szörnyeteg volt. Általános fogalomként használva a kiméra (chimera) olyan dolgot ír le, amely több különböző forrás tulajdonságait egyesíti magában.” (Forrás: Idegen Szavak Gyűjteménye, www.idegen-szavak.hu)

A közösségi szabadalomról szóló közösségi rendelet 2000-es keltezésű tervezete kapcsán 2003-ban létrejött közös politikai megközelítés¹ ezzel szemben az Európai Bíróság ún. „különtanácsaira” (*judicial panels*) bízta volna az elsőfokú szabadalmi törvénykezést, a másodfokot pedig – csupán szemantikailag paradox módon – az Elsőfokú Bíróság testesítette volna meg.² Ennek a modellnek az alkalmazását az EK-szerződés 229a. és 225a. cikkének együttes olvasata tette volna (és tenné ma is) lehetővé – de csak a közösségi szabadalom vonatkozásában.

Már az előzmények rendkívül rövid és leegyszerűsített fenti összefoglalásából is kitűnik, hogy a közösségi szabadalommal összefüggésben nem csupán lehetséges, de szükségszerű is egy integrált szabadalmi bíraskodási rendszer felépítése. Egy olyan fórumrendszer azonban, amelynek csupán a közösségi szabadalmakkal összefüggő jogviták elbírálására van hatásköre, nem oldja meg a megadást követően a nemzeti szabadalmakkal azonos hatályúként tovább élő európai szabadalmakkal összefüggő jogérvényesítési nehézségeket. Annál is inkább így van ez, mivel a közösségi szabadalom nem hogy nem váltaná ki az európai szabadalmakat (ez innovációpolitikai szempontból sem lenne kívánatos), de önmaga is az európai szabadalmak rendszerén belül létezne csupán, annak egy speciális fajtáját képezné (ti. ahol a bejelentő az Európai Közösséget mint egészet jelöli meg).

1.2. Az Európai Szabadalmi Szervezeten (ESZSZ) belül elindult ugyan egy gondolkodási folyamat, amelynek eredményeképpen 2005-re kidolgozásra került az európai szabadalmakkal kapcsolatos jogvitákra hatáskörrel bíró Európai Szabadalmi Bíróság létrehozatalát előirányzó Európai Szabadalmi Bíraskodási Megállapodás (European Patent Litigation Agreement, EPLA) tervezete,³ a csatlakozás azonban az ESZSZ tagjai számára csupán választható lett volna, így joghatósága nem feltétlenül ölelte volna fel az egész Európai Közösség területét, azaz az esetlegesen létrejövő közösségi szabadalmakkal kapcsolatos jogviták kezelésére sem nyújtott volna garanciát. A tervezetet olyan kritika is érte, hogy az Európai Unió tagállamainak már nincs is hatásköre az EPLA-hoz való csatlakozásra, tekintettel többek között a joghatósági és szellemi tulajdoni jogérvényesítési szabályok részleges közösségi harmonizációjára.

¹ 7159/03 PI 24, Brussels, 7 March 2003; a Bizottság eredeti javaslata: Proposal for a Council Regulation on the Community patent, COM(2000) 412 final, 2000/0177(CNS), Brussels, 1 August 2000.

² Egy meghatározott átmeneti időszakban a szabadalmi bíraskodás kijelölt nemzeti bíróságokra tartozott volna.

³ EPLA: European Patent Litigation Agreement; Draft Agreement on the establishment of a European patent litigation system, WPL/10/05, Munich, 07.12.2005; [http://webserv.epo.org/projects/babylon/eponet.nsf/0/F4CF2F6008160AB4C125723D004B0707/\\$File/latest_draft_en.pdf](http://webserv.epo.org/projects/babylon/eponet.nsf/0/F4CF2F6008160AB4C125723D004B0707/$File/latest_draft_en.pdf)

1.3. A közösségi szabadalomról szóló, 2000-ben kelt rendelettervezet tárgyalásainak 2004-es kátyúba jutására és a fentebb felvázolt jogérvényesítési problémákra tekintettel az Európai Bizottság 2006. január 9-én konzultációt kezdeményezett – kérdőív formájában – az európai szabadalmi rendszer jövőjéről. A Bizottság a konzultációs folyamat eredményeire építve 2007. április 3-án közleményt tett közzé,⁴ amelyben felvázolja az európai szabadalmi rendszer továbbfejlesztésének lehetséges irányait.

A Bizottság megítélése szerint innovációpolitikai és versenyképességi szempontból is sürgetően szükséges, hogy egyszerű, költséghatékony és jó minőségű, „one-stop-shop” szabadalmi rendszer épüljön ki Európában, mind a szabadalmi bejelentések vizsgálatára és a szabadalmak megadására, mind pedig a szabadalom megadása után induló eljárásokra, köztük különösképpen a szabadalmi perekre.⁵ A közleményből az tűnt ki, hogy a Bizottság rövid távon egy integrált európai szabadalmi bíraskodási rendszer létrehozására kíván összpontosítani, ezt tartja a legfontosabb és leginkább sürgető feladatnak (a közösségi szabadalom ügye csak ezt követően kerülne újból napirendre).⁶

A közösségi szabadalomról 2003-ban létrejött közös politikai megközelítés fentebb vázolt bíraskodási rendszerét a Bizottság – hivatkozva a konzultáció eredményeire is – kritikusan ítélte meg: az érintettek túlzottan központosítottak találták az Európai Bírósághoz telepített bíraskodási hatásköröket. A szabadalmakkal – különösen az európai szabadalmakkal – kapcsolatos bíraskodás helyzete ezzel együtt a közlemény szerint több okból sem kielégítő jelenleg Európában. Mivel a központosított eljárásban megadott európai szabadalom a megadást követően lényegében az érintett tagállamokban „önálló életet élő” nemzeti szabadalmakra bomlik szét, a jogérvényesítés, a jogviták rendezése is csak tagállamonként, külön-külön lehetséges (*multiple litigation*). A Bizottság szerint ez egyfelől költséges, méghozzá annyira, hogy – főként a kkv-k számára – gyakorlatilag elérhetetlenítheti a szabadalmakat, másfelől pedig aláássa a jogbiztonságot, mivel a különböző felkészültségű és különböző eljárási rendben működő nemzeti bíróságok eltérően értelmezik még az Európai Szabadalmi Egyezményvel (ESZE) – részlegesen – harmonizált szabadalmi anyagi jogot is. Emellett nehézségekbe ütközik a szabadalombitorlástól eltiltó határozatok hatályának több tagállam területére való kiterjesztése (az ún. *cross-border injunctions* elrendelése és végrehajtása) is.

⁴ COM (2007) 165 végleges (Commission Communication on enhancing the patent system in Europe).

⁵ A közlemény adatai szerint ugyanis az Európai Unió az USA-hoz és Japánhoz képest lemaradt a szabadalmazási aktivitás területén, a szabadalmazási költségek pedig jóval magasabbak Európában, mint az említett két országban.

⁶ Időközben többé-kevésbé nyilvánvalóvá vált, hogy a két dosszié annyira szorosan kapcsolódik egymáshoz, hogy csupán egy csomagban való tárgyalásuk képzelhető el: erről tanúskodik a szellemi tulajdonért felelős tanácsi munkacsoport szabadalmakkal foglalkozó formációjának tevékenysége is az elmúlt két és fél évben (amely a bíraskodási kérdések mellett a közösségi szabadalomról szóló rendelettervezet több átdolgozott változatát is megtárgyalta), de a Versenyképességi Tanács is következetesen egy napirendi pont alatt foglalkozik a két témával.

A Bizottság közleménye szerint konszenzus körvonalazódik abban, hogy a szabadalmak kapcsolatos jövőbeli európai bírászkodási rendszernek a következő alapkövetelményeket kell kielégítenie: a szabadalmak érvényességével és bitorlásával kapcsolatos jogvitákat hatékonyan és alacsony költséggel kell rendeznie, a bíróság összetételének és eljárási szabályzatának tükröznie kell a multinacionális jelleget, viszont biztosítani kell, hogy ez ne vezessen a szabadalmi rendszer igénybevevőitől történő eltávolodáshoz (azaz fenn kell tartani a „proximity”-t).⁷

A közlemény áttekintette az európai (illetve közösségi) szabadalmi bírászkodásra kidolgozott két különböző modellt: az EPLA tervezetét és azt a Franciaországtól származó javaslatot⁸ is, amelynek értelmében közösségi bíróságok járnának el mind az európai, mind pedig a jövőbeli közösségi szabadalmakkal kapcsolatos jogvitákban (e két javaslat bővebb ismertetésétől most eltekintünk). A Bizottság a két modell egyes elemeit ötvöző kompromisszumos megoldásra is javaslatot tesz a közleményben. Ez a javaslat már *expressis verbis* megfogalmazza azt az igényt, hogy a létrehozni kívánt európai szabadalmi bírászkodási fórumrendszer rendelkezzen hatáskörrel mind az európai, mind a jövőbeli közösségi szabadalmakkal összefüggő jogvitákra nézve.

1.4. A közlemény „kompromisszumos javaslata” alapján, 2007-ben indult meg az a tárgyalássorozat a tanácsi munkacsoportban, amely – a közösségi szabadalomról szóló rendletervezet átdolgozott változatainak megtárgyalásával párhuzamosan, a Bizottság aktív közreműködésével, az egymást követő elnökségek bábászkodásával – az egységes, integrált szabadalmi bírósági struktúrát létrehozni hivatott jogi szöveg kidolgozását, majd cizellálását célozta (és célozza ma is, hiszen a folyamat korántsem zárult még le).⁹

A német elnökség által tartott munkacsoporti ülések rendszerező-leltározó tevékenységét követően a portugál elnökség szintetizálta az addigi tárgyalások és a három korábban

⁷ A magyar tárgyalási álláspont a következő általános igényeket támasztja az európai szabadalmi bírászkodási rendszerrel szemben:

- nem távolítja el indokolatlanul a bírói fórumokat a rendszer használatától – ideértve a potenciális alpereseket is;
- eljárásaiban lehetővé teszi a rendszerben részt vevő államok hivatalos nyelvének használatát;
- a jogérvényesítési költségek csökkenését hozza a jelenlegi helyzethez képest;
- indokolatlanul nem eredményezi párhuzamos fórumrendszerek létrejöttét az európai és az esetleges jövőbeli közösségi szabadalmak vonatkozásában;
- megfelel a közösségi jog követelményeinek.

⁸ A Community Judge for the European Patent; a Tanács Főtitkársága által e-mailen 2006. október 24-én szétküldött francia javaslat.

⁹ A több mint két éve tartó tárgyalási folyamat érdekessége, hogy a folyamatosan formálódó tervezetről mind az elnökségek, mind a Bizottság hangsúlyozza: nem hivatalos javaslatról van szó, hanem olyan szövegről, amellyel kapcsolatban politikai megállapodást kívánnak tétő alá hozni, mielőtt hivatalosan is a tagállamok elé tárnák őket (ezzel indokolják azt is, hogy a tagállami észrevételek nem jelennek meg lábjegyzetes formában a tervezethez kapcsolódóan).

felvetett modell elemeit, és kilenc téma köré csoportosította az európai szabadalmi rendszer problematikus pilléreit.¹⁰ 2007 októberében a portugál elnökség „*non paperje*” immár viszonylag konkrétan, az alapelvek rögzítésén túlmenően rajzolta fel egy lehetséges európai szabadalmi rendszer körvonalait.

A bíraskodási rendszer témájában a szlovén elnökség öt munkacsoporti ülést tartott. Ezen az üléseken a rendszer főbb jellemzőinek és „architektúrájának” megvitatása helyett a szlovén elnökség elsősorban a „technikai” jellegű kérdésekre kívánt összpontosítani. Ennek eredményeképpen – ekkor még tartózkodva az alkalmazni kívánt jogi alap megjelölésétől és az aktus típusának megnevezésétől – az elnökség olyan anyagot tárt a tagállamok elé, amely immár normaszöveg formájában tartalmazta azokat, az elmúlt egy évben megvitatott elemeket, amelyek a kialakítandó európai szabadalmi bíraskodási fórumrendszer struktúráját, valamint néhány alapvetőnek ítélt eljárási szabályát fektetik le, és amelyekről már – absztrakt formájukban – korábban született valamiféle konszenzus. A tagállami, jogi szolgálati és bizottsági hozzászólások alapján átdolgozott, immár közösségi és nemzetközi jogi kontextusba helyezett normaszöveg-tervezetet az elnökség 2008 májusában készítette el.

Az alkalmazni kívánt jogi konstrukcióban a főbb sarokpontokat a következők képezik:

- a dokumentum olyan vegyes nemzetközi megállapodás (*mixed agreement*) lenne, amelyet egyik oldalról az Európai Közösség és a tagállamok, másik oldalról az Európai Szabadalmi Szervezet nem EU-tagállam tagjai közül a részt venni kívánó országok kötnének meg;
- az EK hatáskörét az EK-szerződés 308. cikkére alapítaná (a 229a. és a 225a. cikk helyett, bár a jogalap kérdései a mai napig folyamatos kétségek tárgyát képezik);
- a létrehozni kívánt bírói fórumrendszer hatásköre mind a közösségi, mind pedig az európai szabadalmakkal kapcsolatos jogvitákra kiterjedne;
- a közösségi jog értelmezését kizárólag az Európai Bíróság végezheti el.

A francia elnökség a bíraskodás témájában három ülést tartott: az ő vezetésükkel az Európai Unió Szabadalmi Bíróságáról szóló Megállapodása (a továbbiakban: Megállapodás)¹¹ tervezetének (illetve az ehhez kapcsolódó státútumtervezetnek és az eljárási szabályzat témalistájának) két változata került megvitatásra 2008 második felében.

Fontos látni, hogy mivel az elnökségek (illetve a Bizottság) a szabadalmi bíraskodás gordiuszi csomóját nem közösségi jogszabállyal, hanem egy nemzetközi szerződéssel kívánják átvágni, a Megállapodást nem „elfogadni”, hanem megkötni kell, mégpedig a közösségi ha-

¹⁰ Ezek a következők voltak: az elsőfokú bíróságok jellemzői, a másodfok kialakítása, a műszaki hozzáértés biztosítása a bírósági eljárásban, az ügyek elosztásának módja a joghatósági szabályok tükrében, eljárási szabályok, ideiglenes intézkedések, működési költségek, választottbíráskodás, valamint a közösségi szabadalom.

¹¹ A megállapodás elnevezése azóta „az Európai és Közösségi Szabadalmak Bíróságáról szóló Megállapodás”-ra változott.

táskörbe tartozó kérdésekben a Bizottságnak (a Tanácstól kapott megfelelő felhatalmazással, lásd a 3. pontot), a nemzeti hatáskörbe tartozó kérdésekben pedig a tagállamoknak (akiket a nemzetközi tárgyalásokon rendszerint az elnökség képvisel). Ettől függetlenül természetesen nem közömbös, hogy a Bizottság az EK-szerződés melyik cikkére alapítja az – ebben az esetben látszólag „külső” – hatáskörét. Amint az a fentiekből is kiderül, a tárgyalások során az EK-szerződés egyhangúságot igénylő, „szubszidiárius” jellegű 308. cikke került többször is szóba, mint amely a közösségi hatáskört megalapozná.

A cseh elnökség a szabadalmi bírászkodás témájában nem csupán az újra és újra átdolgozott megállapodás- és statútumtervezet megvitatását (valamint az európai szabadalmi bírászkodási rendszerrel kapcsolatos költség-haszon elemzés bemutatását), hanem a Megállapodásról való tárgyalások megkezdésére való felhatalmazásra irányuló bizottsági ajánlásról és az Európai Bíróság véleményének kikéréséről szóló munkaanyagokról szóló véleménycserét is ülései napirendjére tűzte (ezek részletes bemutatását lásd a 3. és 5. pontban).

1.5. A bizottsági közlemény tárgyában az Európai Koordinációs Tárcaközi Bizottság (EKTb)¹² szellemi tulajdonért felelős alcsoportja kialakította és 2007. április 27-én elfogadta az induló tárgyalási álláspontot, amelyet a magyar delegációk következetesen képviseltek a szabadalmakkal kapcsolatos európai uniós üléseken. Ehhez az alapmandátumhoz a későbbiek során kiegészítő tárgyalási álláspontok is készültek, továbbá Magyarország részéről számos alkalommal tettünk – az érintett kormányzati szervek között előzetesen egyeztetett – írásbeli észrevételeket a sorozatosan előterjesztett és felülvizsgált dokumentumokra. A Versenyképességi Tanács 2008. májusi és decemberi, valamint 2009. májusi ülésére is mindezek alapján készült el a hazai álláspont. Időközben azonban a közösségi szabadalom és az integrált európai szabadalmi bírászkodás ügyében is számos olyan új fejlemény következett be, amelyre tekintettel időszerűvé vált új alapmandátum kidolgozása és az EKTb elé való terjesztése. Ennek kellő megalapozása érdekében az EKTb szellemi tulajdonért felelős szakértői alcsoportja széles körű társadalmi konzultációt kezdeményezett, véleményt kérve az érintett érdek-képviselői és szakmai szervezetektől. E konzultáció tanulságaira nagyban építve készült el az európai szabadalmi bírászkodási rendszer reformjával kapcsolatos új alapmandátum, amelyet az EKTb 2009. június 2-i (247.) ülésén jóváhagyott.

1.6. Ennek az írásnak az a célja, hogy az európai szabadalmi bírászkodási reformmal kapcsolatos legutóbbi fejleményeket, az e tárgyban született legújabb tervezeteket és tanulmányokat elsősorban a felülvizsgált, megújított magyar álláspont mentén ismertesse. A szóban forgó tervezetek, tanulmányok és egyéb dokumentumok a következők:

¹² L. az Európai Unió döntéshozatali tevékenységében való részvételről és az ehhez kapcsolódó kormányzati koordinációról szóló 1123/2006. (XII. 15.) Korm. határozatot.

- átdolgozott elnökségi szöveg az Európai és Közösségi Szabadalmak Bíróságáról szóló Megállapodás és a Statútum tervezetére (7928/09 PI 23 COUR 29);¹³
- a Bizottság ajánlása a Bizottságnak a Tanács által adandó felhatalmazásról az egységes szabadalmi bíraskodási rendszert létrehozó megállapodás elfogadására irányuló tárgyalások megkezdésére (7927/09 PI 22 COUR 28);
- az integrált európai szabadalmi bíraskodási rendszer bevezetésének költség-haszon elemzéséről készült tanulmány;¹⁴
- az elnökség munkaanyagai az Európai Bíróságnak az egységes európai szabadalmi bíraskodásról szóló megállapodás tervezetének az EK-szerződéssel való összeegyeztethetőségéről szóló véleményének kikéréséről (9076/09, 9550/09, 9669/09), valamint a Tanács Jogi Szolgálatával elkészített beadvány (11125/09 JUR 292 PI 56 COUR 55).

1.7. A Megállapodás tervezetéhez szorosan kapcsolódik a közösségi szabadalomról szóló rendelettervezet; erről az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle e számában külön tanulmány ad ismertetést.¹⁵

2. Az Európai és Közösségi Szabadalmak Bíróságáról szóló Megállapodás tervezete

2.1. Az Európai és Közösségi Szabadalmak Bíróságáról szóló Megállapodás és a hozzá kapcsolódó Statútum tervezete olyan vegyes megállapodás megkötését irányozza elő, amelyet egyik oldalról az Európai Közösség (EK) és tagállamai, másik részről az ESZSZ-ben részes egyéb államok közül az újfajta szabadalmi bíraskodási rendszerhez csatlakozni kívánó országok kötnének meg. Az EK hatáskörét – előreláthatólag – az EK-szerződés 308. cikkére alapozza.

2.1.1. A Megállapodás alapján olyan integrált – alapvetően központosított, de első fokon korlátozottan decentralizált – bírói fórumrendszer jönne létre, amelynek a közösségi és az európai szabadalmakkal (valamint az ilyen bejelentésekkel, illetve az ezekre vonatkozó kiegészítő oltalmi tanúsítvánnyal) kapcsolatos jogviták elbírálására lenne joghatósága. A bíróság hatásköre mind bitorlási jellegű, mind érvényességet érintő ügyekre fennállna: eljárhatna bitorlás esetén (ideértve a jogérvényesítéshez szükséges kapcsolódó igények elbírálását is), tárgyalhatna megsemmisítési kérelmeket és ilyen tartalmú viszontkereseteket, nemleges megállapításra irányuló ügyeket, kényszerengedélyeket adhatna közösségi szabadalmakra,

¹³ Working document from the General Secretariat of the Council – Draft Agreement on the European and Community Patents Court and Draft Statute – Revised Presidency text. Brussels, 23 March 2009, 7928/09 PI 23, COUR 29.

¹⁴ Prof. Dietmar Harhoff, Ph.D. (Ludwig-Maximilians-Universität München): Economic Cost-Benefit Analysis of a Unified and Integrated European Patent Litigation System, 2009. február 26.

¹⁵ L. Nyugaton a helyzet változatlan? Jelentés a közösségi szabadalomért vívott állóháborúból címmel az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle e számában dr. Ficsor Mihály tanulmányát, p. 5–26.

valamint dönthetne előhasználati kérdésekben és a közösségi szabadalomhoz kapcsolható „előzetes licencia”¹⁶ ellentételezésével kapcsolatban. Döntéseinek hatálya kiterjedne közösségi szabadalom esetében az EK, európai szabadalom esetében pedig minden olyan szerződő állam területére, amelyekben az érintett európai szabadalmat hatályosították.

2.1.2. A bíróság tanácsai által alkalmazandó jogként a tervezet a Megállapodáson kívül a közösségi jog közvetlenül alkalmazandó rendelkezéseit, az ESZE-t és az ezzel összhangban álló nemzeti jogokat, a szabadalmi jog egyéb nemzetközi jogi forrásait, valamint a közösségi, nemzetközi és nemzeti kollíziós jog normáit rendeli alkalmazni, néhány szabadalmi anyagi jogi szabályt maga is meghatározva.¹⁷

2.1.3. A fórumrendszer első fokát helyi (azaz tagállami) és regionális (azaz több tagállam által közösen működtetett) „divíziók”, valamint egy központi egység („*central division*”) alkotnák. Ez utóbbi bizonyos ügytípusokra nézve kizárólagos hatáskörrel rendelkezne: csak itt lehetne megindítani a közvetlen megsemmisítési kereseteket, a nemleges megállapításra irányuló eljárásokat, valamint a kényszerengedély, illetve az „előzetes licencia” ellentételezése iránti eljárásokat. A helyi vagy regionális divíziók előtt megindított bitorlási perben az alperes által előterjesztett, a szabadalom érvénytelenségének megállapítására irányuló vizontkeresetek kezelésére a tervezet sajátos megoldást irányoz elő (ez az ún. „*split*” vagy „*bifurcation*”): az eljáró tanács dönthet úgy, hogy az ügyet egy műszaki „*pool*”-bíró¹⁸ bevonásával tovább tárgyalja; vagy felfüggesztheti az eljárást, és a megsemmisítési „*per*” a központi divízióhoz utalja; a felek beleegyezésével pedig az egész eljárást átteheti a központi egységhez.

Az eljáró tanácsok alapvetően többnemzetiségűek lennének, és főszabály szerint három tagból állnának, amelyből egy tagot – a tervezet szerint nem feltétlenül műszaki végzettséggel – a szintén a „*pool*” adna. A három éven keresztül évente több mint 50 megindult ügygel rendelkező helyi divízióknál a delegált bíró állandó jelleggel is működhetne.¹⁹ Különlegesen összetett ügyekben a tanács egy negyedik (a „*pool*ból” származó, az ügy természetéhez igazodó műszaki végzettséggel bíró) taggal is kiegészülhetne.

¹⁶ L. a közösségi szabadalomról szóló rendelettervezet 20. cikkét.

¹⁷ A Megállapodás külön rendelkezne például arról, hogy mit kell bitorlásnak (illetve „közvetett bitorlásnak”) tekinteni, és felsorolja az európai szabadalmak által biztosított oltalom korlátait is. Sajátos módon azt is előírná, hogy a nem EGT-tag szerződő államoknak a „közösségi szabadalmi anyagi joghoz” kellene igazítaniuk saját jogszabályaikat.

¹⁸ A „*pool of judges*” olyan névjegyzék, amelyben az egyes bírói tanácsokba eseti – vagy bizonyos esetekben állandó – jelleggel kijelölhető európai szabadalmi bírák szerepelnek.

¹⁹ A bűvös „évi 50 ügy” határvonal az átmeneti rendelkezések között is előbukkan: azok a szerződő államok, ahol ezt a küszöböt nem érik el, egy hétéves átmeneti periódusban választhatnak, hogy vagy két „*pool*”-bíró jár el a háromfős tanácsokban is, vagy csatlakoznak egy regionális divízióhoz, hogy elérjék az évi 50 ügy „kritikus tömegét”.

A másodfokot teljes mértékben centralizáltan képzelem el a tervezet: a Fellebbviteli Bíróság öttagú – műszaki és jogi végzettségű bírókból álló – tanácsokban járna el minden ügyben.

2.1.4. A képviseletre vonatkozó szabályok értelmében az eljárásokban a tagállami bíróságok előtt eljárási jogosítványokkal rendelkező ügyvédek és a „megfelelő képesítésű” európai szabadalmi ügyvivők járhatnak el, míg az európai szabadalmi ügyvivőknek nem minősülő nemzeti ügyvivők csupán „kisegítő” szerephez juthatnának.

2.1.5. Az eljárások főszabály szerint az érintett állam hivatalos nyelvén folynának (a központi divízió előtt „a szabadalom nyelvén”, amely azt az ESZH-nyelvet jelenti, amelyen az európai szabadalmat megadták), de a felek a bíróság jóváhagyásával megegyezhetnek abban, hogy a szabadalom nyelvén kívánják lefolytatni az eljárást. A felek beleegyezésétől függően a bíróság saját kezdeményezésére is dönthet ugyanígy (*on grounds of fairness and convenience*). A másodfokú eljárás nyelve az elsőfokúéval egyezik meg, kivéve, ha a felek a szabadalom nyelve mellett döntenek vagy a bíróság a felek beleegyezésével másik nyelvet határoz meg.

2.1.6. Az új bíraskodási rendszer költségeit az eljárási illetékek és az Európai Közösség, illetve az egyéb szerződő felek hozzájárulásai fedeznék. A bíróság szervezeti felépítésén túl (Elsőfokú Bíróság, Fellebbviteli Bíróság és hivatal) a Megállapodás az intézményi kérdések között rendelkezik egy döntéshozatali jogkörökkel felruházott Vegyes Bizottság (*Mixed Committee*), egy Költségvetési Bizottság (*Budget Committee*) és egy személyi kérdésekkel foglalkozó Tanácsadó Bizottság (*Advisory Committee*) felállításáról is.²⁰

2.1.7. Tekintettel arra, hogy a közösségi jog értelmezése az Európai Bíróság monopóliuma, az eljáró bírói tanács ilyen aspektusok felmerülése esetén – az elsőfokú eljárásban választható módon, a másodfokú eljárásban kötelező jelleggel – kérdéseket tehet fel az Európai Bíróságnak, amelynek kapcsán az EK-szerződésnek az előzetes döntéshozatali eljárásra vonatkozó rendelkezéseit kell irányadónak tekinteni.

A tervezet korábbi változataiban az Európai Bíróság szerepe más természetű volt (és egyes tagállamok még most is fájlják, hogy ez a hatáskör kikerült a szövegből): a Fellebbviteli Bíróság döntései ellen lehetett volna hozzá fordulni – kizárólag jogkérdésekben kifogásolva a megtámadott döntést –, hogy egy rendkívüli, harmadfokú eljárás során hagyja helyben vagy semmisítse meg a másodfokú szabadalmi bírói fórum ítéletét.

Akadnak olyan delegációk, amelyek csak úgy látnák biztosítva a közösségi jog elsőbbségének – valamint a közösségi jog értelmezésének monopóliumát az Európai Bíróságra

²⁰ A bírák kinevezésére az összes szerződő fél egy-egy képviselőjéből álló Vegyes Bizottság lenne jogosult, a Tanácsadó Bizottság által összeállított jelöltlista alapján.

ruházó EK-szerződéses rendelkezések – érvényesülését, ha az Európai Bíróság kasszációs jogköre fennmaradna. Mások szerint (és ezt a Tanács Jogi Szolgálat is megerősítette, erről lásd a 2.2. pontot) éppen ez lenne ellentétes az EK-szerződéssel, hiszen az Európai Bíróságot magánszemélyek közötti szabadalmi jogviták elbírálásának végső fórumává tenni egyet jelentene a természetétől idegen feladattal való megbízással, ez pedig az Európai Bíróság egy korábbi véleménye értelmében sem konform a közösségi joggal.²¹

2.1.8. A bírósági jogérvényesítés alapvető rendelkezéseit (ideiglenes és kiegészítő intézkedések, kártérítés, költségviselés, adatszolgáltatás stb.) a tervezet szinte teljes mértékben a szellemi tulajdon-jogok érvényesítéséről szóló 2004/48/EK irányelv szabályozásának megfelelően rendezi.

2.1.9. A Megállapodás hatálybalépése az EU tagállamainak ratifikációs időpontjától függ (és minden bizonnyal az sem közömbös, hogy az EK mikor tud csatlakozni az ESZSZ-hez), az átmeneti rendelkezések értelmében azonban egy hétéves átmeneti időszak alatt az európai szabadalmakkal kapcsolatos jogviták továbbra is indíthatóak nemzeti bíróságok előtt is. A Megállapodás mindezt még azzal egészíti ki, hogy a hatálybalépést megelőzően megadott (sőt: a korábbi bejelentési nappal rendelkező) európai szabadalmak jogosultjai egyoldalú nyilatkozattal „kijelentkezhetnek” a rendszerből (*opt-out*).

2.2. 2008. november 10-én a Tanács Jogi Szolgálat is megküldte írásos véleményét (15487/08 JUR 487 PI 82 COUR 53) a tanácsi munkacsoport tagjainak, amelyben kifejti, hogy noha az Európai Közösségnek számos érintett területen (pl. joghatóság, jogérvényesítés) kizárólagos hatásköre van, a tervezett megállapodás a tagállami kompetenciák jelenléte miatt csak vegyes szerződésként köthető meg, amelynek a jogi alapját a Bizottságnak kell megjelölnie abban az ajánlásban, amellyel a Tanácsot a tárgyalások folytatásáról szóló felhatalmazás kiadását kezdeményezi.²²

A vélemény a második részben az Európai Bíróság tervezett „semmitőszéki” szerepének az EK-szerződéssel való összeegyeztethetőségét elemzi. Megállapítja, hogy a közösségi szabadalmakra nézve az EK-szerződés 229a. cikke alapján elképzelhető, hogy az Európai Bíróság rendelkezzen efféle „harmadfokú” szereppel, az európai szabadalmakra nézve azonban a helyzet már nem ilyen egyszerű. Igaz ugyan, hogy a közösségi jog végső értelmezésére így is az Európai Bíróság lenne jogosult, kérdés azonban, hogy az európai szabadalmak-

²¹ L. a Bíróság 1/92. sz. véleményét az Európai Gazdasági Térségről II. (EBHT 1991., I-2825. o., 32. pont) és a Bíróság 1/00. sz. véleményét. Az EK-szerződés 229a. cikke a közösségi szabadalom (mint közösségi természetű iparjogvédelmi jogosultság) kapcsán még egy ilyen szerepbővülést is lehetővé tenne az Európai Bíróság számára, az európai szabadalmakkal kapcsolatban azonban nincs olyan szerződésbeli rendelkezés, amely ezt legitimálná.

²² Ez csak részben történt meg. Az ajánlásról bővebben l. a 3. pontot.

kal kapcsolatos jogviták harmadfokú elbírálása (magánfelek közötti perek, amelyekben nem csupán közösségi jogot kell alkalmazni) nem olyan hatáskör lenne-e, amely már nem egyeztethető össze az EK-szerződésben foglaltakkal? Annak vizsgálata során, hogy az EK-szerződés által a Bíróságra ruházott hatáskörök lényeges jellemzőit változtatná-e meg egy ilyen szerepbővülés, a Jogi Szolgálat azt állapítja meg, hogy valószínűleg igen, azaz arra a következtetésre jut, hogy az európai szabadalmakra nézve aggályos lehet a kasszációs jogkör biztosítása az Európai Bíróság számára.

Mindezzel együtt úgy vélte, hogy a megállapodás tervezetét az EK-szerződés 300. cikkének (6) bekezdése alapján véleményeztetni kell az Európai Bírósággal is, erre azonban csak akkor érdemes sort keríteni, ha már elkészült a tárgyalási mandátum iránti bizottsági ajánlás.²³

2.3. A megállapodás fentebb ismertetett tervezetével összefüggő, egyeztetett és jóváhagyott magyar álláspont általános (koncepcionális) megállapításai a következők.

2.3.1. Amint azt a 2007. áprilisi induló mandátum is kifejtette, az európai szabadalmi rendszert a hálózatos modell alapján, a közösségi joggal összhangban és – lehetőség szerint – közösségi jogi keretek között, az európai szabadalmi rendszer meglévő intézményeire építve kívánjuk továbbfejleszteni, és elsősorban olyan reformokat szorgalmazunk, amelyek ténylegesen és bizonyíthatóan javítják az európai ipar versenyképességét.

2.3.2. A jelenlegi szabadalmi jogérvényesítési rendszer sokat emlegetett hátrányaiból is kiindulva rögzíthető néhány olyan alapvető követelmény, amelyeket egy új rendszernek feltétlenül teljesítenie kell, illetve a jelenleginél jobban meg kell közelítenie. Ezek a minimális elvárható feltételek magukban foglalják a nemzetközi (európai) szabadalmi jogérvényesítési költségek csökkentését, a fórumrendszer elérhetőségét, hozzáférhetőségét és megközelíthetőségét a kis- és középvállalkozások számára is (földrajzi és eljárási értelemben vett „proximity”), valamint az egységes jogalkalmazás követelményét. Fontos látni azt is, hogy a „fegyverek egyenlőségének” követelményéből következően a „rendszer használói” alatt nem csupán a bitorlási eljárásokat indító szabadalmasokat kell érteni, hanem azokat a vállalkozásokat is, amelyek ki vannak téve a rosszhiszemű vagy alaptalan perbefogás veszélyének.

2.3.3. A jelenleg működő rendszer egyik legnagyobb rákfénéjének kikiáltott „sokszoros pereskedéssel” (*multiple litigation*) kapcsolatban lényeges volna olyan – statisztikai adatokkal

²³ A Bizottság 2009 márciusában előterjesztette a felhatalmazás céljából kiadott ajánlást (l. a 3. pontot), és az Európai Bíróság véleményét kikérő beadvány előkészítése is befejeződött: a cseh elnökség elvi megállapodást hozott tető alá a Bírósághoz fordulás kérdésében, a Jogi Szolgálat pedig elkészítette a beadvány tervezetét, amelyet – munkacsoportos előkészítést követően – a 2009. június 25-i Környezetvédelmi Tanács vita nélküli napirendi pontként fogadott el (erről bővebben l. az 5. pontot).

alátámasztott – elemzést elkészíteni, amely tisztán megmutatja, hogy valós problémáról van-e szó vagy inkább kivételesen előforduló jogérvényesítési módról? A számos országot érintő ügyekben a jelenlegi szabadalmi bíraskodási rendszer keretei között is számtalanszor előfordul, hogy elég egy vagy két jelentősebb fórumon megvívni a csatát ahhoz, hogy a fennmaradó államokban megegyezéssel záruljon le egy-egy jogvitás ügy. Ennek tükrében nem érdektelen szempont az sem, hogy a „jogérvényesítés költségeinek csökkenése” – a jelenlegi magyarországi bírósági illetékek és képviseleti költségek szintjét is tekintve – valószínűleg nem következik be, ha a Bíróság díjait csupán valamivel a legdrágább jogérvényesítési rendszerrel bíró államok költségszintje alá pozicionálják.

2.4. A következőkben a Megállapodás tervzetére tett fontosabb magyar észrevételeket foglaljuk össze röviden. A részletes észrevételek – angol nyelven – a megfelelő hazai egyeztetések lefolytatása után a tanácsi munkacsoportban is köröztetésre kerültek.

2.4.1. A Megállapodásban egyértelműen tisztázni kell, hogy a közösségi szabadalmak az európai szabadalmak speciális fajtáját jelentik, és ezt következetesen meg kell jeleníteni a normaszövegben is.

2.4.2. Az Elsőfokú Bíróság minden eljáró tanácsára egyforma szabályoknak kell vonatkoznuk, függetlenül attól, hogy helyi, regionális vagy központi divízióról van-e szó (valamint a tárgyalat ügyek számától).²⁴ Minden eljáró tanácsban jelen kellene lennie – a jogi végzettségű bírákon kívül – legalább egy műszaki végzettségű bírónak, akit a (nagyraoszt műszaki végzettségű bírákból álló) „pool”-ból kellene delegálni. Az eljáró tanács többnemzetiségű összetétele csupán a Fellebbviteli Bíróságon legyen követelmény.

2.4.3. Magyarország általános fenntartással él a tervezet III/A. fejezetének egésze vonatkozásában. Nem tartjuk elfogadhatónak az európai szabadalmakra kiterjedő szupranacionális szabadalmi anyagi jog létrehozását a Megállapodással, mivel ez alapjaiban változtatná meg az európai szabadalmi rendszert. Ezekhez hasonló „*post-grant*” szabályoknak csak a közösségi szabadalom kapcsán van helyük. Szintén erősen kétséges, hogy egyoldalúan felruházhatjuk-e a közösségi jogot extraterritoriális hatállyal (lásd a tervezet 14a. cikkét).

2.4.4. Az Elsőfokú Bíróság hatáskörei kapcsán fontos megjegyezni, hogy Magyarország nem látja feltétlenül indokoltnak a központi divízió létrehozatalát (különösen nem úgy, hogy bizonyos ügypusokra nézve kizárólagos hatáskörrel rendelkezik). A bitorlási perekben

²⁴ Előzetes véleményünk értelmében a felhasználóközelség érdekében Magyarországon is fel kell majd állítani egy helyi divíziót.

előterjesztett megsemmisítési viszontkeresetek kezelését (az ún. „split” kérdésköre) álláspontunk szerint ugyanúgy a – megfelelő műszaki szakértelemmel bíró tanácsokban eljáró – helyi/regionális divíziókra lehetne bízni, mint a bitorlás megállapítására irányuló (és az ehhez kapcsolódó) igények elbírálását. Az ügyek szétválasztása (megkettőzése) túl bonyolulttá teszi a rendszert, a központi divízióhoz utalás pedig indokolatlanul távolítja el az eljárást a peres felektől.

2.4.5. Álláspontunk szerint mindazoknak, akik a nemzeti bíróságok (és hatóságok) előtt iparjogvédelmi ügyekben képviselőként eljárhatnak, rendelkezniük kell képviseleti jogosultsággal az új európai szabadalmi bíraskodási rendszer fórumain is. Ennek nem csupán az európai szabadalmi ügyvivőkre kellene korlátozódnia, hanem valamennyi szabadalmi ügyvivőre, aki az említett feltételt teljesíti.

A tervezet által előírányzott képviseleti rezsimben az is előfordulhat, hogy egy iparjogvédelmi ügyekben teljesen járatlan ügyvéd egy adott ügyben rendelkezik képviseleti jogosultsággal, míg egy – az érintett szabadalommal behatóan foglalkozó – tagállami szabadalmi ügyvivő csupán „segítőként” járhat el.

Nem világos, hogy milyen „képzettségre” lehet még szüksége a képviseleti jogosultsághoz egy (európai) szabadalmi ügyvivőnek, valamint az sem, hogy az „EU-tanúsítvány” pontosan milyen jellegű (és milyen közösségi jogi alapon szabályozott) dokumentumot jelent.

2.4.6. Az átmeneti rendelkezések kapcsán Magyarország a minél rövidebb átmeneti időszak mellett foglal állást. Véleményünk szerint három év „felkészülési idő” elegendő lenne, öt évnél hosszabb időszak előírását pedig ellenezzük (a tervezet jelenleg hétéves intervallumot tartalmaz).

Noha a Megállapodás hatálybalépését megelőzően megadott európai szabadalmak (vagy megtett európai bejelentések) speciális kezelésének igényét önmagában megértjük, a szabadalmak (illetve bejelentők) egyéni döntésén alapuló „opt-out” lehetőségét határozottan ellenezzük: az átmeneti szabályoknak normatív, valamennyi érintett szabadalomra (bejelentésre) kiterjedő hatályú rendelkezéseket kell tartalmazniuk.

2.4.7. Mindezekhez hozzátehető, hogy álláspontunk szerint az európai szabadalmi bíraskodási rendszer reformja kapcsán továbbra is megfontolásra érdemes lehet a közösségi védjegyrendszerben működő decentralizált, kijelölt nemzeti bíróságokon nyugvó modellel analóg elképzelés. A tagállamok által kiválasztott, „közösségi szabadalmi bíróságként” eljáró nemzeti fórumok rendszerével összefüggésben is felvethetőek ugyan aggályok (a mérnöki jellegű szakmai elem hiánya az ítélezésben, illetve a kevés szabadalmi ügyvel rendelkező országok bíráinak alacsonyabb tapasztalati szintje), ám a rendszer használóihoz való közelség és hozzáférhetőség (*proximity and accessibility*) szempontjából talán még jobban is kiállja a próbát, mint egy központosított modell. Különösen így van ez akkor, ha a gyakorlat

nem produkál annyi példát *multiple litigation*re, mint amennyire annak elvi lehetőségéből lehet következtetni, valamint ha figyelembe vesszük a potenciális alperesek pozícióját is.²⁵

3. A Bizottság ajánlása a Megállapodás elfogadására irányuló tárgyalások megkezdéséhez szükséges tanácsi felhatalmazásról

3.1. A 2009. március 23-án kelt bizottsági ajánlás (7927/09) az integrált európai szabadalmi bíraskodási rendszerről szóló nemzetközi megállapodásra irányuló tárgyalások megkezdéséhez kéri a Bizottság részére a Tanács felhatalmazását. A dokumentum bemutatja az európai szabadalmi rendszer mai felépítéséből fakadó problémákat, amelyek forrásaként a közösségi szabadalom mint „*unitary title*” hiányát és a bíraskodás töredezettségét jelöli meg. E problémák jelentős többletköltségekkel járnak mind a jogosultak, mind az alperesek, mind pedig a megsemmisítést kérők számára, nehezen áttekinthetővé teszik a rendszert, valamint jogbizonytalanságot eredményeznek.

Tekintettel arra, hogy az ESZSZ bábáskodása mellett kibontakozó szabadalmi bíraskodásra vonatkozó megállapodástervezet (az EPLA) nem kapott elegendő politikai támogatást, a Bizottság úgy látta jónak, hogy egy vegyes megállapodás (*mixed agreement*) tervezetével rukkoljon elő. E megállapodást az EK és tagállamai kötnék meg az ESZSZ egyéb szerződő államai közül legalább egygel. Az integrált szabadalmi bíraskodási fórumrendszert megteremtő megállapodás az EK tagállamai számára – az EPLA-val ellentétben – nem opcionális lenne, a bíróság hatásköre pedig a közösségi és az európai szabadalmakra egyaránt kiterjedne.

A Bizottság az előzőekből következően is egy csomagban, egymással párhuzamosan képviseli el a közösségi szabadalomról szóló rendelet elfogadását és a bíraskodási megállapodás megkötését. A bíraskodási rendszerről szóló tárgyalások során gyakorolt közösségi hatáskört elsősorban a 2004/48/EK irányelvből²⁶ és a Brüsszel I rendeletből²⁷ vezeti le, de azzal, hogy a „szabadalmi csomagot” az ajánlásban többször a belső piac működését elősegítő eszközként említi, közvetetten az ezzel kapcsolatos kiegészítő hatásköreire is utal.

Az ajánlás a létrehozandó fórumrendszer sarokpontjaiként – amelyekkel kapcsolatban széles körű tagállami konszenzust is feltételez – a következőket jelöli meg.

²⁵ Természetesen ez az elképzelés a jelenlegi tárgyalási fázisban – tekintettel arra, hogy ez a modell az előzőekben nem kapott kellő támogatást, és sem a Bizottság, sem az elnökség nem terjesztett elő ilyen értelmű javaslatokat – nem időszerű felvetés, a jelen cikkben is csupán a teljesség kedvéért szerepel.

²⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2004/48/EK irányelve (2004. április 29.) a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről.

²⁷ A Tanács 44/2001/EK rendelete polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról.

- nagymértékben decentralizált elsőfok helyi és regionális divíziókkal, valamint központi egységgel, központosított másodfok;
- egységes eljárás;
- a bírói tanácsok olyan felépítése, amellyel a műszaki és a jogi végzettségű bírák együttes jelenlétével a megfelelő szakértelmet biztosítják (adott esetben az erre a célra létrehozott „pool”-ból történő delegálással);
- a közösségi és az európai szabadalmak bitorlására és érvényességére vonatkozó kizárólagos joghatóság (ideértve a nemleges megállapítást és a közösségi szabadalmakra vonatkozó kényszerengedélyeket is);
- a döntések olyan területi hatálya, amely minden olyan országra vonatkozik, ahol a szabadalmat hatályosították;
- „opt out” lehetőség a függőben lévő és a már megadott európai szabadalmak bejelentői és jogosultjai számára;
- hatáskör a megsemmisítésre, abbahagyásra kötelezésre és eltiltásra, kártérítés megítélésére, ideiglenes és védelmi intézkedések megtételére;
- az Európai Bírósághoz való fordulás lehetősége előzetes döntéshozatal iránt a közösségi jog értelmezésére vonatkozó kérdésekben.

Az ajánlás előíranyozza azt is, hogy az EK-szerződés 300. cikkének (6) bekezdése alapján az Európai Bíróság is kifejtse véleményét a megállapodás közösségi joggal való összeegyeztethetőségéről.

Az ajánlás végül arra kéri a Tanácsot, hogy hatalmazza fel a Bizottságot a megállapodás megkötésére irányuló tárgyalások lefolytatására a mellékelt tárgyalási irányelvek mentén. Az ajánlás értelmében a tárgyalások során a Bizottság a tagállamok képviselőiből álló „különleges bizottsággal” egyeztetne folyamatosan; a nemzeti hatáskörbe tartozó kérdésekben pedig a tagállamoknak lenne koordinációs kötelezettségük egymással és a Bizottsággal – ugyanezen a bizottságon keresztül.

A tárgyalási irányelvek rögzítik a tárgyaló feleket (EK és tagállamok, illetve az ESZE egyéb szerződő államai), valamint azt, hogy a megállapodás a közösségi és az európai szabadalmakra egyaránt kiterjedne. Az *acquis communautaire*-nek való megfelelés kötelezettségét oldaná az a mondat, amelynek értelmében a szabadalmi bíróság létrehozása érdekében a közösségi jog alóli derogációk meghatározására is lehetőség lenne. A tárgyalási irányelvek megemlítik az Európai Bíróság előzetes döntéshozatali szerepkörét is, és megfogalmazzák azt az igényt, hogy a bíraskodási rendszer létrehozása legyen összhangban a közösségi szabadalom megteremtésével.

3.2. Az ajánlással kapcsolatban kialakított magyar álláspont értelmében Magyarország üdvözölte, hogy a Bizottság elkészítette az ajánlást a tárgyalási irányelvek elfogadása érdekében, amely újabb lépés előre az európai szabadalmi rendszer reformjának nehéz folyamatában. A tárgyalások hatékony lebonyolítása érdekében ezzel együtt tisztázni kell, hogy a tagállami

hatáskörbe tartozó kérdésekben milyen módszerrel zajlanak majd az egyes fordulók, illetve hogy miként lesznek majd szétválaszthatók ezek a kérdések a közösségi hatáskörbe tartozó elemektől, amelyekben a Bizottság lép fel tárgyaló gyanánt.

Szintén pozitívan értékeltük, hogy az Európai Bíróságnak is lesz lehetősége véleményt nyilvánítani a Megállapodás tervezetéről még annak megkötése előtt, hiszen elengedhetetlen követelmény, hogy az EK-szerződéssel való összeegyeztethetőségéhez ne férhessen kétség.

Nem szabad szem elől téveszteni azt sem, hogy a Megállapodás tervezetével összefüggésben még számos vitás kérdés maradt fenn (ilyen például a központi divízió szükségessége és hatásköre, de a bejelentői/szabadalmi *opt-out* lehetősége és még számos egyéb témakör is), és még korai lenne konszenzusról vagy politikai megállapodásról beszélni. A tárgyalások folytatására vonatkozó tanácsi felhatalmazásnak a Bizottság részére történő megadása éppen ezért nem jelentheti azt, hogy a fennálló nézetkülönbségek kapcsán Magyarország ne tartaná fenn eddigi álláspontját, vagy hogy a legutóbbi szövegváltozattal jelenlegi formájában egyetértene.

A magyar álláspont szerint sokat segítene az is, ha a francia elnökség által megígért, a tagállami észrevételeket valamilyen (pl. lábjegyzetes) formában tükröztető szöveg készülne a Megállapodás tervezetéről, illetve ha a delegációk tájékoztatást kaphatnának arról, hogy az elnökség milyen ütemterv szerint és munkamódszer mentén képzei el a Megállapodás szövegének véglegesítését.

4. Az integrált európai szabadalmi bíraskodási rendszer bevezetésének költség-haszon elemzéséről készült tanulmány

4.1. 2009 februárjában a delegációk megismerhették Dietmar Harhoff professzor (Ludwig Maximilian Egyetem, München) tanulmányát, amely az integrált európai szabadalmi bíraskodási rendszer bevezetésének költség-haszon elemzését tartalmazta. A professzor tanulmányában maga is elismeri, hogy átfogó adatbázis híján rendkívül nehéz volt megtalálni a megfelelő kiindulópontokat a használható következtetések levonásához. A szerző a szabadalmi perek felesleges megkettőzése („*duplication*”)²⁸ kérdésében szintén csak feltevésekkel és becslésekkel tudott dolgozni, és a peren kívüli egyezségek költségei sem könnyítették meg a dolgát. Az új bíraskodási fórumrendszer költségei is nehezen mérhetőek fel, hiszen nem tudjuk még, mekkora ügyforgalommal fog dolgozni az új típusú bíróság.

²⁸ A *duplication* nem csupán az azonos tényállással rendelkező ügyeket jelenti, hanem minden olyan ügyet, amely nem jött volna létre, ha egy korábbi ügyet egy integrált bírói fórum bíralt volna el.

Harhoff professzor tanulmánya az európai szabadalmi peres eljárásokra vonatkozóan fel-lelhető irodalmi adatok, a jelenlegi tagállami szabadalmi bíraskodási rendszerek struktúrája, valamint az új, egységes európai szabadalmi bíróság kialakítására irányuló tárgyalások jelenlegi állása (illetve a fennmaradt vitás kérdések) alapján kívánja bemutatni, hogy az új fórumrendszer minden forgatókönyv alapján (még a „legkonzervatívabb” becslésekkel is) kizárólag megtakarításokat hozhat az európai szabadalmi rendszerben.

Leírja, hogy a szabadalmi jogviták csupán a szabadalmak egy töredék részét érintik, és ezeknek a jogvitáknak is csupán egy része kerül bíróság elé, a bíraskodási szabályok kialakítása azonban mégis kulcsfontosságú az egész rendszer szempontjából, mivel ezek vissza is hatnak a piaci szereplők magatartására (pl. az olcsóbb bíraskodás több ügyet hoz magával). Az is igaz, hogy a peres eljárások számának emelkedése egyaránt jár pozitív és negatív hatásokkal. A jelenlegi töredezett rendszer gazdasági, innovációs és hatékonysági szempontból is terhesnek minősíthető, a *status quo* fenntartásával a megadott szabadalmak számának emelkedéséből következően pedig ez a helyzet pedig csak súlyosbodhat.

Az egységes szabadalmi bíraskodási rendszer a megkettőzések elkerülésével és a pereskedési költségek alacsonyabbá tételével (legalábbis a legdrágább rendszereket működtető tagállamokhoz képest),²⁹ valamint a döntések földrajzi hatályának kiterjesztésével várhatóan emelkedést hoz majd a „keresleti” oldalon.

A professzor a számításaihoz különböző forgatókönyveket vázolt fel, amelyekhez (a pereskedésnek „kitett” szabadalmak számának és a *duplication* mértékének megbecslése érdekében) kiindulásul a németországi adatokat használta fel. A gyógyszeripar szabadalmi szempontból különleges képet mutat, de azzal kapcsolatban több adat áll rendelkezésre, ezért arra nézve külön következtetések is levonhatóak.

A tanulmány szerint fontos előrelépés lenne a megadott szabadalmak minősége és értéke növelésében, ha egységes megsemmisítési eljárást lehetne bevezetni, amellyel elkerülhetővé válnak az egymással ellenkező eredményre jutó nemzeti eljárások által okozott következetlenségek és bizonytalanságok is. A professzor megállapításai szerint az integrált európai szabadalmi bíraskodási rendszer létrehozása a „stratégiai” pereskedést, a „szabadalmi szörnyetegek” (*patent trolls*) tevékenységét, valamint a kvv-k magatartására ható prohibítív pereskedési költségeket és a szabadalmi tárgyú bírósági eljárások túlzott komplexitását egyaránt mérsékelné.

A tanulmány arra a következtetésre jut, hogy a munkacsoportnak folytatnia kell a munkálatokat, és megfelelő strukturális döntésekkel a lehető legnagyobb hatékonyságú szervezetrendszert kell kialakítania annak érdekében, hogy a szabadalmi rendszer bírósági „ága” is az innovációt szolgálja Európában.

²⁹ A megtakarítások két elemből állnak össze: a duplication elkerüléséből származó költségcsökkenésből és az integrált rendszer alacsonyabb költségéből.

4.2. A 4.1. pontban röviden ismertetett tanulmányban foglaltakra vonatkozóan a magyar delegáció – az egyeztetett tárgyalási álláspontokkal összhangban – a következő észrevételeket tette.

- Az elemzés maga is elismeri, hogy nem áll rendelkezésre elegendő és kellően megbízható adat, illetve hogy számos kérdés és összefüggés még tisztázásra, feltárássra szorul. A tanulmány következtetései, előrejelzései ezért szükségképpen spekulatívak, feltevésekre épülnek, illetve csupán hozzávetőleges becslésekre hagyatkoznak. Mindez óvatosságra int a tanulmány eredményeinek értékelése során.
- Bármelyik lehetséges forgatókönyvet vesszük is alapul, a jövőendő európai szabadalmi bírósági rendszer bizonyosan drágább lesz, mint a jelenlegi szabadalmi bíraskodás Magyarországon.
- A jelenlegi és a jövőbeli bíraskodási rendszer összehasonlítása során a tanulmány – úgy tűnik – nem azonos költségeket vet össze. Kétséges, hogy a jövőendő európai rendszer költségei redukálhatók-e csupán a bíróság működési költségeire; számolni kellene a felek oldalán várhatóan jelentkező (pl. emelkedő hivatásos képviselői vagy utazási) költségekkel is. A tanulmány szinte kizárólag a felperesek és a létrehozandó bíróság nézőpontjából vizsgálja a költségeket és a hasznokat; a potenciális alperesek szempontja mintha háttérbe szorulna.
- Helyesen mutat rá a tanulmány a szabadalmi rendszer egyes diszfunkcionális jelenségeire (*patent trolls*, *patent thickets*, triviális „találmányokra” adott, „gyenge minőségű” szabadalmak). E jelenségek az USA szabadalmi rendszerében harapóztak el, de jelenleg még nem jellemzőek Európa szabadalmi köreiből. Figyelemre méltó történelmi tanulság, hogy e negatív tendenciákat az USA-ban épp a szabadalmi felsőbíraskodás szövetségi centralizációjával, a CAFC 1982. évi létrehozásával hozzák összefüggésbe, és nem kis részben a CAFC túlzottan szabadalom-párti („*overly pro-patent*”) megközelítésének tudják be őket.
- Maga a tanulmány is igazolja: csupán eltúlzott félelmeken alapul Európában a „*multiple litigation*” folyamatos felemlégetése. Valójában csak elvétve fordul elő, messze nem ez a jellemző. A duplikált ügyek csupán 11%-ában születtek „ellentmondásos” ítéletek (nem kizárt, hogy eltérő ténybeli és jogi háttérrel), ami kifejezetten jó aránynak mondható, semmi esetre sem látszik alátámasztani a helyzet rendezése iránti sürgető igényt. A „*wasteful duplication*” – már amennyire létezik –, illetve a jelenlegi nemzeti rendszerek működése valójában ahhoz is hozzájárul, hogy a tagállamok működőképes, a helyi innovációs kapacitást kiszolgáló és életben tartó szabadalmi „infrastruktúrát” (hivatásos képviselőket, szakosított bírákat, iparjogvédelmi hatóságokat) tartsanak fenn. A tanulmány nem vizsgálja azokat a károkat, amelyeket a centralizált európai bíraskodás kiépülése hozhat e struktúrákban.
- Fontos – és magyar szempontból különösen figyelemre méltó – tanulsága a tanulmánynak, hogy a szabadalmi jogviták többsége a mai Európában a gyógyszeripar te-

rületére – az ún. innovatív és a generikus gyártók közötti jogi csaták mezejére – összpontosul. A központosított rendszer – a tanulmány feltevése szerint – elvileg mindkét „tábornak” kedvezhetne; a tanulmányban felrajzolt kép azonban csalóka. A „támadó” fél tipikusan az innovatív, szabadalmas gyógyszercég és a „megtámadott” a generikus gyártó. Igaz, hogy a generikusok is nagy számban kezdeményeznek – megsemmisítési – jogvitákat, de ez a részükről csupán a védekezés első számú, leggyakrabban használt eszköze. A szabadalmi bíráskodás centralizációja nyilvánvalóan az innovatív multinacionális gyógyszercégek érdekében állna (nem véletlen, hogy a bíráskodási megállapodás tervezete épp a megsemmisítési ügyek központosítását irányozza elő).

- Érdemes üdvözölni a tanulmány jó irányba mutató egyes megállapításait. Ezek közé tartozik hogy
 - kimutatja a decentralizáció és a meglévő struktúrákra (a nemzeti bíróságokra) való támaszkodás előnyeit;
 - pártolja a szabadalmi ügyvivők önálló képviselői jogosultságát (igaz, csak az európai ügyvivőknél);
 - síkra száll a műszaki végzettségű bírák bevonása mellett;
 - ellenzi, hogy a bíróság kizárólag a felek által lerótt díjakból, illetvekekből „tartsa el” magát, és üdvösnek ítéli a közösségi költségvetésből történő finanszírozást;
 - óv a túlzottan szabadalompárti bíráskodás kialakulásától, és e szempontot még a bírák kiválasztása során is érvényesítené.

5. Az elnökség munkaanyagai az Európai Bíróság megkereséséről

5.1. A cseh elnökség 2009. április 24-i keltezéssel munkaanyagot készített az Európai Bíróságnak az egységes európai szabadalmi bíráskodásról szóló megállapodás tervezetere vonatkozó, annak az EK-szerződéssel való összeegyeztethetőségéről szóló véleményének kikéréséről (9076/09). A dokumentum az előzmények ismertetése körében leírja, hogy a Megállapodás tervezetével kapcsolatban több delegációnak is közösségi jogi aggályai vannak, és ezért szívesen látnák, ha az Európai Bíróság is véleményezhetné a szöveget, valamint hogy a Tanács Jogi Szolgálat 2008. novemberi véleményében szintén úgy vélte: a tervezet – amint elkészült a tárgyalási mandátum iránti bizottsági ajánlás – az EKSZ 300. cikkének (6) bekezdése alapján be kellene mutatni az Európai Bíróságnak is.

Az elnökség jelzi azt is, hogy álláspontja szerint a Megállapodás tervezete elég kimunkált már ahhoz, hogy az Európai Bíróság véleményt nyilváníthasson róla, és mivel már a bizottsági ajánlás is rendelkezésre áll, nincs akadálya a kérés elkészítésének. Tekintettel arra, hogy a Bizottság nem érzi aggályosnak sem a jogi alapot, sem pedig a tervezet közösségijogkonformitását, a legcélszerűbb, ha a kérést a Tanács terjeszti elő.

Az elnökség álláspontja szerint az nem vitatható, hogy fennállnak bizonyos közösségi hatáskörök a Megállapodás kapcsán, és azt sem kérdőjelezi meg senki, hogy itt csakis vegyes megállapodás megkötéséről lehet szó. A Bírósághoz benyújtandó kérdésben ezért inkább az EK-szerződéssel való összhangra, illetve az Európai Bíróságnak az új szabadalmi bíraskodási rendszerben betöltendő szerepére vonatkozó kérdésekre fókuszálnának (különös tekintettel arra, hogy egyes tagállamok fájlnának, ha a Bíróság nem rendelkezne harmadfokú, „semmítőszéki” jogkörökkel).

Az elnökség az eljárást két lépcsőben képzelte el: a kérés megtételére vonatkozó dokumentumot külön is a Versenyképességi Tanács 2009. május 28–29-i ülésének napirendjére vetette, és az ott meghozott pozitív döntés („elvi megállapodás”) alapján látott neki a Bírósághoz benyújtandó – a Tanács Jogi Szolgálatával által elkészítendő – memorandum munkacsoporti szintű egyeztetésének. Ezt a megközelítést a Tanács szellemi tulajdonért felelős munkacsoportja május 8-i ülésén nagy többséggel támogatta, a Versenyképességi Tanács ülésére szánt dokumentumot azonban egyszerűsítették, hogy kezelje a felteendő kérdések természetére vonatkozó különféle tagállami észrevételeket.³⁰

A Tanács Jogi Szolgálatával a 2009. május 8-i ülésen felhívta a figyelmet, hogy valójában csak kétféle dologra vonatkozó kérdés terjeszthető a Bíróság elé: az egyik a tervezett szerződés összeegyeztethetősége az EK-szerződéssel, a másik pedig a közösségi szervek hatásköre arra nézve, hogy bizonyos megállapodásokat megköthetnek-e – eltérő esetben ugyanis a kérés nem fogadható el. Véleményük szerint mindkét kérdést érdemes lenne feltenni, mert ezek alapján a Bíróságnak lehetősége lenne a jogi alapról is véleményt nyilvánítani.

Az elnökség álláspontja szerint a Bírósághoz benyújtandó kérdésben azt a kérdést kell feltenni, miszerint a megállapodás tervezete összeegyeztethető-e az EK-szerződéssel – minél tágabb megfogalmazással, hogy a Bíróságnak a válasz elkészítésekor legyen mozgástere az összes releváns közösségi jogi kérdésre kitérnie.

5.2. A Versenyképességi Tanács 2009. május 28-i ülésén elvi megállapodásra jutott azzal kapcsolatban, hogy a Tanács – az EK-szerződés 300. cikkének (6) bekezdésével összhangban – kérje ki az Európai Bíróság véleményét az Európai és Közösségi Szabadalmak Bíróságáról szóló nemzetközi Megállapodás tervezetének közösségi joggal való összeegyeztethetőségéről. A Versenyképességi Tanács ennek érdekében felkérte a Tanács Jogi Szolgálatát az Európai Bírósághoz benyújtandó beadvány tervezetének elkészítésére, amelyet a szellemi tulajdonért felelős tanácsi munkacsoport szabadalmakkal foglalkozó formációja 2009. júni-

³⁰ A cseh elnökség 2009. május 8-i keltézéssel elkészítette az áprilisi 9076/06 számú munkaanyag átdolgozott és rövidített változatát (9550/09), amelyet a COREPER I 2009. május 15-i ülése tárgyalt. A COREPER ülésén elhangzottak alapján az elnökség még tömörebb (és általánosabb megfogalmazású) papírt tár a Versenyképességi Tanács 2009. május 28–29-i ülése elé (9669/09).

us 12-i ülésén vitatott meg.³¹ A munkacsoporti ülésen elhangzottak fényében a Jogi Szolgálat részben átdolgozta a beadványt,³² amelyet a Környezetvédelmi Tanács június 25-i ülésén vita nélküli napirendi pontként elfogadott.

A beadvány a „Háttér” részben röviden ismerteti a (létező) európai és a (tervezett) közösségi szabadalom jogintézményének főbb vonásait, valamint ezekkel összefüggésben történeti áttekintést ad az európai szabadalmi bíraskodási rendszer megreformálására tett erőfeszítések korábbi állomásairól és a témában született tervezetekről, kitérve a jelenleg tárgyalt nemzetközi megállapodás tervezetének főbb jellemzőire is (a részleteket lásd a 2. pontban).

A beadvány a létrehozni kívánt fórumrendszernek a közösségi jog autonómiáját (és értelmezési egységét) érintő aspektusait domborítja ki. Ezek kapcsán különösen fontos szerepet játszik az, hogy az Európai Bíróság milyen minőségben jelenik meg az eljárásokban: egy korábbi tervezet szerint a Bíróság egyfajta harmadfokú „semmitőszék” gyanánt járt volna el, de az ezzel kapcsolatos aggályok miatt a jelenlegi szövegben már „csupán” előzetes döntéshozatali kérdések megválaszolásáért felelős szervként élne értelmezési monopóliumával. A lényegesen különböző fogantatású európai és közösségi szabadalmak egységes kezelése miatt számos egyéb jogi kérdés is felmerül a tervezettel kapcsolatban: többek között ilyennek minősül az alkalmazandó jog meghatározása, valamint az EK-szerződésnek az Európai Közösség hatáskörét megalapozó cikkének alkalmazása a megállapodás megkötésére.

Az elfogadhatóságról szóló részben a memorandum ismerteti a vélemény kikérésének előfeltételeit (és azok teljesülését), és kiemeli, hogy a Bíróság véleménye nem csupán a megállapodás EKSZ-konformitásának, hanem a közösségi hatásköröknek a vizsgálatára is kiterjedhet.

A Megállapodás céljainak összefoglalása körében a beadvány a jogbiztonság fokozását (az azonos szabadalmat érintő, de eltérő kimenetelű nemzeti bírósági eljárások elkerülése) és a párhuzamos jogérvényesítés kiküszöbölése által a szabadalmasokra rótt pereskedési terhek csökkentését emeli ki. A dokumentum a bírósági jogérvényesítés, illetve a nemzetközi magánjog tárgyában elfogadott közösségi jogszabályok felsorolásával kívánja megmutatni, hogy – a tagállamiak mellett – komoly közösségi hatáskörök állnak fenn a Megállapodás megkötésére.

³¹ A Jogi Szolgálat a szöveg bemutatásakor hangsúlyozta, hogy ez egy jogi-technikai természetű anyag, amelynek nincs és nem is lehet politikai tartalma. Idáig csak nagyon ritkán alkalmazták az EK-szerződés 300. cikkének (6) bekezdése szerinti véleménykérés jogintézményét: összesen 14 alkalommal került erre sor, és két eset kivételével mindannyiszor a Bizottság terjesztette elő a kérést. Ennek fényében nemigen fordult még elő, hogy a beadványt munkacsoporti szinten egyeztetették, de nem szabad szem elől tévesztetni, hogy ez a Jogi Szolgálat beadványa, nem pedig tanácsi következtetés, így tartózkodni kell attól, hogy „position paper”-ré alakítsuk, vagy hogy állást foglaljunk a feltett kérdés(ek) és felvetett kérdések kapcsán.

³² Az Európai Bíróság véleménye iránti kérelem az egységes szabadalmi bíraskodási rendszer létrehozásáról szóló tervezett megállapodásnak az EK-szerződéssel való összeegyeztethetőségére vonatkozóan (11125/09 JUR 292 PI 56 COUR 55), kelt 2009. június 18-án.

A „Jogi elemzés” rész a Megállapodás és a közösségi jog együttes alkalmazásának átfedéseit és lehetséges ellentmondásait ismerteti, kitérve arra is, hogy aggályos lehet, ha a Közösségen kívüli bíróságoknak kell (a létrehozni kívánt Európai és Közösségi Szabadalmak Bírósága keretében) közösségi jogot alkalmazniuk és közösségi szabadalmakat érintő döntéseket hozniuk. A beadvány a választott jogi megoldást az EK-szerződés 229a. cikkének tartalmával is összeveti (ez a rendelkezés a közösségi iparjogvédelmi oltalmi formák kapcsán gyakorolható bíraskodási határhörök Európai Bíróságra ruházásának lehetőségét teremti meg), és külön pontot szentel a közösségi jog elsőbbségével összefüggő kérdéseknek.

Nem hanyagolható el a kérdés, hogy összeegyeztethető-e a közösségi joggal egy olyan, nem közösségi fogantatású bírói fórumrendszer, amely – többek között – közösségi jog alkalmazására hivatott, és az sem közömbös, hogy a Megállapodás által felvázolt rendszer (benne az Európai Bírósággal mint előzetes döntések meghozatalára jogosult instanciával) a 229a. cikk megkerülését jelenti-e, vagy pedig éppen ellenkezőleg: az abban foglalt felhatalmazás által nyújtott mozgáster korlátozott kihasználásáról beszélhetünk-e.³³ Szintén a 229a. cikkhez kapcsolódik az a dilemma is, hogy a Megállapodás megkötése értelmezhető-e az abban foglalt közösségi hatáskör gyakorlásának, és ha igen, ez nem ütközik-e az EK-szerződés rendelkezéseibe (különös tekintettel a „szükségesség” kritériumára akkor, ha csakis a nem közösségi jogi alapú európai szabadalmak azonos ítélkezési ernyő alá vonása miatt kerül sor ennek a módszernek az alkalmazására).

A beadvány foglalkozik az Európai Bíróságnak mint a közösségi jog értelmezéséért és elsőbbségének biztosításáért felelős intézménynek a Megállapodásban betöltött szerepének az ellentmondásosságával is (lásd a 2.1.7. pontban kifejtetteket).

Maga a Bíróságnak feltett kérdés a 300. cikk (6) bekezdése alapján megfogalmazva, a lehető legáltalánosabb formában szerepel a beadványban; a dokumentum végén pedig (a mellékletek³⁴ felsorolását megelőzően) két „eljárési javaslat” szerepel: az első az eljárás „soron kívüli” lefolytatását indítványozza, a másodiknak a Bíróság általi elfogadása esetén pedig a tagállamok írásbeli véleményt nyújthatnak majd be a Bíróság részére, amelyben kifejtethetik saját pozíciójukat.

5.3. Magyarország szinte kezdettől fogva támogatta (sőt: szorgalmazta), hogy az Európai Bíróság az EK-szerződés 300. cikkének (6) bekezdése értelmében nyilvánítson véleményt a

³³ Az EK-szerződés 229a. cikke értelmében a Tanács „olyan rendelkezéseket fogadhat el, amelyek a Bíróságot – a Tanács által meghatározott mértékben – hatáskörrel ruházzák fel” a közösségi iparjogvédelmi jogosultságokkal összefüggő jogviták esetében. A beadvány ezzel összefüggésben olyan megközelítést is elképzelhetőnek tart, amely szerint az előzetes döntéshozatali jogkör tulajdonképpen a 229a. cikk szerinti „felruházás” egy korlátozott formáját valósítja meg.

³⁴ A közösségi szabadalomról szóló rendelet tervezete, a bíraskodásról szóló megállapodás tervezete, valamint a Bizottságnak a tárgyalások megkezdéséhez szükséges tanácsi felhatalmazás megszerzése iránt előterjesztett ajánlása.

Megállapodás tervezetéről, azaz nyilatkozzon annak a közösségi joggal való összeegyeztethetőségéről, különös tekintettel a Bizottság által megjelölt közösségi jogalapra (EK-szerződés 308. cikk) és az Európai Bíróság szerepére az új típusú bíráskodási rendszerben.³⁵

Tekintettel a magyar tárgyalási álláspontokban is kifejtett aggályokra, a magyar kormányzat – amennyiben az Európai Bíróság helyt ad a második „eljárási javaslatnak” – előreláthatólag élni kíván a tagállami írásos észrevételek küldésének lehetőségével.

5.4. Az Európai Bíróság véleménye fontos iránymutatást jelent majd a két szabadalmi „ikerdosszié” további sorsát illetően, és a tárgyalásoknak az a szakasza sem lesz érdektelen, amikor a delegációknak már a hivatalos javaslatná (illetve szerződéstervezetté) érő dokumentumokról kell véleményt nyilvánítaniuk. Addig is, amíg a Megállapodás szerinti bíráskodási rendszer megteremtéséhez szükséges politikai és szakmai kompromisszumok formálódnak,³⁶ az egymásra épülő tervezetek kártyavára egyre csak épül (a svéd elnökség például épp a napokban köröztette a létrehozni kívánt bíróság eljárási szabályzatának első tervezetét).

Miközben azonban lélegzetvisszafojtva nézzük, hogy érkezik-e valamelyik irányból olyan fuvallat, amely az építményt romba döntve újra hosszú évekre megakasztja az európai szabadalmi rendszer megreformálására irányuló folyamatot, azt sem szabad elfelejtenünk, hogy még ha létre is jön az újfajta rendszer, a címben említett mitikus teremtmény életképességéért való aggodalmakat ez még nem oszlatja el.

³⁵ Magyar részről több ízben – mind munkacsoporti, mind COREPER-szinten – elhangzott, hogy célszerűbb lenne mindkét lehetséges témában megkeresni a Bíróságot, azaz nem csupán a megállapodástervezetnek az EK-szerződéssel való összeegyeztethetőségét kellene vizsgálat alá vetni, hanem az Európai Közösség szerződéskötési hatáskörét is, ami az alkalmazni kívánt jogi alapra vonatkozó kérdések tisztázását is elősegíthetné. Az elnökség ezzel szemben úgy vélte, hogy az „the request should be framed broadly to encompass all relevant legal issues” megfogalmazás fedi ezt a kérdéskört is; a kompromisszumos szövegjavaslatban pedig már nincs ezt követő külön utalás a közösségi joggal való összeegyeztethetőségre. A beadványban megfogalmazott kérdés általánossága mindenesetre lehetőséget hagy a Bíróságnak arra, hogy minden relevánsnak ítélt kérdésben kifejtse véleményét.

³⁶ Nem szabad szem elől téveszteni azt sem, hogy a Megállapodás rendszere az ESZE módosítását, valamint az EK-nak az ESZSZ-hez való csatlakozását is igényli.

Hatházi István

INFORMÁCIÓKUTATÁS A MŰANYAGIPARBAN – II. RÉSZ. INFORMÁCIÓKUTATÁS A POLIMEREK VILÁGÁBAN

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2008. februári számában megjelent „Információkutatás a műanyagiparban” című írás első része kísérletet tett az elektronikus információkeresési lehetőségek feltárására, amelyek alkalmazásával a műanyagokkal foglalkozó szakemberek naprakészen tudják tartani szakmai ismereteiket, be tudják gyűjteni a munkájukhoz szükséges adatokat, információkat. Két alapvetően eltérő informatikai út van a szakemberek információ iránti igényének kielégítésére: a nyílt hozzáférésű számítógépes világhálózat, vagyis az internet és a zárt láncú vagy kereskedelmi online hálózatok, amelyek csak előfizetők részére hozzáférhetőek.

Az internet robbanásszerű elterjedésével hatalmas lehetőséghez jutottak azok a szakemberek, akiknek napi szinten szükségük van arra, hogy hozzájussanak a világviszonylatban is legújabb szakmai információkhoz. Könnyen belátható, hogy felgyorsult világunkban a nyomtatott szakmai irodalommal ezt a követelményszerű igényt már nem lehet teljesen kielégíteni. Már csak azért sem, mert nem egyszerűen az információhoz való gyorsabb hozzáférés a cél, hanem az is problémát jelent, hogy az információ mennyisége is robbanásszerűen növekszik.

A hatalmas információtömegben azonban számos, adott esetben érdektelen, felesleges információ is terheli a kutatót. Ezen a problémán a nagy információs cégek egyre hatékonyabb, szabadon felhasználható keresőfelületei sem tudnak nagy hatékonysággal segíteni. Ezek a keresőfelületek előnyösen egyszerű kezelhetőségük mellett nem engednek teret a keresés stratégiájának nagy hatékonyságú összerendezésére, mert nem adnak sok lehetőséget a kérdések összekapcsolására, variálhatóságára, csoportosítására.

Problémát jelent továbbá az is, hogy számos olyan információ is bekerül ebbe a rendszerbe, amely valóságát, tudományos megalapozottságát tekintve nem ellenőrzött, nem hiteles, és ezért adott esetben félrevezető. Ebből az információhalmazból kell a szakmai szempontból ellenőrzött, hiteles dokumentumokat gyakran csak címekből kiválasztani, hiszen egy keresés során találati halmazként jó esetben címeket vagy címtörödékeket megjelenítő listát kapunk.

Az előző cikkben említést nyert néhány ismertebb zárt láncú vagy kereskedelmi online hálózatot működtető adatbázis-szolgáltató központ. Az általuk működtetett adatbázisok között előfizetéssel bárki által elérhető néhány ilyen keresőfelület vagy interfész, mint pl. a DIALOG (<http://www.dialog.com>), a QUESTEL (<http://www.questel.orbit.com>) és az STN (<http://www.stn-international.de>). Természetesen a szakember érdeklődési körének, szű-

kebb szakmai feladatának megfelelően választja meg az utat a számára fontos információk begyűjtésére.

Ez az írás azoknak kíván segítséget nyújtani, akik elsősorban vegyész szemmel kutatnak a műanyagok területén, de azokat is segítheti, akik a műanyagról mint szerkezeti anyagról, alapanyagról szeretnének adatot, információt találni.

A kutatási stratégia összeállításának menetét, illetve lehetőségeit közelebbről az STN-INTERNATIONAL zárt láncú hálózatán, az STN-EXPRESS keresőfelületén keresztül mutatjuk be ebben az írásban.

Hogyan is fogjunk a kereséshez a feladat ismeretében?

Először is nézzük át lehetőségeinket az STN hálózatában. Az STN-INTERNATIONAL mint adatbázis-szolgáltató több mint 200 adatbázishoz teszi lehetővé a hozzáférést. A polimerek információit tartalmazó főbb adatbázisokat, fájlokat, majd néhány fontosabb fájl ismertetését az alábbi felsorolás tartalmazza néhány szempont szerint, a teljesség igénye nélkül.

- A polimerek (és más, több mint 33 millió szerves és szervetlen vegyület) kémiai-fizikai azonosító adatait tartalmazza a REGISTRY.
- Kémiai, mérnöki és anyagkutatói szempontból fontos: APOLLIT, BABS, CAPLUS, CA, CEABA-VTB, CERAB, COMPENDEX, EMA, INSPESC, MATBUS, METADEX, PIRA, RAPRA, SOLIDSTATE, TEXTILETECH, TRIBO, WSCA, WTEXTILES.
- Szabadalmi vagy azokat referáló adatbázisok: CAPLUS, CA, EUROPATFULL, FRANCEPAT, IFIPAT, INPADOC, JAPIO, PATDD, PATDPA, PATDPAFULL, PCTFULL, RAPRA, USPATFULL, USPAT2, WPINDEX, WPIDS, WPIX.
- Vegyi termékekkel kapcsolatos szabályozási információk: CHEMLIST.
- Biológiai, orvosi és gyógyszeripari kutatások és alkalmazások: BIOSIS, BIOTECHABS, CABA, CAPLUS, CEABA-VTB, DDFB, DDFU, DRUGB, EMBAL, EMBASE, FSTA, IMSDRUGNEWS, IMSPRODUCT, IMSRESEARCH, IPA, LIFESCI, MEDLINE, PHIN, TOXCENTER, USAN.
- Kémiai reakciókat figyelemmel kíséző adatbázisok: CASREACT, CHEMINFORMRX.
- Multidiszciplináris műszaki adatbázisok: DISSABS, JICST-EPLUS, NTS, PASCAL, SCISEARCH.

Az STN-INTERNATIONAL a keresés elősegítésére előre definiált adatbáziscsoportokban, úgynevezett klaszterekben (*cluster*) bizonyos szempontok alapján összetartozó adatbázisokat kapcsolt össze, így ezek segítségével egyszerre több adatbázisban történik a keresés. Természetesen ilyen klasztereket magunk is létrehozhatunk, illetve egyszerre több adatbázist is megnyithatunk kutatásunk során a keresés elősegítésére.

Keresés a REGISTRY adatbázisban

1. Polimerek

Amennyiben egy konkrét polimerhez kapcsolódó információra van szükségünk, vagy ahhoz fűződő műszaki megoldást keresünk, akkor mindenképpen érdemes a REGISTRY adatbázisban kezdenünk a kutatást. Ebben az adatbázisban egy vegyületnek, így egy polimernek is minden olyan, a kutatás szempontjából lényeges információját megismerhetjük, amely a többi adatbázisban történő keresést teljes értékűvé teheti, illetve megkönnyíti.

Lássunk erre egy példát. Az újabban a környezetvédelmi szempontból nagy reményekkel kecsegtető tejsav (lactic acid) polimerjeihez fűződő információkat keresve, először is a REGISTRY adatbázisban nézzük meg, milyen információkat is kaphatunk:

```
=> s lactic acid/cn
L19      1 LACTIC ACID/CN
```

A keresést mindenképpen a CN – Chemical Name mezőben kell elvégezni. A kémiai neveket a Basic Index (alapértelmezett mező) nem tartalmazza, ezért találatot nem, vagy hamis találatot fog mutatni. A találatot megjelenítve az alábbi képet kapjuk:

```
=> d
```

```
L19      ANSWER 1 OF 1 REGISTRY COPYRIGHT 2009 ACS on STN
RN       50-21-5 REGISTRY
ED       Entered STN: 16 Nov 1984
CN       Propanoic acid, 2-hydroxy- (CA INDEX NAME)
OTHER CA INDEX NAMES:
CN       Lactic acid (7CI, 8CI)
OTHER NAMES:
CN       (±)-Lactic acid
CN       α-Hydroxypropanoic acid
CN       α-Hydroxypropionic acid
CN       2-Hydroxy-2-methylacetic acid
CN       2-Hydroxypropanoic acid
CN       2-Hydroxypropionic acid
CN       Biolac
CN       Chem-Cast
CN       DL-Lactic acid
CN       dl-Lactic acid
```

CN E 270
 CN HiPure 88
 CN Lurex
 CN Milk acid
 CN NSC 367919
 CN Purac FCC 80
 CN Purac FCC 88
 CN Tonsilloosan

AR 849585-22-4
 DR 152-36-3, 598-82-3

MF C3 H6 O3
 CI COM

LC STN Files: ADISNEWS, AGRICOLA, ANABSTR, BEILSTEIN*, BIOSIS, BIOTECHNO, CA, CABA, CAPLUS, CASREACT, CBNB, CHEMCATS, CHEMINFORMRX, CHEMLIST, CIN, CSCHEM, CSNB, DDFU, DETHERM*, DRUGU, EMBASE, ENCOMPLIT, ENCOMPLIT2, ENCOMPPAT, ENCOMPPAT2, GMELIN*, HSDB*, IFICDB, IFIPAT, IFIUDB, IPA, MEDLINE, MRCK*, MSDS-OHS, NAPRALERT, PATDPASPC, PIRA, PROMT, PS, RTECS*, SPECINFO, SYNTHLINE, TOXCENTER, TULSA, USAN, USPAT2, USPATFULL, VETU

(*File contains numerically searchable property data)

Other Sources: DSL**, EINECS**, TSCA**

(**Enter CHEMLIST File for up-to-date regulatory information)

OH

|

ME-CH-CO₂H

PROPERTY DATA AVAILABLE IN THE 'PROP' FORMAT

64350 REFERENCES IN FILE CA (1907 TO DATE)

2655 REFERENCES TO NON-SPECIFIC DERIVATIVES IN FILE CA

64475 REFERENCES IN FILE CAPLUS (1907 TO DATE)

A polimerek elsődleges képviselői a REGISTRY adatbázisban azokon a monomereken alapulnak, amelyekből a polimer felépül. A monomer a polimerláncba beépülő legkisebb egység, az információkutatás szempontjából a térhálósító szereket is beleértve.

A tejsav monomert megkeresve megjeleníthetjük a vegyület azonosító számát, az úgynevezett CAS (Chemical Abstract Service) Registry Number-jét (RN), amely számos adatbázisban megkönnyíti a keresést. Ebben az adatbázisban fellelhető nemcsak a IUPAC szerinti elnevezés, hanem a vegyület egyéb, közismerten használatos elnevezése, beleértve a közis-

mertebb márkaneveket is (CN mező). Ugyancsak információt kaphatunk a vegyület molekulaszervezetére vonatkozóan, valamint a lokátor mezőben (LC) azt is megtudhatjuk, hogy mely adatbázisokban található a vegyülethez kapcsolódó dokumentumokat.

Amennyiben bizonytalanok vagyunk a keresendő vegyület elnevezését illetően, a keresést kezdhethetjük az EXPAND utasítás használatával is a CN (Chemical Name) mezőben:

=> e polylact?/cn 10

E1	1	POLYLAC SX 801/CN
E2	1	POLYLAC X 211/CN
E3	0 -->	POLYLACT?/CN
E4	1	POLYLACTIC ACID/CN
E5	1	POLYLACTIC ACID LAURATE, AMMONIUM SALT/CN
E6	1	POLYLACTIC ACID LAURATE, MAGNESIUM SALT/CN
E7	1	POLYLACTIC ACID LAURATE, POTASSIUM SALT/CN
E8	1	POLYLACTIC ACID LAURATE, SODIUM SALT/CN
E9	1	POLYLACTIC ACID, SRU, ACETYL-TERMINATED/CN
E10	1	POLYLACTIC ACID, SRU, LAURATE, AMMONIUM SALT/CN

Ez a csonkolt 'polylact' keresőszavunk környezetéből mutatja meg az első tíz találatot. Az EXPAND-lista további részét is megjeleníthetjük '=> e' utasítással:

=> e

E11	1	POLYLACTIC ACID, SRU, LAURATE, MAGNESIUM SALT/CN
E12	1	POLYLACTIC ACID, SRU, LAURATE, POTASSIUM SALT/CN
E13	1	POLYLACTIC ACID, SRU, LAURATE, TRIETHANOLAMINE SALT (1:1:1)/CN
E14	1	POLYLACTIC ACID, SRU, PALMITOYL-TERMINATED/CN
E15	1	POLYLACTIDE/CN
E16	1	POLYLACTIDE BENZYL ESTER MESYLATE/CN
E17	1	POLYLACTIDE BENZYL ESTER MESYLATE, SRU/CN
E18	1	POLYLACTIDE DEPOLYMERASE/CN
E19	1	POLYLACTIDE DIESTER WITH POLYPROPYLENE GLYCOL, TRIBLOCK/CN
E20	1	POLYLACTIDE, SRU/CN
E21	1	POLYLACTIDE, SRU, MONOESTER WITH (N,N-DIBUTYLAMINO) ETHANOL, HYDROCHLORIDE/CN
E22	1	POLYLACTITOL/CN

A lista megfelelő sorszámaival (e#) vagy akár egy tartománnyal (e#-e#) is elvégezhetjük vagy folytathatjuk a kutatást:

=> s e4

L1 1 „POLYLACTIC ACID”/CN

=> d

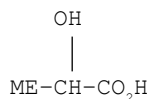
L1 ANSWER 1 OF 1 REGISTRY COPYRIGHT 2009 ACS on STN
 RN 26100-51-6 REGISTRY
 ED Entered STN: 16 Nov 1984
 CN Propanoic acid, 2-hydroxy-, homopolymer (CA INDEX NAME)
 OTHER CA INDEX NAMES:
 CN Lactic acid, polymers (8CI)
 OTHER NAMES:
 CN (±)-2-Hydroxypropanoic acid homopolymer
 CN (±)-Lactic acid homopolymer
 CN (±)-Poly(lactic acid)
 CN DL-Lactic acid homopolymer
 CN DL-Lactic acid polymer
 CN DL-Polylactic acid
 CN Lactic acid homopolymer
 CN Lactic acid polymer
 CN Lactic acid, polyesters
 CN New-Fill
 CN Poly(dl-lactate)
 CN Poly(dl-lactic acid)
 CN Poly(DL-lactic acid)
 CN Poly(lactic acid)
 CN Polylactic acid
 DR 947236-64-8, 1104201-86-6, 31587-11-8
 MF (C3 H6 O3)x
 CI PMS, COM
 PCT Polyester, Polyester formed
 LC STN Files: ADISNEWS, AGRICOLA, ANABSTR, BIOSIS, BIOTECHNO,
 CA, CAPLUS, CASREACT, CBNB, CHEMCATS, CHEMLIST, CIN, CSCHEM, DDFU,
 DRUGU, EMBASE, IFICDB, IFIPAT, IFIUDB, IPA, MEDLINE, PIRA, PROMT,
 TOXCENTER, TULSA, USPAT2, USPATFULL, USPATOLD, VETU

Other Sources: NDSL**, TSCA**
 (**Enter CHEMLIST File for up-to-date regulatory information)
 RELATED POLYMERS AVAILABLE WITH POLYLINK

CM 1

CRN 50-21-5

CMF C3 H6 O3

PROPERTY DATA AVAILABLE IN THE ,PROP' FORMAT

10822 REFERENCES IN FILE CA (1907 TO DATE)

382 REFERENCES TO NON-SPECIFIC DERIVATIVES IN FILE CA

10871 REFERENCES IN FILE CAPLUS (1907 TO DATE)

A POLYLINK utasítás alkalmazásával további kapcsolódó, számunkra fontos polimerekre találhatunk a kutatás további kibővítésére vagy esetleges pontosítására.

=> polylink

ENTER (L1), L# OR ?:11

L2 35 POLYLINK L1

A találati lista megjelenítése után [jelen esetben csak az indexneveket (IN) és csak az első húsztalálatot kérve] az alábbi képet kapjuk:

=> d in 1-20

L2 ANSWER 1 OF 35 REGISTRY COPYRIGHT 2009 ACS on STN

IN Propanoic acid, 2-hydroxy-, polymer with propyl 2-hydroxypropanoate
 (9CI)

L2 ANSWER 2 OF 35 REGISTRY COPYRIGHT 2009 ACS on STN

IN Propanoic acid, 2-hydroxy-, polymer with ethyl 2-hydroxypropanoate
 (9CI)

L2 ANSWER 3 OF 35 REGISTRY COPYRIGHT 2009 ACS on STN
IN Propanoic acid, 2-hydroxy-, polymer with methyl 2-hydroxypropanoate
(9CI)

L2 ANSWER 4 OF 35 REGISTRY COPYRIGHT 2009 ACS on STN
IN Propanoic acid, 2-hydroxy-, polymer with butyl 2-hydroxypropanoate
(9CI)

L2 ANSWER 5 OF 35 REGISTRY COPYRIGHT 2009 ACS on STN
IN 1,4-Dioxane-2,5-dione, 3,6-dimethyl-, polymer with
rel-(3R,6S)-3,6-dimethyl-1,4-dioxane-2,5-dione and
(3S,6S)-3,6-dimethyl-1,4-dioxane-2,5-dione (9CI)

L2 ANSWER 6 OF 35 REGISTRY COPYRIGHT 2009 ACS on STN
IN 1,4-Dioxane-2,5-dione, 3,6-dimethyl-, polymer with
(3R,6R)-3,6-dimethyl-1,4-dioxane-2,5-dione and
rel-(3R,6S)-3,6-dimethyl-1,4-dioxane-2,5-dione (9CI)

L2 ANSWER 7 OF 35 REGISTRY COPYRIGHT 2009 ACS on STN
IN Propanoic acid, 2-chloro-, potassium salt, homopolymer (9CI)

L2 ANSWER 8 OF 35 REGISTRY COPYRIGHT 2009 ACS on STN
IN 1,4-Dioxane-2,5-dione, 3,6-dimethyl-, (3R,6S)-rel-, homopolymer

L2 ANSWER 9 OF 35 REGISTRY COPYRIGHT 2009 ACS on STN
IN Oxiranone, methyl-, homopolymer (9CI)

L2 ANSWER 10 OF 35 REGISTRY COPYRIGHT 2009 ACS on STN
IN Propanoic acid, 2-hydroxy-, 1-carboxyethyl ester, homopolymer
(9CI)

L2 ANSWER 11 OF 35 REGISTRY COPYRIGHT 2009 ACS on STN
IN 1,4-Dioxane-2,5-dione, 3,6-dimethyl-, polymer with
(3R,6R)-3,6-dimethyl-1,4-dioxane-2,5-dione

L2 ANSWER 12 OF 35 REGISTRY COPYRIGHT 2009 ACS on STN
IN Propanoic acid, 2-hydroxy-, polymer with (2S)-2-hydroxypropanoic
acid

- L2 ANSWER 13 OF 35 REGISTRY COPYRIGHT 2009 ACS on STN
IN Propanoic acid, 2-bromo-, potassium salt, homopolymer (9CI)
- L2 ANSWER 14 OF 35 REGISTRY COPYRIGHT 2009 ACS on STN
IN Propanoic acid, 2-bromo-, barium salt, homopolymer (9CI)
- L2 ANSWER 15 OF 35 REGISTRY COPYRIGHT 2009 ACS on STN
IN Propanoic acid, 2-bromo-, calcium salt, homopolymer (9CI)
- L2 ANSWER 16 OF 35 REGISTRY COPYRIGHT 2009 ACS on STN
IN Propanoic acid, 2-bromo-, sodium salt, homopolymer (9CI)
- L2 ANSWER 17 OF 35 REGISTRY COPYRIGHT 2009 ACS on STN
IN Propanoic acid, 2-chloro-, sodium salt, homopolymer (9CI)
- L2 ANSWER 18 OF 35 REGISTRY COPYRIGHT 2009 ACS on STN
IN Propanoic acid, 2-bromo-, homopolymer (9CI)
- L2 ANSWER 19 OF 35 REGISTRY COPYRIGHT 2009 ACS on STN
IN 1,4-Dioxane-2,5-dione, 3,6-dimethyl-, (3R,6S)-rel-, polymer with
(3R,6R)-3,6-dimethyl-1,4-dioxane-2,5-dione
- L2 ANSWER 20 OF 35 REGISTRY COPYRIGHT 2009 ACS on STN
IN Propanoic acid, 2-hydroxy-, butyl ester, homopolymer (9CI)

Ez a találati halmaz felhasználható a kutatás kiegészítésére az elsődleges célpolymerhez kapcsolódó polimerekkel (helyettesített vagy valamilyen más származékával vagy valamilyen kopolimerjével stb.).

2. Polimertípusok

Amennyiben nem konkrét polimerek kutatása a cél, további lehetőséget kínál a polimerek kategória vagy fajta szerinti keresése a REGISTRY adatbázisban a PCT (Polymer Class Terms) mezőben. Ilyen megjelölések vagy csoportosítások például (a teljesség igénye nélkül):

- Amino resin
- Chloropolymer
- Epoxy resin
- Fluoropolymer
- Phenolic resin
- Polyacetylene
- Polyacrylic stb.

Egy példa a keresésre:

```
=>s phenolic resin/pct
```

3. Polimer kompozíciók

Polimer kompozíciók kutatása esetén is célszerű a REGISTRY adatbázisban kezdeni a keresést. Az adatbázisban minden polimer az RN mezőben megtalálható saját CAS Registry Numberrel, azonosító számmal azonosítható. A polimert felépítő minden monomernek van egy saját, a CRN mezőben megtalálható azonosító számmal (Component Registry Number) azonosított rekordja. Amennyiben ismerjük a polimer előállításához alkalmazott konkrét monomereket, a monomerek RN azonosító számával a CRN mezőben keresve találhatunk rá a konkrét monomerekből kialakított polimerekre.

Például etilén, propilén és tejsav monomereket tartalmazó polimer kompozíciókat keresve:

```
=> s lactic acid/cn
```

```
L1      1 LACTIC ACID/CN
```

```
=> d rn
```

```
L1      ANSWER 1 OF 1  REGISTRY  COPYRIGHT 2009 ACS on STN
```

```
RN      50-21-5  REGISTRY
```

```
=> s ethylene/cn
```

```
L2      1 ETHYLENE/CN
```

```
=> d rn
```

```
L2      ANSWER 1 OF 1  REGISTRY  COPYRIGHT 2009 ACS on STN
```

```
RN      74-85-1  REGISTRY
```

```
=> s propylene/cn
```

```
L3      1 PROPYLENE/CN
```

```
=> d rn
```

```
L3      ANSWER 1 OF 1  REGISTRY  COPYRIGHT 2009 ACS on STN
```

```
RN      115-07-1  REGISTRY
```

```
=> s 50-21-5/crn and 74-85-1/crn and 115-07-1/crn
    2855 50-21-5/CRN
    14832 74-85-1/CRN
    7257 115-07-1/CRN
L4    0 50-21-5/CRN AND 74-85-1/CRN AND 115-07-1/CRN
```

Megfigyelhetjük, hogy olyan polimer jelenleg nem található, amelyben mind a három monomer egyszerre megtalálható komponensként. Ennek megfelelően csak az etilén és tej-sav monomereket tartalmazó polimerkészítményekre keresve:

```
=> s 50-21-5/crn and 74-85-1/crn
    2855 50-21-5/CRN
    14832 74-85-1/CRN
L5    8 50-21-5/CRN AND 74-85-1/CRN
L5    ANSWER 6 OF 8  REGISTRY  COPYRIGHT 2009 ACS on STN
RN    162248-52-4  REGISTRY
ED    Entered STN:  18 Apr 1995
CN    Propanoic acid, 2-hydroxy-, polymer with ethene, graft (9CI)
      (CA INDEX NAME)
OTHER CA INDEX NAMES:
CN    Ethene, polymer with 2-hydroxypropanoic acid, graft (9CI)
MF    (C3 H6 O3 . C2 H4)x
CI    PMS
PCT   Polyester, Polyester formed, Polyolefin
SR    CA
LC    STN Files:   CA, CAPLUS

L5    ANSWER 7 OF 8  REGISTRY  COPYRIGHT 2009 ACS on STN
RN    161803-10-7  REGISTRY
ED    Entered STN:  30 Mar 1995
CN    Propanoic acid, 2-hydroxy-, polymer with ethene and ethenyl
      acetate, block (9CI)  (CA INDEX NAME)
OTHER CA INDEX NAMES:
CN    Acetic acid ethenyl ester, polymer with ethene and
      2-hydroxypropanoic acid, block (9CI)
CN    Ethene, polymer with ethenyl acetate and 2-hydroxypropanoic
      acid, block (9CI)
MF    (C4 H6 O2 . C3 H6 O3 . C2 H4)x
CI    PMS
PCT   Polyester, Polyester formed, Polyolefin, Polyvinyl
```

SR CA
 LC STN Files: CA, CAPLUS, TOXCENTER, USPAT2, USPATFULL

L5 ANSWER 8 OF 8 REGISTRY COPYRIGHT 2009 ACS on STN
 RN 160173-36-4 REGISTRY
 ED Entered STN: 17 Jan 1995
 CN Propanoic acid, 2-hydroxy-, polymer with ethene and ethenol, graft (CA INDEX NAME)
 OTHER CA INDEX NAMES:
 CN Ethene, polymer with ethenol and 2-hydroxypropanoic acid, graft (9CI)
 CN Ethenol, polymer with ethene and 2-hydroxypropanoic acid, graft (9CI)
 OTHER NAMES:
 CN Ethylene-lactic acid-vinyl alcohol graft copolymer
 MF (C3 H6 O3 . C2 H4 O . C2 H4)x
 CI PMS
 PCT Polyester, Polyester formed, Polyolefin, Polyvinyl
 SR CA
 LC STN Files: CA, CAPLUS, USPATFULL

A nyolc találatból példaként néhányat megjelenítve olyan polimerkészítményt is találunk az eredmények között, amely tejsav monomerrel graftolt polietilénből áll, vagy más komponenst is tartalmaz.

Keresés a REGISTRY adatbázisban talált adatok alapján

Miután rendelkezésre állnak a kutatás szempontjából érdekesnek tűnő polimerek azonosító adatai (RN, IN, CN), kiválaszthatók azok az adatbázisok (lásd fenti felsorolás), ahonnan a kutatás szempontjából a legtöbb információ várható. Természetesen célszerű a kutatás folytatása előtt megismerkedni az érdekesnek tűnő adatbázisokkal, különös tekintettel a kutatható mezőket, illetve a megjelenítési formátumokat illetően, hiszen nem mindegyik adatbázisban lehet például az RN azonosító szám alapján keresni, és a megjelenítési formátumok is eltérőek a különböző adatbázisokban (megjegyzendő, hogy van olyan előre definiált, azokat az adatbázisokat összefoglaló adatbáziscsoport, amelynek tagjaiban kereshető az RN is). Az adatbázisok adatlapjai (Summary Sheets) az STN honlapjáról tölthetők le (<http://www.stn-international.de/>).

Az adatbázisok kiválasztására, vagyis a kutatás folytatására több lehetőség nyílik.
 – Kiválaszthatunk egy adatbázist:

```
=> file caplus;
```

– megnyithatunk több adatbázist:

```
=> file caplus wpindex;
```

– vagy kutathatunk adatbázisok előre összekapcsolt csoportjában, polimerek, műanyagok esetében például a POLYMER nevű klaszterben:

```
=> file polymer.
```

Jelen írásban a bemutatás céljából a szakfolyóiratokat, szabadalmi adatbázisokat is referáló Chemical Abstract CAPLUS nevű adatbázisát választottuk ki.

– A kutatás folytatható úgy, hogy az adatbázisban a célpolimerrel kapcsolatos összes dokumentumot megkeressük a REGISTRY adatbázisban szerzett adatokkal:

```
=> file caplus
```

```
=>s L1 [a REGISTRY adatbázisban végzett poly(lactic acid) keresésünk találati halmaza]
vagy
```

```
=>s 26100-51-6/rn [a poly(lactic acid) CAS RN-száma]
```

vagy folytatható az úgynevezett „CAS roles” alkalmazásával, vagyis a Chemical Abstract egy nagyon hatékony indexáló rendszerével, amely lehetővé teszi egy anyagról a még pontosabb információk megkeresését. A Chemical Abstract adatbázisaiban, így többek között a CAPLUS-ban használható, és az Index Term mezőn belül található. A négykarakteres ún. Super role-ok, azaz

ANST	analitikai tudományág
BIOL	biológiai tudományág
CMBI	kombinatorikus tudományág
FORM	formálás, nem preparatív
OCCU	előfordulás
PREP	előállítás
PROC	eljárás
RACT	reaktáns vagy reagens
USES	alkalmazás

további, háromkarakteres „role” típusokra vannak osztva a keresési stratégia még pontosabb meghatározása érdekében. Az alábbiakban láthatunk néhány példát az ilyen típusú kutatásra:

– politejsav előállítása bioszintetikus módszerekkel (BPN – Biosynthetic Preparation):

```
=> s L1/bpn
    10875 L1
    157215 BPN/RL
L3    23 L1/BPN
      (L1 (L) BPN/RL)
```

(ennek alternatív keresési lehetősége: => s L1 (L) BPN/RL)

– a polimer alkalmazása formulázásokban (POF – Polymer in Formulation):

```
=> s L1/pof
    10875 L1
    279591 POF/RL
L4    2310 L1/POF
      (L1 (L) POF/RL)
```

– technikai vagy mérnöki felhasználás (TEM – Technical or Engineered Material Use):

```
=> s L1/tem
    10875 L1
    1746646 TEM/RL
L5    4218 L1/TEM
      (L1 (L) TEM/RL)
```

– élelmiszeripari felhasználás (FFD – Food and Feed Use):

```
=> s L1/ffd
    10875 L1
    168525 FFD/RL
L6    216 L1/FFD
      (L1 (L) FFD/RL)
```

– alkalmazás módosító szerként vagy adalékként (MOA – Modifier or Additive Use):

```
=> s L1/moa
    10875 L1
    752684 MOA/RL
L7    274 L1/MOA
      (L1 (L) MOA/RL)
```

Ugyanígy rákereshetünk a REGISTRY adatbázisban tejsav és etilén monomereket tartalmazó polimer kompozíciókra elvégzett kutatás eredményeit felhasználva:

```
=> b caplus
```

– tejsav és etilén monomer előfordulása polimer készítményekben:

=> s L5

L7 10 L5

– tejsav és etilén monomer előfordulása graft-polimer készítményekben:

=> s graft?

L8 161204 GRAFT?

=> s L7 and L8

L9 6 L7 AND L8

– tejsav és etilén monomer előfordulása blokk-kopolimer készítményekben

=> s block?

L10 723873 BLOCK?

=> s L7 and L10

L11 2 L7 AND L10

Természetesen más, így akár üzleti célú adatbázisokban is elvégezhető a CAPLUS-ban végzett kutatások. Ennek megfelelően nemcsak műszaki, hanem más jellegű információkat is megjeleníthetünk.

A fentiekben egyrészt azt kívántuk bemutatni, hogy a zárt láncú kereskedelmi online hálózatokon mennyivel hatékonyabb, célzottabb kutatásokat lehet végezni, mint a nyílt hozzáféréstű interneten, másrészt a teljesség igénye nélkül néhány módszert is be kívántunk mutatni, hogyan lehet minél jobban pontosítani, hatékonyabbá tenni kutatásunkat.

Irodalom

STN-International (FIZ Karlsruhe) www.stn-international.de'

STN Interfaces ismertetői

STN Databases ismertetői

STN Quick Reference Guides (CAS Roles; Polymer Information on STN)

STN Command Summary Chart

A DIGITÁLIS MAGÁNCÉLÚ MÁSOLÁS KOMPENZÁCIÓJÁNAK LEHETŐSÉGEI

1. A szellemi tulajdon Európában

1.1. Az Európai Közösség és a szellemi tulajdon

A „nem dologi jogi kizárólagos jogok” piaci-kereskedelmi jelentősége az utóbbi években jelentősen megnőtt. A szellemi „termékek” gazdasági szerepének növekedése jogpolitikai ártértékelődéssel is jár. Lényegüket egyre kevésbé a személyhez fűződő jellegük, inkább a bennük rejlő vagyoni jogosultságok kizárólagossága teszi ki. Ez elősegíti mindazon jogterületeken a piaci szemlélet, a szellemi alkotás forgalomképességét népszerűen kifejező tulajdoni koncepció térhódítását,¹ amelyek a szellemi termékeket szabályozzák.

A jogosult a művet tipikusan „piacra” viszi, vagyis úgy juttatja a közönséghez, hogy ott a mű árujelleget vesz fel. A szellemi árura mint bármely más árura is piacfelosztó és piaci korlátozó intézkedések tehetők. Mivel a szerzői jog eredendően monopólium biztosítása, az eltérő nemzeti szabályok eltérő piacfelosztó mechanizmusokhoz vezethetnek, amelyek túlzó alkalmazása versenyjogba ütköző, de legalábbis gátolhatja az Európai Közösség által előírányzott szabad belső piac kialakulását.²

Az Európai Közösség csak eredeti célkitűzéseivel közeli kapcsolatban álló, „direkt” gazdasági-piaci hatással bíró szerzői jogi kérdéseket kíván szabályozni, míg az áru- és szolgáltatásforgalomra, a versenyre csak közvetett hatást gyakorló személyhez fűződő jogok kívül maradtak a szabályozás hatókörén.³

Mivel a „szellemi tulajdon” tárgyá más jellegű, mint az anyagi értelemben vett dolgoké, másféle szabályozási modell alkalmazandó rá.⁴ A digitális környezet forradalmi változásai ezt még tetézik azzal, hogy az ilyen szellemi „termékek” minőségromlás nélküli többszörözése és terjesztése elképesztően felgyorsult, amihez a jognak ugyanilyen tempóban kellene megfelelni alkalmazkodni, amennyiben a korábbi szabályozási modelleket fent kívánja tartani.

¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK Irányelve az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról (Infosoc-irányelv): „A szellemi tulajdon ... a tulajdon részeként nyert elismerést.” Preambulum (9)

² Gyertyánfy Péter: A szerzői jogi jogharmonizáció eredménye az EU-ban. In: Jogtudományi Közlöny, 2002, 6. sz., p. 271. és köv.; http://www.artisjus.hu/opencms/export/download/aszerzoijogrol/jogharmonizacio_eredmenye.pdf (2008. november 8.)

³ Gyenge Anikó: Úton az európai szerzői jog felé; http://ijc.hu/eu_szerzo_i_jog.pdf (2008. november 8.)

⁴ Lontai Endre: Szellemi alkotások joga. Eötvös József Kiadó, Budapest, 2004, p. 9–12; Király Miklós (szerk.): Az Európai Közösségek Kereskedelmi Joga. KJK Kerszöv, 2002, p. 339–340.

A szerzői jogi védelem kiterjed bizonyos kapcsolódó jogokra (szomszédos jogok, *related rights*). A szerzői jogi viszonyok mai tipikus szereplőit figyelembe véve a kreatív alkotóművész védelmén túl a piaci beruházások védelme egyre inkább a szabályozás homlokterébe került.⁵ A hangelemes- és filmelőállítók szerzői jogi védelmével tágulnak a szerzői oltalomra érdemes alkotások határai, s ezzel elmosódik a szerzői és nem szerzői mű közötti különbség. Az európai kulturális iparban tevékenykedő gazdasági szereplők privilegizált védelemben részesítése elsősorban azzal igazolható, hogy a Közösség ebben látja a lehetőséget arra, hogy felvehesse a versenyt a tengerentúli iparral.⁶

1.2. A szerzői jog és a felhasználás viszonya

A szerzői jogi védelem a kontinentális jogrendszerekben abból indul ki, hogy a szerzőnek kizárólagos jogok sora áll fenn a művén (többszörözés, nyilvánossághoz közvetítés stb.), és e jogokat ő, illetve az gyakorolhatja, akinek erre engedélyt ad. A művek felhasználása tehát főszabály szerint egyedi engedélytől függ és díjköteles. Kivételes kört alkotnak azok a felhasználások, amelyeknek a törvény ad valamely társadalmilag elfogadott indok alapján felhasználási jogosultságot, ez a szabad felhasználások köre.

A *common law*-jogrendszerek ettől eltérően ítélik meg a szerzői jog és a felhasználás viszonyát. A CPDA⁷ a felhasználás felől definiálja a szerzői jogot: a szerzői jog nem a szerzőt (egyéb jogosultat) hatalmazza fel, hanem határt szab más személyek cselekményeinek. A copyright főszabálya, hogy a művön lehetséges cselekményeket végezni, és ezek *kivételesen a szerzői jog korlátai alá esnek*.⁸ A *copyright* védelme kiterjed arra a műre, amiben az alkotó minimális tehetsége, munkája, illetve értékítélete megjelenik,⁹ tehát összemosódnak a kontinentális jog szerint szerzői joginak vélt alkotások és az azokkal kapcsolatban álló, szomszédos jogi védelemmel övezett művek.¹⁰ Továbbá közhelyszerű tétel, hogy az angolszász

⁵ Gyertyánfy Péter (szerk.): A szerzői jogi törvény magyarázata. Complex Kiadó, 2006, 95–96. § p. 196.

⁶ ...hozzájárulva ehhez az európai ipar fejlődéséhez és fokozódó versenyképességéhez, mind a tartalom-szolgáltatás és az információtechnológia területén, mind általában az ipari és kulturális szektorban...” I. m. (1), Preambulum (4)

⁷ Copyright, Designs and Patents Acts, 1988 (Az egyesült királyságbeli szerzői jogi törvénykönyv; CPDA)

⁸ „The acts restricted by copyright in a work.” I. m. (7), sec. 16.

⁹ Guido Westkamp: The Implementation of Directive 2001/29/EC in the Member States. Queen Mary Intellectual Property Research Institute Centre for Commercial Law Studies; Queen Mary, University of London, February 2007; http://www.ivir.nl/publications/guibault/InfoSoc_Study_2007.pdf (2008. november 8.)

¹⁰ Az Infosoc-irányelv (I. l. l. ábjegyzet) is a „magas szintű védelem” elvárását mindkét alkotótípusra érti. A többszörözési jog [2. cikk] és a nyilvánossághoz közvetítés [3. cikk (2)] a szerzők, előadóművészek (vagyis a szűk értelemben vett alkotók), és a hangfelvétel-előállítók, filmelőállítók, műsorsugárzó szervezetek (tág értelemben vett alkotók) számára is biztosított. Az egybemossással több nemzet (így a franciák) nem értettek egyet, viszont az angol megközelítéshez ez áll közelebb.

jogrendszerekben az alkotók személyhez fűződő jogai helyett vagyoni jogaik dominálnak. Kivétel a kivétel alól a tulajdonképpeni „szabad felhasználás” kategóriája, amelyet azonban a *common law* szerzői jog egészen más mérce szerint mér, mint a kontinentális.

Az 1990-es években elterjedt internet-, illetve az MP3-formátumú fájlok a művek felhasználásának új dimenzióit nyitották meg világszerte. Az MP3-formátum lényege az, hogy nem igényel külön speciális hanghordozót, mivel jól működő adattömörítési elvnek köszönhetően gyakorlatilag minden digitális adattárolásra alkalmas eszközön tárolható. Az ilyen formátum többszörözése összehasonlíthatatlanul gyorsabb, mint az analógé volt, valamint a másolat minősége gyakorlatilag azonos az eredetivel. Egy eredeti vagy egy másolat érzékelése, élvezete tehát azonos, azonban lényegesen költségtakarékosabb, ha másolatot vesz az ember.¹¹ Az anyagi hordozótól függetlenedő másolás, a „virtuális piac” nehezebben követhető, hiszen nincsenek szemtanúi, nincs kézzelfogható nyoma: egy digitális műpéldányról néhány gombnyomással végtelen számú azonos minőségű másolat készíthető és továbbítható az internet segítségével a világ bármely részére.

A digitális világban még hozzávetőlegesen sem lehet követni mit, milyen mértékben használnak, másolnak, többszöröznek, küldenek, fogadnak.

A művek digitális „szárnyalásának” szabályozására számos technikai kísérlet született. Az ún. *digitális liberalizmus* modellje szerint a jogosultak olcsón kialakítható kódok fenntartásával könnyebben oldják meg szellemi tulajdonuk védelmét, mint a szerzői jogi szabályozás. A „digitális uralomgyakorlás”¹² lehetőségeit kihasználva azonosíthatók a szellemi alkotások, az ezeken fennálló jogok, azok alkotói, jogosultjai, gyakorlói és a kapcsolódó díjazási igény technikai úton érvényesíthető. Az informatikai ipar gazdasági megfontolásból erőlteti a DRM (Digital Rights Management) alkalmazását, és felhívják a teljes szerzői jogi rendszer radikális átalakítására.¹³ Eszerint a jogosultaknak maguknak kell nyomon követni, ki használja az információt, ami az ő védett művük „bőrébe” van bújva, és maguknak kell az ellenértéket is beszédni.¹⁴ Az Infosoc-irányelv¹⁵ maga is elsődleges jelentőséget tulajdonít annak, hogy a technika adottságait is kihasználva a jogosult maga védje meg hatásos műszaki intézkedésekkel a művét, és alkalmazzon digitális adatkezelő mechanizmusokat. A TPM (*technical protection measures*, azaz hatásos műszaki intézkedés) megnyilvánulhat a CD má-

¹¹ Békés Gergely: A magáncélú másolás néhány kérdése – szomszédos jogi szemmel. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 107. évf. 2. szám, 2002. április; http://www.mszh.hu/kiadv/ipsz/200204/a_magancelu.htm (2008. november 8.)

¹² A kifejezést Tóth Péter Benjámintól idézi Gyenge Anikó, Békés Gergely: A Digital Rights Management szerzői jogi természetéről. In: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 111. évf. 1. sz., 2006. február; http://www.hpo.hu/kiadv/ipsz/0602-pdf/03_tanulmanygyenge_bekes.pdf. (2008. november 8.)

¹³ Gyenge Anikó: Digitális jogkezelési rendszerek a szerzői jogban. Infokommunikáció és Jog. 2004. szeptember; <http://www.ijc.hu/DRM.pdf> (2008. november 8.)

¹⁴ Robert Cooter, Thomas Ulen: Jog és közgazdaságtan. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2005, p. 146.

¹⁵ I. m. (1)

solásvédelmi kódolásában, az interneten lehívásra szánt mű blokkolásával, tehát bármilyen olyan hatásos intézkedés formájában, amelyet a jogosult a felhasználások megakadályozása, kontrollja érdekében alkalmaz. Garanciális jellegű az a szabály, amely kimondja, hogy az ilyen intézkedések megkerülése ellen a tagállamoknak védelmet kell biztosítani, és az elkövetőket felelősségre kell vonni.¹⁶

A digitális uralomgyakorlás módszerei azt célozzák, hogy a jogosultak megőrizték a műveik digitális, interneten terjedő formája feletti kontrollt, és fenntartsák az egyedi engedélyeztetés kötelezettségét a felhasználók részéről. A gyakorlat azonban rácafoltt erre az elképzelésre elsősorban azért, mert a műszaki intézkedések valós hatékonysága messze alulmarad attól, ami egy ilyen rendszerben a rájuk hárított felelősség miatt elvárható volna. Mivel a felhasználások jelentős része TPM-től függetlenül megvalósul, a TPM még a belé fektetett költségeket sem tudja megtéríteni.

A felhasználás elméleti megközelítése és gyakorlata eltávolodik egymástól, mondhatjuk, hogy meghasonulni látszik. A jogosultak számon kérik a szerzői jogtól a klasszikus egyedi engedélyezési és díjazási rendszert, belefektetnek ennek fenntartásába, és a szabad felhasználások és az átalánydíjak minél szűkebbre szabását, a digitális felhasználások teljes kizárását követelik. A ténylegesen lezajló fejlődésből pedig az következik, hogy a szabad felhasználások és így a díjigények nélküli világ gyakorlatilag illúzió.

A gyakorlatban főszabállyá lesz, hogy a műveket digitális formában szinte korlátlanul felhasználják, és kivételessé zsugorodik, amikor a szerző érdemben tudja ezt korlátozni. A szerzői jog és a felhasználás közti korábbi érdekegyensúly felborul, és a hangsúly a felhasználás irányába tolódik el. A szerzői kizárólagos jog, az egyedi engedélyezés és felhasználási díjak rendszere kikényszeríthetetlen *lex imperfectává* kezd válni.

A szerzői jogi jogosultakat e tendencia az egyedi engedélyekből fakadó díjak kiesésével óriási bevételről fosztja meg, így érthető módon minden eszközzel igyekeznek a nem engedélyezett és díjfizetés nélküli felhasználásoknak gátat vetni.

A digitális viszonyok hozta fejlődés jogalkotási szükségletet generál arra, hogy egyértelműbben meghatározzuk a szerzői jogi jogosultak és felhasználók közötti érdekegyensúlyt. Le kell fektetni, hogy kinek mire, milyen mértékig van joga, tehát a másik oldalról: hogy kinek miért kell fizetnie, amennyiben nincs meg a cselekményre eredendően a joga. Az így felállított egyensúlyhoz meg kell teremteni az eszközöket, amelyekkel a jogosultaknak (és a felhasználóknak!) megállapított jogokat a jogrendszer képes garantálni. Csak ilyen módon lehetséges, hogy jogbiztos környezet jöjjön létre a szellemi termékek kereskedelmére.

A digitális műfelhasználásokra adott jogi reakciókat úgy összegezzük, hogy azok a végső felhasználók által alkalmazott másolások szabályozását globális szinten szigorított-

¹⁶ L. az irányelv 6. cikke i. m. (1).

ták.¹⁷ Az uralkodó vélemények (és ezt tükrözik a tagállami szabályozások is) a tiltásban ragadják meg a digitális felhasználások kezelésének lényegét. A szabályozás szigorítása egészen a kriminalizálásig terjedt, ahogy ezt Franciaországban a fájlcsere programok használatával tették.¹⁸

A digitális másolásra vonatkozó szabályok szigorodása végeredményben inkább csak definíciós válságot eredményez: valamit „nem szabad” már, amit az analóg világban szabad volt, de ez mit sem árul el arról, hogy ténylegesen hogy javult a jogosultak érdekvédelme, vagy jár-e a szigorodás bármilyen előnnyel. Egyes vélemények szerint a digitális másolás olyan méreteket öltött és olyan lenyomozhatatlan utakon jár, hogy a szerzői jog nem képes a digitális másolást korlátozni vagy bármilyen szabályt betartatni, és ezt a hiányosságát beismerve a digitális másolást teljes mértékben ki kellene venni a szerzői jogi szabályozás alól.

A kikényszeríthetetlen szabályok alkotása helyett a jogalkotásnak be kellene látni a technika és a szerzői jog korlátait, és más eszközökkel kellene a jogosultak érdeksérelmét kompenzálni. Abban kellene megragadnia az érdekegyeztetés lényegét, hogy felméri, a jogosultakat milyen igazolt kár éri a követhetetlen felhasználásokból, és megteremti annak kereteit, hogy e felhasználásokért pénzben kifejezhető kompenzációhoz jusson. Az internetes felhasználásokkal szemben folytatott szellemharc helyett azt kellene belátni, hogy megváltozott az a „piac”, ahol a jogosultak eladják műveiket, és ehhez a fejlődéshez (a szabályozásnak, az érdekérvényesítés lehetőségeinek, az üzleti modelleknek) alkalmazkodni kell. A digitális forma térhódítása ugyanis nem csupán hátránnyal, de számos előnnyel is szolgál a jogosultak számára.

A 90-es évek végére jutottak el odáig a tartalomszolgáltatók, internetszolgáltatók, hogy a kreatív tartalmak internetes, digitális forgalmára új üzleti modelleket építsenek ki és tartsanak fenn.¹⁹ A művek kereskedelme a digitális műfelhasználással nem lehetetlenedik el automatikusan, csupán mások a lehetőségei, és más kockázatokkal kell számolni, mint a korábbi analóg keretek közt. Erősödő azonban az igény az egyes szereplők jogosítványának pontos lefektetésére.

A jogalkotási kényszerre reagált az Európai Közösség is, amikor megalkotta az *Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK Irányelvét az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról*, amelynek megalkotása hosz-

¹⁷ Gisbert Hohagen: Die Freiheit der Vervielfältigung zum eigenen Gebrauch. Urheberrechtliche Abhandlungen des MPI. München, Heft 48. Beck, München, 2004.

¹⁸ Az alkalmazandó mérce itt is a háromlépcsős teszt, az indokolatlan jogsérelem mértéke volt. Büntetőjogi szankciót az aktív megosztásokra szabnak akár 3 év börtönbüntetésig és 300 000 euróig terjedően.

¹⁹ Lucie Guibault, Guido Westkamp, T. Rieber-Mohn et al.: Study on the implementation and effect in member states' laws of directive 2001/29/EC on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society; Final Report. IViR, Institute for Information Law University of Amsterdam, February 2007; http://www.ivir.nl/publications/guibault/Infosoc_report_2007.pdf 2008. november 8. p. 17–18.

szú, fennakadásokkal teli folyamat volt. Az irányelv célrendszere sokrétű: egyrészt egységes szerzői jogi védelmi rendszer kialakítása, másrészt az európai szerzői jogi rendszernek a digitális korszakhoz történő igazítása.²⁰ Az irányelv messze mutató célkitűzései ellenére csupán kompromisszumos megoldásokat tudott nyújtani, és a digitális „konfliktusok” terén megoldás helyett inkább újratermelte a kérdéseket.²¹

2. Szabad felhasználások és a magáncélú másolás

2.1. A szabad felhasználások létjogosultsága

A szerzőnek (szomszédos jogi jogosultnak) azon érdeke, hogy egyedi engedéllyel tartsa ellenőrzés alatt műve felhasználását, és csak díjért cserébe engedje azt át másnak, szemben állhat más legitim érdekekkel: a közösség, a felhasználók vagy más szerzők érdekeivel.²² A szerzői jogtól elvárható, hogy a szellemi és a kulturális fejlődéshez optimálisan hozzájáruljon.²³ Továbbá nemzeti érdekek, hogy a szellemi művekhez, amelyek egy nemzet kulturális tulajdonának részét képezik, minél szabadabb legyen a hozzáférés.

A szabad felhasználások megengedésével a jog tulajdonképpen „feladja” az egyéni jogérvényesítés lehetőségét a tömegesen elterjedt felhasználások tekintetében, amennyiben ez valamely alapjogot, szociális érdeket szolgál, vagy mivel a felhasználás csupán kismértékben érinti a szerzői jogokat.²⁴ Ezek az indokok nem egy-egy ország specialitásai, hiszen ezek olyan korlátok, amelyeket a szellemi és a kulturális élet kihívásai tételeznek.²⁵

A művek korlátlan elérhetőségének alátámasztására gyakran hivatkoznak az információs szabadságra, pedig a kivételeket az információs szabadsághoz való jog nem tágtítja automatikusan.²⁶ Amennyiben valamely információ megszerzése olyan társadalmi érdeket szol-

²⁰ Az Európai Parlament és Tanács 2001/29/EK (2001. május 22) irányelvének Preambuluma, (1–61) az irányelv megalkotásának indokairól.

²¹ Már maguk a jogosulti kizárólagos jogok is tagállami értelmezésre szorultak, 25 szabad felhasználási formát határoz meg, amiből csupán egy kötelezően átültetendő, hogy csak az alapvető hiányosságokat említsük. Az Európai Unió jogalkotási kompetenciájának határait és a jogalkotás vontatott menetét ismerve a digitális forradalmat azonos tempóban követő, minden problémára azonnal adekvát megoldást nyújtó szerzői jogi kódexet azonban nem várhattunk el az irányelvtől. „Az Irányelv annyira teremt összhangot, amennyire az lehetséges és szükséges. Figyelembe veszi az új technológiát annak ellenére, hogy egy folyvást változó, mozgó célpont. Áthidalja a 'copyright' és a 'droit d'auteur' rendszerű országok közötti filozófiai szakadékot. Ezen túl világos fogalmi alapokra épít, híven követve az aquis communautaire részét képező korábbi irányelveket. Lehet, hogy el lehetett volna fogadni egy jobb irányelvet is – de csak egy jobb világban.” Jörg Reinbothe: A szerzői jog perspektívái Európában. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 107. évf. 1. szám 2002. február

²² Hohagen: i. m. (17), p.12–13.

²³ Gerhard Schrickler, idézi Hohagen: i. m. (17), p. 33.

²⁴ Lontai: i. m. (4), p. 77.

²⁵ Ulmer, Urheber- und Verlagsrecht, 3. Aufl. p. 6. idézi Hohagen: i. m. (17), p. 12.

²⁶ A Laserdisken előzetes döntésben az Európai Bíróság kimondta, hogy az információszerzés legitimálhat kivételt, de mindezt a védendő szellemi tulajdon fényében, vagyis azzal arányosan. Judgement of 12.9.06 in case C-479/04 Laserdisken v. Kulturministeriet, para 65.

gálna, ami miatt igazoltnak tűnik egy kivétel bevezetése, akkor a jogalkotó ezt megteheti, de enélkül a felhasználók nem bővíthetik a kivételek körét, és nem értelmezhetik tágan a meglévőket.

Az információon ugyan nem áll fenn szerzői jog, de az információhoz gyakran a védett formán keresztül vezet az út. Egy könyv olvasása, film nézése, zene hallgatása önmagában nem érintett a szerzői jog által: a könyv kölcsönzése, másolása, a film letöltése, megvétele, a zene CD-re írása azonban már igen. Az információ megszerzésének folyamatában a szerzői jog „telepítése” csak jogalkotói megfontolás függvénye: egyszerűbb nem a végső felhasználót felkutatni, hanem a közbelső cselekményekre irányítani a megfelelő kompenzáció, illetve az egyedi engedélyezés kötelezettségét.²⁷ (A fentiekre hivatkozva a könyvtári nyilvános hasznokölcsönzés elvileg ingyenes, 2009. február 1. óta díjköteles, a másolás után reprográfiai jogdíj jár, letöltés után egyedileg meghatározott díj, az illegális fájlmegosztás esetén kártérítés, film megvétele után jogdíj, a jogszerűtlen példány után kártérítés, CD-re írás után üreskazetta-jogdíj, hogy csak néhány példát említsünk.) *Attól, hogy a védett tartalom digitális formát ölt, a védelem fennmarad, mert a mű nem válik pusztá információvá.*²⁸

A szabad felhasználás bizonyos mértéke a szerzőknek is érdeke, mert a szerző-felhasználó személye gyakran egybeesik: egy későbbi felhasználó egy új műnek egyben szerzője is.²⁹ Az egész szerzői társadalom hátrányára szolgál, ha a művek felhasználásának lehetőségét olyannyira beszűkítik és megdrágítják, hogy az a további alkotás gátjává válik.

Mivel a digitális másolásokra a szociálpolitikai megfontolások (magáncél, kultúraterjesztés, kutatás, további alkotás szabadsága) változatlanul érvényesek, a digitális szabad felhasználások elvileg ugyanúgy legitimek lehetnek, mint korábbi analóg társaik.

A szabad felhasználás tehát a jogalkotó által meghatározott felhasználási cselekmények köre, amelynek indoka, hogy a szerzői jog nem korlátlan, hanem társadalmi feltételezettségében határozható meg.

2.2. A magáncélú másolás definíciója

A másolás szűk értelemben véve jogi kategória, a magyar jogban többszörözés, a németben *Vervielfältigung*, az angolban *copying* vagy *reproduction*, a franciában *reproduction* néven ismert. A magáncélú másolás a többszörözés kizárólagos szerzői joga alól jelent kivételt.

Az irányelv a magáncélú másolást úgy definiálja, hogy megengedett a bármely hordozóra természetes személy által magáncélra, kereskedelmi célt közvetlenül vagy közvetve sem szolgáló többszörözés, feltéve, hogy a jogosultak méltányos díjazásban (kompenzációban) részesül-

²⁷ Haimo Schack, idézi Hohagen: i. m. (17), p. 35.

²⁸ Gyertyánfy: i. m. (5), 33. §, p. 196. A *Copiepresse*-döntésben a bíróság elutasította a Google azon érvelését, miszerint az Európai Emberi Jogi Konvenció garantálja az információ szabadságát (10. cikk) és ez igazolja egyes szerzői jogilag védett művek használatát.

²⁹ Gyertyánfy: i. m. (5), 33. §, p. 196.

nek ... [5. cikk (2) b)]. Az irányelv 5. cikk (2) a) pontjában szabályozott reprográfia is ide tartozik.

A magáncélú másolás nem engedélyköteles ugyan, viszont, ha közvetve is, díjköteles szabad felhasználási forma.

A „magáncél” definícióját sem az érdemi szabályozásban, sem a preambulumban nem találjuk. Elsősorban a privát szférában történő felhasználások tartoznak ide, amelyek közvetlenül nem irányulnak haszonszerzésre. Kérdéses, hogy meddig terjed a saját használat, és a mennyire közvetlen haszonszerzés az, ami már nem megengedett, hiszen a tudományos kutatás, archiválás stb. is eredményezhet gazdagodást és közvetve haszonszerzést is a jogosult félnél. Magánszemély privát (magáncélú) és szakmai felhasználása nehezen választható el egymástól.³⁰

A magáncélú másolás kivétele a *francia* jogban már az irányelv előtt is ismert volt, és ezt nem is módosították. Eszerint a magáncélú másolás szigorúan magáncélt és a készítő magánhasználatát szolgálhatja, és a másolatot tilos mással közösen használni. A francia szerzői jogi terminológiából hiányzik a magáncélú és a saját felhasználás megkülönböztetése, ami például a német jogban maradéktalanul megtörténik. Ismerik ugyan az „*usage privé*”-t és a szűkebben értendő „*usage personnel*”-t, törvényi szintre mégsem emelték ezt a különbségtételt. A francia szellemi tulajdoni törvény, a CPI³¹ „*usage privé*”-ről beszél, ez alatt érti a magáncélú másolást.³²

A német jogban a saját használat (*eigener Gebrauch*) a tágabb kategória, ebbe tartozik *lex specialisként* a magáncélú használat (*privater Gebrauch*) mint önálló kategória, vagyis a magáncélú másolás. A megkülönböztetés nem újkeletű, hanem német szerzői jogi hagyományokon nyugszik.³³

A német jogalkotó igen korán, 1965-ben a szerzői kizárólagos jogot megerősítő bírósági ítéleteket követően bevezetett egy törvényi engedélyt, ami alapján az UrhG³⁴ 53. §-ában szereplő szabad felhasználási cselekmények gyakorolhatóvá váltak. Ennek egy hozzájárulásokból fenntartott közvetett díjazási rendszer nyújt alapot. 2003-ban az irányelv következtében új megfogalmazás lépett érvénybe, aminek az volt a célja, hogy kiterjedjen a digitális másolásokra is. Az 53. § struktúráját mindazonáltal érintetlenül hagyta a jogalkotó.³⁵

A magáncélú másolást Németországban korábban nem korlátozták természetes személyekre, ez az irányelv átültetését követően megváltozott.³⁶ Eltér a magyar rendszertől, hogy a

³⁰ Hohagen: i. m. (17), p. 9.

³¹ Code de la propriété intellectuelle est un document du droit français, du 1er juillet 1992 (créé par la loi n° 92-597) – a francia szellemi tulajdoni törvény (CPI).

³³ Hohagen: i. m. (17), p. 10.

³³ Hohagen: i. m. (17), p. 9–10, illetve Thomas Dreier, Gernot Schulze: Urheberrechtsgesetz (UrhG), Kommentar. Beck Verlag, München, 2004, p. 729.

³⁴ Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz) vom 9. September 1965 (BGBl. I S. 1273) – a német szerzői jogi törvénykönyv (UrhG).

³⁵ Dreier, Schulze: i. m. (33), p. 723.

³⁶ Westkamp: i. m. (9), p. 223.

német jog enged más személyek által történő egyedi másolatkészítést, feltéve, hogy az díjtalan (akár digitális hordozóra is), vagy ellenérték fejében akkor, ha papírra vagy más hasonló hordozóra történik. Az irányelv „természetes személy által” kitételében az „által” („by”) szócskát vizsgálta a Bizottság egy állásfoglalásában,³⁷ és arra jutott, hogy ez a magánszemély megbízásából, tehát harmadik személy által készített másolatot is jelentheti. A szabályozás magyarázata egyszerű: ne csak azok másolhassanak könyvet, akiknek telik fénymásolóra, hanem azok is, akik megkérnek erre valaki mást, például beviszik egy fénymásoló szalonba.³⁸ Díjtalanak tekinthető a másolat akkor is, ha annak pusztá anyagi költségeit (papír, munkadíj) meg kell téríteni.³⁹

Az angol szabályozás e formában nem ismeri sem a magáncélú másolás, sem a reprográfia kivételét, és erre az 5. cikk (2) b) alapján nem is köteles, hiszen ezeket a kivételeket az irányelv mind fakultatív jelleggel sorolja fel.⁴⁰

A magáncélú másolás célját tekintve lehet ténylegesen egy másolat készítése (biztonsági másolat, a családtagoknak kölcsönadott példány), de irányulhat a műfelhasználás optimalizálására is (pl. más hordozón történő lejátszás).

Az Unió tagállamaiban a magáncélú másolás terjedelme kapcsán több precedensértékű, a felhasználások lehetőségeit a háromlépcsős teszttel alapvetően szűkítő jellegű döntés született.⁴¹ Ezek értelmében a magáncélú felhasználás nem tekinthető olyan jognak, amit a

³⁷ A Bizottság Állásfoglalása 29. 3. 2001, KOM (2001)

³⁸ Hohagen: i. m. (17), p. 230–231.

³⁹ Dreier, Schulze: i. m. (33), p. 733.

⁴⁰ Copyright, Designs and Patents Acts, 1988 Az egyesült királyságbeli szerzői jogi törvénykönyv (CPDA) 70. cikke magáncélú másolásszerű kivételt fogalmaz meg, ami a sugárzott művek rögzítését engedi meg egy későbbi időpontban történő megtekintés céljából. Ez a „time shifting”, vagyis a sugárzás egy megfelelőbb időre való eltolása, ami némileg módosult az irányelv hatására.

⁴¹ Egy belga döntésben a bíróság úgy érvelt, hogy a magáncélú másolás kivétel a szerzői jog alól, és ezért nem értelmezhető szerzői jogként, így a magáncélú másolást végző nem szerezhet szerzői jogot a másolt tartalmak felett a másolás pusztá cselekményével [Cour d’appel de Bruxelles of 9.09.2005 in case Test Achats v EMI Recorded Music Belgium et al., 2004/AR/1649., I. DG Internal Market and Services Working Paper – First evaluation of Directive 2001/29/EC on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society (Working Paper), 24–25.]

A *Mullholland Drive*-ügyben a francia semmitőszék hatályon kívül helyezte a fellebbviteli törvényszék felhasználóbarát döntését arra hivatkozva, hogy a magáncélú másolás kivételét félre kell tenni, amennyiben összeütközésbe kerül a mű rendes felhasználásával, vagyis ha valamilyen módon sérti azt (A francia Semmitőszék 549. számú döntése 2006. február 28., I. Working paper, p. 25.)

A megismételt eljárásban első fokon a bíróság azt a döntést hozta, hogy nem létezik a magáncélú másoláshoz való jog (TGI de Paris döntése a S. Perquin et al. v Films Alain Sarde et al.-ügyben 2004. április 30., I. Working paper)

A párizsi fellebbviteli bíróság az ügyben hozott döntésében arra a következtetésre jutott, hogy a magáncélú másolás nem jog, hanem törvényi kivétel a szerzői jog alól. Emiatt ezt csak a szerzői jog megsértése miatt indított perben védekezésként lehet felhozni, vagyis legitimálni az ilyen módon megvalósuló „jogsértést”. Azonban nem valószínű, hogy önmagában perindítási alapot, és az erre alapozott keresetet el kell utasítani (A párizsi fellebbviteli bíróság döntése a S. Perquin et al. v Films Alain Sarde et al.-ügyben 2007. április 4., I. Working paper, p. 25.) Ezzel változtatott a korábbi véleményén, és a semmitőszék által elkezdett bírói gyakorlatot követte, pontosította.

szerzői (szomszédos jogi) jogosult ellen lehetne érvényesíteni. A magáncélú másolás mint kivétel sokkal inkább csak lehetőség marad, amit a jogalkotó védelemben részesíthet, de az irányelv alapján nem lesz a jogosulttal szemben kikényszeríthető, ha az például a másolást korlátozó kódolást alkalmaz a művön.

2.3. Az analóg és a digitális magáncélú másolás

Mint a többi szabad felhasználásnak, a magáncélú másolásnak a létjogosultságát is mások alapjogának biztosítása, a közérdek teremti meg: a kulturális és a szellemi fejlődéshez való hozzájárulás, az információkhoz való minél szabadabb hozzáférés biztosítása, a további felhasználások, szerzői művek továbbfejlesztésének, újabb művek létrehozásának elősegítése. A szabad felhasználásokra érvényes jogpolitikai indokok privát síkon, nagy számban köszönnek vissza, ugyanolyan érvényesülést várva, mint a fentiek: engedélykötetlenséget a törvényben meghatározott közvetett díjazással kompenzálva.⁴²

A magáncélú másolást azért biztosítja a törvényi engedély, mert az ilyen felhasználások ellenőrizhetetlenek, illetve ellenőrzésük személyiségi jogokat sértene. Ahhoz, hogy felügyeljük, átmásol-e a felhasználó a megvásárolt CD-ről a számítógépére, Orwell 1984 című könyvében elhíresült mechanizmusokra lenne szükség. Még az illegális másolások során megismerhető személyes adatok kiadása is aggályokat vet fel, amelyre több európai bírósági döntés is reagált a közelmúltban.⁴³

A digitális magáncélú másolásnak szabad felhasználásként való elfogadása ellen a jogosultak azért harcolnak, mert véleményük szerint e tömeges felhasználások privát jellegük ellenére is akkora kárt okoznak, hogy azt semmilyen közérdek vagy az individuum alapjoga nem tudja igazolni.

A tömegesen létező privát célú másolások és ezek (gyakran irreális) visszaszorításának a vágya feloldhatatlan ellentétként jelentkezik, és nyomást gyakorol a döntéshozókra.

A digitális másolásnak e technikai fejlődéssel és a felvázolt növekvő társadalmi nyomással együtt alakult a jogi megítélése. Az irányelv úgy fogalmaz, hogy a digitális magáncélú többszörözés valószínűleg jóval nagyobb mértékben terjed el, és gazdasági jelentősége is nagyobb lesz, és ezt a különbséget a szabályalkotáskor kellőképpen figyelembe kell venni [Preambulum (38)].

Az analóg világban a magáncélú másolás mértéke, gyorsasága, lehetőségei kiszámíthatóak, következményei kalkulálhatóak voltak. A megkövetelt méltányos díjazásnak az üreskazetta-jogdíj megfelelt, hiszen nagyjából fel lehetett mérni, egy kazettára (CD-re) milyen mennyiségű zenei (egyéb) anyagot fognak tenni, valamint különböző eladási adatok nyomán létrehozott képletek alapján azt is, vajon milyen anyag kerülhetett rá. A reprográfiai

⁴² Hohagen: i. m. (17), p. 40.

⁴³ C-275/06, Promusicae; C-557/07

jogdíj pedig azt a kiesést fedezte, amelyet a szerzői jog által védett művek fénymásolók általi másolásával a jogosultaknak valószínűsíthetően okoztak.

A digitális másolások terjedésével irreálissá vált az elvárás, hogy az analóg jogdíjakból adekvát kompenzációt nyerjenek a jogosultak az internet világában megvalósult másolásokért. Másrészt a jogdíjak maguk is „igazságtalanok”, tehát „fair” jellegüket veszítik el, amikor bizonyos kiragadott másolási mechanizmusokat (pl. zene CD-re írása) „utolérnek”, viszont mások felett elsiklanak (pl. zene winchesterre másolása).

Mindazonáltal az Infosoc-irányelv nem határozza meg azt, hogy miben látja az új típusú másolások különbségének megragadását, illetve kezelését. Maga a magáncélú másolás anyagi (azaz nem preambulumbeli) szabálya is technológiásemlegesen fogalmaz [„bármely hordozóra” – 5. cikk (2) b)], és nem szólít fel hordozónként eltérő szabály megalkotására.

Az irányelv tehát nem merészkedhetett olyan messzire, hogy kötelező szabályt alkosson az analóg és digitális magáncélú másolás közti különbségtételre, és digitális jogdíjak vagy internetes letöltésekért kivetett díjhozjárulás kivetését kötelezővé tegye. Így a lehetséges iránymutatás a preambulumbeli bekezdéssel (38) csak a *soft law* részévé vált.⁴⁴

3. A digitális magáncélú másolás legalizálásának lehetősége

3.1. A digitális másolások megítélése a háromlépcsős teszttel

A digitális másolások megítélésekor a jogalkotók gyakran esnek abba a csapdába, hogy a realitást figyelembe nem véve alkotnak végső soron gesztusértékűvé süllyedt szabályokat. A magáncélú másolás határainak szűk megvonása az ilyen cselekmények után jogszerűen beszédhető átalánydíjak mértékét csökkenti. Egy példával szemléltetnénk az alapvetően hibás koncepciójú szabályt: az irányelv (és ez alapján a magyar Szjt.) azon szabálya, ami kimondja, hogy kotta nem többszörözhető szabadon, jogszabályba ütközővé teszi az ilyen, a szabálytól függetlenül nyilvánvalóan létező és követhetetlen másolásokat, és kizárja a szerzőt a jogdíjigényből.⁴⁵ A magáncélú másolás kapcsán alkotott, ehhez hasonló előírások nem szolgálják a szerzők érdekét.

A *common law*-országokban (az Egyesült Királyságban, Kanadában, Ausztráliában, az Egyesült Államokban, Szingapúrban stb.) a szabad felhasználások nem törvényben taxatív felsorolt lehetőségek. A szerzői jogi jogosultságok korlátozásának kulcsfogalma ugyanis a *fair dealing/fair use*, amely a szabad felhasználásnál tágabb kört felölelő teszt. Meghatározza azokat a kereteket, amelyek között a szabad (engedélyezett) felhasználási cselekmények

⁴⁴ Hohagen: i. m. (17), p. 227–228., ill. a német szövetségi kormány állásfoglalása, idézi Szilágyi Emese: Az Infosoc irányelv Magyar harmonizációs kérdései a német példa tükrében. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 108. évf. 1. szám, 2003. február.

⁴⁵ Lontai: i. m. (4), p. 94–95.

körét ki lehet kényszeríteni, valamint a közérdek alapján akár plusz jogalapként védhetővé lehet tenni a felhasználási cselekményt.⁴⁶

Az egyének által készített, meghatározott célú, ésszerű arányú másolás megengedett, amelynek mértékét nem definiálja a törvény, csupán a jogtudomány állít fel arányokat.⁴⁷ Annak ellenére, hogy a szerzői jogi törvény meghatároz szerzői jogi kivételeket és korlátokat, a bíróság nem ragaszkodhat ehhez mereven annak megítélésekor, melyik viselkedés szabad.⁴⁸ Elsődlegesen a törvényben lefektetett kivételekkel kell összevetnie az adott felhasználási cselekményt, de adódhatnak olyan rendkívüli körülmények, amikor a törvényi szabályozás ellenére a véleménynyilvánítás szabadsága a közérdek szempontjából kíván új kivételt, korlátot teremteni.

A *common law* gyakorlatából az válik egyértelművé, hogy a szabad felhasználások körét hatékonysági szempontból a joggyakorlat tulajdonképpen bővítheti-szűkítheti. A *common law* szerzői jog nem is ismeri a magáncélú másolás kivételét, és az Egyesült Királyságban az irányelv hatására sem ültették át ezt a lehetőséget.

Továbbgondolva a *fair dealing* elméletét, a magáncélú másolást a kontinentális szerzői jogban is akkor lenne célszerű megengedni, ha a jogos érdekek érvényesülése szempontjából ez hatékony. Hatékony pedig az az állapot, amikor a szerzőt illető megtérülés a felhasználások révén nem csökken, mert a felhasználóknál realizálódó hasznosságból (előnyből, pénzből) részesítjük. Tehát annyiban kellene a törvénynek zöld utat engedni a szabad felhasználásoknak, ameddig a szerző igazolt érdeke védve lesz, mert valamilyen formában kompenzációhoz jut.⁴⁹

⁴⁶ Kevin Garnett, Jonathan Rayner James, Davies Gillian (szerk.): Copinger and Stoke James on Copyright – First supplement, 2002, p. 66.

⁴⁷ Egy folyóirat egy témát érintő cikke, egy könyv kivonata esetén a teljes mű 5% vagy egy teljes fejezet, egy gyűjteményből vett teljes vers vagy egy novella, ha nem több 10 oldalnál. Általában igaz, hogy kottát tilos másolni, és egy példánynál többet semmiképpen sem szabad; http://en.wikipedia.org/wiki/Fair_dealing (2007. szeptember 2.)

⁴⁸ Court of Appeal in *Ashdown v. Telegraph Group Ltd.* (2001) 4 All E.R. 666

⁴⁹ Ide nem értve azokat az eseteket, amikor maga a közvetett díjigény is méltánytalan lenne, l. idézés, hatósági/bírósági eljárás céljára való felhasználás.

A Berni Unió Egyezmény 1967-ben beiktatott 9. § (2) bekezdése tartalmazta, hogy a szabad felhasználás különleges esetre vonatkozik, nem lehet sérelmes a mű rendes felhasználására, és indokolatlanul nem károsíthatja a szerző jogos érdekeit. A TRIPS 13. cikke és a WCT (a WIPO internetes szerződése) 10. cikke nyomán ezt a követelményt már az irányelv életbe lépése előtt több tagállam ismerte és alkalmazta. Így Magyarországon már az 1999. évi Szt. ismerte a háromlépcsős tesztet, még akkor is, ha a gyakorlatban csak kirívó esetekben alkalmazta a Szerzői Jogi Szakértő Testület; *Gyertyánfy*: i. m. (5), p. 197. A WCT-t létrehozó diplomáciai konferencia közös nyilatkozatot fogalmazott meg a 10. cikkhez. Eszerint a teszt se nem csökkenti, se nem bővíti a BUE által megengedett kivételek és korlátozások alkalmazási területeit, vagyis önmagában a tesztrel nem lehet „kiiktatni” kivételeket és korlátozásokat. *Gyertyánfy*: i. m. (5), p. 197.

A szerzői jogi jogosult érdekét a felhasználásokkal szemben generálklauzula szintjén az ún. háromlépcsős teszt hivatott biztosítani.⁵⁰

Az *irányelv* a TRIPs, és a WCT/WPPT nyomán kimondja, hogy „a kivételek és korlátozások kizárólag olyan különös esetekben alkalmazhatók, amelyek nem sérelmesek a mű vagy más, védelem alatt álló teljesítmény rendes felhasználására, és indokolatlanul nem károsítják a jogosult jogos érdekeit.” [5.cikk (5)]. Felmerült, hogy a digitális másolás tömegessége és követhetlensége miatt nem esik-e már önmagában is ennek a tiltó szabálynak a hatálya alá, és nem záródik-e ki (magáncélú másoláskénti elfogadásától függetlenül) a megengedhető szabad felhasználások köréből.

A tesztben megnevezett „jogos érdek” kifejezést azonban nem önmagában, a szerző megítélése szerint kell értelmezni, hanem mások érdekeinek egyidejű mérlegelésével.⁵¹ Ez szűkebb, mint ha a szerző bármely érdeksérelmét (személyhez fűződő jogainak, a felhasználás engedélyezéséhez való jogának sérelmét) értenénk a tesztbe, eszerint ugyanis minden szabad felhasználás jogellenesnek bizonyulna. A *jogos érdeksérelem* úgy csökkenthető, hogy a jogosult hozzájut ahhoz a díjhoz, amelyet egyébként, ha erre lehetősége nyílna, az egyedi engedélyért kapna.

Így a háromlépcsős teszt nem szűkíti a szabad felhasználások körét, hanem pontosítja, és a jövőre nézve akár indokoltta is teheti újabb szabad felhasználási esetek törvénybe iktatását.

A háromlépcsős teszt értelmezési kérdésével az ASVA (Audiovizuális Művek Szerzői Jogait Védő Közcélú Alapítvány) kereste meg a magyar *Szerzői Jogi Szakértő Testületet* 2006-ban.⁵²

A testület – a fenti értelmezéssel egyezően – úgy ítélte meg, hogy a díjigényeknek „nyilvánvalóan szerepük van annak megítélésében, hogy a szerzői jogi jogosultakat indokolatlanul károsítja-e a jogellenes forrásból történő magáncélú másolás”. Ezt követően azonban azt hangsúlyozta, hogy a jogdíjak sem tennék a jogszerűtlen forrásokból származó másolásokat jogossá, így az ilyen érdeksérelem továbbra is indokolatlannak találja: „A jogdíjigény nem legalizálhatja a kalózkodást.” Ennek igazolására azonban nem hoz hatékonysági szempontból ésszerű érveket vagy megoldást.

⁵⁰ A Berni Unió Egyezmény 1967-ben beiktott 9. § (2) bekezdése tartalmazta, hogy a szabad felhasználás különleges esetre vonatkozik, nem lehet sérelmes a mű rendes felhasználására, és indokolatlanul nem károsíthatja a szerző jogos érdekeit. A TRIPs 13. cikke és a WCT (a WIPO internetes szerződése) 10. cikke nyomán ezt a követelményt már az irányelv életbe lépése előtt több tagállam ismerte és alkalmazta. Így Magyarországon már az 1999. évi Sztj. ismerte a háromlépcsős tesztet, még akkor is, ha a gyakorlatban csak kirívó esetekben alkalmazta a Szerzői Jogi Szakértő Testület. *Gyertyánfy*: i. m. (5), p. 197. A WCT-t létrehozó diplomáciai konferencia közös nyilatkozatot fogalmazott meg a 10. cikkhez. Eszerint a teszt se nem csökkenti, se nem bővíti a BUE által megengedett kivételek és korlátozások alkalmazási területeit, vagyis önmagában a tesztrel nem lehet „kiiktatni” kivételeket és korlátozásokat. *Gyertyánfy*: i. m. (5), p. 197.

⁵¹ A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei: A jogellenes forrásból történő másolás kérdése. Ügyszám: SZJSZT 17/2006; 2006. május 11. III/33.

⁵² I. m. (51).

Egy felhasználási cselekmény következtében a jogosult érdekséreleme abban valósul meg, hogy díjigényét nem tudja érvényesíteni, tehát bevételtől esik el. Ha kap valamilyen módon kompenzációt az ilyen cselekményekért, akkor az érdekséreleme kisebb lesz. Megfelelő anyagi ellentételezés biztosításával tehát a háromlépcsős teszt szerint sem állapítható meg „indokolatlan érdeksérelem”.

Mivel a szabad felhasználások kontinentális megítélésében szükséges, hogy a jogalkotó minősítse ilyeneknek a felhasználásokat, a háromlépcsős teszten „átment”, kompenzált, tehát érdeksérelemet nem okozó felhasználásokat indokolt lenne szabad felhasználássá tenni. Valamely cselekménynek annak tényleges hatásától független, pusztán elvi „jogszerűtlenné” minősítése a jó szándékú, de gesztusértékű szabályok körét bővíti.

Indokolatlan, hogy a kontinentális bíróságok az érdeksérelem „indokoltságát” (háromlépcsős teszt és a kompenzáció vizsgálata) összemoszák a cselekmények „jogosságával” (a cselekmény a jogalkotó által megengedett-e, vagy „illegális forrásból” származik-e), és vég-ső soron a törvényalkotó által meghatározott szabad felhasználási kört szűkítsek.

E sorok szerzője egyetért e véleménnyel annyiban, hogy „igazságtalan”, ha a jogellenes felhasználások után járó díjigényt is a jogszerű felhasználók befizetési térítik meg. Azt azonban már nem tartja helyes következtetésnek, hogy akkor az ilyen díjat el kell vetni,⁵³ hanem sokkal inkább arra a következtetésre jut, hogy a jogellenes felhasználások után is lehetne és kellene valamilyen, lehetőleg minél egyszerűbb, átalánydíjas módon díjfizetést érvényesíteni.

Dogmatikailag alapvetően ellentmondásos ugyan az illegális forrásból történő, de ellentételezett (díjköteles) cselekmény, azonban épp az ilyen ellentmondások feloldásakor nyerne igazán értelmet az, amit a digitális környezetnek a jogra gyakorolt forradalmi változásával oly sokan⁵⁴ előírányoztak: internetes díjba felszámolt átalánydíj vagy winchester után fizetett jogdíj.⁵⁵

A digitális felhasználások tekintetében ugyanolyan mércék (jogos érdeksérelem kivédése, tisztesség, rendeltetészerűség) alkalmazhatóak, mint bármely más szabad felhasználási formáknál azzal, hogy a szélesedő körű digitális felhasználások esetén a szerzői jogi jogosult növekvő anyagi kompenzációigényére érdemes koncentrálni. Ezáltal a jogosulti érdeksérelem mértéke csökkenthető lenne, és a digitális másolások is legitim felhasználási formák maradhatnának, akár a háromlépcsős teszt tükrében is.

⁵³ I. m. (51), (V/58-60).

⁵⁴ Az irányelv is, l. i. m. (1), Preambulum (38)

⁵⁵ A Német Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület (GRUR) az átitételhez fűzött véleményében (2004. 1–2, és 7–8.) is felveti átalány minimumkárterítés lehetőségét a jogszerűtlen felhasználások esetében is. L: Deutsche Vereinigung für gewerblichen Rechtsschutz und Urheberrecht e.V. (GRUR): Referentenentwurf für ein Zweites Gesetz zur Regelung des Urheberrechts in der Informationsgesellschaft v. 27.9.2004 – vélemény, levél a Német Szövetségi Igazságügyminisztériumhoz; <http://www.grur.de/cms/upload/pdf/stellungnahmen/2004/2004-11-12StellungnahmeZweiterKorbUrheberrecht.pdf> (2008. november 8.)

3.2. A digitális másolások díjazásának lehetőségei

A felhasználások megítélésekor a háromlépcsős teszt alkalmazása kapcsán a legfontosabb vizsgálandó szempont, hogy a jogosult hozzájut-e a felhasználások ellenértékéhez. Azzal kapcsolatban, hogy ezen anyagi ellentételezés milyen mértékű legyen, több szempontot kell mérlegelni. Nincs, és nem is lehet szó abszolút megtérülésről és teljes szerzői díjazásról, hanem annak „megfelelő” vagy „méltányos” mértékét kell meghatározni.⁵⁶

A „*megfelelő díj*” (appropriate reward) a szerzőt a műve felhasználásáért megillető olyan ellentételezés, amely híven követi és tükrözi a felhasználás mértékét.

Az Infosoc-irányelv Premabulumának (10) pontja fogalmazza meg azt az alapelvet, hogy *ahhoz, hogy a szerzők és előadóművészek a jövőben is alkotó és művészi tevékenységet folytathassanak, műveik felhasználásáért megfelelő díjazásban kell, hogy részesüljenek ugyanúgy, mint a producerek annak érdekében, hogy a művek pénzügyi hátterét biztosítani tudják*. Generálklauzula jellegű az a szabály, ami ennek kapcsán kimondja, hogy a *szellemi tulajdonjogok megfelelő szintű védelme* szükséges. Az irányelvben viszont nem szerepel a megfontolásnak megfelelő szakasz, ezért gyakran csak deklaratív tartalmú kijelentésnek tekintik.⁵⁷

A *megfelelő díj* egy részére maga a szerzői jog biztosítja az alanyi jogot (pl. felhasználási szerződések vélelmezett visszterhessége), az azonban nem várható el, hogy minden ráfordítást, az alkotótevékenység egésze megtérülését biztosítsa, csak megfelelő (arányos, indokolt) mértékben. Ez magába foglalja a szerzői jog korlátait, illetve az alkotással járó rizikót is.

A preambulum (11) pontja úgy fogalmaz, hogy *„a szerzői jog és szomszédos jogok hatékony védelme az egyik legfontosabb eszköze annak, hogy Európában a kulturális alkotótevékenység hozzájusson a szükséges forrásokhoz, illetve a szerzők és előadók megőrizhessék függetlenségüket és méltóságukat”*. A piac feltételeihez könnyebben alkalmazkodni tudó hanglezgyártók (szomszédos jogi jogosultak, az irányelvben producerek) és a monopolistaként is kiszolgáltatott⁵⁸ alkotó szerzők védelmét az irányelv együtt szabályozza, lényeges különbségüket összemosza. A megfelelő díjazás ilyen tág értelemben a kulturális iparba való befektetésvédelemmé alakult, ami pedig eredendően nem volt a szerzői jog feladata.⁵⁹

A *méltányos díjazás* (fair compensation) szűkebb körű a megfelelő díjnál: *a szerzői jog korlátjaként megállapított szabad felhasználások ellenértéke*, amelytől nem várható el ugyan, hogy pontosan tükrözze a felhasználás mértékét, csupán nagyjából igazságos kompenzációt kíván a jogosultnak nyújtani műve használatáért.

⁵⁶ Vö. Hohagen: i. m. (17), p. 195–201.

⁵⁷ Vö. Gyenge Anikó: A szerzői mű ára – díjak az egyedi felhasználási szerződésekben. 1. rész. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 109. évf. 6. szám, 2004. december; <http://www.hpo.hu/kiadv/ipsz/200412/01-gyenge-aniko.html> (2008. november 8.)

⁵⁸ Gyenge: i. m. (13), p. 1.

⁵⁹ Vö. Gyertyánfy Péter: Meddig terjedjen még a szerzői jog? Jogtudományi Közlöny, 2001. 9. sz., p. 337; http://www.artisjus.hu/opencms/export/download/aszerzoijogrol/meddig_terjedjen.pdf (2008. november 8.)

A preambulium (35) pontja úgy fogalmaz, hogy a kivételek vagy korlátozások egyes (a tagállamok által megállapított) eseteiben a jogosultaknak jár, hogy ezáltal a védelemben részesülő műveik és egyéb teljesítményeik felhasználása ellenében megfelelő ellentételezésben részesüljenek.

A magyar Szjt. a 16. § (5)-ében azt írja, hogy a törvényben meghatározott esetekben a szerzőt a mű felhasználásáért méltányos díjazás illeti meg anélkül, hogy a felhasználás engedélyezésére kizárólagos joga volna.

A felhasználások tömegessége indokolja, hogy bár az egyedi engedély adása ellehetetlenedik ugyan, de a díjigény változatlanul fennmarad. Az irányelv és az Szjt. fogalma szerint a kompenzáció a megengedett szabad felhasználási módok, többek között a magáncélú másolás ellenpólusa, a szerzőt ezek által ért kár „megtérítése”.

A felhasználások ellenértékeként megállapítandó kompenzáció mértékéről és annak *viszonyítási alapjáról a jogalkotónak kell dönten*i, hiszen a törvénybe iktatással az ilyen díj törvény által biztosított, egyfajta alanyi joggá válik.

Ennek legalább a mű létrehozásának a költségeit fedeznie kell, méghozzá egy relatíve rövid időn belül, hiszen így biztosított, hogy a továbbalkotás nem lehetetlenedik el. További mérce lehet a felhasználóknál a mű felhasználásából megjelenő gazdagodás, ami valamilyen mértékben a jogosultat illeti meg. Az ilyen gazdagodások mértéke meglehetősen viszonylagos, hiszen pont a magáncélú másolás privát jellege miatt immateriális, profitban nem kifejezhető előnye keletkezik a felhasználónak, így a meglehetősen pragmatikus „gazdagodás” fogalom nem nyújt segítséget arra nézve, mekkora díjat kellene a jogosultnak fizetni.

A fair mérték megállapításához a preambulium (35) harmadik mondata azt mondja: „A körülmények értékelésénél alkalmazható szempont lehet a jogosultaknál az érintett cselekmény miatt felmerülő esetleges *kár* mértéke.” Ez a mankó két okból sem nyújt erős támaszt. Egyrészt angol nyomásra (francia ellenkezés mellett) a jogosult ilyen kifizetésekre irányuló igényét lágyítani kényszerültek, nehogy minden apróság miatt kereset induljon.⁶⁰ Olyan helyzetekben, amikor a jogosultat ért hátrány csak minimális lenne, díjfizetési kötelezettség nem keletkezhet [preambulium, (35) hatodik mondat]. Másrészt maga a „kár” nem használható kritérium, mert a fogalma nincs sehol sem tisztázva az irányelvben, ami a szabad felhasználások viszonylatában elengedhetetlen lenne.

Ha mégis megkíséreljük meghatározni a digitális magáncélú másolásokkal a jogosultakat ért kárt (tehát minden felmerülő kárt és kieső jövedelmet), akkor tulajdonképpen azt kellene összevetnünk, hogy mekkora a különbség az MP3-formátum megjelenése előtt és után realizálódó jogosulti bevételek közt (korrigálva a nyilvánvaló tényezőkkel, így az infláció mértékével). Ez a különbség adja elvileg a „digitális felhasználásokból fakadó kárt”, azonban ezt az eredményt még számos más tényező is alakítja (befektetési rizikók, a fogyasztá-

⁶⁰ Hohagen: i. m. (17), p. 220–223. Az angolok a time shifting meglévő szabályozását kívánták fenntartani (Sec. 70 CDP), amire továbbra sem akartak díjigényt biztosítani a jogosultaknak.

si szokások változásai, az internet megjelenése). Alapvetően arra hívnánk fel a figyelmet, hogy a digitális formátum és másolás megjelenése nem csupán kárt okozott a jogosultaknak, hanem különböző formájú előnyt is. Egyszerűsödött a piacra lépés folyamata, hiszen könnyebben megismerik az új művészeket, a honlapra feltöltött anyagok révén gyorsult a reklám és a marketing, az eladások új lehetőségei nyíltak meg, hogy csak néhány példát említsünk. A digitális másolásból fakadóan kiszámolt kárt mindenképpen csökkenti tehát az a rész, ami amiatt nem térül meg, mert a jogosult nem használja ki lehetőségeihez mérten maximálisan a digitális formátum előnyeit.

A díjazás mértékének szélsősége, amikor a hanglez- előállítók befektetésük megtérülését határozzák meg a kompenzáció fair mértékéeként. Erőteljes gazdasági lobbijuk ellenére ez a mérték indokolatlannak tekinthető.

A méltányos díjazásban általában *átalánydíjak* formájában részesülnek a jogosultak. Az átalánydíj *sui generis* díj, amely törvény alapján áll fenn. Működését tekintve egyfajta kötelező felelősségbiztosításhoz hasonlítható, ahol bizonyos eszköz vásárlói, használói azért a (ténylegesen nem biztos, hogy bekövetkező) lehetőségért fizetnek, hogy a megvásárolt eszköz révén szerzői jogi védelem alatt álló művet fognak felhasználni. Az eszköz előállítója megfizeti a jogdíjat (átalánydíjat), amit azonban tipikusan a vásárlóra (a fogyasztóra) hárít. A jogdíjjal terhelt eszközzel való másolás a közvetett törvényi engedély révén lehetséges. A jogdíjakat a jogosult javára fellépő törvényi bizományos (közös jogkezelő) szedi be, és meghatározott képletek (eladási mutatók) szerint osztja ki a jogosultak között.

A jogdíjak átalánydíjrendszere számos kritikát kiváltott, hiszen az egyedi engedélytől eltérően nem tükrözi pontosan a felhasználásokat, valamint nem tudja pontosan követni azt sem, hogy milyen műveket „kedvelnek” divatszzerűen jobban vagy kevésbé a felhasználók, összességében tehát sem a kedvezményezett, sem a fogyasztók nem tartják igazságosnak az ilyen díjazást.

Az átalánydíjaknak azonban számos előnyük is van, amelyekre mind a kedvezményezettek (jogosultak) mind a fizetésre kötelezett fogyasztók (felhasználók) figyelmét erőteljesebben fel kellene hívni. Az átalánydíjak révén ugyanis lehetőség nyílik arra, hogy a törvény legitimáljon olyan felhasználásokat, amelyeket egyébként egyedi engedélytől függővé vagy tiltottá kellene nyilvánítani. Az átalánydíjrendszer alternatívát nyújt a gesztusértékű szabályalkotással szemben, és ha hozzávetőlegesen is, de ellentételezést juttat a jogosultaknak. Egy törvényi vélelem révén a jogdíjak megfizetésével, tehát a „méltányos díjazás” biztosításával törvényben meghatározott felhasználási cselekmények jogszerűnek minősülnek, és az ilyen felhasználásokkal okozott kárért nem lehet kártérítést érvényesíteni. Amennyiben a jogosult mégis ezt tenné, a törvényi szabad felhasználásra (pl. magáncélú másolásra) hivatkozással és a jogdíjbefizetés igazolásával a felhasználó exkulpálja cselekményét, vagyis bizonyítja annak nem jogellenes voltát, még ha a kártérítés minden egyéb eleme fenn is áll.

A rendszer tehát egyszerűsíti az önmagukban jelentéktelen, de tömegével kárt okozó cselekmények díjérvényesítési folyamatát, és a félreértések elkerülése végett ki-

zárja az átalánydíjjal kompenzált cselekményekkel szembeni igényérvényesítést. Következésképp az átalánydíjak elvetése helyett növelni kellene az ily módon beszédhető javak mértékét, és az átalánydíjak körét újabb felhasználásra szolgáló eszközökre kellene kiterjeszteni, hogy ilyen módon bővíthessük a szabad felhasználások körét.⁶¹

A másolásokért fizetett jogdíjak és a háromlépcsős teszt terén két nézet alakult ki. Az egyik szerint a mű vételára tartalmazza a jogdíjakat, ezért a mű megvásárlásával automatikusan keletkezik törvény által lefektetett lehetőség arra, hogy fizikai formában másolatok készüljenek a műről. A másik nézet képviselői szerint a digitális másolás olyan mértéket ölthet, hogy az árban foglalt díj nem fedti az ezzel okozott kárt, az ilyen jog alakítása egyoldalúan a szerző érdekeivel ellentétes, és a díjon felül kártérítés követelhető.⁶²

Az Sztj. 2009-es módosításával beiktatott új 94. § (11) bekezdés kimondja, hogy amennyiben a szerző jogainak megsértése esetén a jogsértővel szemben ... követeli a (jogsértéssel elért gazdagodás visszatérítését vagy) kártérítést [94. (1) bek. e) pont és 94. § (2) bek.], akkor a gazdagodás, illetve a kártérítés mértékének megállapításakor figyelembe kell venni a többszörözéshez igénybe vett kép-, illetve hanghordozót terhelő és megfizetett díj mértékét. A módosított szöveg egyértelművé teszi, hogy az átalánydíjak megfizetése beleszámít ugyan a megtérítendő kárba (gazdagodásba), tehát csökkenti annak mértékét, viszont nem jelent felmentést a teljes kártérítési (gazdagodás-kiadási) kötelezettség alól. Így a törvény a jogsértő másolatok készítőinek azt a gyakran hangoztatott védekezését iktatja ki, miszerint az üreskazetta-jogdíjjal már megfizették a másolat készítésének ellenértékét. A digitális másolatokkal okozott kárnak a magánmásolás díját meghaladó részét tehát a törvény alapján vitathatatlanul követelni lehet.⁶³

Az új szabályozás is alapvetően abból indul ki, hogy a jogdíjak mértéke általában nem éri el az okozott kár, a keletkezett gazdagodás mértékét. *Változást az hozna, ha az átalánydíjak mértékét olyan mértékben növelni lehetne, hogy vélelmezhetnénk: már nem kell további kártérítést követelni a jogosultnak a kiesett egyedi díjak miatt, mert az átalánydíjjal megkapták a méltányos díjazásnak megfelelő összeget.*

Bár a digitális másolásokra az irányelv nem határozott meg külön kompenzációs sémát, a meglevő átalánydíjak bővítésével, reformjával elvileg növelhetőek lennének a jogosultak számára beszédett díjak. Az, hogy ezek mértéke mikor éri el a „méltányos díjazás” kívánt mértékét, nem határozható meg, hiszen az irányelvnek, illetve a tagállami jogalkotónak kellene a „méltányos” mértéket definiálnia. Amint a fentiekben már szó volt róla, meg kellene

⁶¹ A hazánkban a közelmúltban bevezetett pendrive-jogdíj nagy visszhangot váltott ki. Az ilyen átalánydíjak bővítése egyben a digitális felhasználások, akár a fájlmegosztások törvényi elfogadásával is járhatnának, amennyiben az ilyen módon beszédett jogdíjak elérnék a kompenzálásra előírt „fair” mértéket. Így tolerált, sőt üdvözölt lenne akár a winchesterre kivetett „üreshordozó”-jogdíj, akár a széles sávú internet díjába belefoglalt átalánydíj is.

⁶² *Westkamp*: i. m. (9), p. 224.

⁶³ Azt, hogy milyen módon lehet majd a megfizetett magánmásolási díjat figyelembe venni és levonni, a gyakorlat fogja kiérlelni.

állapítani, hogy a kompenzáció mit tükrözzön (alkotási költségek, gazdagodás, kár, kieső profit). Amíg ez a mérték nem meghatározott, légből kapott *méltányos* díjazásról beszélni, sőt, az *érdeksérelem indokolt mértéke* is az, amelyre alapozva a jogosultak díjakat kérnek számon a felhasználókon.

3.3. Jogdíjak Európában

A jogdíjak az *Egyesült Királyságban* és *Írországbán* máig ismeretlen formái a kompenzálásnak, és az átültetés következtében sem szándékoztak ilyet bevezetni. A legtöbb *fair dealing*-cselekmény után nem állapít meg a kódex kompenzációs kötelezettséget, de kitétel, hogy kereskedelmi célt nem szolgálhat a cselekmény (a kutatás és a magáncélú tanulás kivételével). Ehelyett az angol kódex lehetőséget nyújt felhasználási sémák, modellek létrehozására, amire egy ügynökséget szerveztek (CLA, *Copyright Licensing Agency*) (Sec. 118. CPDA). A részleteket aprólékosan kidolgozták, és az ilyen modellek körüli vitás ügy, amennyiben a licenc feltételeit érinti, a Szerzői Jogi Bíróság hatáskörébe tartozik.⁶⁴

Franciaországban a magánmásolás már korábban is közös jogkezelés tárgya volt, ez, és a díjfizetési módok (üreskazetta-jogdíj, másolás után fizetendő jogdíj) az irányelv átültetését követően sem változtak. Ilyen díjat nem lehet követelni, amennyiben a kompenzáció már meg lett fizetve (pl. egyedi felhasználási szerződés ellenértékéeként), valamint figyelembe kell venni a *hatékony műszaki intézkedések* (felhasználást gátló kódok) alkalmazását is a díj megállapításánál.⁶⁵

A *német* jogdíjrendszer módosítása a magáncélú másolást érintette. A legtöbb korlátozás a fair kompenzáció (*gerechter Ausgleich*) tárgya. A kompenzációs rendszer megőrizte kettősségét: a szabad felhasználások java részéért (üres kazetta, reprográfiai) jogdíj jár a szerzőnek, amit közös jogkezelésbe utal, egyébként pedig megmarad az egyedi szerződési szabadság is.⁶⁶

Az átültetés második „kosara” Németországban jelentős változásokat vezet be. A jogdíjakat nem törvényileg fektetik le, hanem a felek szabad megállapodására bízzák, egy minimumdíj törvényi biztosításával. A felmerülő vitákra gyorsított döntési mechanizmusokat biztosítanak. Ezzel a piacgazdaságilag rugalmasabb modellel megfelelőbb reakciókat tudnak nyújtani a technikai fejlődésre, és a díjazási megállapodások is könnyedebben létre tudnak majd jönni.⁶⁷ A jogdíj továbbá attól is függ, hogy az adott készüléket tipikusan milyen

⁶⁴ Westkamp: i. m. (9), p. 447.

⁶⁵ Westkamp: i. m. (9), p. 214.

⁶⁶ Westkamp: i. m. (9), p. 221–222.

⁶⁷ Bundesministerium der Justiz, Pressemitteilung: Bundestag beschließt Novelle des Urheberrechts, Berlin, 5. Juli 2007; http://www.bmj.bund.de/enid/993678f15_aa45a3ac8f19502a35afdeb,c40328636f6e5f6964092d0934353535093a095f7472636964092d0933303832/Pressestelle/Pressemitteilungen_58.html (2008. november 8.)

mértékben használják másolatkészítésre.⁶⁸ Ennek megállapítására empirikus piackutatási módszerek állnak rendelkezésre. A másolásvédelem kapcsán azonban mind az irányelv, mind a német második kosár az átalánydíjazással és közös jogkezeléssel szemben az egyedi engedélyt „látná szívesebben”.⁶⁹

4. A digitális magáncélú másolás és az illegális fájlcsere

4.1. A fájlcsere jelensége

A tartalmak internetes elérése, köznyelven „letöltés” máig az online zenehozzáférés domináns módja. Az internetes műfelhasználás két felhasználási mód kombinációja. Az alapmodell szerint először egy többszörözéssel „kombinált” nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétel (*lehívásra hozzáférhetővé tétel*) valósul meg, ami a fájlmegosztásban az aktív mozzanat, köznyelven szólva a „feltöltés”. Ezt követi a nyilvánosság tagja általi többszörözés (a fájlmegosztás passzív mozzanata, a lehívás vagy letöltés).⁷⁰

Ezt a modellt kell alkalmazni akkor is, amikor a feltöltő nem hivatalos tartalomszolgáltató, hanem egy magánszemély, aki megosztási mappájába, honlapjára, blogoldalára fájlt rak, dokumentumot küld és így tovább. A fájlcserét önmagában nem szabályozza sem az irányelv, sem a tagállamok, sem nemzetközi egyezmény, és nincs ellene *sui generis* védelem: a lehívásra hozzáférhetővé tétel-többszörözés sémájába kell tehát illeszteni.

A *Peer-to-Peer* (fájlmegosztás, fájlcsere, P2P) technológiája hatékony forrás, ami képesé teszi az embereket arra, hogy virtuálisan bármilyen digitális médiafajlt megtaláljanak.⁷¹ Elve arra épül, hogy a felhasználók egymással, és csak egymással állnak kapcsolatban, ami megkönnyíti a kutatás, a kommunikáció folyamatát, gondolatok megosztását és globális méretű kapcsolatháló kialakítását.⁷² A fájlcsere útján tipikusan magánszemélyek egymás esetlegesen (bár sokak szerint inkább tipikusan) védett műveket tartalmazó, értelemszerűen szintén többszörözött fájljairól a kiválasztást is támogató, erre a célra fejlesztett, ingyenes felhasználásra átengedett szoftver támogatásával másolatot készíthetnek.⁷³

A fájlcsere kezdetleges eljárása során a program a fájlokat központi szerverfarmra küldi, és azok onnan hívhatók le. Ebben az esetben az adatbázis előállítója felhasználónak minő-

⁶⁸ I. m. (67).

⁶⁹ Reinbothe: i. m. (21).

⁷⁰ Lontai: i. m. (4), p. 69–74.

⁷¹ Bodó forradalmi változásként üdvözli ezt a lehetőséget. Bodó Balázs: Hatalmas hálózatok – internetes közösségek, társas hálózatok. A Mindentudás Egyetemén tartott előadás, 2007. május 21.; <http://www.mindentudas.hu/plehsaba2007/20070523pleh1.html> (2008. november 8.)

⁷² http://www.kazaa.com/us/help/new_parentsguide.htm

⁷³ Pl. Direct Connect (DC), BitTorrent, earShare, eDonkey, KaZaA, LimeWire, Morpheus, Napster program.

sül, és felelősségre vonható. Tipikusan ilyen a Napster fájlmegosztó rendszere, ahol a központi szervert rendelkezésre bocsátó felelős a szerzői jogi jogsértésekért.

A modernebb rendszerben egy szoftver központi adatbázis nélkül támogatja a fájlcserét. A „hub”-nak nevezett programok segítségével találják meg egymást a „fájlcserelők”, azonban az adatforgalom nem a hubon keresztül zajlik, hanem közvetlenül a két számítógép között. A rendszer továbbfejlesztett változata az, amikor a fájlokat nem egyben töltik le, hanem kisebb adatsomagokban, ami gyorsítja a letöltést. A közvetítő szoftvert (hubot) rendelkezésre bocsátó személy *szerzői jogi felelőssége* (egyelőre) akkor sem állapítható meg, ha a fájlcsere résztvevői maguk szerzői jogi felhasználást (jogsértést) is megvalósítanak, hiszen nincs olyan közvetett jogsértést megvalósító norma, ami alapján a felelősség megállna. (Lásd a Kazaa- és a Grokster-ügy. Ilyen elven működik az igen népszerű Torrent és DC++ fájlmegosztó is.) Amennyiben nemzetközi szerződés kimondaná, hogy felhasználónak minősülnek a P2P-szoftvert kidolgozók is, a jogsértő fel- és letöltésekért az ő felelősségük is megállapítható lenne.⁷⁴ A hub üzemeltetőjének *polgári jogi felelőssége* megállapítható ugyan a tartalmak jogszerűtlen továbbításáért, tárolt vagy hozzáférhetővé tett tartalmakért, amennyiben tudott ezekről, és nem intézkedett azok eltávolításáról vagy a hozzáférés megtiltásáról,⁷⁵ azonban a hubüzemeltető kártérítési felelősségre vonása áthidalhatatlan bizonyítási, eljárási nehézségeket vet fel.

A lehívásra történő hozzáférhetővé tétel jogsértésének megvalósulásához nem szükséges az, hogy a letöltésre (többszörözésre) sor kerüljön. Ha már a lehívásos (*on-demand*) áramlás lehetősége megvalósult, a jogosult joga sérült, hiszen a „feltöltés” is a jogosult kizárólagos joga.⁷⁶ Egy angol és egy ír döntés is kimondta, hogy a pusztán tény, hogy a fájlok jelen és elérhetőek voltak, nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétel, így kizárólagos szerzői jog, tehát engedély nélküli felhasználást valósított meg.⁷⁷ Amennyiben a másik fél letöltése is megtörténik, az egy másik jogsértést (a többszörözési jog megsértését) valósít meg.⁷⁸

A tagállami bíróságok általában a háromlépcsős teszt alkalmazásával bírálják el a *sui generis* szabályozást nem „élvező”, de annál több fejtörést okozó P2P fájlmegosztó progra-

⁷⁴ Lontai: i. m. (4), p. 74.; vö. még, Nagy Dorottya: A Napster-eset jogi és gazdasági elemzése, 2002; <http://www.freeweb.hu/gaudy/napsterq.html> (2007. augusztus 26.)

⁷⁵ 2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről (Elkertv.) 7. § (2), (4), 11. § , vö. a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleménye: Szerzői művek online fájlcsereelő rendszerek segítségével megvalósuló felhasználása, Ügyszám: SZJSZT 07/08/1. ad. 2.

⁷⁶ Vö. OLG Hamburg, judgment of 7 July 2005, 5 U 176/04.

⁷⁷ EMI Sony Universal and others v. Eirecom, BT Ireland [2006] ECDR 5, Dublin High 6Court, 8 July 2005. [2005] EWHC 3191 (Ch.D.).

⁷⁸ A Szerzői Jogi Szakértő Testület egyenesen félrevezetőnek tartja a „fájlcsere”, „fájlmegosztás” kifejezéseket, mivel azok az adott cselekmény jogsértő lényegét nem tükrözik, vagyis azt, hogy a védett művek nem „cserélődnek”, hanem a számuk nő, és másolás (jogi értelemben többszörözés) történik. I. m. (75), p. 2.

mokat is, hiszen a P2P-programok tipikusan jogellenes forrásból táplálkoznak, és az ilyenről való másolás a háromlépcsős teszt tág értelmében eleve sérti a szerző jogos érdekét.⁷⁹ Mindazonáltal a háromlépcsős teszt szerint csak akkor állapítható meg az indokolatlan szerzői jogi jogsértés, ha a megosztó cselekmények okozzák a jogsértő cselekményt, amiből a jogosultnak anyagi kárban kimutatható *indokolatlan érdeksérelem* keletkezik.⁸⁰ Ahogy az a háromlépcsős tesztről szóló fejezetben olvasható, a digitális másolásokkal okozott kár nagysága, az érdeksérelem indokoltága, illetve a kompenzáció fair mértéke ideális esetben arányban áll egymással, és a gyakorlatnak is ezt kellene tükröznie.

A P2P felett legtöbbször a szomszédos jogi jogosult hanglémez- és filmelőállítások törnek pálcát, akik látszólag jól boldogulnak a fájlmegosztó programok működése mellett is, viszont akiknek leginkább a többszörös befektetésvédelem a céljuk. Érdemesebb lenne P2P-t mint a modern technika egy lehetőségét gazdasági rizikófaktorként értelmezni: olyan faktorként, amivel számolni kell, és nem a megszüntetését kell követelni.

4.2. Megoldási javaslatok

A cserélőprogramok messze nem tökéletes megoldásai a multimédiás anyagok beszerzésének. Többek között lassítják az internet működését, a nagy formátumú fájl letöltése lassú, és bizonyos programoknál csak akkor bonyolítható, amikor a feltöltőoldali gép be van kapcsolva. Gyakoriak a nem válogatott, név és cím nélküli, ömlesztett tartalmak, sok a gyenge minőségű mű és a töredék, és általában a kommersz darabok érhetőek el, hogy csak pár nehézséget említsünk. Jobb híján és az ingyenessége miatt e hibák ellenére is virágzik a P2P, de ha lenne jobb lehetőség a letöltésekre alacsonyabb vagy ugyanekkora költségen, akkor a felhasználók azt választanák.

A fájlcsere kezelésére és legalizálására megfontolásra érdemes javaslatok az alábbiak.

1. Kiterjedt, populáris online zeneáruházak létrehozatala, ahol gördülékenyen, könnyebb keresési lehetőségekkel, gyorsabb technikával, jobb minőségben, szélesebb választékban (pl. alternatív zenék, régi, boltban és a P2P-oldalokon nem található filmek is helyet kapnak) lehetne kreatív tartalmakat letölteni, mint a jogszerűtlen fájlcserevel.⁸¹ Azt hogy milyen tartalmat, milyen formában, milyen megjelöléssel, milyen „extrákkal” nyújtanának, a jogosultak választásán múlna, továbbá az eladott/letöltött művek számolhatók lennének,

⁷⁹ A háromlépcsős tesztet alkalmazza a német törvény [UrhG 53. § (1)], és a Szerzői Jogi Szakértő Testület is mind 2006-os, mind 2008-as véleményeiben. I. m. (51 és 75).

⁸⁰ Az 5. cikk (5) pontosan a rendes felhasználás és a jogosult érdekeinek indokolatlan károsításáról szól, ismervé azonban az irányelv célrendszerét és koncepcióját, ez anyagi értelemben vett kárt: jövedelemkiesést és elmaradt hasznot jelent.

⁸¹ Vö. *Bodó*: i. m. (71) álláspontját a peer to peer-nek a kararga.net kapcsán kifejtett kultúramegosztó, alternatív tartalmakat közvetítő előnyeiről.

ami lehetőséget nyújtana egy méltányos („fair”) díjazási rendszer létrehozására. A jogosult tehát a közvetítő vállalkozáson keresztül gyakorolhatna bizonyos jogokat, ami műve feletti digitális uralomgyakorlásnak, vagyis végső DRM-nek minősülne.⁸²

2. A cserélőprogramok démonizálása helyett érdemes lenne a meglevő átalánydíjak mértékét az illegális letöltésekre is tekintettel bővíteni, így a széles sávú internet díjába átalánydíjat építeni, illetve a másolásra alkalmas minél több eszközre (winchesterre, MP3-lejátszókra, zenelejátszást lehetővé tevő telefonokra) „hordozójogdíjat” kivetni.

3. Az internetes letöltéseket nem bünként, hanem létező és mérhető fogyasztói magatartásként kellene kezelni. Internetes oldalak, vállalkozások már ma is piackutató intézeteket bíznak meg azzal, hogy az oldalak látogatóinak „fogyasztói szokásait” térképezzék fel, hiszen a látogatók jellemzőitől (korától, nemétől, végzettségétől, anyagi helyzetétől stb.) függ, melyik oldalra mely áru, szolgáltatás reklámja kerül, illetve azért a hirdető mennyit fizet. Ugyanígy lehetne felbecsülni a letöltésekkel kapcsolatos fogyasztói szokásokat is. Az ilyen mérések a fájlmegosztás legalizálásához kétszeresen is hozzájárulhatnak.

Egyrészt ha valaki ellátogat egy internetes oldalra, már „fogyaszt” olyan értelemben, hogy ott akaratlanul is reklámot néz meg, illetve vállalkozásokkal, szolgáltatásokkal, árukkal ismerkedik. Bár ez nem tudatosan benne, tevékenységének jelentős gazdasági hatása van, hiszen a reklámok kiemelkedő bevételforrást jelentenek. Számos példát hozhatunk olyan ingyenes kiadványokra, amelyek pusztán a reklámokból tartják fenn magukat, és ez a rendszer annál inkább működik, minél népszerűbb a kiadvány. Ily módon fájlmegosztó „site”-okat is teljesen piaci alapra lehetne helyezni, sőt, az eddigi tendenciával ellentétben a letöltések számának növekedése a bevétel növekedéséhez vezetne! A látogatottságból befolyó összegeken végső soron a jogosultak osztozhatnak.

Másrészt a letöltések terén végzett piackutatás segítené a fájlcsereből ingyenes online áruházakká „kinőtt” oldalak bevételeinek meghatározását, amennyiben a letöltések egyedi mérése nem lehetséges. Az oldallátogatási szokásokat, közönségadatokat (és így közvetve akár a letöltési szokásokat is) ún. Cookie Panel képes mérni, ami önkéntes alapon működő, rep-

⁸² Pl. az iTunes-store <http://www.apple.com/itunes/store/>, a dalok.hu <https://www.dalok.hu/>, a T-online videotéka <http://teka.t-online.hu/> vagy a német Musicload <http://www.musicload.de>. Egyre több hasonló online áruház jelenik meg. Franciaországban a szigorú szabályok ellentételezéseként a kormány alig hat hónappal a törvény hatálybalépése után egy nyilvános letöltőforum létrehozását vetette fel, ahol kereskedelmi alapon hozzák ífjú alkotók műveit nyilvánosságra. Hasonló eredményre vezet a peer to peer üzemmeltetőivel való megállapodás, amire az illinoisi egyetem és a Napster esete a példa. A campusban a letöltőprogram használata blokkolta az internet működését, ezért terelték legális, így szabályozható mederbe a letöltéseket. L. J. Linn Allen: Web music clogs college computers, February 25, 2000; www.cooter-ulen.com (2007. augusztus 26.) A Napster–Bertelsman (MP3) egyezségben pedig abban állapodtak meg, hogy visszavonják a szoftverkészítők elleni keresetet, ha kifejlesztenek egy fizetős, törvényes szolgáltatást az akkori helyett. A Napster az USA-ban ma is működik, díjtalanul lehet zenéket letölteni, de korlátozott ideig, általában hét napig; http://www.napster.com/aol/index.html?affiliate_id=68&referral_id=NAPSTER&promo_id=AOL_ARTISTMAIN (2007. szept. 16.)

rezentatív és meglehetősen pontos eredményekkel szolgáló felmérés az internethasználati szokásokról.⁸³ A közvetlenül a végső felhasználók számítógépével kapcsolatot teremtő mérések révén feltérképezhető, hogy a felhasználók nagyjából mekkora része milyen média-tartalmakat hallgat meg, tölt le, tölt fel vagy másol át. A felmérések tapasztalatai, hogy a felhasználások feltérképezését követően meglepő pontossággal kiszámolható, hogy a beszedett jogdíjakból melyik jogosult milyen arányban részesedjen. A jogdíjak bővítése (winchester, szélessávú internetbe épített átalánydíj) esetén pedig értelemszerűen ez a mérték csak növekedne.

5. Összegzés

A digitális felhasználások területén a realitást felmérve alternatív kompenzációs lehetőségek felkutatására és kompromisszumos megoldásokra kellene a figyelmet irányítani, elvonatkoztatva a háromlépcsős teszt felhasználásokat szűkítő gumiszabályától, illetve a fájlcsere irracionális tilalmazásától. Ilyen módon a szellemi termékek kereskedelme területén új dimenziók nyílhatnának, ahol az egyedi díjak helyett széles körű átalánydíjak kompenzálnák a jogosultakat, és ösztönöznék őket további kreatív tartalmak létrehozására.

⁸³ L. a Szonda Ipsosoz médiaanalízise: <http://www.szondaippos.hu/site/gemius-ipsos-audience-gia/>; hasonló felméréseket végez a GKF is: <http://www.gfk.com/gfkhungaria/services/markets/media/index.hu.html> (2009. június 24.).

*Dr. Vida Sándor**

MIT ÉR A VÉDJEGYHASZNÁLAT REKLÁMTÁRGYAKON? AZ EURÓPAI BÍRÓSÁG ÍTÉLETE A WELLNESS-ÜGYBEN

A védjegyhasználathoz fűződő jogkövetkezmények megítélése a gyakorlat szempontjából különösen érdekes kérdések közé tartozik: az ilyen tárgyú viták kihatása ugyanis túlterjed a használathoz fűződő joghatásokat vitató feleken. Ha ugyanis a védjegyhasználathoz jogkövetkezmények fűződnek, akkor ezek mindenkiel szemben hatályosulnak: a jogérvényesítés mindenkiel szemben lehetséges, a védjegy teljes értékű.

Mindez persze csak jogi szempontból van így. A védjegynek akkor is lehet gazdasági értéke, ha az iparjogvédelmi hatóság vagy a bíróság úgy ítéli meg, hogy a jogérvényesítéshez szükséges kellő használat nem áll fenn. Sőt, a kellőképpen intenzív használat, például reklámozás következtében a védjegy utóbb „visszaszerezheti” teljes értékét, amelyet a nem kellő használat következtében korábban elvesztett.

Az alábbiakban ismertetendő előzetes döntéshozatali kérelem mindenesetre olyan tényállás alapján született, amikor a védjegyjogosult nem a reklámeszköz előállítója vagy forgalmazója, hanem amikor a reklámeszközt és az azon szerepeltetett védjegyet másfajta áruk forgalmának ösztönzése céljából használták mint amilyen a reklámozó fő tevékenysége volt.

Tényállás

Az eljárás alapjául az Osztrák Szabadalmi Hivatal határozata szolgált, amellyel az a WELLNESS védjegyet a 32. áruosztályban (alkoholmentes italok) törölte. A törlési kérelem nem terjedt ki a 16. áruosztályra (folyóiratok, könyvek), valamint a 25. áruosztályra (ruházati cikkek), amelyben a WELLNESS védjegy ugyancsak be volt jegyezve.

A védjegyjogosult védjegyét olyan alkoholmentes italok megjelölésére használta, amelyeket az eladott ruházati cikkek mellé ajándékként adott WELLNESS-DRINK címkéjű palackokban. Reklámananyagában a védjegyjogosult utalt a WELLNESS védjeggyel megjelölt ajándékokra. Külön értékesített ital megjelölésére azonban a védjegyet nem használta.

A törlési határozat ellen a védjegyjogosult az Osztrák Legfelsőbb Bíróság mellett működő Legfelsőbb Szabadalmi és Védjegytanács¹ nyújtott be fellebbezést. Ez utóbbi pedig előzetes döntést kért az Európai Bíróságtól.

* jogtanácsos, Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda.

¹ Oberster Patent- und Markensenat. Ennek hatáskörébe tartozik az Osztrák Szabadalmi Hivatal határozatainak felülvizsgálata.

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a következőképpen szól.

„Úgy kell-e értelmezni [az irányelv²] 10. cikkének (1) bekezdését³ és 12. cikkének (1) bekezdését,⁴ hogy valamely védjegyet ténylegesen használnak, ha azt a védjegyjogosult részéről az általa árusított egyéb áruk (jelen esetben: ruházati cikkek) vásárlóinak az adásvételi szerződés megkötését követően ingyenesen juttatott árukkal (jelen esetben: alkoholmentes italokkal) kapcsolatban használják?” (Ítélet, 12. pont.)

Az ügyben Portugália kormánya, valamint az EK Bizottsága tett írásbeli észrevételeket, amelyekben vitatták, hogy az ismertetett tényállás mellett a védjegyhasználatot „ténylegesnek” lehetne tekinteni.

Az eljárás során Csehország kormánya ellentétes álláspontot képviselt. Ez utóbbi szerint az üdítőital ingyenes juttatása azzal jár, hogy a védjegyes termékek belépnek a releváns piacra, vagyis az alkoholmentes italok piacára.

*Perösszefoglaló*⁵

Ilyen előzmények mellett készült el *D. R. C. Colomer* főtanácsnok perösszefoglalója (magyarul is hozzáférhető). Az irányadó jogi háttér felvázolásánál abból indul ki, hogy az Osztrák Legfelsőbb Szabadalmi és Védjegytanács kérdése értelmében az irányelv 10. cikkének (1) bekezdése, valamint az irányelv 12. cikkének (1) bekezdése egyaránt figyelembe veendő.

A tényállás ismertetése során azt mondja, hogy bár a (védjegyjogosult) Maselli fő tevékenységi körébe a kezdetek óta a divattermékek tartoznak, a vásárlásösztönzést szolgáló üzleti iratokból kiderül, hogy a cég 1999-ben és 2000-ben a védjegyet olyan alkoholmentes ital megjelölésére használta, amelyet WELLNESS-DRINK címkéjű palackokban az eladott ruházati cikkek mellé ajándékként adott; e célból a (védjegyjogosult) Maselli 3100 db WELLNESS-DRINK feliratú címkét nyomtattatott, és 800 db (0,35 literes) üveg limonádét palackoztatott (perösszefoglaló, 12. pont). A perösszefoglaló lábjegyzetben utal még arra, hogy a védjegyjogosult a tárgyaláson a főtanácsnok által feltett kérdésre megerősítette, hogy

² A védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló 98/104 EKG sz., 1988. december 21-i irányelv (HL L 40; magyar nyelvű különkiadás, 17. fejezet, 1. köt. p. 188).

³ A szöveg:

Ha a jogosult a lajstromozástól számított öt éven belül nem kezdte meg a tagállamban a védjegy tényleges használatát az árujegyzékben szereplő árukkal, illetve szolgáltatásokkal kapcsolatban, vagy ha az ilyen használatot öt éven át megszakítás nélkül elmulasztotta, a védjegyoltalomra alkalmazni kell az ebben az irányelvben előírt jogkövetkezményeket, kivéve, ha a jogosult a használat elmaradását kellőképpen igazolja.

⁴ A szöveg:

A védjegyoltalom megszűnését kell megállapítani, ha a jogosult az árujegyzékben szereplő árukkal, illetve szolgáltatásokkal kapcsolatban a védjegy tényleges használatát az adott tagállamban megszakítás nélkül öt éven át elmulasztja, kivéve, ha a jogosult a használat elmaradását kellőképpen igazolja.

⁵ C-495/07, *Silberquelle c/a Maselli Strickmode*.

általában 600 euró érték (6 db egyenként 100 euró értékű pulóver) vásárlása esetén adott ajándék limonádét.

A tényállás értékelése során a főtanácsnok előljáróban emlékeztet arra, hogy az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint mind a mennyiségi, mind a minőségi jellemzők vizsgálatának olyan tényeken és körülményeken kell alapulnia, amelyek alapján megállapítható, hogy a védjegy kereskedelmi használata valóságos-e; ide sorolható különösen az érintett gazdasági szektorban igazoltnak tekintendő olyan használat, amelynek feladata az, hogy a védjeggyel ellátott áruk és szolgáltatások számára megteremtse és fenntartsa a piaci részesedést, az áruk és szolgáltatások természete, a piac jellegzetességei, valamint a védjegy használatának mértéke és gyakorisága; ezek vizsgálata a nemzeti bíróság feladata (perösszefoglaló, 25. pont).⁶

Majd részletesebben szólva, a védjegy alapvető funkciójából kiindulva azt mondja, hogy az irányelv, a piac szegmenseit szabályozza, és szorosan kapcsolódik a piaci versenyhez; (irányelv, preambulum első bekezdése); az irányelv a rendelkezések kétféle csoportját tartalmazza: a védjegyek nemzeti lajstromozásának rendezésére (irányelv, 2., 3., 4. és 10–14. cikk), valamint a védjegy lajstromozása által biztosított jogokra vonatkozó (irányelv, 5–9. cikk) rendelkezéseket (perösszefoglaló, 34. pont).

Az Európai Bíróságnak a védjegy tényleges használatára vonatkozó ítélkezési gyakorlata értelmében e használat az Ansul-ügyben hozott ítélet szerint akkor valósul meg, ha a védjegyet tényleges funkciójának megfelelően, tehát azon áruk és szolgáltatások eredetének azonosítása céljából használják, amelyekre lajstromozták (perösszefoglaló, 36. pont). Mindazonáltal az Ansul-ügyben hozott ítéletnek nem e közbevetett mondat a lényege (perösszefoglaló, 37. pont).

Egyfelől nyelvtani szempontból az Európai Bíróság a „megfelelően” kifejezés használatával azt sugallja, hogy a védjegy használata mindig annak tényleges funkciójára irányul, alárendelve ezzel e másodlagos szempontot az érdemi üzenetnek, amely megköveteli, hogy „a használat célja ezen áruk és szolgáltatások vonatkozásában a piac megteremtése vagy megőrzése legyen”, ahogyan ezt az Ansul-ügyben hozott ítéletben később kifejti (perösszefoglaló, 38. pont).

Másfelől az Ansul-ügyben hozott ítélet fontos támpontot ad az értelmezéshez, amikor kimondja, hogy a védjegy alapvető rendeltetése elsősorban az, hogy az összetévesztés lehetősége nélkül tegye lehetővé az áruk vagy szolgáltatások megkülönböztetését más eredetű áruktól vagy szolgáltatásoktól, ezáltal a megjelölő funkció és az összetéveszthetőség közötti kapcsolatra helyezve a hangsúlyt (perösszefoglaló, 39. pont).

⁶ E vonatkozásban hivatkozik az Európai Bíróság által az Ansul-, valamint La Mer-ügyben hozott ítéletre. Vö. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2. (112.) évf. 2. sz., 2007. április, p. 44, 49.

E tekintetben a (védjegyjogosult) Maselli és a cseh kormány által védett álláspont ereendően téves, ugyanis ha végigvitték volna a tényleges funkcióra vonatkozó érvelésüket, belátták volna (*they would have realised*), hogy az összetéveszthetőség csak abban az esetben jelenthet problémát, ha a vásárló hasonló megjelöléssel találkozik a termék és a márka kiválasztásának döntő (*crucial*) pillanatában, különösen olyan termék esetében, mint a limonáde, amelynek objektív ismérveire nem jellemző, hogy azokat az átlagos fogyasztó a vásárlást megelőzően alaposan megvizsgálja (perösszefoglaló, 40. pont).

Mivel az előzetes döntéshozatalra utaló végzés szerint azok az italok, amelyekkel a (védjegyjogosult) Maselli a ruházati cikkek vásárlóit jutalmazta, nem voltak hozzáférhetőek a közönség számára az üdítőitalok szokásos árusítóhelyein, ezért lehetetlen bármiféle összehasonlítás, ennél fogva a vásárlók megzavarásának lehetőségét is ki kell zárni (perösszefoglaló, 41. pont).

A megjelölésnek a ruházati védjegy (*clothing brand*) kialakulóban levő hírnevével való összekapcsolására vonatkozóan a (védjegyjogosult) Maselli azt kifogásolja, hogy e hírnév előnyeit a (kérelmező) Silberquelle élvezné, ha a WELLNESS védjegyet törölnék, és azt nevezett a saját javára lajstromoztatná. Mindazonáltal úgy vélem – mondja –, hogy ezt az árat a védjegy jelenlegi jogosultja azért a stratégiai hibáért fizetné, amelyet a releváns piactól, vagyis az üdítőitalok piacától való távolmaradással követett el, mivel e területen folyik a harc a piaci részesedésért; a versenytársak csupán e területen kötelesek egymás kereskedelmi megjelöléseit tiszteletben tartani. Igazságtalan volna elvárni, hogy a versenytársaknak alapos kutatásokat kelljen végezniük olyan piacokon, amelyek semmilyen kapcsolatban nem állnak a releváns piaccal, amelyet a lajstromban meghatározott termékek csoportjai alkotnak, és amely az egyedüli terület, amelyen a versenytársaknak tiszteletben kell tartaniuk harmadik személyek védjegyhez fűződő jogait, leszámítva a közismert védjegyek esetét, amelyet azonban nem érint a jelen előzetes döntéshozatali eljárás (perösszefoglaló, 42. pont).

Következésképpen a védjegyjogosult köteles a védjeggyel ellátott árut a releváns piacon forgalomba hozni, amely a jelen esetben az alkoholmentes italok piaca; ha nem így tenné, az árúja nem különbözne a többi terméktől. Tekintettel arra, hogy a fogyasztó a WELLNESS-italokat ajándékba kapja ruházati cikkek vásárlása esetén, és így a fogyasztó az üdítőital megszerzésekor semmiféle tudatos tevékenységet nem végez, amelynek során az árut más, hasonló termékekkel hasonlítani össze, ezért a védjegy a fogyasztó választásánál fogva nem erősödik meg a versenytársak védjegyeivel szemben (perösszefoglaló, 48. pont).

Ilyen körülmények között az ital megjelölése a szóban forgó piacon kívül marad, és nem versenyez más megjelölésekkel, így elhárul annak minden akadályát, hogy azt harmadik személyek kisajátítsák, mivel a védjegy használata a palackokon egy egyszerű eszköz, gesztus a divatágazatban a WELLNESS-termékek vásárlói felé, hogy növelje kötődésüket. Valószínűtlennek tűnik, hogy bárki a WELLNESS ruházati cikkek vásárlásakor ajándékba kapott üdítő-

italok hatására kapna kedvet ahhoz, hogy további összegeket költsön olyan ruhaneműkre, amelyekre nincs szüksége, csupán azért, hogy az üdítőhöz hozzájusson. Azonban még ha így cselekedne is, vásárlásai nem az üdítőitalok piacán növelnék a szóban forgó védjegy piaci részesedését, hanem a ruházati cikkek piacán, ami összhangban állna azzal, amit a védjegyjogosult az italtól remélt: reklámot a fő tevékenységi körébe tartozó termékek, a divatcikkek számára (perösszefoglaló, 49. pont).

A reklámozással összefüggésben nem fogadható el a védjegyjogosult azon állítása sem, amely szerint WELLNESS védjegyének törlése esetén az valamelyik versenytársa számára járna haszonnal, aki azt a saját nevére jegyeztetné be. Még ha így történne is, ez a következő logikusabb volna, mint a használat hiánya miatti törlés elutasítása azon az alapon, hogy a védjegyjogosult olyan termékeket reklámoz, amelyeket később nem kíván forgalmazni, mivel ebben az esetben a limonádé megismertetésébe fektetett energia magának a vállalkozásnak sem térülne meg, ugyanis a vállalat nincs jelen az alkoholmentes italok piacán (perösszefoglaló, 54. pont).

A védjegyjogosult érvelésének elfogadása egyenértékű volna a védjegy obstruktív, akadályozó használatának elfogadásával, amely a csupán szimbolikus használatához hasonló hatással járna, mivel a piacon nem megjelenő védjegyek léteznének, ami a védjegyrajstromozás indokolatlan akadályozásával járna (perösszefoglaló, 55. pont).

Indítvány: azt a védjegyet, amely nem versenyez azon áruk piacán, amelyekre nézve bejegyezték, amely az egyetlen hely, ahol a származást jelölő funkcióját betölthetné, megkülönböztetve a megjelöléssel ellátott árukat más vállalkozások áruitól, az irányelv értelmében nem használják ténylegesen, még abban az esetben sem, ha a megjelöléssel ellátott áruk az ugyanezen megjelöléssel ellátott áruk reklámozására szolgálnak (perösszefoglaló, 56. pont).

Amint az az alábbiakban olvasható, az Európai Bíróság a főtanácsnok érvelését magáévá tette, s helyenként szó szerint is átvette.

Az ítélet

A fentiekre tekintettel az Európai Bíróság 2008. november 18-án hozott ítélete (mint legfőbb ször) lényegesen rövidebb, mint a főtanácsnok perösszefoglalója, s abból csak néhány pontot ismertettek.

Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az irányelv értelmében vett „tényleges használat” fogalma alatt olyan valós felhasználást kell érteni, amely megfelel a védjegy alapvető rendeltetésének, vagyis a fogyasztók vagy a végfelhasználók számára biztosítja az áruk vagy szolgáltatások eredetének azonosíthatóságát úgy, hogy ezen árut vagy szolgáltatást a máshonnan származó áruktól vagy szolgáltatásoktól összetévesztés nélkül megkülönböztethessék [a C-40/01. sz., az Ansul-ügyben hozott ítélet (EBHT 2003., I-2439. o.) 35. és 36. pontja,

valamint a C-442/07. sz., a Verein Radetzky-Orden-ügyben 2008. december 9-én hozott ítélet 13. pontja⁷) (jelen ítélet, 17. pont).

A védjegy „tényleges használatának” ezen fogalmából következik, hogy a védjegy oltalma és azon jogkövetkezmények, amelyeket a lajstromozás eredményez és tesz harmadik személyekkel szemben érvényesíthetővé, nem maradhatnak fenn, ha a védjegy elveszíti kereskedelmi létjogosultságát, amely abban áll, hogy a más vállalkozásoktól származó árukhoz vagy szolgáltatásokhoz képest a védjegyet képező megjelöléssel ellátott áruk vagy szolgáltatások számára piacot teremt vagy tart fenn (a fent hivatkozott Ansul-ügyben hozott ítélet 37. pontja és a Verein Radetzky-Orden-ügyben hozott ítélet 14. pontja⁸) (jelen ítélet, 18. pont).

Ahogy arra az Európai Bizottság észrevételeiben, valamint a főtanácsnok indítványának 45. és 55. pontjában rámutatott, a lajstromozott védjegyek számára és a közöttük felmerülő ütközések lehetőségére tekintettel szükséges, hogy az áruk vagy szolgáltatások valamely osztályára vonatkozóan bejegyzett védjegyhez fűződő jogok fenntartására csak akkor legyen lehetőség, ha azt az ezen osztályba tartozó áruk vagy szolgáltatások piacán használják is (ítélet, 19. pont).

Ahogy azt a főtanácsnok indítványának 48. és 56. pontjában kifejtette, e feltétel nem teljesül, ha a reklámtárgyakat csupán azért adják, hogy ezzel más termékek vásárlását jutalmazák, és azok eladását segítsék elő (ítélet, 20. pont).

Ilyen esetben ugyanis e tárgyakat nem abból a célból forgalmazzák, hogy a velük azonos osztályba tartozó termékek piacára hatoljanak be. Ilyen körülmények között a védjegy használata e tárgyakon nem teremt piacot számukra, és arra sem szolgál, hogy a fogyasztók megkülönböztethessék azokat más vállalkozásoktól származó termékektől (ítélet, 21. pont).

⁷ A szöveg:

Az irányelv 12. cikke (1) bekezdésének értelmében vett tényleges használat fogalmát úgy kell értelmezni, hogy az nem foglalja magában az olyan szimbolikus használatot, amelynek kizárólagos célja a védjegyhez fűződő jogok fenntartása. Olyan használatnak kell lennie, amely megfelel a védjegy lényeges rendeltetésének, ami abból áll, hogy a fogyasztók vagy a végfelhasználók számára biztosítja az áruk vagy szolgáltatások eredetének azonosíthatóságát úgy, hogy ezen árut vagy szolgáltatást a máshonnan származó áruktól vagy szolgáltatásoktól összetéveszthetetlenül megkülönböztethessék (a C-40/01. sz., az Ansul-ügyben 2003. március 11-én hozott ítélet 35. és 36. pontja).

⁸ A szöveg:

Amint azt az Európai Bíróság kifejtette, a védjegy „tényleges használatának” ezen fogalmából következik, hogy a védjegyet a védjegyjogosultnak a védjegy által oltalmazott áruk és szolgáltatások piacán kell használnia, és nem csak az érintett vállalkozáson belül. A védjegy és azon hatások oltalma, amelyeket a lajstromozás tesz harmadik személyekkel szemben érvényesíthetővé, nem lenne tartós, amennyiben a védjegy elveszítene kereskedelmi létjogosultságát, amely abban áll, hogy a más vállalkozásoktól származó árukhoz vagy szolgáltatásokhoz képest a védjegyet képező megjelöléssel ellátott áruk vagy szolgáltatások számára piacot teremt vagy tart fenn (az Ansul-ügyben hozott ítélet 37. pontja).

A fenti megfontolásokra tekintettel az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre azt a választ kell adni, hogy az irányelv 10. cikkének (1) bekezdését és 12. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy amikor a védjegyjogosult a termékeit megvásárlók számára ingyen kínált tárgyakon helyezi el védjegyét azon védjegyesztály vonatkozásában, amelybe e tárgyak tartoznak, nem valósul meg ténylegesen védjegyhasználat (ítélet, rendelkező rész és 22. pont).

Néhány külföldi észrevétel

Kifejezetten elégedetlen az ítélettel a német *A. von Mühlendahl*,⁹ aki szerint az a bitorlást mozdítja elő, sőt továbbmegy: szerinte érvényteleníti valamennyi védjegyet, amelyet a múltban olyan reklámtárgyakon használtak, amelyeket önállóan értékesítettek, ráadásként adtak vásárláskor, reklámcéllal osztogattak, illetve valamilyen üzlethez kapcsolódóan ajándékoztak. Ebbe a körbe esnek szerinte: az autókereskedés, amely golyóstollakon vagy ceruzákon szerepelteti saját védjegyét, a bank, amely naptáron jeleníti meg azt vagy a szálloda, amely vendégeit saját szállodai védjegyét feltüntető szappannal vagy illatszerrel látja el. A jövőben ezek nem lesznek abban a helyzetben (*unable*), hogy védjegyeiket ilyen termékek vonatkozásában fenntartsák, ugyanakkor pedig harmadik személy megszerezheti azokat – mondja.

Két másik kommentátor, a francia *P. Tréfigny-Goy* és *A. Folliard-Monguiral*¹⁰ hasonló következtetésre jut, ellenben azt pozitívan értékeli, amikor azt mondja, hogy a WELLNESS-ügyben hozott ítélet az Ansul-ügyben hozott ítélet logikáját követi (*ne permet pas échapper*). Ez utóbbi tényállásának alapját ugyanis az képezte, hogy a védjegyjogosult tűzoltókészülékalkatrészeket és karbantartási szolgáltatásokat nyújtott ellenérték fejében, miáltal a főtermék alkatrészei vonatkozásában tényleges piaci szereplő volt. Valószínűleg nem ez lenne a helyzet, ha egy borotvakészülék gyártója a borotvapengéken is elhelyezné védjegyét, és ez utóbbiakat ingyenesen, ajándékként adná a borotvakészülékek vásárlásakor, minthogy a borotvapenge a borotvakészülék alkatrésze.

Ugyanakkor a tisztán reklámcélből történő védjegyhasználat, úgy ahogy az Európai Bíróság azt meghatározza, kiterjed a kulturális, sport és egyéb események patronálására, szponzorálására is.

Végül a kizárólag reklámcélú védjegyhasználat, amely más javakon realizálódik, mint a védjegyjogosult fő tevékenysége, az áruhoz kötöttség (*règle de spécialité*) következtében sem biztosíthatja a védjegy jog fennmaradását. Egy másik ügyben az Európai Törvényszék¹¹ (az EK Elsőfokú Bírósága) is erre a következtetésre jutott, amikor a védjegyjogosult az étkezési kristály- és üvegtálgakat látta el védjegyével, s ezt a védjegyhasználatot kívánta borokra kiter-

⁹ *A. von Mühlendahl* in: Bardehle/Pagenberg IP Report, 2009. 1. sz., p. 13.

¹⁰ *P. Tréfigny-Goy* és *A. Folliard-Monguiral* in: Propriété Industrielle Revue Mensuelle Lexis Nexus Jurisclasseur, 2009. mácius, p. 27.

¹¹ T-105/05 Waterford Stellenbosch c/a Waterford.

jeszteni. Ebben az ügyben a védjegyjogosult azzal érvelt, hogy a termék eredete azonos, hiszen nem ritka, hogy a borkereskedéssel foglalkozó vállalatok olyan poharakat adnak ajándékba, amelyeken a bor védjegye szerepel. Az Európai Törvényszék ugyancsak nem fogadta el ezt az érvelést, s azt mondta, hogy „borospoharaknak a borral együtt történő terjesztését (*distribution*) az érdekelt fogyasztók általában mint a bor értékesítésének előmozdítására irányuló törekvést fogják fel, nem pedig úgy, mintha a borkereskedő tevékenységének egy részét üvegáruk terjesztése képezné”.

Megjegyzések

1. Az előzőekben ismertetett, egymással ellentétes észrevételekről, amelyeknek szerzői nemzetközi tekintélynek örvendő szakemberek, némi távolságtartással azt is mondhatjuk, hogy azokban a német és a francia jogfelfogás közötti különbség is tükröződik.

A német megközelítés pragmatikus (idesorolom Csehország kormányának álláspontját is), amikor azt is figyelembe veszi, hogy milyen kihatásai lehetnek egy adott jogértelmezésnek.

A francia jogértelmezés (ideértve az EK Bizottsága, valamint a spanyol főtanácsnok állásfoglalását is) tradicionális: egyrészt az Európai Bíróság esetjogára támaszkodik, másrészt, s talán ez a fontosabb, a lajstromozott védjegy árujegyzékéhez kötöttség (*règle de spécialité*) szabályára épít, ha ezt nem is mondja így ki.

2. Azt, hogy a probléma kétféle megközelítése lehetséges, jól mutatja a perösszefoglaló bevezetője, amely abból indul ki, hogy

- a védjegyjog területén nagy vonalakban legalább két, egymásnak ellentmondó irányzat létezik az ipari tulajdonnal kapcsolatos konfliktusok rendezésére. Az első irányzat a megjelöléseket egyszerű immateriális javaknak tekinti, amelyek lajstromba vételük okán védelemben részesülnek, és hangsúlyozza ezek dologi jellegét a magánjogi vetületet emelve ki, különösen a tulajdonra vonatkozó szabályokat (perösszefoglaló, 1. pont).
- Ezzel szemben a második irányzat a gazdasági környezetet helyezi előtérbe, hivatkozva a megjelölések (mint legális monopóliumok) és a kereskedelmi szabályok, közelebbről a versenyjogi szabályozás tagadhatatlan kapcsolatára, amely szabályozás elvei körülhatárolják a lajstrom vezetésével megbízott hivatalnál bejegyzett védjegyek által biztosított jogosultságokat (perösszefoglaló, 2. pont).
- Ily módon valamely megjelölésre vonatkozó konfliktus esetén a bemutatott első irányzat a tulajdonjog elsőbbsége alapján a védjegy jogosultjának adna igazat, míg a második irányzat általában a szabad kereskedelem és a versenyjogi szabályok tiszteletben tartását támogatja (perösszefoglaló, 3. pont).

3. Bármilyen legyen is a tisztelt olvasó szakmai ízlése, a sokszor idézett szólás szerint „*Luxemburg locuta, causa finita*” (Luxemburg ítelt, az ügy eldőlt – az elmúlt két és félezer évben ebben a mondásban Luxemburg helyén Róma szerepelt).

Ezért a külföldi kommentátorokhoz hasonlóan csak azt mondhatom, hogy a védjegynek reklámtárgyakon történő szerepeltetése – persze nem tilos, de védjegyjogilag nem védhető, vagy legalábbis problematikus. Ez persze aligha fog bárkit is visszatartani attól, hogy védjegyét reklámtárgyakon szerepeltesse.

Más kérdés, hogy adott esetben milyenek volnának az ilyen védjegyhasználat versenyjogi védelmének esélyei – ez azonban már egy másik tanulmány tárgya lehetne.

4. Az Európai Bíróság a védjegyhasználattal kapcsolatos – egyéb kérdéseket felvető – joggyakorlatáról véleményemet már korábban kifejtettem,¹² annak ehelyütt való megismétlését e kiadványban mellőzhetőnek tartom.

¹² A védjegy „tényleges” használata az Európai Bíróság gyakorlatában. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2. (112.) évf. 2. sz., 2007. április, p. 53.

Erkel András

FREUND MIHÁLY

(Budapest, 1889. május 25. – Budapest, 1984. június 12.)

A megemlékezés a tudós halálának 25. évfordulójára készült

Az elmúlt évek energiaválsága ismét felhívta a figyelmet arra, hogy az energiaforrással nem rendelkező államok mennyire ki vannak szolgáltatva az energiainportnak.

Az energiaforrást többféle módon lehet célba juttatni: vasúton, közúton, szállítószalagon, vezetéken, csővezetéken, tankerhajókkal. Az energia előállítása a leghatékonyabban és a legkevésbé környezetszennyező módon a legkevesebb üvegházhatást kiváltó gázt eredményezi, ha földgázt alkalmaznak az energiát előállító erőművek. Ugyanakkor nagyobb távolságokra a földgáz szállítása gáz-halmazállapotban sok helyet igényel és robbanásveszélyes. A földgázt fajlagosan tankerhajókkal lehet a legolcsóbban szállítani messzebb lévő célállomásokra. A távol-keleti országok földgázigénye folyamatosan és gyorsabban nő, mint a világ más gazdasági térségeié. Ezért igen fontos ennek az igénynek a biztonságos kielégítése, nem is beszélve arról, hogy a megújuló energiaforrások közül a szerves gázok előállítása tűnik a legjárhatóbb útnak: biogáztermelés, szerves hulladékok krakkolása során keletkező gázok, a szénpalamezők speciális baktériumokkal földgáztermelésre való felhasználása stb. A cseppfolyósított földgáz (LNG) kereskedelme a hatvanas évek közepe óta folyamatosan nő, jelenleg a világ földgázfogyasztásának 7-10 százalékát fedezi.

A cseppfolyósított földgáz magyar találmány. A földgáz szállításának ezt a forradalmian új módját ugyanis 1934-ben találta fel Freund Mihály magyar vegyészmérnök, akadémikus. Az általa javasolt technológia első alkalmazására – annak további finomításával – azonban csak 1959-ben került sor.

Az első mozzanat, hogy a földgázt mínusz 161,5 °C-ra hűtik, így cseppfolyóssá válik. Egy átlagos szállítmány – 150 ezer köbméter – feltöltése a tankerhajóba 10-12 órát vesz igénybe. A szállítás végén a folyékony halmazállapotú földgázt szárazföldi tankokba töltik, ahol hőcserélőrendszer segítségével újra gáz-halmazállapotúvá válik, amit betáplálnak az elosztóhálózatba. Egy hajónyi, 150 ezer köbméter folyékony földgáz eredeti halmazállapotában mintegy 34 ezer háztartás egyévi földgázigényének fedezésére elegendő.

Ma még jelentősen drágább a cseppfolyósított földgáz, de a technika fejlődése nyomán a jövőben ezen a téren is kiegyenlítődhhetnek az árak.

Freund Mihály korát megelőzve, több mint 70 évvel ezelőtt dolgozta ki a földgáz cseppfolyósításának technológiáját, így téve lehetővé a földgáz biztonságos szállítását.

Az LNG világkereskedelmének központja várhatóan Dubaiban lesz: az emírség 1,1-1,8 milliárd köbméter kapacitású létesítmény építését tervezi, amelynek várható költségei meghaladják az egymilliárd amerikai dollárt.

Ami pedig a fogadóállomásokat illeti, Európában jelenleg 11 működik (négy Spanyolországban, kettő-kettő Franciaországban és Törökországban, egy-egy pedig Belgiumban, Olaszországban és Portugáliában), valamint néhány hónapon belül elkészül az Egyesült Királyságban a 15 millió tonna kapacitású, legnagyobb európai fogadóállomás.¹

Az általa kifejlesztett technológia jelentőségének rövid illusztrálása után ismerkedjünk meg Freund Mihály életének és munkásságának néhány fontos állomásával.

Vegyészdiplomáját a budapesti Műegyetemen szerezte 1911-ben. Ezután doktori disszertációját a karlsruhei műegyetemen, Carl Engler professzor vezetése alatt készítette el. Engler professzor az ásványolajipar tudományának a megalapítója és világszerte elismert kutatója volt. Az itt eltöltött idő meghatározó volt Freund Mihály későbbi munkásságában. Ezen időszak alatt kezdett el foglalkozni az ásványolaj- és földgáziparban felvetődő problémák kutatásával és megoldásával.

Hazatérve az ásványolaj- és földgázipar-kutatás és fejlesztés meghatározó személyisége lett.

Kezdő mérnökként a Magyar Petróleumipari Rt.-nél helyezkedett el, és hamar önálló kutatási területeken kezdett el dolgozni. Az I. világháború alatt frontszolgálatra kellett vonulnia. Ekkor a bécsi hadügyminisztérium azzal bízta meg, hogy fejlesszen ki műgumi abrónsokat a kereskedelmi embargó idején, amikor a természetes kaucsuk nem áll rendelkezésre. A szintetikusgumi-kísérleti állomásra hívták meg, 1916-ban ennek az intézetnek a vezetője lett.

Az első világháború után folytatta munkáját a Magyar Petróleum Rt.-nél, az ásványolajipari termékek körének és választékának bővítésén fáradozott. Figyelme kiterjedt arra is, hogy megtalálja a termékek alkalmazási területeit is. Így például úttörőnek tekinthető munkássága az ipari szappanok, a konzisztens kenőanyagok gyártása területén.

¹ Közép-Európában a közeljövőben két új LNG-terminál építése várható, az egyik az észak-németországi Wilhelmshavenben, a másik pedig az Adriai-tengeren, a horvátországi Krk szigetén. A Horvátországban épülő földgáz-visszacseppfolyósító terminál építésére vonatkozó vizsgálatok már 1995-ben elkezdődtek, de a konkrét megvalósítást előkészítő munkálatok csak a közelmúltban gyorsultak fel. A kivitelezésre a francia Total, a horvát INA, az osztrák OMV, a német RWE Transgas és a horvát Geoplin alapított közös konzorciumot. Az Adria LNG Study Company nevet viselő cég múlt év szeptemberében együttműködési megállapodást kötött az E.ON páneurópai gázüzletágát vezető E.ON Ruhrgas-szal is. 2008-ra fejeződött be a megvalósíthatósági tanulmány elkészítése, a kivitelezés ezután kezdődhetett meg. A várhatóan 2012 körül elkészülő terminál első üteme évi tízmilliárd köbméter földgázzal járul majd hozzá Közép- és Dél-Európa gázellátásához, a második ütemben pedig további 5 milliárdos bővítés várható. A Nemzetközi Energiaügynökség számításai szerint a cseppfolyósított földgázból fedezett gázfogyasztás aránya 2030-ra több mint kétszeresére emelkedhet, ez az arány az EU-27-ek esetében akár a teljes igény negyedét is elérheti.

Tanári és kutatói tevékenysége mellett sokszor vállalt el külsős megbízásokat is. Így sok éven át részt vett szénfeldolgozási és fűtési problémák megoldásában az egykori Weisz Manfréd Acél és Fémművei Rt.-nél, ahol az ő javaslatára vezették be Magyarországon először a pakurafűtést a Siemens–Martin-kemencéknél. A harmincas években a BME Technológiai Tanszékével, illetve Mezőgazdasági Géptan Tanszékével működött együtt, és Magyarországon először foglalkozott a motorkenőolajok fékpadi és üzemközbeleni vizsgálatával, valamint adalékolásával. Ezekhez a kísérleteihez 1930 és 1939 között öt ízben nyerte el a Széchenyi Tudományos Társaság ösztöndíját.

Freund Mihály gazdag és tevékeny munkásságának külön fejezete, mintegy koronája a Magyar Ásványolaj és Földgázkísérleti Intézet (MÁFKI) létrehozása. Az intézet megszervezésére 1948-ban kapott megbízást. Több mint két évtizedig volt az intézet vezetője, szervezője, valódi iskolateremtő, tudományos tevékenységét itt fejtette ki. Az intézet az ásványolaj- és földgázfeldolgozás szinte minden területén kimagasló eredményeket ért el, amelyek a hazai petrokémiai ipar termelésében hasznosultak, és hatásuk a közlekedéstől és szállítástól kezdve a gazdaságon át a lakossági közszükségleti igények kielégítéséig terjedt.

A hazai bitumenipar megalapítása

A nagylengyeli kőolaj annak idején sokat vitatott felhasználása érdekében technológiát dolgoztak ki kitűnő minőségű bitumen előállítására, amely a hazai bitumenipar megalapítását jelentette (1952–1953). A kenőolajok oldószeres finomítása, oldószeres paraffintalanítása, propános aszfalttól való mentesítése számára épített üzemek tervezésénél és üzembe helyezésénél a vezetésére bízott intézet szolgáltatta a technológiai alapadatokat, különös tekintettel az újonnan feltárt kőolajokra, majd később a romaskinói kőolajra.

Új típusú kenőzsírok és motorolajok kifejlesztése

A kenőzsírok területén fontos feladatokat oldottak meg a minőségjavítás, az új zsírfajták, főképp a kalciumkomplex-zsírok kidolgozása és a korrózióvédő készítmények területén. A motorkenőolajok vizsgálatára Magyarországon az intézet rendezte be az első gépkísérleti állomást. Ez tette lehetővé a hazai motorolajadalék-gyártás megalapítását, fejlesztését, ami jelentős importmegtakarítást eredményezett.

A hazai mosószergyártás megalapítása

Az intézetben szulfoklórozó eljárással gázolajból kiindulva mosószeret gyártottak. Ez volt az első petrokémiai üzem Magyarországon (1952). Finomított gázolajból sikerült ugyanis olyan alapanyagot előállítani, amelynek szulfoklórozásával merzoláttípusú mosószeret lehetett iparilag gyártani. Ez kiemelkedő eredmény volt, mert a német üzemek csak szintetikus normál szénhidrogéneket dolgoztak fel erre a célra. Ilyen termék volt a Mavepon és Nikepon. Ezekhez a gyártmányokhoz az intézet által szerkesztett filmreaktorokat alkalmazták. Ehhez a területhez csatlakoznak a normál szénhidrogének előállítására vonatkozó

eljárások is, melyek mosószerek alapanyagául, vizes nedvesítésű kristályos karbamiddal történő addukt-képződésen alapulnak (1952–1961).

Az acetilénygyártás kifejlesztése

Acetilén előállítására érdekében kiemelkedő eredménnyel dolgoztak a metán, illetve a földgáz parciális oxidációján alapuló eljáráson és a méretnövelés körülményeinek tanulmányozásán. Az acetiléntartalmú termékgázokból katalitikus hidratációval acetont állítottak elő. Magyar–román államközi szerződés során ezen eljárások alapján nagy teljesítményű kísérleti üzem létesült Buciumeniban (Románia). A termékgázok értékesítésére hiperszorpcióval tiszta acetilén előállítására alkalmas eljárást is kidolgoztak. Ezt a gyárat Románia 1958-ban átvette, és ellenszolgáltatásul földgázt szállított Magyarországnak. Ez a gáz tette lehetővé többek között a Tiszai Vegyi Kombinát (TVK) alapítását.

Az intézet nagy jelentőségű munkája volt az oxoszintézis, melyben a szőnyi termikus krakkbenzin olefinjeiből olyan, nagy molekulájú alkoholelegyet állítottak elő egy lépéses eljárással, mely műanyaglágyítók gyártására jól bevált. Az egy lépéses oxoeljárás, mely az olefinekből közvetlenül vezet az alkoholvégtermékekhez, számos elméleti eredményt is szolgáltatott az oxoszintézis reakciómechanizmusával, közbenső termékeinek izolálásával kapcsolatban.

Katalizátor kifejlesztése az etilénoxid gyártásához

Az ismertetett eljárások mellett az intézet kidolgozott több különleges katalizátortípust is, mint például az etilénoxid előállításához jól alkalmazható ezüstkatalizátort vagy az oxoszintézis [oktakarbonil-dikobalt (0)] homogén katalizátorát. A Freund Mihály vezetése alatt álló intézet munkatársai 115 eljárásra kaptak itthon és külföldön szabadalmi oltalmat. Természetesen számos olyan fontos eljárást is kidolgoztak, mely nem került szabadalmaztatásra. Széles körű nemzetközi kapcsolatrendszer alakított ki, amelyen keresztül az ország és az intézet számára hasznos információkat szerzett, illetve elősegítette az intézeti eredmények elismertetését.

Freund Mihály akadémikus elévülhetetlen érdemeket szerzett a hazai ásványolaj- és földgázipar fejlesztésében és az ezt megalapozó technológiai, művelettani tudományos kutatásban és fejlesztésben. Csaknem 400 tudományos értekezése jelent meg hazai és külföldi szaklapokban, számos hazai és külföldi szabadalom kidolgozása fűződik nevéhez. Kiemelkedő az a számos előadás, melyet külföldi egyetemek és kongresszusok meghívására tartott. Tudományos munkásságának elismeréseként 1948-ban az MTA levelező, 1954-ben pedig, rendes tagjává választotta meg.

Elismerések, kitüntetések, díjak

Munkásságát mindig elismerés és szeretet övezte, amit mi sem fémjelez jobban, mint a számos díj, kinevezés és elismerés, csak hogy néhányat említsünk.

- 1950 – Kossuth-díj,
- Munka Érdemrend arany fokozatának háromszori elnyerése (1964, 1969 és 1974),
- 1984 – a Magyar Népköztársaság babérkoszorúkkal ékesített Zászlórendje, (95. születésnapja alkalmából),
- 1972 – a Budapesti Műszaki Egyetem díszdoktorává avatta,
- 1976 – vegyészmérnöki vasdiplomával tüntették ki,
- 1978 – a legelső műszaki doktori vasdiplomával tüntették ki.

Számos hazai és külföldi tudományos társaságnak volt a tagja:

- a Magyar Kémikusok Egyesületében 70 éven át tevékenykedett (sok éven át választották meg az elnökség tagjává);
- az Ásványolaj és Petrolkémiai Szakosztály örökös tiszteletbeli elnöke;
- a Német Kőolaj-tudományi és Szénkémiai Társulat,
- az Osztrák Kőolaj-tudományi Társulat,
- a Német Kémiai Társaság,
- az Amerikai Kémiai Társaság választotta meg külföldi tagjának.

Nagy egyéniség volt, eredményeit az intézetben, a vállalatoknál megvalósult létesítmények és a hazai, valamint a nemzetközi vegyésztársadalom számára hozzáférhető publikációk mutatják. Mindig volt ideje, hogy gazdag tapasztalataiból adjon a fiatal kutatóknak. Szívesen segített problémáik megoldásában. Iskolateremtő munkásságát jól jellemzi, hogy közvetlen munkatársai, tanítványai közül ketten az MTA tagjai, hatan egyetemi tanárok, hatan a tudomány doktorai és mintegy harmincan kandidátusok lettek. Ezen túlmenően közvetlen munkatársaiból miniszter, miniszterhelyettes, nagykövet, kutatóintézeti és vállalati igazgatók, főmérnökök kerültek ki.

Szabadalmi

- Eljárás szulfonát, tiofoszfónát és tiofoszfónát-alkilfenil-ditiofoszfát-komplex típusú kenőolaj-adalékok tisztítására (HU 167627)
- Eljárás élő szervezetre káros hulladékok bitumenbe történő ágyazására (HU 161918)
- Eljárás alkoholok előállítására olefinekből szénmonoxid-hidrogén gáz eleggyel (HU 159034)
- Eljárás és berendezés az etiléntermelés fokozására gáz-halmazállapotú és cseppfolyós szénhidrogének csökkenés hő-bontásával (HU 158719)
- Eljárás és berendezés gáz-halmazállapotú és cseppfolyós szénhidrogének hőbontására, nyomás alatt (HU 158470)
- Eszköz és eljárás belső égésű motorok kenőolaja csere-időpontjának megállapítására (HU 154903)
- Eljárás telítetlen szénhidrogének előállítására telített szénhidrogénekből lángreakciós hőbontással (HU 152848)

- Eljárás ásványolaj eredetű könnyű kenőolajpárlatok szétválasztására három szénhidrogén-frakcióra (HU 151709)
- Gázolajjal (Diesel olajjal) működő párologtatós rendszerű égő (HU 147335)
- Kenőolajok finomítása ciklikus kromatográfiás eljárással (HU 143001)
- Eljárás ásványolajok, különösen kenőolajok kompondálására (HU 126828)
- Géppenőolajok, belső égésű motorokhoz is és eljárás előállításukra (HU 117082)
- Eljárás ásványi szenek kísérő meddő közeteinek értékesítésére (HU 76194)

Irodalom

Csikós Rezső, Freund Mihály: Freund Mihály könyveinek, szakmunkáinak kivonatos jegyzéke. Veszprém, 1970

Freund Mihály: Székfoglaló I., Magyar Kémiai Folyóirat, 1950

Freund Mihály: Ásványi kenőolajok tapadási jelenségei. Magyar Kémiai Folyóirat, 56. évf., 1950, p. 149–151.

Freund Mihály: Alifászénhidrogének gyártása. Nehézipari Könyvkiadó Vállalat, Budapest, 1951

Freund Mihály, Kerényi Ervin, Kovács Gábor: Az ásványolaj-kémia és fizika újabb eredményei. Mérnöki Továbbképző Intézet, Budapest, 1954

Freund Mihály: Székfoglaló II., MTA Kémiai Tud. Oszt. Közleményei, 1955

Freund Mihály: Ásványolajipar (szerk.: Nyúl Gyula). Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1956

Freund Mihály: A petrolkémia helyzete és fejlődési iránya. Mérnöki Továbbképző Intézet, Budapest, 1960

Freund Mihály, Csikós, R., Keszthelyi, S., Mózes, Gy.: Paraffin products, Developments in Petroleum Science 14. Elsevier, Amsterdam, 1982

<http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC03975/04723.htm>

http://www.sg.hu/cikkek/57111/a_melyhutott_gaz_a_fuggetlenseg_forrasa

FÓRUM

MÓDSZEREK A TALÁLMÁNYOK OLTALMÁBA ÜTKÖZŐ TERMÉKEK GYÁRTÁSA ÉS FORGALMAZÁSA MIATT INDÍTOTT BITORLÁSI PEREK ELKERÜLÉSÉRE, A LEHETSÉGES ELLENLÉPÉSEK

Kimutatható, hogy Magyarországon jelentős az innovatív szellemi kapacitás, amely sok, világviszonylatban jelentős találmányban nyilvánul meg. Vannak ún. korszakalkotó jelentőségű találmányok, de még több, a jelenleg ismert megoldásokhoz képest kisebb lépést jelentő találmány is, amelyek azonban nagy sorozatban gyártva jelentős előnyt jelenthetnek a feltalálónak, illetve a bejelentőnek.

Elmondhatjuk, hogy a magyar feltalálók vagy bejelentők többsége nem bővelkedik anyagiakban, így találmánya külföldi szabadalmaztatására nincs pénz, tehát kénytelen beérni a magyarországi bejelentéssel.

Itt kell megjegyezni, hogy létezett korábban egy külföldi szabadalmaztatást segítő, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság (OMFB) égisze alatt, annak költségén, a Magyar Szabadalmi Hivatalnál működő ún. Pályázati Titkárság, ehhez lehetett folyamodni a külföldi szabadalmaztatást megfinanszírozó támogatásért. A titkárság a szabadalmazhatóságot a hivatal szakértőivel előzetesen megvizsgáltatta, és ha a találmány oltalomszerzésre érdemesnek bizonyult, akkor – viszonylag gyorsan – a külföldi szabadalmaztatás költségeit megelőlegezte.

Most is van pályázati lehetőség a találmányok támogatására, azonban ez csak időszakosan áll fenn. A szabályszerű pályázat megírása jelentős költséggel jár, amit a feltalálók rendszerint nem tudnak előteremteni, vagy ha sikerdíjas pályázatíró segítségét veszik igénybe, az ő díjuk hiányzik az igényelhető fejlesztési költségekből.

Mindebből következik, hogy egyre több az olyan találmány, amely – bár érdemes volna akár számos más országban való oltalom megszerzésére is – csak Magyarországon kap szabadalmi vagy mintaoltalmi védeltséget.

Nagyobb, tőkeerős külföldi cégek külön részleget működtetnek az ilyen találmányok figyelésére, és ha a megoldás arra érdemes és nem áll az adott országban oltalom alatt, a találmányt gyártani kezdik és forgalmazzák.

Előfordul, hogy a nagy sorozatban gyártott termék Magyarországra is bekerül. Ilyenkor a szabadalmi vagy mintaoltalmi jogot szerzett hazai cég vagy magánszemély a gyártó, illetve a forgalmazó ellen megpróbálhatja jogát *bitorlási per indításával* érvényesíteni, és legalább a magyarországi forgalmazás után járó jogdíjat behajtani.

Elsősorban ilyen esetekre gondolunk a bitorlási per elkerülésére szolgáló, gyakorlatban már ismertté vált módszerek ismertetésekor.

A bitorlási perrel megtámadott, rendszerint tőkeerős cég, a legtöbb esetben *megsemmisítési eljárást kezdeményez* a szabadalom vagy mintaoltalom ellen, ezzel ugyanis – az érvényben lévő törvények értelmében – a bitorlási pert felfüggesztetheti.

Annak, hogy a bitorlással megtámadott fél rosszhiszeműen jár el, vannak jelei, pl. hogy *a cégnek a gyártott megoldásra nincs szabadalma*, jóllehet az adott területen egyébként olykor több száz bejegyzett szabadalommal is rendelkezik. Jellemző, hogy legfeljebb egy prospektust készített, és abban hirdeti „új” termékét.

A megsemmisítési eljárás pedig az eddig megismert gyakorlat szerint akár több tíz évig, sőt a jelenlegi törvények értelmében akár a végtelenségig is elhúzható. Nem kell mást tenni, mint egy ilyen ügyekben nagy gyakorlattal rendelkező, jó nevű képviselői iroda segítségét igénybe venni.

Az időhúzás mint módszer

Az első lépés a megsemmisítési eljárás megindítása a Magyar Szabadalmi Hivatalnál.

A megtámadott használati minta vagy szabadalom ellen a kérelmező igyekszik minél több iratot felhozni, amelyek a lehető legtöbb nyelven íródtak, valamint az oltalom megtámadására alkalmas lehető legtöbb okot megjelölni. Ezzel jó nagy zavart lehet okozni már az előkészítési fázisban is. Az oltalommal rendelkező jogosult ilyenkor kénytelen szabadalmi ügyvivőhöz vagy ügyvédhez folyamodni, hogy az igazát megvédje. Gyakori eset, hogy a felkért ügyvivőnek is gondot okoz egy-egy nyelv, ezért bekéri a benyújtott iratok fordítását. Ez akár több hónapot is igénybe vehet, és jelentős költséggel jár a jogosult számára.

Minél bonyolultabb, zavarosabb az ügy, annál magasabb a jogosult által felkért szakértő díjazása, ezt a jogosultnak az ügy jogerős befejezéséig meg kell előlegezni.

Bár a jogosult érdekelt az ügy minél gyorsabb lezárásában, rendszerint nem tudja megfizetni a gyorsított eljárás lefolytatására előírt, jelenleg 128 000 Ft díjat. Így tehát marad a normál eljárás, amelynek keretében a kérelmező hosszú határidőket, olykor határidő-hosszabbítást is kaphat. Etlhet így akár egy-két év is, mire az első tárgyalást kitűzik.

A tárgyalás eredménye többesélyes: lehet, hogy a kérelmet elutasítják, lehet, hogy a kérelemnek részlegesen helyt adnak és az oltalmi kört korlátozzák, de előfordulhat olyan döntés is, hogy az oltalmat teljes terjedelmében megsemmisítik.

Ha a kérelemnek részlegesen helyt adnak, és az oltalmi kört korlátozzák, a költségek megoszlanak a kérelmező és a jogosult között. Ilyenkor szembesül a jogosult először a drágán dolgozó, neves iroda költségkalkulációjával, amely akár 30-35 000 Ft/óra munkadíjjal egy-egy esetben akár a 7-800 000 Ft is lehet a fordítási költségeken felül, ami szintén elérheti az 5-600 000 Ft-ot. Így az összköltség elérheti a 1,5 millió forintot is.

Ha a kérelmet elutasítják, a költségek a kérelmezőt terhelik (ez egy tőkeerős cégnek nem jelent gondot, és különben is eltörpül az esetlegesen a bitorlásért fizetendő összeg mellett).

Már az első tárgyalás előkészítésénél a kérelmező igyekszik a felhozott anyagokat minél nagyobb mértékben egymással kombinálni, és azt állítani, hogy a találmány kidolgozása ezek alapján a feltalálótól nem igényelt egyszerű összegzésnél többet, azaz a megoldás feltalálói lépés, illetve feltalálói tevékenység hiányában nem lett volna oltalmazható, így azt meg kell semmisíteni.

Bár a találmányok elbírálásánál régóta elfogadott az a gyakorlat, hogy ha a találmányt csak három vagy annál több dokumentumból lehet „összerakni”, akkor az oltalom megadható, a jelenlegi törvények nem szabnak annak gátat, hogy a megsemmisítési eljárás során a kérelmező hány dokumentumot hozhat fel, így a szándékos zavarkeltésnek jelenleg nincs semmi akadálya.

Ha a kérelmet elutasítják, a kérelmező természetesen a *hivatal határozatának megváltoztatását kéri a Fővárosi Bíróságtól.*

A bíróság csak az iratok áttanulmányozása és a jogosult újbóli, immáron a megváltoztatási kérelemre történő megnyilatkoztatása és az erre adott kérelmezői válasz beérkezése után tűzi ki az első tárgyalást. Ez olykor egy-két évet is igénybe vehet.

Sajnos az is előfordulhat, hogy az ügyet a bíróság a hivatal által elkövetett hiba vagy egyszerűen eltérő törvényértelmezés miatt visszautalja új eljárás lefolytatására. Ebben az esetben az egész procedura kezdődik előlről.

Ha a bíróság érdemben dönt, és, mondjuk, a kérelmet elutasítja, a kérelmező a Fővárosi Ítéltáblához fordulhat, ami természetesen újabb jelentős időt igényel. Itt jogerős döntés születik, de volt már olyan ügy is, amelynél a kérelmező törvényességi felülvizsgálatra a Legfelsőbb Bírósághoz is folyamodott. *Előfordulhat sajnos, hogy ez az eljárás 10-12 évig is eltart,* és sajnos ezzel a történetnek nincs vége.

Ha a jogosult eddig győzte pénzügyi forrásokkal és energiával, akkor a jelenlegi törvények értelmében nincs akadálya egy teljesen új megsemmisítési eljárás kezdeményezésének, amely alapján újra felfüggesztik a bitorlási pert. Az új eljáráshoz elegendő egy-két, de akár ismét számos új dokumentum felhozása és minden kezdődhet előlről.

A kérelmező megteheti, hogy az összes, az első eljárásban érintett dokumentumot ismét felhozza, és azt állítja, hogy azok az új dokumentumokkal kombinálva most már tényleg megkérdőjelezik az oltalom megadásának jogosságát. Így aztán előfordulhat, hogy egy egyszerű, néhány szerkezeti elemből álló megoldásra 20-nál több dokumentumot jelöl meg a kérelmező, ami nyilvánvaló képtelenség. Természetesen a kérelmező gyakran hivatkozik a közérdekre.

Ismert olyan ügy, amelyben a jogosult, hivatkozva a nyilvánvaló joggal való visszaélésre, kérte a bitorlási per lefolytatását, de kérelmét a Fővárosi Ítéltáblánál elutasították.

A fentiek illusztrálják, hogy egy-egy bitorlási per szinte bármeddig elhúzható.

És most nézzünk egy másik lehetőséget!

A „jóhiszemű” kérdező módszere

Aki a jogosult engedélye nélkül gyártani kíván valamilyen terméket, és *ellene még nem indítottak bitorlási pert*, a Magyar Szabadalmi Hivatalnál indíthat úgynevezett „nemleges eljárást”, *aminek keretében megkérdezi a kérelmező, hogy talán csak nem ez, az általa „gyártani, vagy forgalmazni kívánt” termék ütközik a megjelölt szabadalmi vagy mintaoltalomba?*

Ha a kérelemnek helyt adnak, azt jelenti, hogy az általa leírt megoldás nem ütközik a megjelölt szabadalmi vagy mintaoltalomba, és ebben az esetben a *törvény értelmében ellene nem indítható bitorlási per*.

Ilyenkor a jogosultnak nagyon résen kell lennie, mert előfordulhat, hogy a megadott, ún. „gyártani kívánt” megoldás már egy létező, gyártott és forgalmazott termék, csak az ő figyelmét kerülte el (esetleg a már említett okoknál fogva eddig csak külföldön került forgalomba).

Gyakori eset, hogy a kérelmező az oltalmazott megoldás egyik, több jelentéssel, tartalommal bíró jellemzőjét változtatja meg csupán, és állítja, hogy az ő megoldása ilyen, és ezért más. Ilyenkor a jogosultnak célszerű beszerezni a kérdéses terméket, és alaposan megvizsgálni vagy megvizsgáltatni, hogy valóban eltérő megoldásról van-e szó. Ez az eljárás sokszor igen költséges vizsgálatokat is igényelhet.

Ha így a jogosult bizonyítani tudja, hogy a „gyártani kívánt” termék az ő találmányába ütközik, akkor következhet, és minden bizonnyal következik is a fentiekben ismertetett végtelen eljárás. Ha nem sikerül az egyezést bizonyítani, akkor a kérelmező (gyártó) eleve mentesül a bitorlási perrel való fenyegetettség alól.

Milyen tanulság vonható le mindebből?

Ha a szakma ez ellen a „törvényes”, de lehetséges időhúzás ellen nem tud határozottan fellépni, akkor a szabadalmi vagy használatiminta-oltalmi jog megszerzése értelmét veszti, és a jelentős anyagi háttérrel rendelkezők erkölcsileg nem alátámasztható előnyhöz jutnak.

Kérdések

1. Van-e értelme szabadalmi vagy mintaoltalmi jogot szerezni, ha a jog belátható időn belül, jelentős anyagi áldozatok árán sem érvényesíthető?
2. Hogyan lehet az eljárás idejét lerövidíteni?
3. Hogyan lehet a törvény egyéni értelmezésének lehetőségét kiszűrni?
4. Hogyan lehet kizárni, hogy a kérelmező megszámlálhatatlanul sok dokumentumot hozzon fel a feltalálói lépés hiányának alátámasztására, csupán zavarkeltés céljából?
5. Hogyan lehet megakadályozni, hogy újabb és újabb eljárás kezdeményezésével a bitorlással megvádolt fél az időt a végtelenségig húzza?

Lehetséges válaszok, ellenlépések

Az *első kérdésre* a fentiek tükrében és a jelenleg érvényben lévő törvények alapján egyetlen értelmes válasz adható: nem érdemes oltalmat szerezni, mert előfordulhat, hogy a jog egy kitartó, tőkeerős ellenféllel szemben belátható időn belül nem érvényesíthető.

Ez a válasz a szakma számára természetesen elfogadhatatlan, tehát ki kell találni valamit, hogy a joggal való nyilvánvaló visszaélést, időhúzást megakadályozzuk, azaz: hogyan lehet az eljárás idejét lerövidíteni?

Ennek talán a legnehezebb, de mégis a legcélravezetőbb módja volna, ha a *fellebbviteli fórum a Magyar Szabadalmi Hivatal keretein belül, annak vezetése alatt, de egy független fellebbviteli testületnél volna*, melynek döntéseiben a szakma nagy gyakorlattal rendelkező szakemberei vennének részt. Hasonlóan a német hivatalnál működő *Bundespatentgericht*hez, amelynek testületébe legalább 15-20 év gyakorlattal rendelkező, kiváló minőségű elbírálók pályázhatnak, így biztosítva a megfelelő magas színvonalat. Ezzel a megoldással a *harmadik kérdésben* megfogalmazott, „hogyan lehet a törvény egyéni értelmezésének lehetőségét kiszűrni?” kérdésre is választ adnánk, hiszen a hivatal legtapasztaltabb szakembereitől, akik napi rutinjuk során az iparjogvédelem aktuális kérdéseivel szembesülnek, és megfelelő, magas szintű irányítás alatt állnak, sőt olykor részt vesznek a jogalkotásban is, elvárható, hogy egységes törvényértelmezést kövessenek.

Addig is, amíg a független fellebbviteli testület felállításának és a Fővárosi Bíróság helyébe léptetésének lehetősége törvényi úton létrejön, csupán belső szervezeti intézkedéssel megoldható lenne, hogy a hivatalon belül *az összes megsemmisítési, nemleges eljárást egy ilyen független testület készítse elő és tárgyalja*. Ez a szervezeti változtatás, *tekintettel arra, hogy a jogalkotás is a hivatalnál történik, megoldaná az egységes joggyakorlat kialakítását is*, és így elzárná a lehetőséget az elől, hogy a Fővárosi Bíróság az ügyet jogszabálysértés címén a hivatalhoz visszautalja. Egyúttal jó próbája volna a később felállítandó független fellebbviteli testületnek is.

Ez a szervezeti átalakítás le is rövidíthetné az elbírálást, hiszen mód és lehetőség volna az ügyek számának megfelelő számú szakember bevonásával egy-egy ügy kívánatos, rövid határidő alatti előkészítésére és tárgyalására, és így kiküszöbölhető lenne a Fővárosi Bíróságon szakemberhiány miatt tapasztalható ügyloródás.

Időtakarékos volna, és a kisebb tőkével rendelkező jogosultaknak megoldást jelentene, ha a hivatal a törvényi lehetőségként felkínált *gyorsított eljárást* (melynek díja jelenleg 128 000 Ft) *díjmentesen folytatná le*, amennyiben a jogosult igazolja, hogy a szabadalom bitorlása miatt pert indított. A megsemmisítési kérelem elutasítása esetén a díj megfizetésére a kérelmezőt kellene kötelezni, sikeres megsemmisítés esetén pedig a hivatal a díjat elengedné. Erre az szolgáltatna erkölcsi alapot, hogy a régi szabadalmi törvény szerint ilyen esetekben a hivatalnak eddig is kötelessége volt a jogosult érdekében a határidő-hosszabbítások megtagadása, illetve rövid határidő engedélyezése.

A negyedik kérdés vizsgálatánál alapul kell venni azt a már említett, a szabadalmaknál alkalmazott elbírálói gyakorlatot, hogy a *feltalálói tevékenység* hiánya *két vagy maximum három anyag* alapján állapítható meg, és egy megsemmisítési kérelemben sem szabadna ennél több dokumentumot felhozni. Dr. Markó József szabadalmi ügyvivő, ismert iparjogvédelmi oktató A „feltalálói lépés” követelménye a használatiminta-oltalmi jogban címmel elemző cikket jelentetett meg az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemlében,¹ melyben részletesen kifejti ennek jogi alapjait.

Olyan törvénymódosítást kellene eszközölni, hogy ha a kérelmező ennél több anyagot hoz fel, és felhívásra sem tudja csökkenteni a dokumentumok számát, akkor a kérelmet tárgyalás és jogosulti nyilatkozat nélkül, a törvény erejénél fogva el kellene utasítani. És ez a döntés jogerős volna.

A dokumentumok csökkentett számával tiszta alapok lennének teremthetők, és az eljáró tanács is gyors döntésre tudna jutni. Persze ez a korlátozás azt is jelentheti, hogy ha több anyagot zárunk ki az eljárásból, több új eljárás kezdeményezhető később.

Megfontolandó az *ötödikként megfogalmazott kérdés* is, hogy miként lehet az újabb és újabb eljárások kezdeményezését megakadályozni, vagy miként lehetne ezeket gyorsan lezárni?

Az új kérelmek indítását *nem lehet megakadályozni*, mert az sem szenvedhet hátrányt, akit nem megfelelő jogalapon támadtak meg, illetve vádoltak meg bitorlással. Azonban a második és a további eljárások gyorsabb lezárására mód lenne.

Megoldás akkor kínálkozna, ha már létezne a hivatalnál működő fellebbviteli tanács, és a második vagy további új eljárásra egyből ez előtt kerülne sor, amely az első eljárás áttekintése után korrekt döntést tudna hozni, és döntése ellen csak az Ítéltáblánál lehetne eljárni.

A fentiek alapján leszögezhető, hogy szükség lenne a szabadalmi vagy mintaoltalom létét megkérdőjelező törvényes időhúzást, zavarkeltést megakadályozó lépések kezdeményezésére *az oltalommal megszerzett jog védelme érdekében.*

Hergár Jenő
szabadalmi ügyvivő

¹ 2. (112.) évf. 4. sz., 2007. augusztus, p. 12–42.

Tidrenczel Béla

AZ MSZH NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉGÉNEK FŐBB JELLEMZŐI 2009 ELSŐ FELÉBEN

MAGYARORSZÁG KÉPVISELETE A SZELLEMI TULAJDON VILÁGSZERVEZETE (WIPO) KERETÉBEN FOLYÓ NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSBEN

Hivatalunk az év első felében is biztosította nemzeti képviseletünket és a megfelelő szakmai részvételt a világszervezet fontosabb munkacsoportülésein, az állandó bizottságok ülésein és az egyéb kiemelkedő *WIPO*-rendezvényeken. Ez a tevékenység – a korábbi évekhez hasonlóan – kiterjedt a genfi szakmai kapcsolattartás és a belföldi szakmai egyeztetések szükséges lépéseire.

2009 első felét, amely az új főigazgató alatti időszak első teljes évének kezdetét jelentette, a dús rendezvénytárhoz jellemezte, és határozottan megélné a szervezet olyan egyéb rendezvényeinek sora, amelyek szubregionális és regionális jellegűek. A korábbiaktól eltérően több esemény zajlott a közép- és a kelet-európai térséghez tartozó országokban (Varsó, Szófia, Temesvár).

A Genfben tartott – részben már a korábbi években is sorra került – ülések folytatásaként említhető a lisszaboni rendszer fejlesztésével foglalkozó márciusi munkacsoportülés, ahol hivatalunk jogi elnökhelyettese töltötte be a munkacsoport elnöki tisztét, illetve a szintén az ebben a hónapban megtartott *SCP* (Szabadalmi Állandó Bizottság) soron következő ülése. Áprilisban tartotta szokásos tavaszi ülését az *UPOV* Adminisztratív és Jogi Bizottsága, Konzultatív Bizottsága és Tanácsa. Májusban ült össze a *PCT*-vel foglalkozó munkacsoport, és került sor a Szerzői és Szomszédos Jogi Állandó Bizottság 18. ülésére. A júniusi események közül említésre méltó az *SCT* (a Védjegyekkel és Földrajzi Árujelzőkkel foglalkozó Állandó Bizottság) 21. ülése és a Koordinációs Bizottság június közepére összehívott soron kívüli ülése, amely bizottságnak Magyarország is tagja. Ez utóbbin hivatalunkat az elnök képviselte.

Az egyéb *WIPO*-rendezvények közül időrendben célszerű megemlíteni az iparjogvédelem finanszírozásával foglalkozó genfi információs ülést, a Lengyel Szabadalmi Hivatal közreműködésével tartott varsói nemzetközi konferenciát a nők tudományos és üzleti életben betöltött szerepéről, ahol képviselőnk előadóként vett részt. Képviseletünk magunkat elnökhelyettesi szinten a szellemi tulajdon-jogok modern menedzsmentjéről tartott szubregionális májusi temesvári *WIPO*-szemináriumon, amelynek középpontjában a nemzeti szellemi tulajdon-védelmi stratégiák kidolgozása állt, továbbá júniusban a földrajzi árujelzőkkel foglalkozó nemzetközi *WIPO*-rendezvényen, Szófiában.

2009. november 5–7. között Budapesten kerül sor a Magyar Tudományos Akadémia, az UNESCO és az *International Council for Science* által közösen rendezett Tudomány Világforumára (*World Science Forum*). A rendezvény egyik fő vendége lesz a WIPO 2008-ban megválasztott főigazgatója, *dr. Francis Gurry*, aki elfogadta a WSF november 5-i nyitó plenáris ülésén az egyik témairányító megnyitóbeszéd tartására szóló felkérést. A WIPO főigazgatójának magyarországi látogatása jó alkalmat teremtene arra, hogy hivatalosan megbeszélést folytasson az MSZH-t felügyelő magyar miniszterrel, és egyúttal találkozzon a Magyar Köztársaság elnökével, *dr. Sólyom Lászlóval* is.

A Lisszaboni Megállapodás fejlesztésére létrejött munkacsoport ülése, Genf, március 17–20.

Hivatalunk képviselőjében a jogi elnökhelyettes és a szakmai főosztály helyettes vezetője vett részt.

Ernesto Rubio, a WIPO főigazgató-helyettesének bevezetője után – aki ismertette a munkacsoport létrejöttének hátterét, rámutatott a rendszer módosításának valós céljára, és közölte hogy a Végrehajtási Szabályzat (VSZ) 2001. évi legutóbbi módosítása után a megállapodáshoz hat új állam csatlakozott – a fórum egyhangúan megválasztotta az MSZH jogi elnökhelyettesét, *dr. Ficsor Mihályt* a munkacsoport elnökének.

Lényeges napirendi pont volt a Lisszaboni Megállapodás szerinti eljárás módosítása, mely a VSZ két pontjának módosítását célozta. Ezek opcionális természetűek, azzal, hogy alkalmazásuk a szerződő állam döntésétől függ. Az egyik a 11*bis* szabály, mely lehetővé tenné az oltalom elismerését deklaráló nyilatkozat kiadását, a másik súlyponti elem pedig a 23*bis* szabály, melynek beillesztésével lehetőség nyílna arra, hogy a Nemzetközi Iroda elektronikus úton publikálja az eredetmegjelölés lajstromozását. Az elnök javaslata szerint a két új rendelkezést külön tárgyalta a munkacsoport.

A 11*bis* szabály vitája során Irán számos kételyének adott hangot. Több ország támogatta az új szabály beillesztését (köztük Magyarország is), több ország pedig magyarázatot kért a Nemzetközi Irodától a VSZ 9. szabály (2) bekezdésének (iv) pontja szerinti részleges elutasítás gyakorlata tekintetében. A vita lefolytatása után a Nemzetközi Iroda a javaslatot módosította azzal, hogy a 11*bis* szabályból törölte azokat a rendelkezéseket, amelyek az oltalom részleges elismerését tették lehetővé, így végül konszenzus alakult ki.

A 23*bis* szabály esetében a Nemzetközi Iroda a lajstromozásról szóló értesítés kézbesítésének gyakorlati nehézségeit jelölte meg a beillesztés indokaként (a hagyományos kézbesítés nehézségei stb.). Az elektronikus kézbesítés költségkímélő is lenne. Több fejlődő állam szűkös anyagi forrásaira hivatkozva aggályának adott hangot, Franciaország viszont még nagyobb változtatást szorgalmazott azzal, hogy az elektronikus kommunikáció bevezetését a szerződő állam nemzeti hivatala és a Nemzetközi Iroda viszonylatában is bevezetné.

A munkacsoport további működését illetően – Irán minden kísérlete ellenére, amely mindent megtett azért, hogy a munkacsoport tevékenysége a jövőben korlátozott legyen

– egyetértés született a munka folytatásáról. Magyar részről javaslatként hangzott el, hogy a Nemzetközi Iroda készítsen tanulmányt a Lisszaboni Megállapodás és más regionális, a földrajzi árujelzők oltalmát biztosító rendszerek közötti kapcsolatáról, és hogy a nemzetközi szervezetek számára is biztosítani kellene a csatlakozás lehetőségét.

A munkacsoport döntése szerint a munkaanyag 2. mellékletét tudomásulvétel céljából a közgyűlés elé terjesztik, és a Nemzetközi Iroda tanulmányban foglalja majd össze a rendszer jövőbeni lehetséges fejlesztési irányvaival kapcsolatos javaslatokat.

A WIPO Szabadalmi Jogi Állandó Bizottságának 13. ülése, Genf, március 23–27.

Az MSZH-t az ülésen szabadalmi főosztályvezető és jogi ügyintéző képviselte.

A 2008 júniusában tartott legutóbbi ülésen a tagállamok elfogadták a témaköröket tartalmazó listát, amelyek tekintetében a Bizottság keretében a jövőben esetlegesen munka folyhat. A mostani ülés tárgya az erről a listáról kiválasztott négy témakör, a kapcsolódó tanulmányok megtárgyalása, illetőleg a Bizottság további munkájának meghatározása volt.

A Titkárság már a korábbi ülésre jelentést készített a nemzetközi szabadalmi rendszerről, melynek célja átfogó helyzetkép nyújtása volt, és azoknak a témáknak a meghatározása, amelyekben a WIPO és a Szabadalmi Jogi Bizottság fellépése és aktivitása indokolt lehet. Az erre az ülésre készített változat kibővítve tartalmazta a tagállamok és a megfigyelők által tett kiegészítéseket is. Egy másik napirendi pont keretében tanulmányokat tárgyalt meg „Kizárások a szabadalmazhatóságból, kivételek és jogok korlátozásai”, a „Szabadalmi információ terjesztése”, „Szabványok és szabadalmak” és „Ügyfél–ügyvivői privilégium” címmel. A küldöttségek elégedettségüket fejezték ki a Titkárság eddigi munkájával kapcsolatban, és mélyrehatóbb elemzést, a konkrét kérdések részletesebb feltárását javasolták.

A Bizottság további munkáját illetően javasolták a „Szabadalmak és a környezet, különös tekintettel az éghajlatváltozásra és az alternatív energiaforrásokra”, továbbá a „Szabadalmi minőségirányítási rendszer” témakör felvételét.

Megállapodtak, hogy a következő ülésre előzetes tanulmány készül a „technológiatranszfer” és a „felszólalási rendszer” témájában, az információáramlás és az információkhoz való jobb hozzáférés érdekében pedig technikai részleteket tartalmazó, elvi tanulmány készül a szabadalmi információ terjesztése vonatkozásában.

Külön külső szakértői csoportot bíznak meg a „kizárások, kivételek és korlátozások” témakörben tanulmány készítésére, melynek keretében figyelembe kell venni a közegészségügy, az oktatás, az élőlényekkel kapcsolatos kutatás és kísérletek, illetőleg az élőlények szabadalmazhatóságának kérdéseit is, szem előtt tartva az országok gazdasági fejlettségi szintjét is.

Az UPOV Adminisztratív és Jogi Bizottságának (CAJ) 59. ülése, Konzultatív Bizottságának (CC) 77. és Tanácsának 26., rendkívüli ülése, Genf, április 2–3.

A hivatalt az ülésen a műszaki elnökhelyettes és jogi ügyintéző képviselte. A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium részéről Szenczi Gyözőné állandó képviselő, a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal részéről Ertesyné dr. Peregi Katalin vett részt.

A CAJ 59. ülésének főbb eseményei és néhány fontosabb döntése:

- Elfogadták a TGP (a DUS-követelményekre vonatkozó útmutatósorozat) 12. és 13. útmutatóját, így azok a következőkben a többi érintett bizottság elé kerülhetnek.
- Az ülésen foglalkoztak az UPOV-egyezménnyel kapcsolatos tájékoztató anyagokkal: a modellszabályokkal, a jogérvényesítési „bevásárlólistát” tartalmazó dokumentummal, a CAJ tanácsadói csoportjának tevékenységéről szóló beszámolóval. A különböző fázisokban lévő tájékoztató anyagok státuszáról és további sorsáról szóló összefoglalót és a javaslatokat a CAJ elfogadta.
- A CAJ elfogadta a molekuláris technikákról szóló anyag konszolidált változatának elkészítésére vonatkozó javaslatot.
- Az UPOV bejelentési űrlapmintái alapján kidolgozott elektronikus bejelentési űrlapok és technikai kérdőívek kidolgozásával foglalkozó konzultációk és bemutatók után az UPOV Irodája javaslatot terjesztett elő bizonyos hivatkozások és az űrlapok hivatalok által történő felhasználásai vonatkozásában.
- Az UPOV-ROM növényfajta-adatbázis továbbfejlesztése érdekében megállapodások születtek az UPOV és a CPVO, illetőleg az UPOV és a WIPO között a megfelelő adatok összegyűjtése, összesítése és megfelelő formátumban hozzáférhető tétele céljából.

A CC 77. ülésén, egyebek mellett:

- üdvözölték Costa Ricát és Grúziát az UPOV-államok sorában (ezzel a tagok száma összesen 67-re emelkedett);
- megvizsgálták Peru növényfajta-oltalmi szabályozását;
- az UPOV pénzügyi szabályzatának felülvizsgálata kapcsán korábban felmerült egy *ad hoc* munkacsoport felállításának lehetősége. A döntés szerint létrejön a munkacsoport, amely 2009 októberére útmutatásokat készít a felülvizsgálathoz. A munkacsoport látókörébe tartozna a számvizsgálói rendelkezésekre vonatkozó javaslatok megfontolása is;
- elfogadták az UPOV 2010–2011-re szóló programjával és költségvetése előkészítésével foglalkozó dokumentumot, mely számba veszi az Unió előtti kihívásokat és a szervezet változatlan prioritásait is;
- bemutatták az Európai Unió középtávú munkatervéről (2012–2015) készült anyagot, amelyben szó van az Unió globális kérdésekben való szerepvállalásáról, a növényfajtákkal kapcsolatos specifikus kérdésekről, a szervezetnek az egyéb nemzetközi szer-

zódésekkel való kapcsolatáról. A dokumentum foglalkozik még a stratégiai célokkal és az egyes cselekvési irányokkal.

- foglalkoztak az új főtítkárhelyettes kijelöléséről szóló eljárást és ütemtervet tartalmazó dokumentummal;

A Tanács rendkívüli ülése megvitatta a perui növényfajta-oltalmi szabályozás UPOV-val való megegyezését, és kedvező állásfoglalást hozott.

A WIPO PCT-vel foglalkozó munkacsoportjának ülése, Genf, május 4–8.

Az ülésen a Párizsi Unió hét tagállama, nyolc kormányközi szervezet, kilenc nemzetközi és öt nem kormányzati szervezet képviselői voltak jelen. Az MSZH-t főosztályvezető-helyettes képviselte.

A fő téma a PCT rendszerének javítása, hatékonyá tétele, a sokoldalú, növekvő és differenciált igényeknek való jobb megfeleltetése volt. „A PCT jövője” címet viselő dokumentumhoz „reformelképzeléseket” tartalmazó koncepciótervezetet nyújtott be Japán, a Koreai Köztársaság és az USA. A többi téma a PCT-ügymenet szokásos kérdéseivel foglalkozott: a díjkiszámítás módszertana, hogyan kell a bejelentéseket áttekinthetőbbé tenni, formanyomtatvány-javaslat a nemzeti fázisba lépéshez, a kiegészítő nemzetközi kutatás részletei.

A PCT jövőjével kapcsolatos általános vitában a WIPO főigazgatója rámutatott a rendszer jelentőségére, fejlődésére, az alapelvek helyességére, de elismerte, hogy a PCT még mindig nem az eredeti szándéknak megfelelően működik. A bemutatott dokumentum megjelöli a főbb problémaforrásokat, a nélkülözhetetlen törekvéseket és az elérendő célokat, a cselekvési irányterv néhány haladéktalannak ítélt intézkedést sorol fel, és több évre szóló teendőket javasol. A hozzászólók egy része egyetértését fejezte ki, de sablonos érveket és álláspontokat fogalmazott meg a PCT fontosságáról. Az ülés időkeretének nagy részét főleg azok az aggályok és ellenvetések töltötték ki, amelyeket az ülés résztvevőinek körét kitevő fejlődő országok képviselői fogalmaztak meg. A véleményük fő alakítója és tolmácsolója India és Brazília volt. A Titkárság válaszában megerősítette, hogy az egyezmény jelenlegi keretein belül nincs olyan terv, ami anyagi jogi harmonizációt irányozna elő a PCT-ben. Japán, Korea és az USA „versenyképesnek szánt” javaslatai sem segítettek a Nemzetközi Iroda cselekvési iránytervének elfogadtatásában. Ezek az országok nem elleneztek a WIPO-dokumentum iránymutatásait, de az egyébként igencsak vázlatosan kidolgozott saját javaslataik arra utaltak, hogy a megoldás útját más-más módon képzelik.

Az ülésen foglalkoztak még az alábbi kérdésekkel: a nemzetközi kutatás és elővizsgálat értékének növelése a PCT-ben, a módosítások formája, az alkalmassági kritériumok egyes díjak mérsékléséhez, egyes díjak ekvivalens mértékének megállapítása, nemzetközi formanyomtatvány a nemzeti fázisba lépéshez, a nemzetközi bejelentés változásainak tanúsítása.

Általánosságban elmondható, hogy a munkacsoport az ügyintézési típusú feladatait elvégezte, de nagyon kevés eredményt tudott hozzátenni a PCT jelenét és jövőjét beárnyékoló

működési zavarok megfelelő kezeléséhez. Minthogy a minimális konszenzus is hiányzott, még a Nemzetközi Iroda kezdeményezéseinek a továbbgondolása is kétséges. A párbeszédhiány miatt az ülészak konszenzusos beszámoló elfogadása nélkül zárult, ami először fordult elő a munkacsoport nyolc éves történetében.

A WIPO Szerzői és Szomszédos Jogokkal foglalkozó Állandó Bizottságának (SCCR) 18. ülése, Genf, május 25–29.

Az ülésen 62 ország, az Európai Közösség, öt államközi és 40 nem kormányzati nemzetközi szervezet képviselői között az MSZH-t szakmai osztályvezető-helyettes képviselte.

Az ülést megelőzően a műsorsugárzás terén végbement fejlődési tendenciákat áttekintő prezentációkra került sor öt fejlődő ország szakértői közreműködésével, amelyek a <http://www.wipo.int/meetings/en/details.jsp?meeting> webcímen érhetők el.

A kiadott előzetes napirendi pont tervezete négy érdemi témát jelölt meg: a korlátozásokat és kivételeket, a műsorsugárzó szervezetek védelmét, az állandó bizottság jövőbeli munkáját és kiegészítésként az első témához egy brazil–ecuadori és paraguayi előterjesztést.

Az állandó bizottsági ülés alatt többször került sor az EK és tagállamainak koordinációs üléseire, illetve a közép-európai és a balti államok regionális csoportjának (CEBS) üléseire.

A *korlátozások és kivételek* témakörben az állandó bizottság megerősítette elkötelezettségét a munka késedelem nélküli folytatása iránt globális és mindent magában foglaló megközelítésben, ideértve a hozzáférést a védett művekhez a vakok, gyengén látók és más, az olvasásban korlátozott személyek számára. Üdvözölte a brazil–ecuadori és paraguayi javaslatot is – amelyről a küldöttségek véleménye eltérő volt – továbbá a jogosulti körök programjáról (*stakeholders' platform*) szóló köztes jelentést, és ösztönözte a Titkárságot a munka folytatására. A bizottság felkérte a Titkárságot, hogy készítsen elemző anyagokat, meghatározva bennük a korlátozások és kivételek legfontosabb elemeit a különböző területeken, illetve figyelembe vette a témában készült kérdőívtervezetet, nyitva hagyva annak véleményezését a tagországok számára 2009. július 15-ig.

Az *audiovizuális előadások védelme* témakörben az állandó bizottság kifejezte nagyrabecsülését a Titkárság által szervezett szemináriumokért, megerősítette elkötelezettségét, hogy a nemzetközi védelmet az audiovizuális média számára fejleszti tovább, és felkérte a Titkárságot egy háttéranyag készítésére a fő kérdésekről és álláspontokról.

A *műsorsugárzó szervezetek védelme* terén az állandó bizottság felkérte a Titkárságot, hogy készítsen tanulmányt a műsorjelek jogosulatlan felhasználásának szociális-gazdasági hatásairól, mely egyfelől kiterjed a hozzáférés hiánya hatásainak vizsgálatára, másfelől kimutatja, hogy szükség van a műsorsugárzók hatékony védelmére. Felkérte a Titkárságot regionális és nemzeti szintű szemináriumok szervezésére a lehetséges egyezményjavaslat céljai, a védelem specifikus terjedelme és tárgya tekintetében, a tagállamok vagy a regionális csoportok igényének megfelelően.

A WIPO Védjegy és Földrajzi Árujelzők Állandó Bizottságának (SCT) 21. ülése, Genf, június 22–26.

Az MSZH-t a bizottsági ülésen a szakmai főosztály helyettes vezetője képviselte. Az ülést a WIPO főigazgatója nyitotta meg, aki beszédében kiemelte az SCT sikeres ténykedését. Az ülés levezető elnökének egyik helyetteseként az MSZH küldöttjét választották meg.

Az ülés keretében megtárgyalt főbb témacsoportok az alábbiak voltak.

A *formatervezésiminta-oltalom* területén a kérdőívek eredményeinek összesítéséről *Marcus Höpferger* tartott ismertetést. A szakmai vita a Titkárság által összesített és többször módosított szövegezés egyes pontjai mentén haladva folyt. Több ország (Japán, az USA, Spanyolország) tett szövegmodosításokat azzal, hogy azok tartalmazzanak utalásokat a nemzeti szabályozásra. A legnagyobb vita a mintaoltalom időtartama kapcsán bontakozott ki, itt továbbra is nagy különbségek vannak az országok között. A WIPO prezentáció keretében ismertette a szabadalmi területen már működő *DAS (Digital Access Service for Priority Documents)* rendszert, melynek lényege az elsőbbségi iratokhoz való online hozzáférés.

A *Kizáró okok a védjegy lajstromozására irányuló eljárás során* elnevezést viselő napirendi pont keretében megvizsgálták a Nemzetközi Iroda által elkészített és előzetesen a résztvevők rendelkezésére bocsátott dokumentumot, amely az összes, lajstromozást érintő okot összefoglalja. A magyar küldöttség már korábban hangot adott aggályainak azzal kapcsolatban, hogy a téma terjedelme nem teszi lehetővé részletes és az országok eltérő gyakorlatát is bemutató anyag elkészítését. Több ország hozzászólásával érdemi vita folyt például magáról a megjelölésről, a megkülönböztetőképeség megszerzéséről, a leíró megjelölésekről, a funkcionális témakörrel, a közérkölcsebe, illetőleg közrendbe ütközésről. A magyar hozzászólás ismételten rámutatott az egyes kizáró okok részletes megvitatásának jelentőségére és hasznosságára, és egyben tisztázta azt a módszert, amelynek alkalmazásával a fórum a dokumentumot meg kívánja vitatni. Ismét élénk szakmai párbeszéd alakult ki a rosszhiszemű védjegybejelentésekkel kapcsolatban.

Az *együttes és tanúsító védjegyek* témakörében említésre méltó, hogy az USA nagy érdeklődést tanúsított a két különleges védjegyforma iránt. Érzékelhető volt, hogy a földrajzi árujelzők oltalmát tanúsító védjegy útján látják indokoltnak biztosítani, ehhez képest az európai küldöttek ezt a napirendi kérdést kevésbé látták fontosnak.

A *Párizsi Unió Egyezmény 6ter cikkének módosítása* kapcsán Jamaica kérte a Titkárságot, hogy készüljön tanulmány az államok hivatalos elnevezéseinek védjegyelemként történő használatáról. Oroszország érdeklődést tanúsított a kérdés iránt, több más ország is támogatta, viszont számos más ország ellenezte a kérdés vizsgálatát. Kompromisszumos megoldásként az állandó bizottság felkérte a Titkárságot olyan kérdőív elkészítésére, amely az országok elnevezésének védjegy- vagy védjegyelemként való használatát célozza, kiegészítve a földrajzi származás tekintetében történő megnevezés kérdésével.

Egyéb WIPO-rendezvények

A WIPO információs találkozója a szellemi tulajdon finanszírozásának témakörében, Genf, március 10.

Hivatalunk az informális találkozón a 210 regisztrált résztvevő között elnöki főtanácsadóval képviseltette magát.

A jelenlegi gazdasági krízis időszakában különös figyelem irányul a szellemi tulajdon finanszírozásának témakörére. A szellemi tulajdon kereskedelmének nagysága világméretben a becslések szerint mintegy 300 milliárd dollárt tesz ki, és a vállalatok részvénytőzsi értékeinek 80%-át szellemi vagyonuk adja. Ugyanakkor a szellemi tulajdon finanszírozásának lehetőségei korlátozottak, mert a hatályos pénzügyi rendszer inkább az anyagi javakra koncentrál. Országonként különféle pénzügyi mechanizmusok működnek a szellemi vagyon finanszírozására, ezeknek a kezdeményezéseknek a sikere viszont a jogi és szabályozási háttértől, a bankszektor és a tőkepiac tudatosságától függ. A WIPO által e témában szervezett találkozó célja az volt, hogy a tagállamok megismerjék egymás tapasztalatait a szellemi tulajdon finanszírozása területén, felhívják a figyelmet a szabadalmak, a védjegyek, a szerzői jog által védett alkotások finanszírozása terén felmerülő problémákra.

A megvizsgált hat téma a következő volt: a szellemi tulajdon finanszírozása a védjegyek területén, a szabadalmi területen, a szerzői jog területén, a pénzügyi intézmények szemszögéből, illetőleg a finanszírozás általános kérdései és az ezzel kapcsolatos nemzetközi politika.

A WIPO nemzetközi szimpóziuma a földrajzi árujelzők nemzetközi oltalmáról, Szófia, június 10–12.

A WIPO és a Bolgár Szabadalmi Hivatal közös rendezésében megtartott nemzetközi szimpóziumon Szófiában az MSZH-t a jogi elnökhelyettes és a szakmai terület jogi előadója képviselte. A rendezvényen a világ három kontinenséről érkezett előadók húsz prezentáció keretében nyújtottak átfogó képet a földrajzi árujelzők témaköréről egyfelől jogi, másfelől közgazdaságtani szempontból.

A témacsoportok az alábbiak voltak: a földrajzi árujelzők nemzetközi nyilvántartásának lehetséges megoldásai, a földrajzi árujelzők közgazdasági vonatkozásai, a hagyományos tudás védelme és a földrajzi árujelzők használata a vidékfejlesztés érdekében, dél-kelet-európai esettanulmányok, a termelők nézetei a földrajzi árujelzők oltalmával kapcsolatban, lajstromozási esettípusok, a földrajzi árujelzők jövője.

Ez utóbbi témakörben az MSZH jogi elnökhelyettese előadásában kiemelte a földrajzi árujelzők hagyományokban való gyökerezését, a főbb kihívásokat (változó nemzetközi környezet, fogalomhasználat diszkrépanciája, vitarendezési problémák), a földrajzi árujelzők területén alkalmazott fogalmak „bábeli zűrzavarát”, az értelmezési eltéréseket, felhívta a

figyelmet az Európai Unió bővítése folytán felmerülő kihívásokra, és kitért a különböző országokban egyidejűleg oltalom alatt álló azonos megjelölések problémájára, végül pedig szólt a Lisszaboni Rendszer fejlesztésének perspektíváiról.

A szabadalmi jogi harmonizációval (SPLT) kapcsolatos nemzetközi események

A B+ csoport WG1 munkacsoportjának informális ülése, Genf, március 23.

A B+ csoport 2008 szeptemberében tartott plenáris ülésén azt a feladatot tűzte ki maga elé, hogy hívjon össze egy informális ülést azoknak a gyakorlati intézkedéseknek az áttekintésére, amelyeket az egymással együttműködő hivatalok tettek a globális szabadalmi rendszer időben és minőségben történő javítása érdekében. Az ülésen hivatalunkat szabadalmi főosztályvezető és jogi ügyintéző képviselte.

Az ülésen elsőként az egyes együttműködési formákkal kapcsolatos tapasztalatokat ismertető előadások hangzottak el, majd a küldöttségek hozzászólásaira került sor. Az előadások a *SHARE (Strategic Handling of Applications for Rapid Examination)* és a *PPH (Patent Prosecution Highway)* multilaterális együttműködési formával, a *Vancouver Group* néven az Egyesült Királyság, Kanada és Ausztrália iparjogvédelmi hivatalai között létrejött együttműködéssel, az *IP5* néven a közelmúltban létrejött *EPO–JPO–USPTO–KIPO–SIPO*-együttműködéssel, az európai stratégiai vita eredményeként létrejött *EPN* és *Utilization Pilot Project*tel (*UPP*), továbbá a *PCT*-vel mint munkamegosztási módszerrel foglalkoztak. Az előadásokból az a lényeges felismerés derült ki, hogy a nagy ügyhátralékok vagy a nem vizsgáló hivatali jelleg miatt a rászoruló hivatalok a munkamegosztás minden lehetséges formáját kihasználják az engedélyezés különböző szakaszaiban. Például a japán hivatal kifejtette, hogy számára éppen olyan fontos lehet a kutatási eredmények felhasználása, mint a *SHARE* vagy a *PPH* a vizsgálat és a döntéshozatal egyes fázisaiban.

A hozzászólások során a résztvevők ismertették, hogy milyen együttműködésben vettek részt. Magyar részről az osztrák–magyar *PCT*-együttműködési megállapodás és az *EPN* keretében a biotechnológia területére vonatkozóan megnyert átosztályozási tender került megemlítésre.

A munkacsoport elnöke ígéretet tett arra, hogy a *WIPO* átgondolja, mennyire lehet alkalmas honlapja az egyes hozzászólásokban foglalt információk terjesztésére.

AZ EURÓPAI SZABADALMI EGYZEMÉNYBŐL (ESZE) FAKADÓ TAGÁLLAMI JOGOK GYAKORLÁSA ÉS KÖTELEZETTSÉGEK TELJESÍTÉSE

A korábbi évekhez hasonlóan 2009 első felében is kormányhivatalként elláttuk az Európai Szabadalmi Szervezetben ránk ruházott kormányzati képviselőket. Hivatalunk felsővezetői és a megfelelő szakterületeket képviselő szakemberei két alkalommal – márciusban és júniusban – részt vettek az Igazgatótanács 117. és 118. ülésén, jogi elnökhelyettesünk bizottsági elnökként, szakembereink pedig tagként vettek részt a Szabadalmi Jogi Bizottság ülésén. Jelen voltunk a Költségvetési és Pénzügyi Bizottság, illetőleg az Információtechnológiai Munkacsoport (új nevén: TOSC) ülésein. Állandó meghívottként jogi elnökhelyettesünk négy alkalommal vett részt Münchenben az Igazgatótanács Elnöksége (*Board*) ülésein.

Kilenc alkalommal és öt helyszínen (Hága, München, Bécs, Berlin, Lille) kerültek sorra az Európai Szabadalmi Akadémia által különböző témákban tartott szemináriumok és továbbképzések – részben költségtérítéses alapon –, melyeken 11 szakemberünk vett részt. Az ESZH szervezésében az év első felében számos egyéb műhelytalálkozó, kooperációs ülés és rendezvény volt különböző európai városokban.

Az ESZSZ Szabadalmi Jogi Bizottságának ülése, München, február 2–3.

A bizottság ülését az MSZH jogi elnökhelyettese vezette, küldöttségünket szabadalmi főosztályvezető és jogi ügyintéző alkotta.

Az elnök tájékoztatta a bizottságot, hogy az elnökhelyettes, *Per Holmstrand* mandátuma 2009 szeptemberében lejár, a következő ülésen elnökhelyettest kell választani. Felhívta a bizottság tagjait, hogy kellő időben közöljék esetleges javaslataikat az elnökhelyettes személyét illetően.

Hosszas vita folyt a megosztott bejelentések témakörében. A korábbi ülésen nem jutottak teljes konszenzusra ebben a vonatkozásban, és így az ESZH a mostani ülésre előterjesztett egy, a korábbi dokumentumot módosító újabb tervezetet, és a határozathozatalt az IT márciusi ülésére halasztotta. A delegációk és az ESZH többszöri hozzászólása után a kialakult javaslat tekintetében az elnök elmondta, hogy nem biztos abban, hogy az IT a következő ülésen képes lesz döntést hozni, mert a vélemények nagyok eltérőek abban, hogy a kívánt cél milyen módon érhető el. Egyetértés mutatkozott abban, hogy a kötelező bejelentések esetében a szövegezést pontosítani kell. Az ESZH álláspontja szerint olyan változatot kell az IT ülése elé terjeszteni, amelyben a 24 hónapos határidő koncepciója érvényre jut, és amelyet kiegészítene egy attól való eltérést biztosító szabály.

A továbbiakban a szakértők véleményt cseréltek az *EPC* Végrehajtási Szabályzata 62a., 63., 70a. és 161a., 69., 137. szabályának módosításaival kapcsolatban.

A „*raising the bar*” („*minőségi követelményszint emelése*”) tekintetében három munkacsoportot állítottak fel: az ún. „Külső gyakorlat”, „Belső gyakorlat” és a „Jogi keretek” mun-

kacsoportot. Az utóbbi munkacsoport elsődleges célja a „feltalálói tevékenységhez” kötött követelményszint emelése és a „szakember” kifejezés értelmezése. A munkacsoport célja még a vizsgálatra vonatkozó irányelvek módosítása. Az átdolgozást ez év nyarára tervezik, közzététele pedig 2009 januárjában várható. A „Belső gyakorlat” munkacsoport elsődleges célkitűzése a belső munkamenet minőségének fenntartása, illetőleg javítása. Az ESZH tervezi egy „Best Practices” kézikönyv létrehozását. A munkacsoport további célkitűzése egy központi jogforrás-adatbázis létrehozása, melynek első tesztverzióját még 2009 elején be szeretnék mutatni. Az UPP projekt keretében végrehajtandó első lépés az ESZE Végrehajtási Szabályzata 141. szabályának módosítása lesz, illetőleg egy olyan elektronikus rendszer létrehozása, amely a különféle szabadalmi hivatalok számára a kutatási jelentésekhez közös hozzáférést biztosít.

Az ESZSZ Igazgatótanácsának 117. ülése, München, március 24–26.

Hivatalunkat az ülésen az elnök, a jogi elnökhelyettes és jogi főosztályvezető-helyettes képviselte.

Az ülést első esetben vezette *Benoit Batistelli*, az IT új elnöke. Napirendi pont előtti javaslatként elhangzott, hogy *Roland Grossenbachert* válasszák meg az IT tiszteletbeli elnökének.

A főbb megtárgyalt kérdések és a velük kapcsolatos lényegesebb információk a következők voltak.

AZ EPA Akadémiája Felügyelő Bizottsága elnökének beszámolója

Lex Kaufhold tájékoztatót tartott a Bizottság március elején tartott kilencedik üléséről. *A. Kaisis* helyett a küldöttségeknek legkésőbb júniusban új elnököt kell választaniuk.

A WP on TI új neve és felülvizsgált mandátuma

A küldöttségek többsége az ezzel kapcsolatos iratban foglaltakat elfogadta. A munkacsoport új neve: Műszaki és Operációs Támogató Bizottság (TOSC).

Az ESZH Könyvvizsgáló Bizottsága

A könyvvizsgálók tisztázni kívánták a felállítandó bizottság működési körét, a BFC is véleményt fog nyilvánítani e kérdésben. A többnyire támogató vélemény mellett többen aggodalmuknak adtak hangot, hogy az ESZH elnöke a szervezet tekintetében túlságosan nagy befolyással bír majd.

Díjreform és az európai szabadalmi rendszer fenntartható finanszírozása

A küldöttségek hozzászólásaikban, egyebek mellett, rávilágítottak a költségkalkulációk hiányosságaira, a személyi juttatások magas arányára, szorgalmazták az általános politikai

elvek rögzítését, javasolták a költségvetés fokozatos kiegyensúlyozását, kiemelték a válság miatti gazdaságélénkítési célt. A *Business Europe* és az *EPI* szerint a minőség garantálása mellett az ESZH eljárásainak olcsóbbaknak és rövidebbeknek kellene lenniük. Az ESZH elnöke felhívta a figyelmet a „unit cost” mutatóra (a 2008. évi mutató kedvezőbb, mint a 2007. évi), a csökkenő betegszabadságolásra, illetőleg a küldöttségeket a „raising the bar” projekt folytatására biztatta.

A küldöttségek megtekintették és megvitatták a díjreform témájában készült prezentációt, amely lényegében a már elhangzottak ismétlése volt kissé átfogalmazva. Az ESZH elnöke ígéretet tett, hogy a *BFC* következő ülésére új forgatókönyv készül. Az elnök számos csomópontot kiemelt a vitából, utalva a vélemények „összerendeződésére”. A javaslatokat a *BFC*, a *PLC* és Információtechnológiai Munkacsoport is meg fogja vizsgálni.

Beszámoló a közösségi szabadság jelenlegi helyzetéről

Az Európai Unió cseh elnöksége tájékoztatást adott a legutóbbi tanácsi munkacsoport ülésén történtekről, külön is megemlézték a gazdasági költség-haszon elemzést, az egységes bírósági rendszer kapcsán a gazdasági költségelemzést és a bírósági rendszerre vonatkozó legutóbbi javaslatot. A bizottság ki fogja kérni az Európai Bíróság véleményét is a bírósági rendszer tekintetében tervezett megállapodásról.

Nemzetközi témák: trilaterális kapcsolatok, IP5, PCT, PPH

Az ESZH bemutatta a dokumentumban szereplő projekteket, és kiegészítette azokat az anyag elkészítése óta eltelt időszak fejleményeivel. A dán és az angol delegáció is hangsúlyozta, hogy a japánok *PPH*-kezdeményezése nem ellentétes a *PCT* rendszerével, és mindkettőn támogatták az öt legnagyobb szabadalmi hivatal együttműködését.

A Szabadalmi Jogi Bizottság (PLC) elnökének beszámolója

A küldöttségek az elnök beszámolóját hozzászólás nélkül tudomásul vették.

Megosztott bejelentések

Az ESZH bevezetőjében kiemelésre került, hogy a problémát az Európai Bizottság is komolyan veszi, beazonosította azokat a technikai területeket (gyógyszeripar, biotechnológia, számítástechnika), ahol a visszaélészerű joggyakorlat jelentős növekedést mutat. A javasolt módosítással az ESZH azt a célt tűzte ki, hogy az európai szabadalmi rendszerben az ebben a tekintetben megbomlott egyensúlyt visszaállítsa. Az IT 26 igen (köztük a magyar), 4 tartózkodás és 5 nem szavazattal a VSZ módosítását elfogadta.

Az ESZE Végrehajtási Szabályzatának módosításai

Az IT ellenszavazat nélkül elfogadta a Végrehajtási Szabályzatnak a „raising the bar” projekt szövegösszefüggéseiben javasolt módosításait.

Európai szabadalmi bejelentések halasztott vizsgálata

Az IT a dokumentumnak a BFC és a PLC által történő megvizsgálását javasolta.

A PLC elnöke, *dr. Ficsor Mihály* jelezte, hogy a bizottság a kérdést megvizsgálja és véleményezi, illetőleg várják az ESZH által jelzett dokumentumot is, majd támogatta a BFC ülésén való megtárgyalását is.

A BFC vezetősége

Ludovica Agro megbízatása 2009. június 9-én lejárt, az IT egyhangúlag – holland javaslatra – a BFC új elnökének a holland *Guus Broesterhuisent* választotta meg.

Az EPA (European Patent Academy) Felügyelőbizottságának összetétele

Dán javaslatra az IT egyhangúlag megválasztotta *dr. Bendzsel Miklóst* a Felügyelőbizottság elnökének.

Elnökhelyettesek kiválasztási eljárása

A betervezett dokumentumot az IT 33 igen és 2 tartózkodás mellett elfogadta.

A tagállamok nemzeti hivatalainak személyzetére vonatkozó, kutatási típusú oktatás

Az IT 25 igen és 9 tartózkodás (köztük magyar is) mellett a dokumentumot elfogadta.

DG4-elnökhelyettesi poszt

Az ESZH elnöke jelezte, hogy *Brian McGinley* ideiglenes elnökhelyettesi megbízása 2009 júniusában lejár, és nem hosszabbítható meg. A sürgető helyzet miatt el kell térni az újonnan elfogadott szabályoktól a rugalmassági klauzula (6. cikk) alapján. A szokásostól eltérően a kinevezés három évre szólna, a hirdetést a honlapon teszik közzé, a meghallgatásra másban kerül sor, és a júniusi IT ülésen hoznák meg a döntést. Az ESZH elnöke *Christian Archambeau-t* is jelölni kívánja.

Az IT elfogadta és jóváhagyta az ESZH elnökének javaslatait.

Az ESZH Információtechnológiai Bizottságának ülése (WP on IT), München, április 21–22.

Hivatalunk képviseletében az Információtechnológiai Főosztály vezetője és informatikai főtanácsadó vett részt.

Az ülésen az ESZH Titkársága javaslatot tett a bizottság új nevére és feladatkörére. Az új név: *Technical and Operational Support Committee (TOSC – Műszaki és Operációs Támogatóbizottság)*, a feladatkör folytonos, forradalmi változások nem lesznek benne. A feladatkör új megfogalmazásában megjelenik az *EPN* fogalma is. Az új név nem jelent új bizottságot, a TOSC 70., soron következő ülésére ősszel kerül sor. *Jozef Kratochvíl* az eddigi elnökhely-

teszi pozícióból elnökké lépett elő, alelnököt nem választottak, ezt az őszi ülészsakra halasztották el.

Az *általános kérdések* között rövid prezentáció hangzott el az IP5 területén folyamatban lévő projektekről.

Az *együttműködés* témakörében Wim van der Eijk beszélt a nemzeti akciótervekről (NAP), a további lehetőségeket kereső műhelytalálkozókról és a jövő távlatairól. Az eddigi tapasztalatok alapján az ESZH iránymutatást készít a nemzeti akciótervek elkészítésére és megvalósítására. Tájékoztató hangzott el az *EPOQUE World Service*-ről és az *EPOQUENetről*. A verzió újdonságainak ismertetése után az előadó egy prezentációban bemutatta a szolgáltatás használati statisztikáit tartalmazó dokumentum grafikonjait. Kérdésként merültek fel az EPN-együttműködés kialakításának technikai vonatkozásai is. A legutóbbi ülés után arra a konklúzióra jutottak, hogy a technikai együttműködést az interoperabilitásra (INTOP) kell alapozni. E területen az ESZH hiányanalízist és felmérést végzett az INTOP-pal kapcsolatos problémák és teendők meghatározása érdekében. A következtetés szerint kiemelt figyelmet kell fordítani a szabványok alkalmazására, mivel az INTOP csak úgy valósítható meg, ha a résztvevő hivatalok megegyeznek az infokommunikációs szabványok alkalmazásában.

Az *automatizálás* témakörében helyzetjelentés hangzott el a „Jövő szabadalmi eszközei” programról, az *FTP-ről* („*Future Patent Tools*”), ami eszköz a jövő szabadalmi elbírálói számára, továbbá az ESZH informatikai biztonságáról. Az adatok védelme érdekében egy távoli mentőrendszer („*data vaulting*”) üzembe helyezését tervezik. A fejlesztés folyamatban van, a rendszer előreláthatóan 2009 folyamán indul el. Feltétele, hogy meglegyen a megfelelő sávzélességű adatkommunikációs kapcsolat. Napirenden szerepelt még az online szolgáltatásokról szóló helyzetjelentés, a gépi fordítási programról (*EMTP*), az *EPTOS/OSSE* szoftverről és infrastruktúráról szóló beszámoló, illetőleg az *EPOQUE*-ről szóló helyzetjelentés.

A *dokumentáció* témakörében foglalkoztak az ESZH hivatali politikájával a szabadalmi és NPL-dokumentumok (*non-patent literature*) szerzeményezése területén, valamint a biotechnológiai diszciplínákkal kapcsolatban az ESZH-nak az Európai Bioinformatikai Intézzel folytatott együttműködésével.

Az *osztályozás* témakörének újraosztályozási programja vonatkozásában elhangzott, hogy a programba bármely olyan tagország bekapcsolódhatott, mely teljesíteni tudta a szerződéses feltételeket. Hat szakterületen öt hivatal (köztük a biotechnológia területén a magyar) ajánlatát fogadták el. Az öt hivatal éves szinten mintegy 54 ezer dokumentum újraosztályozását végzi el.

Az ESZSZ Pénzügyi és Költségvetési Bizottságának (BFC) 96. ülése, München, május 12–14.

Az MSZH képviselőjében a bizottság ülésén gazdasági és ügyviteli főosztályvezető vett részt. Az ülés elnöke köszöntötte az új csatlakozó országot, Macedónia képviselőjét. A főbb napirendi pontok és a velük kapcsolatos fontosabb információk a következők voltak.

A kiegészítő nemzetközi kutatás (SIS) rendszerének véleményezése

A szolgáltatás és az ennek ellenértékéért beszédett díj bevezetéséről szóló írásos előterjesztést, amely bemutatta a rendszer bevezetésének indokait és vélelmezett tervadatait, a jórészt árbevételi és pénzügyi hatásokra koncentrálnak szóbeli kiegészítés követte *Wim van der Eijk* részéről. Ezt követően a delegációk kifejtették véleményüket a javaslatról. Három küldöttség (osztrák, dán, spanyol) ellenvéleményt fejtett ki a javaslatról, mondván, hogy a rendszer a nagyvállalatoknak kedvez, a kis- és közepes vállalatok nem képesek ennek finanszírozására. A végén 19 igen, 11 tartózkodás (köztük a magyar is) és 1 nem (osztrák) szavazat mellett a bizottság támogatta a javaslatot.

Az épületek karbantartásával kapcsolatos szerződés megújítása

A küldöttségek támogatták a szerződés 3+2 évre való megkötését a nyertes pályázóval, de kifogásolták, hogy az ESZH vezetősége egy szabad felhasználásra szánt 500 ezer eurós éves keretet irányoz elő erre a célra. A támogatást a beszámolási kötelezettség előírása mellett adták meg.

Pénzügyi helyzetjelentés a 2008/4. és a 2009/1. negyedévről

A jelentésből kiderült, hogy az előirányzatokhoz képest jelentős megtakarítások mutatkoznak a pénzügyi válságra adott vezetőségi intézkedések nyomán. A kiadások a tervezetthez képest 18 millió euróval voltak alacsonyabbak, így az eredményjavulás a megnövekvő pénzügyi veszteség felének fedezéséhez elegendő. Az idei év első negyedévének számai is kedvezőbben alakultak a vártnál, de továbbra is nagy szükség van a pénzügyi elővigyázatosságra. Negatív irányú tendencia, hogy az ESZH nyugdíjalapjában meglévő 2008. évi 3300 millió euró a +300 millió euró nagyságú tőkeinjekcióval együtt is a válság következtében 2500 millió euróra csökkent.

A 2008. évi egységköltség bemutatása

Az eredeti iratban szereplő adatokon túl további részletező és az egyértelműséget segítő adatok és táblázatok kerültek bemutatásra (pl. az egyes tevékenységekre „rákönyvelt” költségtömeg). A hozzászóló küldöttségek mindegyike pozitívan reagált az elhangzottakra, amely szerint az ESZH hatékonysága 4,4%-kal nőtt, a költségek pedig a tervezettnél kedvezőbben alakultak.

Alapfeltételezések az üzleti tervhez, a 2010. évi költségvetés és a 2011–14. évi időszak pénzügyi előrejelzései

Az írásos előterjesztést *McGinley* egészítette ki. Konszenzus alakult ki abban a tekintetben, hogy a következő években a növekedés valószínűleg kisebb lesz, 2009-ben a bejelentések száma csak 1%-kal, 2010-ben 2%-kal fog nőni, nem tervezik az elbírálói létszám növelését,

hanem ez a 2009. évi szinten marad. Nagyobb javulás csak a 2011–2014. közötti időszak második felében várható.

Újabb statisztikák bemutatása után azt a prognózist vetítették előre, hogy mivel az elmúlt 12 évben a hatékonyság növekedése közel kétszeres volt, a 2009. évi cél az, hogy az 50 elbírálóval kevesebb létszám mellett is a jelenlegi szint tartható vagy növelhető legyen.

Kulcsmutatók – bevételi előrejelzés 2010-re

Az előterjesztés szerint az ESZH felülvizsgálta a 2010. évi tervszámokat, és olyan költségvetést állított össze, amelyben a bevételek gyakorlatilag szinten maradtak, a kiadásoknál jelentős lefaragás (77 millió euró) látható. Erre a pénzügyek terén elszenvedett megnövekvő veszteségek miatt van szükség. Az új terv is a középtávú terv adatait tartalmazza, 2010-re 2%-os inflációs rátával számolnak. A megtakarítások érdekében lényegi intézkedéseket foganatosítottak, melyek közül említhető, egyebek mellett, az elbíráló létszám befagyasztása (a korábban tervezett 4293 fő helyett 3990 fő), a számítástechnikai és adatbázis-kezelési beruházások és az épületek felújítási munkáinak elhalasztása.

Díjreform és az ESZH fenntartható pénzügyi gazdálkodása

Az elnöki felvezetést követően részletes pénzügyi igazgatói prezentáció következett. Ennek lényege az volt, hogy a „személyzeti” kiadások minden tekintetben nőttek (minthogy a létszám és a fizetések szintje is emelkedett), illetőleg a létszám összetétele is a magasabb fizetésűek felé tolódott el, ugyanakkor a bevételek alapját képező díjak emelkedése messze az inflációs ráta alatt maradt, az 1991. évi szinten. A beszámoló igyekezett megvilágítani a változás szükségességének fontosságát a teljesítménymutatók oldaláról. A 2003–2008 évekre vonatkozóan adatok hangzottak el az átlagbevétel és átlagköltségek, a költségfedezet, a benyújtott bejelentések számának elemzésével, alátámasztva politikai megfontolásokkal.

A hozzászóló küldöttségek különböző típusú érveket vonultattak fel hozzászólásaikban, és abban egységesek voltak, hogy a kérdést ülésen kívül is szívesen megvitatnák, kisebb munkacsoportokban. Svéd, török, holland, belga vélemények mellett a magyar és a német küldöttség azzal is érvelt, hogy feladatunk az iparjogvédelmi politika keretében az innováció támogatása, és a díjstruktúra egészét kell figyelembe vennünk, melyre vonatkozóan még nem vagyunk kellő információ birtokában. Felmerült az is, hogy célszerű lenne harmonizálni a tagállamok között a minimális éves szabadalmi fenntartási díj összegét. A német küldöttség azon a véleményen volt, hogy a hatékonyság növelése nem megfelelő választ a kihívásokra, a rendszert kell a változásokhoz igazítani.

A Müncheni Európa Iskola 2010. évi költségvetési terve

Az ESZH munkatársai gyermekeinek oktatásáért felelő iskola igazgatójának írásos anyagát egy tartózkodással elfogadták.

Könyvvizsgálói Bizottság felállításáról szóló döntés tervezete

Az IT külső tagokból álló testület felállítása mellett döntött, a jelen bizottság feladata pedig az ennek végrehajtási szabályairól szóló tervezetének véleményezése volt. A tervezetről egyhangú támogató vélemény született.

A BFC elnöke mandátumának lejárta

A bizottság hosszantartó méltatás keretében köszönt el *Ludovica Agrótól*, aki két perióduson át, hat évig töltötte be a bizottság elnöki tisztét.

Az ESZSZ IT Elnökségének (Board) 32., 33., 34. és 36. ülése, München, január 26., február 25., március 9., június 3.

A 2009 első félévében négy alkalommal tartott, tanácskozási jellegű üléseken a résztvevők között az MSZH jogi elnökhelyettese az ESZSZ Szabadalmi Jogi Bizottságának elnökeként állandó meghívottként volt jelen.

A 32. ülésen történtek összegezése:

Az elnökség megtárgyalta az ESZH elnökhelyetteseinek új kinevezési rendjére vonatkozó ESZH-javaslatot. Többen aggályuknak adtak hangot azzal kapcsolatban, hogy az eljárásban az ESZH elnöke javaslattevői joggal vegyen részt. Egyetértés volt abban, hogy a kiválasztási eljárásban csak olyan jelöltek vehessenek részt, akiket vagy nemzeti küldöttségük, vagy az ESZH elnöke támogat. Főszabályként rögzítették, hogy az eljárásban külön kiválasztási bizottság nem venne részt, hanem az IT közvetlenül felelne az eljárásért.

Eszmecsere folyt a műszaki információs munkacsoport (*WP on IT*) felülvizsgált mandátumának tervezetéről. A munkacsoport mandátuma kiegészül majd az *EPN*-re történő utalásokkal, feladatkörét el kell határolni a Szabadalmi Jogi, valamint a Program- és Költségvetési Bizottság feladatkörétől, a stratégiai vitát és döntést pedig az Igazgatótanácsnak kell meghagyni.

Az IT leköszönő svájci és hivatalba lépő francia elnöke egyaránt kifogásolta, hogy a *PPH* programban részt vevő egyes hivatalok az eddig bilaterális alapon működő *PPH*-konstrukciót plurilaterálissá akarják tenni, és Koppenhágában találkozót hívtak össze. Szerintük helytelen, hogy a dán és az angol hivatal ezt a kezdeményezést aktívan pártolja. Hosszas vita után döntés született, hogy az ESZH itt csak megfigyelői szinten képviselheti magát.

A 33. ülés főbb eseményei:

Eszmecsere folyt a „*utilisation*” (a nemzeti hivatalok kutatási és vizsgálati eredményeinek az ESZH-nál történő felhasználására irányuló rendszer) intézményi kérdéseiről. Az elnökség észrevételezése után a megfelelő módon átdolgozott változat az IT márciusi ülése elé kerül.

Az elnökség az európai szabadalmi rendszer finanszírozásáról induló politikai vitát illetően az alábbi menetrendet tartotta kívánatosnak: márciusban az IT ülésen tényfeltárás és

véleménycsere, júniusban döntéshozatal a finanszírozás politikai irányelveiről, az év második felében pedig döntés formájában való megfogalmazás. Az ESZH elnöke magyarázó-áttekintő összefoglalót készít az eddigi előterjesztésekről.

Megtárgyalták az ESZH elnökhelyetteseinek új kiválasztási és kinevezési rendjére vonatkozó, átdolgozott javaslatot.

A 34. ülés főbb eseményei:

Nyilvánvalóvá vált, hogy a megosztott bejelentések ügye továbbra is erősen megosztja a szerződő államokat, és nehéz lesz a szükséges minősített többséget bármelyik szabályozási alternatíva mellett felsorakoztatni. Az IT elnöke kifejtette, hogy a kompromisszumos (alternatív) változatról csak akkor kíván tárgyalni, ha az ESZH eredeti javaslata nem kap kellő támogatást.

A halasztott vizsgálatról történt dán, holland és német közös előterjesztés után egyetértés mutatkozott abban, hogy az IT-beli első, politikai vita után a kérdést a Szabadalmi Jogi, majd a Költségvetési és Pénzügyi Bizottság elé kell utalni. A dán küldött még gyorsabb eljárást sürgetett: az IT márciusi ülése után azonnal szabályozási javaslatot várna az ESZH-től.

A márciusban megkezdendő finanszírozási és díjpolitikai vitához kiegészítésként az ülésen még kiosztották az ún. „érzékenységi elemzést” („*sensitivity analysis*”), amelyet az IT márciusi ülésén prezentálni szándékoznak. Az IT számára áttekintő, összefoglaló magyarázat is készült.

A 36. ülés főbb eseményei:

Az ülés fő napirendi témája az IT júniusi ülésének előkészítése volt. Az IT elnöke felhívta a figyelmet az IT-ülés újszerű napirendjére („Információcsere a nemzeti szabadalmi hivatalokban és az ESZH-ban folyó tevékenységek aktuális irányzatairól”), és emlékeztetett arra, hogy az ESZH részéről a díjpolitikai és a finanszírozási vitában konkrét javaslatokra és intézkedésekre, illetőleg ún. *roadmap* előterjesztésére van szükség.

Az ESZH elnöke szóbeli kiegészítésében optimistán nyilatkozott a „szociális partnerség” megteremtésének esélyeiről, a 2010. évre az *IFRS* alapján is pozitív működési eredményt („*operational result*”) vár, a „*raising the bar*” hozadékai – szerinte – először 2011-ben jelentkezhetnek. Szólt a „*single patent process*” kezdeményezéséről, mely szerint az ESZH előtti eljárás egyszerűsíthető, az átfedések és a kettősségek kiszűrhetők. Véleménye szerint a teljesítményhez kötődő bérezés legkorábban 2014-től valósítható meg.

Az IT elnöke jelezte, hogy az ESZH elnöki posztjára minél előbb – előnyösen már júniusban – pályázatot kell kiírni. A választásnak az októberi és/vagy a decemberi ülésen meg kell történnie. Csak tagállamok jelöltjei indulhatnak, és az IT minden kiválasztási döntést saját maga hozná meg.

Az ESZSZ Igazgatótanácsának 118. ülése, München, június 23–25.

Az IT ülésén az MSZH-t az elnök, a jogi elnökhelyettes és jogi főosztályvezető-helyettes képviselte. Az ülést az AC elnöke, Benoît Batistelli és ad hoc elnökként Claude Sahl vezette. A főbb megtárgyalt kérdések és a velük kapcsolatos lényeges információk a következők voltak.

A szabadalmi bejelentések számának alakulása

Az IT a kérdéssel a gazdasági válság tükrében foglalkozott. Európa tekintetében az elmúlt fél év vegyes képet mutat. A bejelentések száma tekintetében a válság ellenére bizonyos országokban emelkedés mutatkozott (például Hollandiában, Romániában, Portugáliában), másutt visszaesés (Finnország, Olaszország, Norvégia), ismét másutt stagnálás (pl. Svédország, Dánia). A gyorsjelentések után az IT elnöke hangoztatta, hogy e területen alaposabban kimunkált és felépített párbeszédre van szükség.

A világ vezető szabadalmi hivatalainak együttműködése (IP5)

Az ESZH tájékoztatást adott a tíz ún. alapprojektről (*foundation projects*). A PCT reformjával kapcsolatban személyes tájékoztatót tartott a WIPO főigazgatója, Francis Gurry is. A küldöttségek egyfelől támogatásukról biztosították a reformot, másfelől reményüket fejezték ki, hogy a japán kezdeményezésre indult PPH projektet is sikerül majd a PCT-vel kompatibilis módon működtetni.

Osztrák és magyar tájékoztatás a PPH-együttműködési szerződésekről

Az osztrák hivatal beszámolt arról, hogy a JPO-val megállapodást kötöttek. A magyar hivatal üdvözölte ezt a lépést, és szintén bejelentette, hogy ilyen megállapodás megkötésére készül a japán hivatallal június végén.

Magyar tájékoztatás a Londoni Megállapodáshoz való csatlakozásról

A magyar tájékoztatás szerint a magyar országgyűlés megszavazta a megállapodáshoz való csatlakozást, amely 2011. január 1-jén lép hatályba, a ratifikációs okmány letétbe helyezésére pedig 2010 szeptemberében kerül sor.

Az ESZH következő elnökének megválasztása

Hosszas vita folyt az elnökválasztás részletes menetének tárgyában készült dokumentumról. Jelöltként kívánja magát megmérettetni az IT jelenlegi elnöke, továbbá elnökhelyettese (a dán *Jesper Kongstad*), illetve *Roland Grossenbacher* (Svájc). E pont napirendi tárgyalása során az ad hoc elnök vette át az elnöki tiszteket. Az eljárási rend apróbb módosításokkal való elfogadása után az ESZH következő elnökének kinevezéséig terjedő időszakra, 2009. július 1-jétől az IT „interim” elnökének a spanyol *Alberto Casdo Cervinót* választották meg, aki az IT elnökét és elnökhelyettesét is teljes jogkörben helyettesíti.

A WP on TI új neve és mandátuma

Az IT finomította az új nevet kapott bizottság (TOSC) mandátumát, és jóváhagyta, hogy a TOSC elnöke az IT elnökségének állandó meghívott résztvevője legyen.

Vezetők választása

Az IT három évre megválasztotta a 4. Főigazgatóság új elnökét *Brian McGinley* személyében. Az 1. és az 5. Főigazgatóság alelnökeinek személyéről a következő ülésen döntenek majd. Az IT elnökségében megürült két helyre *Friedrich Rödlert* (Ausztria) és *Alberto Casado Cervinót* választották meg.

A díjreform kérdése

Az IT támogatta az ESZH elnökének javaslatait és az ezzel kapcsolatos menetrendet. Több állam kifogásolhatónak találta viszont az inflációt követő automatikus indexálást.

Egyéb kérdések

Az IT elbúcsúzott a Költségvetési és Pénzügyi Bizottság korábbi elnökétől, *Maria Ludovica Agrótól*, illetőleg a WP on TI-t megszűnéséig vezető és nyugdíjba vonuló *Lars Björklundtól*.

Az Európai Szabadalmi Akadémia (EPA) szervezésében 2009 első félévében megvalósult külföldi szemináriumok és továbbképzések

A tavalyi évhez hasonlítva az EPA által szervezett szemináriumok és továbbképzések száma megnőtt. Az év első felében nyolc továbbképzésre került sor Münchenben, Hágában, Berlinben, Bécsben és Lille-ben, melyeken összesen 10 szakemberünk vett részt. A költségtérítés tekintetében viszont a rendezvények közül mindössze három esetben nyújtott az ESZH részbeni költségtérítést (75%), a kutatással kapcsolatban álló továbbképzéseket már nem finanszírozták. A többi esetben a részvétel díjköteles volt, mely tartalmazta az oktatási költségeket is.

Költségtérítéses továbbképzések időrendi sorrendben:

- Az ESZH-val folytatott együttműködés pénzügyi intézése témakörben tartott tanfolyam, München, február 26., egy fő;
- EPA-szeminárium az „IP Pre-diagnosis” témájában, Lille, május 13–15., két fő;
- EPA-szeminárium „Az iparjogvédelmi stratégia alkalmazása: az IP és az innováció gyakorlati irányítása, 1. rész” címmel, München, május 18–20., egy fő.

Részvételi díjas továbbképzések időrendi sorrendben:

- EPA-szeminárium „Az EPOQUENET, továbbá kutatási stratégiák a gyógyszeripar és a biotechnológia területén szabad adatbázisok használatával” címmel, München, március 9–13., egy fő;

- EPA-szeminárium „Bevezetés az EPOQUENET-kutatásba” címmel, Hága, március 16–20., két fő;
- IPScore-továbbképzés, Bécs, március 23–24., egy fő;
- EPA-szeminárium „Kutatási stratégiák az elektrofizika területén” címmel, Berlin, április 27–30., egy fő;
- EPA-szeminárium „E-learning”-konceptiók és -módszertan és a hozzá kapcsolódó szimpózium, München, június 8., egy fő;
- EPA-szeminárium „EPOQUENET-kutatás: funkciók és használat, 2. szint” címmel, Hága, június 8–12., egy fő.

Egyéb jelentősebb ESZH-vonatkozású rendezvények

Az ESZH 2009. évi nemzetközi naptárához igazodva szakembereink a megfelelő részterületeken a szükséges mértékben vettek részt számos olyan eseményen, amelyeket az ESZH szervezett különböző európai helyszíneken.

Helyszűke miatt eltekintünk a rendezvények részletes tartalmi ismertetésétől, csupán kronológiai sorrendben adjuk meg a főbb adatokat.

- Műhelytalálkozó az ESZH szervezésében az Európai Szabadalmi Hálózat (EPN) keretében a PATLIB-hálózatok innovációs támogatásáról, Berlin, február 18–19., egy fő. Külső meghívottként előadást tartott a pécsi PATLIB-központ munkatársa is.
- „Elektronikus publikációs napok” című rendezvény az ESZH szervezésében, Bécs, május 24–27., két fő.
- ESZH PCHSA (PCT-szabadalmi harmonizációs tevékenységgel foglalkozó) bizottsági ülés, München, május 25–26., egy fő.
- Az ESZH-tagállamok 3. éves, nemzetközi együttműködéssel foglalkozó ülése, Oslo, június 3–4., egy fő. Hivatalunk képviselőjét felkérték egy iparjogvédelmi szabadalom-tudatossági nemzeti beszámoló megtartására.

AZ EURÓPAI UNIÓ TAGÁLLAMAKÉNT VALÓ MŰKÖDÉSBŐL EREDŐ FELADATOK

Az Európai Unió cseh elnöksége alatt 2009 első felében tartott főbb, szellemi tulajdoni vonatkozású rendezvények

Az év első fele eseménydús volt a soros cseh európai uniós elnökség ideje alatt Prágában tartott rendezvényekben.

Január 7-én az MSZH elnöke, dr. Bendzsel Miklós kormányzati meghívásnak tett eleget, és dr. Molnár Károly kutatásért és fejlesztésért felelős tárca nélküli miniszter megbízásából

részt vett „A kreativitás és innováció évének” (EYCI) nyilvánított 2009. év európai nyitókonferenciáján. A rendezvény célja annak megmutatása volt, hogy ez a dedikált év biztosítson keretet és küldjön ösztönző üzenetet a gazdasági válság dacára, illetve ennek folytán még fontosabbá váló európai kreativitás és innováció erősítése érdekében. Hálózat megteremtését hirdették meg tudatosságnövelő promóciós kampányokból, nyilvános vitafórumokból és az ezek kínálatába állított honlap (<http://www.create2009.europa.eu>) kínálatából. 24 kiemelkedő üzletembert, művészt, kutatót, dizájnert kértek fel az „Ambassador of the Year” szerepre. A csoport tagja lett két neves magyar feltaláló, Rubik Ernő és Losonczy Áron is.

A konferencia során kerekasztal-beszélgetésre került sor a brüsszeli Bizottság vezető tisztségviselőivel, melynek eredményeként ajánlásokat tettek. A zárógondolat felidézte a jól ismert aforizmat: a K+F tevékenység pénzből teremt tudást, az innováció pedig a tudásból keletkeztet pénzt, jólétet.

Az MSZH elnöke részletesebb eszmeceserét folytatott a Cseh Iparjogvédelmi Hivatal vezetőjével és a magyar nagykövetekkel, továbbá ismertette a magyar kormányzat innovációs politikáját, törekvéseinket, nemzeti szerepvállalással kapcsolatos céljainkat.

Április 28–30. között Prága adott színhelyt az Európai Szabadalmi Fórum és a PATINNOVA rendezvénynek. Ennek kapcsán átadták „Az év feltalálója 2009” díjat négy kategóriában. Az MSZH küldöttségét a rendezvényen a műszaki elnökhelyettes vezette.

Május 21-én és 22-én nagyszabású nemzetközi iparjogvédelmi konferenciára került sor Prágában, melynek egyik előadója a Magyar Szabadalmi Hivatal elnöke volt, aki „Az iparjogvédelmi jogok oltalma Európában” címmel tartott összefoglaló előadást. A küldöttség tagja volt a jogi elnökhelyettes is.

AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA SZELLEMI TULAJDONÉRT FELELŐS MUNKACSOPORTJAINAK, VALAMINT AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG SZAKÉRTŐ BIZOTTSÁGAINAK MUNKÁJÁBAN VALÓ RÉSZVÉTEL

Az Európai Unió által finanszírozott, Brüsszelben tartott tanácsi munkacsoportüléseken az év első felében 13 alkalommal vettek részt szakembereink (jogi elnökhelyettes, osztályvezető-helyettes, jogi tanácsadó, illetőleg jogi ügyintéző). Három alkalommal került sor az EU szakértő bizottsági ülésein, két alkalommal pedig az EU Bizottság által szervezett konferencián való részvételre. Ülésenként az egy-egy napos tárgyalásokon való részvétel intenzív felkészülést tett szükségessé.

Időrendi és téma szerinti csoportosításban az ülések a következők voltak:

- EU tanácsi munkacsoportülések szabadalmi témában: január 19., február 17., március 12., április 2. és 22., május 8., június 12., összesen 7 alkalommal;
- EU tanácsi munkacsoportülések a szerzői jog témakörében: január 26., február 10., március 3., április 24., május 18. és június 3., összesen 6 alkalommal;
- szerzői jogi konferencia, Brüsszel, március 23.

EU szakértő-bizottsági ülések:

- az EU–BPHH Bizottság ülése a védjegydíjak témakörében, február 6. és március 2.;
- az EU *Contact Committee* ülése a követő jogi irányelvről, február 24.;
- EU bizottsági konferencia a kis- és közepes vállalkozásokkal kapcsolatos iparjogvédelmi kérdéskörben, április 27.

KÖZREMŰKÖDÉS AZ EURÓPAI UNIÓ TAIEX (MŰSZAKI SEGÍTSÉGNYÚJTÁSSAL ÉS TÁJÉKOZTATÁSSAL FOGLALKOZÓ EGYSÉGE) PROGRAMJÁBAN ÉS SZAKÉRTŐI KÖZREMŰKÖDÉS AZ EU FELKÉRÉSÉRE

A TAIEX szervezésében a Moldovai Köztársaságban március 25-én és 26-án a földrajzi árujelzők oltalmának témakörében nemzetközi műhelytalálkozóra került sor. Ennek egyik előadója az MSZH jogi szakmai tanácsadója volt, aki „A földrajzi árujelzők és az eredetmegjelölések földrajzi területének behatárolása. Az illetékes hatóságok szerepe” címmel tartott előadást. A TAIEX ugyancsak szakértői és előadói közreműködésre kérte fel jogász szakemberünket a Belgrádban, június 3-án és 4-én a Szerbiai Kereskedelmi Kamarában tartott nemzetközi iparjogvédelmi műhelytalálkozóra. Előadásának címe „A Hágai Rendszer és az EK 876/2007 számú közösségi rendelete közötti kapcsolat” volt.

A TAIEX brüsszeli egységének felkérésére az MSZH áprilisban három jordániai védjegy-szakértő számára állított össze programot és szervezte meg magyarországi tanulmányútjukat április 27–30. között. A tanulmányút célja az volt, hogy az EU „legjobb gyakorlatainak” bemutatása keretében hivatalunk hozzájáruljon Jordánia iparjogvédelmi rendszerének magasabb szintre emeléséhez. A tanulmányút során a vendégek megismerték a magyar védjegyek engedélyezési, osztályozási rendszerét és a magyar védjegykutatói gyakorlatot, esettanulmányokat folytattak, illetve látogatást tettek a Fővárosi Bíróságon.

AZ EURÓPAI UNIÓ BELSŐ PIACI HARMONIZÁCIÓS HIVATALÁVAL (BPHH) FOLYTATOTT EGYÜTTMŰKÖDÉS FŐBB ESEMÉNYEI

2009 első félévében három olyan fő esemény emelhető ki, amely ebben az együttműködési formában említésre méltó: a BPHH alicantei székhelyén márciusban került sorra a műszaki együttműködéssel foglalkozó kapcsolattartó ülés, májusban tartotta az Igazgatótanács (IT) és a Költségvetési Bizottság a soron következő üléseit, júniusban pedig a védjegyoltalom témakörében tartottak kapcsolattartó ülést. Valamennyi eseményen a korábbiakhoz hasonlóan vezetői és szakemberi szinten vettünk részt.

A BPHH negyedik kapcsolattartó ülése (liaison meeting) a műszaki együttműködésről, Alicante, március 2–3.

Az ülésen a tagállami hivatalok, a BPHH képviselői, a tagjelölt államok küldöttei, Norvégia, Svájc és a WIPO képviselői vettek részt. A magyar küldöttséget szakmai főosztályvezető-helyettes és projektvezető alkotta. Az EU Bizottsága nem képviseltette magát.

Miranda de Sousa távozása után a BPHH-ban az együttműködésért felelős főosztály két önálló főosztályra bomlott, közülük az egyik *Institutional Affairs and External Relations* néven foglalkozik majd a technikai együttműködésből eredő feladatok ellátásával.

A napirendi viták előtt egyes küldöttségek (pl. Dánia, Magyarország) aggályosnak találták a technikai együttműködés jövőjével kapcsolatos pontot, és külön rövid bemutatót kértek az új főosztályokról és azok feladatairól. Küldöttségünk ugyanakkor átadta a BPHH-nak a 2008. évi BPHH–MSZH közötti együttműködési megállapodás keretében végrehajtott feladatokról szóló teljes körű jelentést CD-ROM adathordozón. Megtörtént a két új BPHH-főosztály bemutatása, a technikai együttműködéssel és harmonizálással is foglalkozó új önálló osztály vezetője *José J. Peris* lesz.

Az érdemi napirendi pontok keretében megvizsgált kérdések az alábbiak voltak.

A *technikai együttműködés eddigi eredményei* címet viselő kérdéskörön belül részletes ismertetésre kerültek a 2008-ban elért eredmények. Az IT-együttműködés kerete 1, 5 millió euró, a képzési programoké 1, 5 millió, az együttműködési szerződéseké (promóció és ügyfélszolgálati tevékenység) 2 millió euró. A programban részt vevő hivatalok köre 2008-ban már 19-re bővült, a jellemző szolgáltatás az ügyfélszolgálati tevékenység, a kiadványok elkészítése és terjesztése. Az elszámolt összegek tekintetében kiemelkedik a dán, a francia, a portugál, illetve a Benelux hivatal. A 2009-re vállalt programoknál a hivatalok között lényegesen nagyobb eltérések mutatkoznak, a BPHH a teljes költségvetési keretet 2, 3 millió euróra emelte. Előadás hangzott el az *EUROCLASS* programról, a program megvalósíthatóságának fázisairól 2009 végéig, megemlítve, hogy a végső cél az összes európai nyelv integrálása. A második verzió bevezetését 2010-től tervezik, ez az egyszerűbb kezelést segíti majd elő, és extra modulokat fog tartalmazni (többek között a túlságosan általános kifejezések listáját). A programot szeretnék összekapcsolni a *TM View* programmal és a BPHH *e-filing* rendszerével. Külön előadás hangzott el a *TM View* program helyzetéről is. Ez utóbbinál az adatbázis várhatóan ez év áprilisától elérhető. A magyar küldöttség kérdést intézett a BPHH-hoz annak megtudakolására, hogy mennyire alkalmas ez a program védjegy-hasonlósági vizsgálat végzésére. Kitérő válaszként elhangzott, hogy a hasonlóság mértékét minden tagállam maga dönti el azzal, hogy milyen mértékben enged kutatni az adatbázisában. A szakmai együttműködésről a résztvevők egy ún. *WIKI online* felületen osztják meg tapasztalataikat, amelyhez belépési kód kell. A technikai együttműködési témakörben előadás hangzott el még az információtechnológiai szabványokról, továbbá a *TM-XML* és a *DS-XML* szabvány létrehozásának helyzetéről.

A folyamatban lévő és tervezett információtechnológiai projektek áttekintése témakörben elhangzott, hogy külön létrehoztak egy webes felületet a különböző IT-fejlesztések áttekintése céljából. Sikertült megvalósítani, hogy az ügyfelekkel a teljes eljárás során elektronikusan kommunikáljanak (*E-comm*), az ügyfelek elektronikusan betekintheznek saját auktáikba (*MyPage*), felújították az elektronikus bejelentési felületet, és bevezették az új belső elektronikus ügyviteli rendszert (*Euromarc++*). Folyamatban van a lajstromozott mintabejelentések elektronikus úton történő benyújtását biztosító rendszer bevezetése, az elektronikus védjegyfigyelés (*CTM Watch*), az adatváltozások elektronikus úton történő intézése, a *TM View* és az *Euroclass* projekt. Vizsgálati stádiumban van az érdemi döntések formaleveleinek új, interaktív változata (*template generator*), az érdemi vizsgálatot segítő online kereső és az ügyfél összes fizetését egyszerre áttekintő modul, továbbá az egy ügyfél folyamatban lévő összes ügyét egyszerre megjeleníteni képes modul.

A hivatalos ülés után gondolatébresztő prezentációra került sor a BPHH és a tagországok érdeklődő képviselőinek részvételével a *WIKI* technológia alapján működő ismeretmegosztó rendszer lehetséges felépítéséről.

A *minőségpolitika* kérdéskörében bemutatóra került sor mindazokról az erőfeszítésekről, amelyekkel a BPHH igyekszik magas színvonalú minőség mellett hatósági szolgáltatásokat nyújtani. A BPHH előadója javaslatot tett közös szempontrendszer alkalmazására, amely alapján az elért eredményeket a hivatalok évente egy táblázatban megoszthatnák egymással. A magyar részről elhangzott hozzászólásban ismertetésre került a védjegyterületen alkalmazott négy szintű akta- és döntésellenőrzési mechanizmus, illetőleg az átfutási idő jelentős csökkentése terén elért eredményeink. Javasoltuk még, hogy a közös mérési pontokat tartalmazó táblázat egészüljön ki a felszólalások átfutási idejével, a megváltoztatási kérelmek (fellebbezések) számával, a törlési kérelmek arányainak feltüntetésével.

A felhasználói elégedettség vizsgálatával kapcsolatban ismertették a *GfK Emer Ad-Hoc Research* vállalattal végeztetett 2008. évi felmérés eredményeit. A kérdőíves felmérés öt nyelven, webes eszközökkel (*Computer Assisted Web Interview*) történt, 1598 válasz érkezett.

Az ülés egészéről elmondható, hogy a BPHH a korábbiakhoz képest sokkal konstruktívabban, kevésbé a saját érdekei által vezérelve lépett fel.

A BPHH Igazgatótanácsának (IT) 37. ülése, az IT és a Költségvetési Bizottság (KB) együttes ülése és a KB 35. ülése, Alicante, május 4–6.

A BPHH vezető testületeinek ülésein a képviseletet magyar részről a jogi elnökhelyettes, a szakmai fősztályvezető és jogi ügyintéző látta el.

Az IT 37. ülésén:

Az AB elnöke, *Antonio Campinos* tájékoztatta az IT-t, hogy a következő évben több kiválasztási eljárást kell lefolytatni az ún. „politikai” posztokra (ahova a BPHH elnöke, elnökhelyettese és a fellebbezési tanácsok elnöke – *president* – tartozik), továbbá a „nem politikai”

posztokra (a három fellebbezési tanács elnöke – *chairperson* – és a hat fellebbezési tanácsi tag tartozik). Tájékoztatás hangzott el a kiválasztási eljárások tervezett folyamatáról, az eljárás egyszerűbbé tételét szolgáló javaslatokról (például pályázatok benyújtása előzetesen e-mailben, fordítási költségek csökkentése, a követelmények értelmezésének egységesítése), a pozíciókhoz tartozó besorolási fokozatokról, és ismertetésre kerültek az említett posztokra vonatkozó álláshirdetések szövege. A továbbiakban a tagállamok hozzászólásai érintették az alábbi kérdéseket: az Előválogató Bizottság (*Pre-Selection Committee*) szükségessége, a politikai és nem politikai funkciók elkülönítése, az alapvető követelmények enyhítése és a posztok megújítása (*renewal*) vagy a megbízatás meghosszabbítása.

A többi napirendi pont kapcsán az alábbi kérdések kerültek megvizsgálásra.

- A BPHH tevékenységének áttekintése. A 2009. év első negyedévében végzett tevékenységi beszámolóban a BPHH elnöke utalt a bevezetett *Euromarc++* rendszer kezdeti működési nehézségeire, a végrehajtott jelentős szervezeti átalakításokra (új főosztályok alakulása, új pénzügyi igazgató kinevezése, a HR-igazgatói poszt megpályáztatása). Az első két hónapban mintegy 11%-kal csökkent a közösségi védjegybejelentések száma, de áprilisban már a tavalyi évhez viszonyítva több bejelentés érkezett. Összességében viszont az első négy hónapban a beérkezett védjegybejelentéseknél a csökkenés mintegy 6%-os.
- A fellebbezési tanácsok tevékenységének ismertetése kapcsán elhangzott, hogy 2008-ban 7%-kal kevesebb fellebbezés érkezett, mint 2007-ben, de az elsőfokú döntések száma meghaladta a benyújtott fellebbezések számát. A fellebbezési ügyeknél az *inter partes* ügyekben az elintézési idő 2008-ban 117 napra csökkent, az *ex parte* ügyekben viszont a 2007. évi 134 napról 2008-ban 169 napra nőtt. A munka minősége javult, a bíróság a tanácsok határozatainak 80%-át helybenhagyta.
- Az EU technikai együttműködési programjai címet viselő napirendi pont keretében tájékoztatás hangzott el arról, hogy a BPHH 2009. február 22-én egyetértési megállapodást írt alá Kínával, mely az együttműködés keretfeltételeit rögzíti. 2010-ig érvényes a nyugat-balkáni államokkal és a Törökországgal aláírt regionális program is.
- Az ügyfelek elégedettsége kapcsán nagy általánosságban elhangzott, hogy nőtt az ügyfelek elégedettsége, de az elektronikus szolgáltatások hibája és lassúsága miatti panaszok száma megnőtt.
- Rövid áttekintés hangzott el az *e-business program* keretében végrehajtott és tervezett projektekről. 2009 júniusától megszüntetik a papíralapú védjegyokiratok (*certificate*) kiadását, ezt az elektronikus védjegyokirat (*eCertificate*) váltja fel. Most indul az *Oppo Tool* projekt, amely a felszólalások elektronikus intézésének megteremtését tűzte ki célul, és indítását 2010 első negyedévére tervezik. A *Decision Template Generator* program a határozatok megírásában nyújtana segítséget, az elbírálók munkáját pedig az *Examiners Support Tool* segítené, amely automatikusan készítené kutatási jelentést.

- A BPHH tevékenységével foglalkozó napirendi pontoknál figyelemre méltó, hogy számos küldöttség (így a magyar is) gratulált a BPHH-nak az elért eredményekhez. A WIPO képviselője viszont felhívta a figyelmet a felhasználók jobb tájékoztatásának szükségességére, a spanyol küldöttség pedig a gazdasági válság bejelentésekre gyakorolt hatásának folyamatos nyomon követésére.
- A jogalkotás helyzetével foglalkozó napirendi pontnál az IT elnöke a Bizottság által a közösségi védjegyrendszerrel készítendő tanulmánnyal kapcsolatban tett fel kérdéseket. A Bizottságot képviselő Várhegyi Olivér ismertette, hogy a közösségi védjegydíjak csökkentéséről szóló rendelet 2009. május 1-jén hatályba lépett. A tanulmánnyal kapcsolatban kifejtette, hogy – tekintettel a téma összetettségére – nehéz megfelelő szakértőt találni, és hosszabb időt vesz majd igénybe egy átfogó jellegű tanulmány elkészítése. Több küldöttség, köztük a magyar is, sürgette a Bizottságot a 2008 szeptemberében Brüsszelben elfogadott ún. „package proposal” („csomagmegoldás”) valamennyi pontjának végrehajtására, hiszen abból eddig csupán a díjsökkentés valósult meg, a többi eleme pedig (pl. a BPHH és a nemzeti hivatalok közötti együttműködés, a megújítási díjak 50%-ának felosztása, kooperációs alap) nem.
- A „legjobb gyakorlat” bemutatása keretében az ír hivatal előadást tartott az utóbbi tíz évben történt átalakításokról, modernizálásról, az elektronikus eljárások bevezetéséről.

Az IT és a KB együttes ülésén:

- A BPHH elnöke összefoglalta az ún. Együttműködési Alap létrehozásával kapcsolatos helyzetet. Az ennek alapjául szolgáló 50 millió euró a BPHH forrása, ezért az ezen összeg feletti rendelkezés elsősorban a BPHH elnökét illeti meg. Kiemelten fontosnak ítélte meg a felhasználók véleményének figyelembevételét. Javasata szerint az alap hatékony és eredményes felhasználása érdekében egy külön szerv, az „Igazgatási Tanács” (Management Board) felállítására lenne szükség, amely értékelné a tagállamoktól beérkező projektjavaslatokat, összegyűjtené a véleményeket. Ez a szerv nem a tagállamok képviselőiből, hanem szakértőkből és tanácsadókból állna. Tagjait a BPHH elnöke választaná ki, konzultálva az IT és a KB elnökével. A témához igen sok küldöttség hozzászólt – köztük a magyar is – rámutatva arra, hogy az ismertett elképzelések a BPHH álláspontját és érdekeit tükrözik, és éppen a program megvalósításából és alakításából a program fő kedvezményezettjeit, a nemzeti hivatalokat hagyja ki. Többen kifogásolták a felállítandó testület összetételét és azt, hogy tagjait kizárólag a BPHH választaná ki. A BPHH nevében Wubbo de Boer elnök és Peter Lawrence a tagállamok kritikai észrevételeivel szemben a saját álláspontjuk és az ismertett javaslat helytállóságát ismételték meg, hivatkozva arra, hogy a BPHH költségvetését a KB ellenőrzi, de az abban lévő források felhasználásának irányát nem határozhatja meg, illetőleg a program kezdeményezettjei, a nemzeti hivatalok nem vehetnek részt a projektek értékelésében, csak javaslatokat küldhetnek. Tekintetbe véve a kérdéssel kapcsolatban

felmerült több vitás és tisztázásra szoruló pontot, a BPHH olyan javított anyagot készít majd, melyben az általuk felvetett jogi akadályokat is részletesen ismertetni fogják a tagállamokkal, amelyek írásban tudnak majd észrevételeket tenni a végleges javaslat kidolgozásához.

A KB 35. ülésén:

- 27 igen szavazattal *elfogadták a BPHH 2007. évi költségvetése végrehajtásáról* készült jelentést, amelyet az Európai Számvevőszék nyújtott be.
- *A BPHH 2009. évi költségvetésének végrehajtása* címet viselő napirendi pont keretében elhangzott fontosabb információk: a bejelentési aktivitás április hónapban bekövetkezett növekedése a díjrendelet átmeneti rendelkezéseinek volt köszönhető. Az első negyedévben a formatervezésiminta-oltalmi bejelentések száma 16%-kal csökkent. Az opcionális nemzeti védjegykutatás terén a megrendelések számának rendkívüli módon való csökkenése volt tapasztalható a rendszerben, a részt vevő hivatalok számának csökkenésével a nemzeti kutatás népszerűtlenné vált, hiszen csak 12 ország készít kutatási jelentést. Ennek ellenére a tervezett éves díjbevétel 23,6%-a az első negyedévben teljesült. A becslések azt mutatják, hogy a globális pénzügyi és gazdasági válság miatt a pénzügyi kilátásokat nehéz megjósolni, a 2009. május 1-jén hatályba lépett díjrendelet módosítása pedig a többletbevételt egyértelműen lefaragja.
- *A 2010. évi költségvetés tervezetének elfogadásánál* elhangzott, hogy ez a 2010–2012. évek pénzügyi és üzleti tervén alapul. 90 000 közösségi védjegybejelentéssel, 67 000 formatervezésiminta-bejelentéssel, 60%-os védjegy-megújítási rátával, így mintegy 170 millió euró bevétellel számolnak. A kiadási oldalon enyhe növekedés várható a dologi és a személyi kiadások körének emelkedése miatt, de az alkalmazottak számát nem kívánják emelni. A tartalékalap szintjét 201,2 millió eurós szinten befagyaszthatják, az esetleges 2009. évi költségvetési többlet a következő évi költségvetésbe kerül majd.

A BPHH negyedik kapcsolattartó ülése (liaison meeting) a védjegyoltalom tárgyában, Alicante, június 11–12.

Az MSZH-t az ülésen szakmai védjegyjogi főosztályvezető-helyettes és jogi osztályvezető-helyettes képviselte.

Az egyes napirendi pontok keretében megvitatásra került főbb szakmai kérdések közül az alábbiakat érdemes kiemelni.

A BPHH új technikai együttműködési politikájának bemutatása keretében a résztvevők előadást hallhattak a BPHH-tól arról, hogy a felhasználók hogyan férhetnek könnyebben hozzá a rendszerhez. Kiemelendők a harmonizációs és IT-együttműködési projektek, tervezik egy áruhasznosítási adatbázis létrehozását, amelyben az árujegyzékek egyes tételei között az egyes párokat öt kategóriába sorolnák, meghatározva a hasonlóság fennállását vagy annak hiányát, utalva az Európai Bíróság releváns döntésére.

Bemutatásra kerültek az *Euroclass projektre alapított új harmonizációs tervek*, melyeknek végső célja az osztályozási gyakorlat közelítése. A *WIPO* a munkacsoportban mediátorként szerepel. A programban való részvétel előfeltétele, hogy a tagállami hivatal rendelkezzen osztályozási adatbázissal.

A magyar küldöttség hozzászólása a technikai együttműködés új kereteit általában érintette. Részünkről kiemeltük, hogy a technikai együttműködés megváltoztatása fontos feltétele volt a díjcsökkentés kapcsán elfogadott politikai kompromisszumnak, ezért az arra vonatkozó javaslatot csak politikai szinten lehet jóváhagyni. Véleményünk szerint a javaslatot csak tájékoztatásként lehet közrebocsátani a résztvevők között, a fórum ebben döntést nem hozhat. Egyes elemei tekintetében a program túlmutat az Európai Unión, ezért választ várunk arra, hogy ezeket a programokat az együttműködési alapból kívánják-e finanszírozni, vagy más forrást szeretnének bevonni. Válaszként elhangzott, hogy nincs arra utaló szándék, hogy a programot közvetlenül vagy közvetve a kooperációs alapból kívánják finanszírozni – bár ez nevében technikai együttműködésre utal –, hanem ez a BPHH és a Bizottság által külön finanszírozott program.

A kapcsolattartó ülésekre vonatkozóan ismertetésre került a BPHH álláspontja és a kialakított javaslat. Jövőbeni cél a harmonizáció, szeretnék tudni azt, hogy ebben a vonatkozásban a tagállamok milyen szinten állnak, a különbségeket hogyan lehetne felszámolni. A napirendi pontok számát háromra kívánják csökkenteni, lehetőséget kívánnak adni részletes szakmai vitára. Az éves üléseken a jelenleginél interaktívabb közreműködést szorgalmaznak, év közben többszöri kommunikációt tartanak kívánatosnak. Nem lenne jegyzőkönyv, csak a következtetéseket tartalmazó összefoglaló. Az ülésnek választott levezető elnöke lenne, és a titkársági feladatokat is a tagállami hivatalok küldötteiből kiválasztott személyek látnák el. A kétnapos ülések alatt az első napon műhelymunka keretében dolgoznák ki az általános álláspontot a tagok, míg a második napon a kis csoportokon belül megválasztott szóvivő tartana ismertetést a nagy fórum előtt, és az elnök összegezné az eltéréseket és igyekezne konszenzust találni.

A tagállamok részéről egyetértés mutatkozott abban, hogy az ülések célját meg kellene határozni, és fontos a harmonizáció, de a többség továbbra is igényt tart arra, hogy a titkársági feladatokat a BPHH lássa el, az elnököt is a BPHH adja. A BPHH ugyanakkor igényét fejezte ki arra, hogy minden tagállam a meghatározott napirend kapcsán rövid, előzetes írásos anyagot készítsen és küldjön a fórum számára. A napirend kapcsán javaslatokat fognak kérni a tagállamoktól, majd hármat ebből kiválasztanak. A felmerült javaslatok mindhárom kapcsolattartó ülésre (védjegyek, minták és technikai együttműködés) vonatkoznak.

EURÓPAI UNIÓS PROJEKTEK

Az EU által kezelt szellemi tulajdoni projektek területén az év első felében négy olyan esemény volt, amelyen szakembereink négy európai városban (Lisszabon, Párizs, Brüsszel és Koppenhága) a megfelelő vezetői szinteken részt vettek. Az események két fő projekt köré csoportosultak. Februárban az *e-Marks* projekt kapcsán volt konzorciumi ülés, majd márciusban projektértekezlet. A szellemi tulajdon tudatosításával foglalkozó *IP EuropaAware* projekt negyedéves beszámoló ülése márciusban került sorra, majd a projekt keretében a szolgáltatásokkal foglalkozó téma értekezletét májusban tartották. Valamennyi részvétel költségét az EU megfelelő projektkereteiből finanszírozták.

Az e-Marks projekt konzorciumi ülése, Lisszabon, február 12–13. és a projekt értekezlete, Brüsszel, március 26–27.

A lisszaboni műhelymunkában és konzorciumi ülésen, illetőleg a brüsszeli projektfőpróbán hivatalunkat a projekt vezetője és ügyintézője képviselte.

A lisszaboni ülésen a projektben részt vevő országok és szervezetek képviselői voltak jelen, öt országból 42 fő. A műhelymunka célja az volt, hogy a különböző felhasználói csoportok számára bemutassa a védjegy- és formatervezésiminta-oltalmi kutatás szükségességét, a jelenleg elérhető lehetőségeket és ennek tükrében pedig az *eMage* szolgáltatás helyét, és beszámoljon a szolgáltatás piaci értékeléséről. Az ülésen a hivatali projektvezető magyar részről bemutatta az *eMarks* projekt keretében az MSZH vezetésével végrehajtott piaci értékelési eredményeket. Megállapítható, hogy a 2008-ban lefolytatott felméréshez képest nőtt az elégedettség a felhasználók körében, és a szolgáltatás megvásárlása iránt a kis- és közepes vállalkozások, az ügyvédek és az ügyvivők mutatják a legnagyobb érdeklődést.

A műhelymunkát követően sor került a projekt utolsó ülésére a brüsszeli végleges beszámoló előtt. Ennek keretében a WP2 – *Trial Evaluation* napirendi ponton belül a magyar képviselő bemutatta a WP2 keretében az *eMage* szolgáltatás hat országában végrehajtott 78 kérdőíves véleményezés végeredményét.

A Brüsszelben tartott *eMarks-főpróba* keretében a résztvevők részletesen megvitatták a munkacsomagok vezetői által tartott prezentációkat, majd mind az öt munkacsomagot egységesítették. Másnap lezajlott a *jelentéstétel*, melynek során a bírálóknak (*reviewer*) bemutatták a munkacsomagot, és kérdés-felelet rész következett. A bírálók általánosságban elégedettek voltak az elvégzett munkával, és a leadott dokumentumokat is szakmai szempontból kiválónak tartották, de az üzleti tervvel elégedetlenek voltak. Kérték az üzleti terv kiegészítését, a projektről szóló nyilvános beszámoló véglegesítését, melyre a koordinátor *Intrasoft* vállalat egy hónapot kapott.

Az IP EuropeAware projekt negyedéves beszámoló értekezlete, Párizs, március 23–24. és a szolgáltatásokkal foglalkozó első ülés, Koppenhága, május 26.

A projekt Párizsban tartott koordinátori munkamegbeszélésén a munkacsomag vezetői – magyar részről főosztályvezető – vett részt.

A résztvevők megtárgyalták a projekt első évének 2007 novemberétől 2008 novemberéig tartó tevékenységét összefoglaló beszámolót és az ún. Felülvizsgálati Beszámolót („*Review Report*”). Megoldandó problémák mutatkoznak a stratégiai látásmód további alakítása, az Alicantei Egyetem által ellátott menedzsmentfeladatok megerősítése és az újjászervezett munkacsomagok beindítása terén. Az első kérdésben segítséget nyújthat videokonferenciák szervezése és konferenciabeszélgetések az egyes konzorciumi tagokkal és intézményeik legmagasabb szintű képviselőivel. A projekt munkáját jelentős mértékben segítené egy magas szintű politikai megbeszélés, amely az ESZH IT következő ülése előtt lenne a nemzeti hivatalok vezetői és az EU Bizottság Vállalatok Főigazgatósága képviselőinek jelenlétében, témája pedig a projekt legfontosabb céljainak és eredményeinek ismertetése lenne.

Az ülésen az egyes munkacsomagok vezetői beszámoltak a feladatok teljesítésének menetéről. Az MSZH a kilencedik munkacsomag („Helyi iparjogvédelmi tudatosító és jogérvényesítő akciók tervezése”) menedzseléséért felelős. E munkacsomaggal kapcsolatban a Felülvizsgálati Beszámoló nem fogalmazott meg külön észrevételeket, a tevékenység összefoglalását tartalmazó CD-t a Tudományos Koordinációs Bizottság minden tagja kézhez kapta, és véleményezését kérték a konzorciumi tagoktól. Az ülés további témái: a projekt marketingje, az *EPN* és hatása a helpdeskhálózat nyolcadik munkacsomagjára, az *E-learning* platform, illetőleg a 2., 9., 11. és 12. munkacsomag közötti kapcsolatok.

A szolgáltatásokkal foglalkozó koppenhágai ülésen az MSZH részéről a szakmai terület főosztályvezető-helyettese vett részt. Az EU által finanszírozandó projekt keretében 11 taggal megalakult a jogérvényesítéssel foglalkozó munkacsoport, melybe a szakértőket a projekt megvalósításában részt vevő konzorciumi partnerek delegálták. Az ülésen áttekintették a munkacsoport célját és főbb feladatait. A 10. munkacsomag keretében fel kell tární és össze kell gyűjteni a nemzeti szellemi tulajdon-védelmi hivatalok által jelenleg nyújtott jogérvényesítést támogató szolgáltatásokat, támaszkodva az ún. *Best Practice* munkacsoport 2009. évi jelentésére és a *WP8* és a *WP9* munkacsomag keretében már elvégzett munkákra. Az EU Bizottságának képviselője hangsúlyozta videokonferencián közölt üzenetében, hogy a két alapvető cél a nemzeti hivatalok munkatársainak továbbképzése és oktatása, illetőleg új, jogérvényesítést támogató szolgáltatás kifejlesztése. Az ülésen az MSZH képviselője ismertette az MSZH által irányított munkacsomagban eddig elért eredményeket, és utalt rá, hogy a *WP9*-ben általunk összesített szolgáltatások – az egyéb dokumentumok mellett – a feladat végrehajtása során megfelelően felhasználhatók.

A MAGYARORSZÁG KÜL- ÉS GAZDASÁGPOLITIKÁJÁBÓL KÖVETKEZŐ EGYÜTTMŰKÖDÉS A NEMZETKÖZI SZELLEMITULAJDON-VÉDELEM TERÜLETÉN

A TRIPS-megállapodás végrehajtása

A TRIPS iparjogvédelemmel foglalkozó szakértőinek informális ülései, Brüsszel, február 18. és május 19.

Az MSZH képviselőiben az ülésen az IJO szakmai tanácsadója vett részt.

Az üléseken megtárgyalt főbb témák voltak: a tagállamok szellemi tulajdonnal kapcsolatos tevékenysége bilaterális viszonylatokban (a harmadik országokkal folytatott tevékenységek számbavétele), a földrajzi árujelzők területén a multilaterális regiszter és a TRIPS szerinti „kiterjesztés”, illetőleg a Lisszaboni Megállapodás felülvizsgálatára 2009 márciusában összeülő WIPO-munkacsoport tevékenysége, a TRIPS és a közegészségügy kérdései, a szellemi tulajdon területén megvalósuló jogérvényesítés, a TRIPS és a biológiai sokféleség kérdése, a Kínával összefüggő kérdések és az egyéb harmadik országokkal folytatandó együttműködés területén történt előrelépés.

REGIONÁLIS IPARJOGVÉDELMI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉG

Finn–magyar–észti háromoldalú iparjogvédelmi együttműködés

A Finn Szabadalmi és Lajstromozási Hivatal elnöke, *M. Enäjärvi* meghívására első alkalommal került sor Finnországban, a nyugat-lappföldi Kittilä városban az első finn–magyar–észti hármas iparjogvédelmi hivatalközi csúcstalálkozóra. A finn és az észti hivatali elnök mellett magyar részről a találkozáson a hivatal elnöke és műszaki elnökhelyettese vett részt.

A találkozó sikerének biztos záloga volt a közös kultúra és történelemszemlélet mellett a három hivatal küldetésének rokon értelmezése. A több fontos napirendi pont megvitatása során a három hivatal elnöke azonosította az európai és a világméretű szakmai együttműködés új elveit, pontosította nemzeti intézményeik stratégiáit. Eszmecserét folytattak a WIPO, az ESZH és a BPHH felelős fórumaival való együttműködésről és az aktuális kihívásokról, továbbá számba vették a gazdasági világválság következményeivel való szembesülés tenni-valóit.

Hangot adtak annak a szándékuknak, hogy készek egy finn–magyar szabadalmi (kutatási) elismerési megállapodás kidolgozására és megkötésére, és szorgalmazzák, hogy az ún. V4 + 3 hivatalok (a „visegrádi országok” iparjogvédelmi hivatalai, valamint Ausztria, Szlovénia és Horvátország hivatala), illetőleg a „Nordic-országok” csoportja (Finnország, Svédország,

Dánia, Izland, Norvégia), továbbá Észtország, Lettország és Litvánia között jöjjön létre kapcsolatfelvétel és szakmai egyeztető fórum.

Megerősítették, hogy a találkozó következő fordulójára Magyarországon, 2010 tavaszán kerül sor.

A V4 + 3 országok iparjogvédelmi hivatalai (Magyarország, Csehország, Szlovákia, Lengyelország, illetőleg Ausztria, Szlovénia és Horvátország) vezetőinek találkozója, Rőjtökmuzsaj, június 8–9.

A soron következő találkozó házigazdája 2009-ben a rotációs elv szerint Magyarország volt, a helyszín pedig a Sopron melletti Rőjtökmuzsaj. Az első napon a négy „visegrádi” ország hivatalvezetőinek hivatalos négyoldalú találkozására került sor, a második napon ez kibővült az említett országok hivatalvezetőivel folytatott informális találkozóval, ezúttal Szlovénia nélkül. Az MSZH szakértői küldöttségét a megbeszéléseken az elnök vezette, a többi ország részéről szintén elnök által vezetett küldöttség vett részt.

A négyoldalú tárgyalás napirendjén elsősorban az Európai Szabadalmi Szervezet keretében folyó együttműködés főbb kérdései (díjpolitika, Európai Szabadalmi Hálózat), az Európai Unió keretében elhangzó jogalkotási javaslatok (a közösségi szabadalom kérdései, európai szabadalmi bíraskodás, az EU szabályozása a földrajzi árujelzőkről), a *WIPO* jelenlegi helyzete (érdemi szabadalmi jogi harmonizáció, *PCT*-reform, munkamegosztási modellek), a BPHH-val folytatott együttműködés (közösségvédjegy-témák, a BPHH-díjak csökkentése) szerepeltek.

Másnap, a két országgal kibővült informális ülésen a hat ország hivatalának elnöke vélelmenyt cserélt az Európai Szabadalmi Szervezettel folytatott kooperációról, a *WIPO*-együttműködésről, az ún. *CETMOS* projektről és a BPHH, illetőleg az európai nemzeti hivatalok közötti védjegyadatcsere kérdéseiről.

KÉTOLDALÚ HIVATALKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉG

A Dán Szabadalmi és Védjegy hivatal főigazgatójának látogatása az MSZH-ban, január 22–23.

Az intenzív dán–magyar hivatalközi elnöki párbeszéd idején folytatásaként *Jesper Kongstad* elnök tett látogatást hivatalunkban, és tárgyalt hivatalunk vezetőivel. A tárgyalás során a felek eszmét cseréltek a *WIPO* keretében folyó tevékenységekről (*SPLT*, *PCT*-reform, munkamegosztási modellek), az Európai Szabadalmi Szervezetben folyó tisztségviselői választások, az Európai Szabadalmi Hálózat és a díjpolitika kérdéseiről, az európai *PCT*-hatóságok közötti együttműködésről, a közösségi szabadalomról és az európai szabadalmi bíraskodásról. Szó volt a közösségi védjegy témakörében a BPHH díjainak csökkentéséről és az

ezzel összefüggő kérdésekről, illetőleg a közösségi védjegyrendszer működésével foglalkozó átfogó tanulmányról. A két hivatal elnöke véleményt cserélt a nemzeti hivatalok előtt álló új kihívásokról, az új szolgáltatásokról és az „*IP valuation*” téma kapcsán rendezendő konferencia elképzeléseiről.

A Japán Szabadalmi Hivatal (JPO) elnökével és szakértői küldöttségével létrejött tárgyalások 2009 első felében

A JPO elnökének és szakértői küldöttségének látogatása az MSZH-ban, április 24.

A japán hivatal düsseldorfi részlegének közvetítésével az MSZH-ban látogatást tett a JPO elnöke, *Takashi Suzuki* és küldöttsége, akiket elkísért a budapesti Japán Nagykövetség munkatársa is.

A kétoldalú hivatalos látogatás napirendjén a japánok által kidolgozott *Patent Prosecution Highway (PPH)* gyorsított szabadalomengedélyezési rendszer bemutatása és egy esetleges kétoldalú hivatalközi együttműködési megállapodás kidolgozásának megbeszélése volt.

A japán fél bevezetőjében nagyra értékelte a magyar-osztrák *PCT*-együttműködést és a *CETMOS* terén folytatott együttműködésünket. Reményét fejezte ki, hogy a *PPH* is rövid időn belül regionális együttműködéssé tud majd alakulni, jelenleg Szingapúrban már az *ASEAN*-országokban regionális együttműködésként tervezi bevezetni. A japán fél ugyanakkor fontosnak tartja a *PPH* kétoldalú alapokon történő működtetését is, amire példaként említette az USA-val, Dél-Koreával, Nagy Britanniával és Dániával kötött megállapodást, illetve a Németországgal, Finnországgal és Oroszországgal folytatott együttműködés kísérleti szakaszát. Ausztriával a megállapodásuk küszöbön áll, a svéd és a spanyol hivatallal is folynak kétoldalú tárgyalások. Jelenleg a multilaterális megállapodások kidolgozásán is fáradoznak. Jelezték, hogy szakértői találkozót terveznek Tokióban húsz ország szakértőinek közreműködésével, melyre magyar hivatali szakembert is várnak. A japán fél ezután kétoldalú *PPH*-megállapodás előkészítésére tett javaslatot a magyar fél számára.

A magyar hivatal elnökének véleménye szerint a kezdetektől figyelemmel kísérjük a *PPH* működését, hatékonyan tartjuk a kérdés japán részről történő kezelését, és készek vagyunk kétoldalú megállapodásra. Tárgyalásokat folytatunk a *PPH* kétoldalú bevezetéséről finn, osztrák, svéd és spanyol relációban is, és készek vagyunk erről a kérdéstről Tokióban tárgyalni.

A megbeszélésen a hivatalok küldöttségei véleményt cseréltek arról is, hogyan illeszkedik a *PCT* rendszere a *PPH* rendszerébe. A *WIPO* főigazgatója nemrégiben Japánban járt, és előadást tartott a *PCT* reformjáról, melynek sikeres véghezvitelére a közeljövőben nincs remény. A magyar és a japán fél véleménye szerint is a két rendszer kiegészíti egymást, fontos a hivatalok közötti bizalom kialakítása a *PCT*-reform kérdésében. Japán vélemény szerint a bizalom erősítéséhez a *PPH* regionális rendszerben való kialakítása is hozzájárulhat. A

magyar álláspont szerint alapvető változtatások kellenek ahhoz, hogy a PCT megőrizze hatékonyságát.

Szakértői találkozó a többoldalú PPH-munkacsoport második üléséről, a japán–magyar kétoldalú PPH-megállapodást előkészítő megbeszélések, Tokió, május 18–20. és Budapest, június 15., a közös szándéknyilatkozat aláírása, június 30.

A többoldalú munkacsoportülés

A PPH nevet viselő együttműködési forma lényege, hogy amennyiben az OFF (*Office of First Filing*) szabadalmazhatóan találja a bejelentésben feltárt megoldást legalább egy igénypont vonatkozásában, a bejelentő kérheti az OSF-ekben (*Office of Second Filing*) a bejelentés gyorsított és egyszerűsített vizsgálatát. Az ülésen 11 PPH-részes állam és nemzetközi szervezet és négy megfigyelő ország (köztük Magyarország) szakértője vett részt.

A PPH-nak jelenleg 12 ország és egy nemzetközi szervezet aktív részese, az eddig benyújtott kérelmek száma kb. 2000. Felmerült egy egységes mechanizmus alapján működő PPH-hálózat létrehozásának gondolata. A témával foglalkozó többoldalú munkacsoport első ülését 2009 februárjában, Koppenhágában rendezték, ahol kijelölték azokat a tárgyköröket, melyeknek harmonizálását fontosnak tartották.

A tokiói ülést a japán hivatal elnökhelyettese vezette. A februári ülés óta nagyon jól átgondolt, ésszerű javaslatokat tartalmazó előkészítő anyagok születtek az egyes témakörökben, főként a japán és a dán hivatal közreműködésével. A szakértők foglalkoztak a többoldalú PPH-együttműködés alapelveivel, internetes portáljával, a közös PPH-bejelentési űrlappal, a PPH-kérelem mellékleteinek online adatbázisból való hozzáférhetővé tételével, az igénypontok elfogadásáról szóló hivatalos nyilatkozattal, a gépi fordítás kezelésének kérdésével, az igénypontok egymásnak való megfelelésének kérdésével, a PPH-ra jogosult bejelentéstípusokkal. Megállapodás született arról, hogy a WIPO 2009. évi közgyűlései előtt a PPH-ban részes hivatalok vezetői találkozót tartanak Genfben.

A japán–magyar kétoldalú, PPH-megállapodást előkészítő megbeszélések

A szakértői áttekintés után megállapítható volt, hogy a jogi háttér és a joggyakorlati kérdések szempontjából nincs akadálya annak, hogy a két hivatal között létrejöjjön a PPH-megállapodás. Lényeges különbség csupán, hogy a japán engedélyezési eljárás során a közzététel előtt is sor kerülhet megadásra. A japán kutatási módszerek és eszközök sok hasonlóságot mutatnak a magyar hivatali módszerekkel, eltérések csupán a nagy mennyiségű kutatás elvégzésének szükségességében mutatkoznak.

A japán fél javaslatot tett arra, hogy június első felében a helyszínen megismerkedhessen az MSZH információtechnológiai infrastruktúrájával, illetőleg a szabadalmi elbírálók által használt kutatási eszközökkel és módszerekkel.

A megbeszélések eredményeként a japán hivatal szakértője június 15-én látogatást tett hivatalunkban. A látogatás célja a kétoldalú együttműködés előkészítése és a tesztprogram részleteinek megbeszélése volt, továbbá az, hogy a japán szakértő a helyszínen is megismerkedhessen az MSZH együttműködésben közreműködő szervezeti egységeinek a munkájával.

A japán–magyar PPH-együttműködéssel kapcsolatos közös szándéknyilatkozat aláírása

Június 30-án a Japán Szabadalmi Hivatal és az MSZH elnöke Budapesten, az MSZH épületében ünnepélyes keretek között aláírta a két hivatal közötti közös szándéknyilatkozatot a PPH területén folytatandó együttműködésről. Az aláíráson képviseltette magát Japán magyarországi nagykövetsége is. A szándéknyilatkozatban foglaltak szerint a felek megállapodtak, hogy ez év augusztus 3-án beindítják a tesztprogramot.

A SZELLEMI TULAJDON VÉDELMEVEL KAPCSOLATOS EGYÉB NEMZETKÖZI RENDEZVÉNYEKEN (KONFERENCIÁKON, TOVÁBBKÉPZÉSEKEN, VEZETŐSÉGI ÜLÉSEKEN, SZAKMAI MEGEMLÉKEZÉSEKEN) VALÓ HIVATALI RÉSZVÉTEL

2009 első felében a hivatal szakemberei több alkalommal láttak el képviseletet különböző szakmai nemzetközi testületekben, konferenciákon, vezetőségi üléseken, és vettek részt megemlékező ünnepségen az ésszerűség és a szükségszerűség diktálta mértékben.

Képviseletük a hivatalt az európai szabadalmi rendszer irányításával foglalkozó konferencián Brüsszelben, „Az audiovizuális szerzői jogi tartalomszolgáltatók és a közélet tudatossága” címet viselő prágai munkacsoportülésen és a szófiai PATLIB-rendezvényen. Közgazdász szakemberünk előadást tartott a tavalyi budapesti konferencia folytatásaként Helsinkiben, májusban tartott „*IP valuation in practice*” témát taglaló nemzetközi konferencián, melyet a finn hivatal szervezett. Szakembereink a hagyományoknak megfelelően jelen voltak az Európai Szabadalmi Kerekasztal (*EUROTAB*) 18. ülésén, amely az idén Varsóban volt. Elnökünk képviselte hivatalunkat az észti hivatal fennállásának 90. évfordulója kapcsán, Tallinnban tartott megemlékező ünnepségen, melynek során oklevelet nyújtott át a hivatal elnökének.

A Magyar Formatervezési Tanács Irodája részéről biztosítottuk a képviseletet Párizsban az *APCI*-konferencián, Brüsszelben a *BEDA*-taggyűlésen, Fokvárosban az *ICSID* vezetőségi ülésén és a svédországi Gellivare-ben a *City Move Interdesign* műhelytalálkón.

2009 első felében két alkalommal (januárban és márciusban) is lehetőség adódott szakembereink számára, hogy részt vegyenek az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala (*USPTO*) által Alexandriában (Washington) tartott, költségtérítéses szellemi tulajdoni továbbképzéseken. Az első továbbképzés témája a szerzői jog, a második pedig haladó szinten a gyógyszeripari és biotechnológiai szabadalmaztatás volt.

KÜLFÖLDI HÍREK AZ IPARJOGVÉDELEM TERÜLETÉRŐL

Amerikai Egyesült Államok

A) Az Egyesült Államok Szövetségi Fellebbezési Bírósága (US Court of Appeals for the Federal Circuit, CAFC) nagyrészt elutasította a *GlaxoSmithKline* gyógyszergyártó cég kísérleteit, hogy megváltoztassa az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala szabadalmakra vonatkozó új szabályait, és a szabályok közül csak egynek az érvénytelenítését fogadta el.

Korábban a Glaxo négy olyan új szabály elutasítását érte el a körzeti bíróságtól, amelyek azt célozták, hogy csökkenteni lehessen a feldolgozatlan szabadalmi bejelentések számát. A CAFC úgy döntött, hogy e szabályok közül három érvényes volt.

2:1 arányú döntéssel a CAFC fenntartotta azt az új szabályt, amely előírja, hogy az olyan szabadalmas, aki nagyszámú igénypontot nyújt be, szolgáltatson részletes tájékoztatást arról, hogy találmánya miért érdemel oltalmat. A fellebbezési bíróság egy olyan új szabályt is fenntartott, amely korlátozná, hogy egy bejelentő hányszor nyújthat be kérelmet egy elutasított bejelentés újbóli vizsgálata iránt.

A Glaxo azonban meg tudta győzni a fellebbezési bíróságot arról, hogy érvénytelen a hivatal által bevezetni kívánt azon új szabály, amely korlátozná a szabadalmi bejelentések módosítására használt „folytatólagos bejelentések” számát. A bíróság szerint a szabadalmi és védjegyhivatalnak ez a kísérlete ellentmond a szabadalmi törvényben foglaltaknak.

Az ügy most további tanulmányozás céljából visszakerült a körzeti bírósághoz. A CAFC közölte, hogy a Glaxónak még van lehetősége további jogi érvek érvényesítésére az új szabadalmi szabályok ellen.

B) A CAFC 2008. szeptember 22-én olyan döntést hozott az *Egyptian Goddess, Inc. et al. v. Swisa, Inc.*-ügyben, amely újraírja a mintaszabadalmak bitorlásának meghatározásánál figyelembe vett követelményeket.

E döntés előtt a CAFC azt kívánta, hogy egy mintaszabadalom bitorlását állító felperes bizonyítsa, hogy

1. a bitorlással vádolt eszköz „lényegileg hasonló” az igényelt mintához; ezt nevezik a „szokásos megfigyelő” próbájának, és

2. a bitorlással vádolt eszköz „lényegileg olyan új jellemzőkkel rendelkezik, amelyek a szabadalmazott mintát megkülönböztetik a technika állásától”.

* Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

A bitorlás elemzésének ez a második komponense, amelyet általában „új jellemzők”-próba-ként említenek, lehetővé tette, hogy mintaszabadalmi ügyekben az alperesek arra kényszerítsék a felperest, hogy szavakban azonosítsa a szabadalmazott mintának azt a vonását, amely új, vagyis nem található a technika állásában.

A CAFC döntése azonban megállapította, hogy ezt a próbát már nem kell alkalmazni mintaszabadalmak bitorlása esetén egy igénypont elemzésekor. Ennek megfelelően mintaszabadalom bitorlásának megítélésekor az egyetlen próba annak megállapítására szorítkozik, hogy egy szokásos megfigyelő, figyelembe véve a technika állását, azt hinné-e, hogy a bitorlással vádolt minta azonos a szabadalmazott mintával.

E döntés gyakorlati következménye, hogy mintaszabadalmak bitorlási pereiben a felperek sokkal könnyebb helyzetben lesznek, mert az alperesekre hárul az a teher, hogy azonosítsák és kiértékeljék a technika állását annak bizonyítására, hogy nem bitorolnak.

C) A divatos lábbelik iránti növekvő igény alapján az érdekelt vállalatok egyre nagyobb számban igényelnek szellemi tulajdon-védelmet cipőtermékeikre. Az ilyen tárgyú esetek közül említésre leginkább méltó, hogy az *Adidas America, Inc. (Adidas) v. Payless Shoessource, Inc. (Payless)*-ügyben az oregoni körzeti bíróság esküdtszéke védjegybitorlásért és -hígtá-sért 304,6 millió dollárt ítél meg az Adidas javára. Ezt az összeget azonban a Payless bead-ványa alapján a CAFC 2008. szeptember 12-én 64,4 millió dollárra csökkentette.

Belső Piaci Harmonizációs Hivatal

A) A júniusi számban megjelent „Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről” című cikkben tévesen arról adtunk tájékoztatást, hogy a közösségi védjegyek bejelentési illetékét 150 EUR-ra emelték. A hír helyesen így hangzik: 2009. május 15-étől kezdve a közösségi védjegyek bejelentési illetékét 150 euróval emelték. Így a bejelentési illeték elektronikus bejelentés esetén 900 euró, hagyományos bejelentés esetén 1050 euró lett. A téves tájékoztatásért az olvasók szíves elnézését kérjük.

B) A *Redfil v. Peek & Cloppenburg* (Peek)-ügyben a vita tárgyát a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalnál (OHIM) a Redfil által a 18., 25. és 28. áruosztályban benyújtott, ábrás AGILE védjegy képezte, amely ellen a Peek többek között azon az alapon szólalt fel, hogy ütközik a hasonló vagy azonos árukra lajstromozott AYGILL's védjegyével.

A Felszólalási Osztály azt állapította meg, hogy a két védjegy közötti vizuális és fogalmi különbségeknél nagyobb súllyal esik latba a kiejtésbeli hasonlóság. Ennek megfelelően a felszólalásnak helyt adtak, és a védjegybejelentést elutasították.

A Redfil fellebbezést nyújtott be, amelynek alapján a Fellebbezési Tanács a két védjegy közötti szerkezeti különbségeket és azt a tényt hangsúlyozta, hogy a kiejtési hasonlóság a francia nyelvre korlátozódik. Ilyen vonatkozásban a Tanács szerint figyelembe kell venni, hogy közösségi védjegybejelentések esetén – miként a tárgyalat esetben is – a kiejtésbeli összehasonlítást az Európai Unió valamennyi nyelvén el kell végezni. Minthogy a vonatkozó

árukat vizuális összehasonlítás alapján vásárolják, a fonetikai és fogalmi hasonlóságokat nem kell figyelembe venni.

A Peek e döntés ellen az Elsőfokú Bírósághoz (Court of First Instance, CFI) nyújtott be fellebbezést.

C) A német *JOOP!* kozmetikai és divatcég a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalnál lajstromoztatni kívánta a jól ismert *JOOP!* védjegyet, amit azonban a hivatal elutasított.

A Joop fellebbezését a Fellebbezési Tanács is elutasította arra hivatkozva, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy nem kellő mértékben disztinktív: a felkiáltójeles szó semmivel sem több, mint egy egyszerű és szembeötlő megjelölés, amelyet általánosan használnak, és ezért nem alkalmas a védjegyként való lajstromozásra.

Dél-Korea

Dél-Korea új szabadalmi törvényét a nemzetgyűlés 2009 januárjában fogadta el. A szabadalmi törvénnyel összhangban módosították a használatiminta-törvényt is. A módosított törvények legtöbb rendelkezése 2009. július 1-jén lép hatályba.

Az új törvény fontosabb módosításait az alábbiakban foglaljuk össze.

A korábbi törvény szerint az igénypontokat módosítás miatti vagy végleges elutasítás esetén gyakorlatilag csak megosztott bejelentésben lehetett módosítani, ha a módosítás új kérdést vetett fel. Az új törvény némileg enyhíti a korábbi szigorú gyakorlatot, mert lehetővé teszi az igénypontok oltalmi körének szűkítését akkor is, ha az új kérdést vet fel.

Korábban ha egy végleges elutasítás elleni fellebbezést módosítással együtt nyújtottak be, az ügyet újbóli vizsgálat céljából visszaadták az eredeti elővizsgálónak, mielőtt továbbították a Koreai Szellemitulajdon-védelmi Bírósághoz. A módosított törvény szerint a bejelentő fellebbezés benyújtása nélkül, módosítással együtt kérheti bejelentésének újbóli vizsgálatát, és így az ügy az eredeti elővizsgálóhoz kerül.

Korábban megosztott bejelentést csak a bejelentés módosítására engedélyezett időpontig lehetett benyújtani. A módosított törvény szerint az újbóli vizsgálat után a fellebbezés benyújtására engedélyezett határidőig lehet megosztott bejelentést benyújtani.

A módosított törvény lehetővé teszi, hogy az elővizsgáló az engedélyező végzés kiadása előtt hivatalból kijavíthasson nyilvánvaló elírásokat.

A korábbi törvény szerint végleges elutasítás esetén harminc napon belül lehetett fellebbezést benyújtani. Az új törvény ezt a határidőt hazai bejelentők esetén a végzés keltétől számított három hónapra, külföldi bejelentők esetén a végzés keltétől számított négy hónapra hosszabbítja meg.

Egyesült Királyság

A Lordok Háza (*House of Lords*) egy 2009. február 25-ei döntése megerősítette, hogy egy termék egyetlen előállítási módjának a kinyilvánítása elegendő magának az egyetlen terméknek az igénylésére még akkor is, ha létezhetnek a termék előállításának egyéb kinyilvánítatlan útjai is. Ez a szabadalmasok számára igen kedvező döntés, mert a kinyilvánítás kielégítő voltának területén az angol gyakorlatban visszaállítja a biztonság kívánt mértékét.

A Lordok Házának említett döntése elutasítja az angol *Generics et al.* (Generics) fellebbezését a Fellebbezési Bíróság (*Court of Appeal*) döntése ellen, amelyben fenntartotta a *Lundbecknek* az antidepresszáns citalopram gyógyszer (+) enantiomerére vonatkozó szabadalmát. Ezzel a Lordok Háza visszaállította a termékigénypontok kielégítő kinyilvánítására vonatkozó biztonságot, megerősítve, hogy rendes termékigénypontok esetén – még ha a feltalálói tevékenység egy termék előállítási útjának a meghatározására vonatkozik is – egy bejelentő jogosult magát a terméket igényelni.

A citalopram racém elegy, vagyis két vegyileg azonos molekula egyenlő részarányú elegye, ahol a két molekula tükörképe nem fedi egymást; ezek a (+) és (-) enantiomerek. Ismeretes, hogy a különböző enantiomerek nagyon eltérő farmakológiai hatékonyságot mutathatnak. A Lundbeck citalopram racém elegyére vonatkozó szabadalma már több éve lejárt. Bár a citalopram racémátjának a szétválasztása egyértelműen kívánatos volt, ez egyáltalán nem bizonyult egyszerűnek. Jó néhány évnyi munka után sikerült a Lundbecknek utat találnia az enantiomerek szétválasztására, és meghatározni, hogy a citalopram kedvező hatásait teljes mértékben a (+) enantiomer (escitalopram) okozza. Ezt követően a Lundbeck szabadalmi bejelentést nyújtott be nem csupán a racém elegy szétválasztására, hanem magára a hatékony (+) enantiomerre is.

A Generics és Lundbeck között régóta tartó vitának az escitalopram-szabadalommal kapcsolatban alapvetően azt kellett eldöntenie, hogy vajon maga a (+) enantiomerre vonatkozó igénypont kellő mértékben ki van-e nyilvánítva és alá van-e támasztva. A Generics álláspontja az volt, hogy a citalopram enantiomerjeinek elkülönítése kézenfekvően kívánatos cél volt, és ezért a Lundbeck műszaki hozzájárulása az elkülönítési módszer volt, nem pedig maga a (+) enantiomer. A Generics nézete szerint a (+) enantiomerre vonatkozó igénypont *per se* monopoljogot eredményezne e vegyület minden előállítási módszerére, ami nincs arányban a műszaki hozzájárulással.

Első fokon a bíró a *Biogen*-ügyre mint precedensre támaszkodott, és azt állította, hogy „az első személy, aki utat talál egy nyilvánvalóan kívánatos cél elérésére, nem jogosult minden egyéb út kisajátítására”. A Fellebbezési Bíróságon az ott „vendégként” bíraskodó Lord Hoffmann megállapította, hogy a *Biogen*-ügyben az igénypontok olyan termékekre vonatkoztak, amelyekkel kapcsolatban a szabadalom nem nyilvánított ki előállítási módszert, és ezért ezek az igénypontok nem kellő kinyilvánítás miatt érvénytelenek voltak. Ezzel szem-

ben a Lundbeck egyetlen terméket igényelt, és ismertetett olyan módot, amellyel ezt a terméket elő lehet állítani.

A Lordok Háza most, összhangban az Európai Szabadalmi Hivatal joggyakorlatával megerősítette, hogy az igénypontoknak meg kell felelniük a szabadalmas által a technika állásához nyújtott műszaki hozzájárulásnak. Egy új és találmányi jellegű termék esetében a technika állásához való műszaki hozzájárulás maga a termék, amely a köz számára első ízben vált hozzáférhetővé, és nem az a módszer, amellyel azt előállítják (még ha a feltalálói lépés a módszerhez való elérkezésben rejlik is).

Így egyetlen termékre vonatkozó világos igénypont esetében, ha a szabadalom elegendő kitanítást nyújt a termék egyetlen úton való előállításához, az igénypont *elegendő*. Mellékes, hogy csupán egyetlen előállítási út van kinyilvánítva, még ha léteznek is a termék előállítására vonatkozó egyéb, nem kinyilvánított utak.

Elsőfokú Európai Bíróság

A) Az *Avon Products Incorporated* (Avon) a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalnál (OHIM) lajstromozási kérelmet nyújtott be az ANEW ALTERNATIVE védjegy lajstromozása iránt a 3. áruosztályban szappanokra, illatszerekre, illóolajokra, kozmetikumokra és hajápoló szerekre. A kérelmet az elővizsgáló elutasította arra hivatkozva, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy nem disztinktív.

Fellebbezés után az ügy az Elsőfokú Európai Bírósághoz (Court of First Instance, CFI) került. Itt az Avon azzal érvelt, hogy az „anew” szó nem két szó („a” és „new”) egymás mellé helyezése, hanem azok képzeletdús alkalmazása a védett áruk vonatkozásában. A CFI azonban azon a véleményen volt, hogy amikor egy védjegyet úgy kell olvasni, ahogy írva van, annak mind hangzásilag, mind vizuálisan megkülönböztető jelleggel kell rendelkeznie. A jelen esetben a védjegyet a vásárlóközönség egy hirdetési szlogent képező rendes kifejezések kombinációjának tekintené, ami azt jelenti, hogy létező áruk/szolgáltatások alternatíváját kínálják, nem pedig azok kereskedelmi eredetét jelzik. Ennek következtében a védjegyet a CFI nem találta disztinktívnak.

B) A *Past Perfect Ltd.* 2001-ben lajstromoztatta a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalnál a PAST PERFECT védjegyet zenei felvételekre és hasonlókra vonatkozó árukkal kapcsolatban. 2003-ban az *International Music Company AG* és a *TTV Tonträger-Vertrieb-2000 GmbH* külön-külön keresetet nyújtott be az OHIM-nál e védjegy törlése iránt.

Az OHIM Törlési Osztálya 2004-ben elutasította a kereseteket. Ezt követően a két kérelmező az Első Fellebbezési Tanácsnál fellebbezést nyújtott be, de a fellebbezéseket ez a tanács is elutasította.

Ezután a kérelmezők a CFI-nél nyújtottak be fellebbezést arra hivatkozva, hogy a védjegy a közösségi védjegyszabályok alapján érvénytelen, mert egyrészt az Európai Unió polgárai ismerik az angol nyelvtant, és ezért a védjegyet múltbeli hangfelvételekkel azonosítanák,

ami a védjegyet deskriptívvé tenné megkülönböztető jelleg nélkül; másrészt a védjegy „be-fejezett múlt” jelentése az Európai Unió angolul beszélő területein a bevett kereskedelmi gyakorlatban használt nyelvhez tartozik.

A CFI megállapította, hogy azok a fogyasztók, akik nem értik a két szó jelentését, a szava-
kat az „aranykorra” utalónak, nem pedig hangfelvételekre és hasonló árukra vonatkozóan
tektenék. Azon fogyasztók számára, akik értik a védjegy angol jelentését, a szavak és a
védjegy közötti összefüggés nem tekinthető eléggé közvetlennek vagy sajátosnak. Ezért a
CFI arra következtetett, hogy a védjegynek nincs elegendő kapcsolata az árukkal, ezért nem
deskriptív a védeni kívánt áruk vonatkozásában, és így disztinktívnek tekinthető a lajstro-
mozó cég áruival kapcsolatban. Emellett a kérelmezők nem bizonyították kellő mértékben,
hogy a védjegy szokásos jellegű. Ilyen okok miatt a CFI is elutasította a fellebbezést.

Európai Szabadalmi Hivatal

A) Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2009. áprilisi számában közölt „Külföldi hírek
az iparjogvédelem területéről” c. cikkben beszámoltunk arról, hogy az Európai Szabadalmi
Hivatal (ESZH) módosításokat kíván bevezetni „felemeljük a sorompót” jelszóval. Azóta
ezek a módosítások CA/D 2/09 és 3/09 számmal az Adminisztratív Tanács elfogadott dön-
téseiben nyertek megfogalmazást, és 2010. április 1-jén lépnek hatályba. Az alábbiakban
ezeket a döntéseket öt pontba foglalva ismertetjük.

1. Megosztott bejelentések

Az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE) módosított 36. szabálya szerint az önkéntesen
megosztott európai bejelentések benyújtásának határidejét az alábbiak szerint szabályozzák:

- az alapbejelentés kapcsán kiadott első elővizsgálati jelentés napjától számított 24 hónap,
vagy
- egy elővizsgálati jelentésben az egységesség hiányát első ízben kifogásoló végzés kelté-
től számított 24 hónap.

Ezek a határidők nem hosszabbíthatók meg. Ilyen határidő elmulasztása esetén csupán
igazolási kérelem benyújtása adhat jogorvoslatot.

Ez az új rendelkezés a 2010. április 1-jén vagy azt követően benyújtott megosztott beje-
lentésekre vonatkozik.

2. Több független igénypont, valamint az igénypontok világossága és tömörsége

A bejelentőknek a kutatási szakaszban kell majd eleget tenniük az igénypontok világosságá-
ra és tömörségére vonatkozó követelménynek. Az ESZH kutatása kategóriánként (termék,
eljárás, készülék vagy alkalmazás) csupán egyetlen független igénypontra fog kiterjedni, és
„bonyolult bejelentések” (*complex applications*) esetén a bejelentőket fel fogják szólítani,
hogy határozzák meg a kutandó tárgyat.

A 43(2) szabály szerint egy európai szabadalmi bejelentés nem tartalmazhat ugyanabban
a kategóriában egynél több főigénypontot. Jelenleg csak az érdemi vizsgálati szakaszban
vizsgálják azt, hogy a bejelentés megfelel-e ennek a követelménynek.

Az új 62a szabály szerint olyan esetekben, amikor a bejelentő nem veszi figyelembe a 43(2) szabályban foglaltakat, az ESZH a kutatási szakaszban felhívja a bejelentőt, hogy két hónapon belül jelöljön meg kategóriánként egyetlen független igénypontot, amellyel kapcsolatban a kutatást el kell végezni. Időben adott válasz elmulasztása esetén a hivatal minden kategóriában csak az első független igénypontot vizsgálja, és később az érdemi vizsgálatot csak a kutatott tárggyal kapcsolatban végzi el. A nem kutatott igénypontokat törölni kell, és azokat csak megosztott bejelentésben lehet fenntartani.

A módosított 63. szabály szerint a „bonyolult bejelentések”, vagyis az olyan bejelentések esetében, amelyek alátámasztottsága, világossága vagy tömörsége olyan mértékben hiányzik, hogy nincs lehetőség értelmes kutatásra, a bejelentőket még a kutatási fázisban fel fogják hívni, hogy tisztázzák a kutatandó tárgyat. Ennek elmulasztása esetén, vagy ha a válasz nem tekinthető kielégítőnek a kutató elővizsgáló részleges kutatási jelentést vagy indoklással olyan nyilatkozatot fog kiadni, hogy a kutatás nem lehetséges. Az elővizsgálati szakaszban a bejelentőt fel fogják hívni, hogy az igénypontokat a kutatott tárgyra korlátozza.

Ez az új rendelkezés olyan európai szabadalmi bejelentésekre vonatkozik, amelyekkel kapcsolatban az európai kutatási jelentést vagy a kiegészítő európai kutatási jelentést 2010. április 1-jén vagy azt követően adják ki.

3. Kötelező válasz a bővített európai kutatási jelentésre

Az új 70a szabály szerint a bejelentőknek az európai kutatási jelentés publikálásától számított hat hónapon belül választ kell adniuk a bővített európai kutatási jelentésre. Ez lesz az egyetlen alkalom arra, hogy a bejelentők saját kezdeményezésből módosíthassák a leírást és az igénypontokat; későbbi módosítások csak az elővizsgáló hozzájárulásával lesznek lehetségesek.

A határidő elmulasztása esetén „az eljárás folytatása” lesz lehetséges.

Ez az új szabály olyan európai szabadalmi bejelentésekre vonatkozik, amelyekkel kapcsolatban a bővített európai kutatási jelentést vagy a kiegészítő európai kutatási jelentést 2010. április 1-jén vagy azt követően adják ki.

4. Kötelező válasz a kutatási jelentésre, ahol az ESZH ISA-ként vagy IPEA-ként működik

A bejelentőket euro-PCT-bejelentések esetén fel fogják szólítani, hogy válaszoljanak az ESZH által kibocsátott írott véleményben vagy nemzetközi kutatási jelentésben támasztott kifogásokra. A módosított 161. szabály szerint a választ az ESZH közlésétől számított egy hónapon belül kell benyújtani.

A bejelentők számára ez lesz az egyetlen lehetőség arra, hogy a bejelentés leírását és igénypontjait saját kezdeményezésből módosíthassák; későbbi módosításokat csak az elővizsgáló hozzájárulásával lehet majd végezni.

A válaszadás elmulasztása a bejelentés visszavonását fogja eredményezni, de lehetőség lesz az eljárás folytatására.

Ez az új szabály az olyan euro-PCT-bejelentések esetében lesz alkalmazható, ahol a hivatal a jelenlegi 161. szabály alapján 2010. április 1-je előtt nem adott ki közlést.

5. A módosítások azonosítása

Miként jól ismert, az ESZH jelenleg nagyon szűk megközelítést engedélyez a 123(2) szakasz vonatkozásában, amely szerint egy bejelentést nem lehet úgy módosítani, hogy olyan anyagot tartalmazzon, amely túlerjed a benyújtott bejelentés tartalmán. A módosított 137(4) szabály szerint a bejelentők számára kötelező lesz a módosítások azonosítása és megmagyarázása az eredeti bejelentés alapján. Ha a bejelentő ezt elmulasztja, egy hónapos határidőt fog kapni ennek a tájékoztatásnak a benyújtására; ha erre a felhívásra nem válaszol kellő időben, a bejelentést visszavontnak fogják tekinteni, de lehetőség lesz az eljárás folytatására.

B) Az Európai Szabadalmi Hivatalnál 2007-ben 141 400, míg 2008-ban 146 600 szabadalmi bejelentést nyújtottak be, és a megadott szabadalmak százalékos mennyisége 2007-ben 51%, míg 2008-ban 49,5% volt. A hivatal történetében ez az első olyan év, amikor több bejelentést utasított el, mint ahányra szabadalmat engedélyezett. Az Európai Bizottság vizsgálata szerint ennek elsősorban az az oka, hogy a gyógyszeripar gyenge szabadalmakkal próbálja pótolni az oltalmi idő lejártja miatt kiesett szabadalmait.

Az Amerikai Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala, valamint a Japán Szabadalmi Hivatal szintén arról számolt be, hogy 2008-ban csökkent az eredményes szabadalmi bejelentések száma. Ebben az évben a japán hivatal a bejelentések 48,9%-ára, míg az amerikai hivatal a bejelentéseknek csupán 44%-ára engedélyezett szabadalmat.

Hollandia

A) A Holland Legfelsőbb Bíróság (Hoge Raad, HR) 2009. március 6-án két döntést hozott szabadalmi ügyekben.

A *Scimed v. Medinol*-ügyben felülbírálta a *Spiro v. Flamco*-ügyben 1996-ban hozott döntését. Az első döntés viszonylag szigorú követelményeket támasztott a bírósági eljárásban megengedhető igénypont-korlátozásokkal kapcsolatban.

A bíróság mostani döntésében figyelembe vette az *EPC 2000* által módosított 138(3) szakaszt, amely a tulajdonosnak jogot biztosít arra, hogy szabadalmát korlátozza a nemzeti bírósági eljárásban, és így arra a következtetésre jutott, hogy az említett 1996-os döntés követelményei többé nem alkalmazhatók.

A bíróság az európai szabadalom holland részére korlátozta döntését, ami annyit jelent, hogy nem tisztázta, vajon a *Spiro v. Flamco*-követelmények még alkalmazhatók-e a nemzeti (vizsgálatlan) holland szabadalmi bejelentésekre.

A Holland Legfelsőbb Bíróság másik döntését a *Schneider v. Cordis*-ügyben hozta. A Schneider-féle szabadalom egy katétert igényel többek között egy olyan csőre hivatkozva, amelynek két egymáson elrendezett kötött anyagrétege van. A belső, kis súrlódású réteg polietilénből készül. A vizsgált kérdések egyike az volt, hogy a Cordis belső plexárrétege (maleinsavanhidriddel módosított poliolefin), mivel nem polietilén, ekvivalensnek tekinthető-e.

Mint hogy a Cordis rétege kémiaiilag kötött, e réteg alkalmazását a bíróság más (nem fizikai) úton kötöttnek és más eredményt hozónak (megjavult tapadás) tekintette. Ezért nem állapított meg bitorlást, amikor a „funkció/út/eredmény”-próbát alkalmazta az ekvivalencia megállapítására.

A bíróság ezután részletesen kifejtette nézetét egy másik ekvivalenciapróbával, nevezetesen a „lényegtelen különbség”-próbával kapcsolatban. A Cordis-féle és a Schneider által meghatározott rétegek közötti különbség nem volt olyan mértékű, hogy egy átlagos szakember a Cordis rétegét feltalálói tevékenység alkalmazása nélkül ekvivalensnek tekinthette volna. E nézet alátámasztására a bíróság kifejtette, hogy a Cordis rétege önmagában talán mányan volt tekinthető, amire a Cordis szabadalmat is kapott.

A döntés egy másik részében az a megállapítás található, hogy „ösztönösmegérzés-ellenes” volt a kis súrlódású belső réteg anyagának (plexár) a kiválasztása, mert ez az anyag adhéziós tulajdonságairól volt ismert.

Így, jóváhagyva a Hágai Fellebbezési Bíróság döntését, a Holland Legfelsőbb Bíróság megerősítette, hogy Hollandiában nem csupán a „funkció/út/eredmény”-próba, hanem a „lényegtelen különbség”-próba is alkalmazható ekvivalencia megállapítására.

B) A *Bacardi* italyártó cég bitorlásért beperelte a kormány megbízásából alkoholelleses kampányt folytató *Trimbos Intézetet*, mert az egy iratgyűjtőn a Bacardi jól ismert és védjegyyel is védett Breezer italának egy palackját tüntette fel. A Trimbos azonnal kivonta a forgalomból a sérelmezett iratgyűjtőt, és a Trouw című holland napilap riporterével folytatott interjú keretében elismerte, hogy gondatlanul járt el.

Hong Kong

A Hong Kong-i Szellemtulajdon-védelmi Hivatal elutasította a jól ismert Viagra alakjára és színére vonatkozó lajstromozási kérelmet, mert azt nem találta kellő mértékben disztinktívnek.

Ezt a nézetet nem osztják Európában, ahol a Pfizer kék tablettájára közösségi védjegy-oltalmat adtak.

Horvátország

Horvátországban 2009. március 17-én új szellemtulajdon-védelmi jogszabályok léptek hatályba, amelyek alapján módosították a szabadalmi, a védjegy-, az ipariminta- és a félvezetők topográfiájára vonatkozó törvényt.

A szabadalmi törvény legfontosabb változása, hogy hatályba lépteti a Londoni Egyezményt. Ez azt jelenti, hogy a fenti időpontot követően a Horvátországban érvényesített európai szabadalmaknak csupán az igénypontjait kell horvát nyelvre lefordítani.

A módosított védjegy törvény szerint egy védjegyet abszolút lajstromozásgátló okokra hivatkozva lehet elutasítani, ha a védjegy nem rendelkezik megkülönböztető jelleggel, vagy ha létezik korábban lajstromozott hasonló földrajzi vagy eredetmegjelölés.

A módosított védjegy törvény szerint egy védjegy tulajdonos a tudomásszerzéstől számított két hónapon belül visszaállíthatja a határidő-mulasztás miatt megszünt védjegyre vonatkozó jogát.

Az új ipariminta-törvény a hivatali értesítés keltétől számított hatvan napról négy hónapra hosszabbítja meg a nemzetközi mintabejelentés elutasításának megválaszolási határidejét.

India

A) A Chennai Felsőbíróság 2008. december 2-án elrendelte, hogy a szabadalmi hivatal vizsgálja felül a Roche számára a valganciklovir gyógyszerre engedélyezett szabadalmat, amit követően a Roche különleges engedélyezési kérelmet (special leave petition) nyújtott be az indiai Legfelsőbb Bíróságon. Az utóbbi 2009 áprilisában utasította a szabadalmi hivatalt, hogy hallgassa meg a Roche valganciklovirre vonatkozó szabadalma ellen az engedélyezés után benyújtott összes felszólalást, és 12 héten belül hozzon döntést. Egyúttal felkérte Roche-t, hogy ne folytassa a Cipla ellen a szabadalombitorlási eljárást, amíg a Chennai Szabadalmi Hivatal felülvizsgálja a számára engedélyezett szabadalmat. Ennek alapján a Roche megígérte, hogy nem sürget egy olyan rendelkezést, amely másokat korlátozna a gyógyszer generikus változatainak forgalmazásában.

B) A Roche és a Cipla cég között régóta folyó védjegyvitában most a Roche tűnik győztesnek, mert a Bombayi Felsőbíróság 2008 decemberében elrendelte, hogy a Cipla szüntesse meg a VALCEPT védjegy használatát valganciklovir nevű, fertőzésellenes gyógyszerével kapcsolatban. A bíróság ugyanis azon a véleményen volt, hogy a Ciplának ez a védjegy megtévesztően hasonlít a Roche CELLCEPT védjegyéhez, amelyet a mikofenolát-mofetil gyógyszerével kapcsolatban használ.

C) A W&S Win & Sprit Aktiebolag (W&S), az ABSOLUT védjegy tulajdonosa Indiában bitorlási pert indított a Pharmed Ltd. (Pharmed) ellen, arra hivatkozva, hogy az bitorolja és hígítja Indiában jól ismert védjegyét.

A per megindítása előtt a két fél tárgyalást folytatott a Pharmed által elkövetett védjegy-bitorlás ügyében. Ennek ellenére a Pharmed a W&S tudta nélkül az ABSOLUT védjegy lajstromozása iránti kérelmet nyújtott be. Emiatt a W&S megszakította a tárgyalásokat, és felszólalt a bejelentés ellen.

A Felsőbíróság (High Court), figyelembe véve, hogy a felek között korábban tárgyalások folytak, a Pharmedet ideiglenes intézkedéssel eltiltotta az ABSOLUT védjegy használatától.

A döntés ellen a Pharmed fellebbezést nyújtott be.

D) A Microsoft Corporation (Microsoft) v. Krishan Kumar Gupta (Gupta) védjegybitorlási ügyben a Delhi Felsőbíróság nemrég hozott döntésében megállapította, hogy Gupta jogta-

lanul használta a felperes MICROSOFT védjegyét. Gupta ugyanis MICROSOFT védjeggyel ellátott, számítógéphez használt egereket hozott forgalomba, amelyek hasonlítottak a Microsoft által gyártott és forgalmazott egerekhez.

A felperes képviselője által benyújtott bizonyíték alapján a bitorlás ténye egyértelműen megállapítható volt. Ezért a bíróság ideiglenes intézkedésben eltiltotta Guptát a bitorló árúk gyártásától, és kötelezte a perköltségek megtérítésére.

Irán

Az új iráni iparjogvédelmi törvény végrehajtási utasítását 2009. február 23-án publikálták. Az új törvény ettől számított 15 nap elteltével, vagyis 2009. március 10-én lépett hatályba.

Az új törvény első ízben teszi lehetővé ipari minták oltalmát. A mintaoltalom időtartama a bejelentés napjától számított öt év, amely további kétszer öt évre meghosszabbítható. A megújítási kérelmet a lejárati napja előtti hat hónapon belül lehet benyújtani. Többlettiltek befizetése ellenében hat hónap türelmi időt engedélyeznek.

A védjegyoltalom időtartama a bejelentés napjától számított tíz év, amely hasonló időtartamokra meghosszabbítható. A megújítási kérelmet az oltalom 10. évfordulóját megelőző egy éven belül lehet benyújtani. Többlettiltek ellenében hat hónap türelmi időt engedélyeznek.

Továbbra is a lajstromozás napjától számított három év a használat hiányának engedélyezett időtartama.

Kereskedelmi neveket lehet oltalmazni.

Japán

A) A belga csokoládégyártó *Chocolaterie Guylian* (CG) kérelmet nyújtott be olyan védjegy lajstromozása iránt, amely tengeri kagyló alakú csokoládébonbon háromdimenziós alakjára vonatkozott. Az elővizsgáló arra hivatkozva utasította el a bejelentést, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy egy árunak kizárólag az alakjára vonatkozik, ami viszont az áru természetéből következik, és ezért nem disztinktív.

A CG a Fellebbezési Tanácshoz fellebbezett, amely azonban egyetértett az elővizsgáló határozatával.

Ezután a CG a Japán Szellemtulajdon-védelmi Felsőbíróságtól kérte a tanácsi döntés törlését. Bár a bíróság egyetértett azzal, hogy nem lehet kizárólagos jogot adni olyan védjegyekre, amelyek csupán az áru alakjára vonatkoznak, megállapította, hogy a bejelentő védjegye nagymértékben egyedi és új, ami szokatlan a piacon általánosan található árúk között. A lajstromoztatni kívánt védjegy vizuális és esztétikai megjelenése elegendő ahhoz, hogy meg lehessen különböztetni a piacon található egyéb édességektől. Így a lajstromoztatni kívánt védjegy betölti a védjegy alapvető funkcióját, vagyis az áru kereskedelmi forrásának

azonosítását. Ezért a bíróság 2008. június 30-i döntése érvénytelenítette a Japán Szabadalmi és Védjegyhivatal ezzel ellentétes álláspontját.

A Felsőbíróság döntése egyúttal feleslegessé tette, hogy háromdimenziós védjegyek lajstromozhatóságát használat vagy hírnév révén megszerzett másodlagos jelentéssel kelljen alátámasztani.

B) 2009. január 9-én a Japán Ipari Szerkezeti Tanács egy jelentéstervezetet tett közzé, amely megállapítja, hogy a hangoknak, színeknek és mozgóképeknek lajstromozhatóknak kellene lenniük. Ennek alapján a Japán Szabadalmi Hivatal arra számít, hogy a parlament 2010-es rendes ülésszaka alatt a védjegy törvényt ennek megfelelően fogják módosítani. Ha ez megtörténik, Japánban védjegyezhetők lesznek a televízió vagy egy személyi számítógép képernyőjén megjelenő mozgó grafikus ábrázolások, a háromdimenziós hologramképek, valamint az olyan hangok, amelyek a hallgatóban egy társaság vagy egy termék nevéhez kapcsolódó benyomást keltenek.

Kanada

A) A Kanadai Szellemtulajdon-védelmi Hivatal módosítani kívánja a szabadalmi törvény végrehajtási utasításának egyes szabályait. A tervezett változtatások között szerepel a 6. szabály módosítása. Ez a szabály jelenleg előírja, hogy egy bejelentés elővizsgálata vagy fenntartása céljából a hivatal csak az olyan közléseket fogadhatja el, amelyek meghatalmazott levelezőtől származnak, aki, ha ki van jelölve, a szabadalmi ügyvivő.

Ezt problematikusnak találták olyan esetekben, amikor a hivatal világos utasításokat kap egy ügyvivőtől, azonban azokat nem veheti figyelembe, mert az ügyvivő nincs kijelölve meghatalmazott levelezőként.

A hivatal most olyan módosítást javasol a 6. szabályban, hogy amikor egy bejelentéssel kapcsolatban utasításokat kap egy kijelöléssel nem rendelkező ügyvivőtől, értesítenie kellene az ügyvivőt arról, hogy meghatalmazást kell benyújtania.

A módosítás azt is lehetővé tenné, hogy a hivatal a nyilatkozatot annak benyújtási napjától vegye figyelembe, ha a meghatalmazást a hivatal értesítésétől számított három hónapon belül benyújtják.

A 6. szabály arról is rendelkezik, hogy ki jogosult a fenntartási díjak befizetésére. A hivatal nemrég nem fogadott egy fenntartási díjat, mert azt maga a bejelentő fizette be egy olyan ügyben, ahol korábban meghatalmazottat jelölt ki. A Szövetségi Bíróság (Federal Court) szűken értelmezte a 6. szabályt, azt állapítva meg, hogy csupán meghatalmazott képviselő jogosult befizetni egy bejelentés fenntartási díját. Ezért a bejelentés visszavonhatatlanul megszűnt.

A hivatal most úgy akarja kiterjeszteni a fenntartási díjak fizetésére jogosultak körét, hogy azok legalább a bejelentőt is magukban foglalják.

A fenti javaslatokat tartalmazó szabálycsomag konzultációs időtartama nemrég lezárult, és jelenleg a hivatal tanulmányozza a különböző személyektől és szervektől beérkezett megjegyzéseket, illetve javaslatokat, amelyek alapján ki fogja alakítani végleges álláspontját.

B) A Kanadai Szellemtulajdon-védelmi Hivatal védjegyügyben új felszólalási eljárási szabályokat publikált, amelyek a 2007. október 1-jén hatályba lépett eljárási szabályok helyébe lépnek. A legfontosabb változás a határidő-hosszabbítások engedélyezésével kapcsolatos.

A védjegy törvény végrehajtási utasítása az elsődleges határidőket általában egy hónapban, tehát igen rövid időben szabja meg. A 2007. évi módosítás előtt nagyvonalúak voltak ezek a hosszabbítások, és többszörös határidő-hosszabbítást is engedélyeztek. Ez a gyakorlat 2007-ben megváltozott, és az új, drákói szigorúságú szabályok célja a felszólalási eljárás megrövidítése volt. Súlyos korlátozásokat vezettek be a határidő-hosszabbítások terén. Az új eljárás szigorúsága indokolatlan kiadásokhoz vezetett, és a szabályok bizonytalan és következetlen alkalmazása tovább bonyolította a felszólalási gyakorlatot.

A 2009. március 31-étől hatályos új eljárás célja, hogy orvosolja a 2007. évi változásokkal összefüggő legfontosabb nehézségeket. Mindenekelőtt a hivatal bevezetett egy ún. „lehülési” időszakot, hogy lehetővé tegye a felek számára a megegyezést. Ez a kilenc hónapos időszak lehetővé teszi a bejelentők és a felszólalók megegyezését.

A rendszer használói azt kifogásolják, hogy a lehülési időszakot túl korán kell elkezdni, és ez a felszólalók számára hátrányt jelent, mert a megegyezés megfontolása előtt nincs lehetőségük a bejelentő bizonyítékainak megtekintésére.

C) A *McKesson Canada Corporation* (McKesson) kérelmet nyújtott be a PHARMACLIK védjegy lajstromozása iránt. Ez ellen felszólalt a *Pharmacyclics* többek között azon az alapon, hogy a védjegy nem inherensen disztinktív, és összetéveszthető az ő PHARMACYCLICS védjegyével.

A Felszólalási Tanács azon a véleményen volt, hogy mindkét védjegy inherensen disztinktív, habár csak csekély mértékben. A PHARMACLIK védjegy ilyen jellegét erősítette, hogy széles körben használták Kanadában, ellentétben azzal, hogy a PHARMACYCLICS megjelölést főleg kereskedelmi névként használták, és csupán korlátozott körben. Ezért a Felszólalási Tanács elutasította a *Pharmacyclics* felszólalását.

Kína

A) A német *Neoplan* buszgyártó cég bitorlásért beperelte a kínai *Zhongwei* buszgyártó céget, arra hivatkozva, hogy az utóbbi A9-es buszszorozata bitorolja Kínában lajstromozott mintaoltalmát.

A Neoplan a bitorlás megkezdésének időpontjában hozta forgalomba Starliner buszszorozatát. A *Zhongwei* Délkelet-Ázsiában és Kelet-Európában több éven keresztül árusította A9-es buszait.

A pekingi 1. sz. közbenső népbíróság helyt adott a kérelemnek, és 2009. január 14-i döntésében a Zhongwei 21,16 millió Rmb (kb. 3 millió USD) kártérítés fizetésére, továbbá a felperes költségeinek megtérítésére és az A9-es buszszorozat gyártásának megszüntetésére kötelezte.

A bírósági döntés szerint a Zhongwei nem tudta bizonyítani, hogy A9-es buszmodelljeit függetlenül alkotta meg, sem pedig azt, hogy korábbi jog alapján használta az alkalmazott mintát, bár rendelkezett Kínában lajstromozott mintával.

A döntés azt is megállapítja, hogy a két busz jellemző vonásai közötti különbségek túlságosan kicsik ahhoz, hogy a Zhongwei buszain észrevehető vizuális eltérést lehessen megállapítani.

Itt még megjegyezzük, hogy a Zhongwei leányvállalata, a *Zonda Industrial Group* két megsemmisítési keresetet nyújtott be a Szabadalmi Felülvizsgálati Tanácsnál a Neoplan mintája ellen, de ezek eredménytelenek maradtak.

A Zhongwei 2009. január 21-én fellebbezést nyújtott be a döntés ellen. Fellebbezésében arra hivatkozott, hogy van ugyan némi hasonlóság a két jármű között, de fontos részletek eltérőek. Arra is utalt, hogy termékeit 2005-ben jóváhagyta az Országos Fejlesztési és Reformbizottság.

B) Kínában 2008-ban 828 328 szabadalmi bejelentést nyújtottak be, ami az előző évhez képest 19,4%-os növekedésnek felel meg. E szám 86,6%-a, vagyis 717 144 bejelentés származott kínaiaktól, míg 13,4%, vagyis 111 184 bejelentést külföldiek nyújtottak be.

Itt felhívjuk a figyelmet arra, hogy Kínában szabadalmi bejelentésnek számít mind a találmányi, mind a használati- és az ipariminta-bejelentés.

A találmányi szabadalmi bejelentések száma 2008-ban 289 838 volt, ami az előző évhez képest 18,2%-os növekedésnek felel meg. E bejelentések közül 194 579 származott hazai, míg 95 259 külföldi bejelentőktől.

2008-ban összesen 411 982 bejelentésre engedélyeztek oltalmat, ami 17,1%-os növekedést jelent.

C) 2008-ban Kínában az alábbi 10 külföldi vállalat nyújtotta be a legtöbb szabadalmi bejelentést.

1. Samsung Electronics Co., Ltd. (Dél-Korea)	2404
2. Matsushita Electric Industrial Co., Ltd. (Japán)	1937
3. Koninklijke Philips Electronic N. V. (Hollandia)	1569
4. Sony Co., Ltd. (Japán)	1537
5. International Business Machines Corporation (USA)	1112
6. Toshiba Corporation (Japán)	1041
7. LG Electronics Inc. (Dél-Korea)	994
8. Tokyo Roki Co., Ltd. (Japán)	978
9. GM Global Technology Operations Inc. (USA)	959
10. Qualcomm Inc. (USA)	948

Az alábbi táblázatban a Kínában legtöbb szabadalmi bejelentést benyújtó külföldi országokat adjuk meg.

Ország	A 2008-ban benyújtott szabadalmi bejelentések száma	Az 1985-től 2008-ig benyújtott összes szabadalmi bejelentés száma
1. Japán	38 408	300 141
2. USA	27 656	197 312
3. Németország	10 145	71 887
4. Dél-Korea	9 320	67 892
5. Franciaország	3 854	30 829
6. Hollandia	3 624	29 070
7. Svájc	2 830	22 186
8. Egyesült Királyság	2 233	18 548
9. Svédország	2 068	13 365
10. Olaszország	1 761	13 154

D) Kínában 2008-ban közel 700 000 védjegybejelentést nyújtottak be, amivel Kína a védjegybejelentések száma tekintetében a világon az első helyet foglalja el.

Lengyelország

Lengyelország 2009. április 2-án csatlakozott a védjegyekre vonatkozó Szingapúri Védjegyjogi Egyezményhez.

Mexikó

Mexikóban az iparjogvédelmi szakemberek régóta harcolnak azért, hogy állítsanak fel egy különleges szövetségi bíróságot szellemi tulajdon-védelmi ügyek elbírálására. Ez a harc most kedvező eredménnyel végződött, mert 2009. január 5-én a Szövetségi Adminisztratív Bíróság keretén belül felállítottak egy olyan háromtagú bíróságot, amely kizárólag szellemi tulajdon-védelmi ügyekkel foglalkozik. E bíróság hatáskörébe tartozik minden olyan szellemi tulajdon-védelmi peres ügy, amely 2008. november 25-én vagy ezt követően indult.

Montenegró

Az Európai Szabadalmi Szervezet és Montenegró kormánya egyezményt írt alá arról, hogy az európai szabadalmak hatályát Montenegróra is kiterjesztik. Az egyezmény hatálybalépésének időpontját még nem határozták meg, arról az év folyamán később adnak hírt.

Mihelyt az egyezmény hatályba lép, az azt követően benyújtott nemzetközi bejelentések alapján engedélyezett európai szabadalmi bejelentések és szabadalmak oltalmi köre ki fog terjedni Montenegróra is.

Németország

A) A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság 2008. december 16-i döntése megváltoztatta a Szövetségi Szabadalmi Bíróság egy korábbi döntését, amely újdonsághiány alapján megvonta az *Eli Lilly* olanzapin-szabadalmát.

A német szabadalmi bíróságok sok év folyamán nagyon tág fogalmat fejlesztettek ki a kinyilvánításról, amely ellentmond az Európai Szabadalmi Hivatal „fotografikus” megközelítésének. Különösen a kémia területén a „Fluoran”-döntés gátolta a bejelentőket abban, hogy érvényesen igényeljenek ún. „kiválasztási találmányokat” egy általános kémiai képletből. E döntés szerint minden egyes vegyület, amely az általános képlet alá esik, ki van nyilvánítva a nagyközönség számára, feltéve, hogy szakember valóban képes előállítani az illető vegyületet. Legalábbis ilyen vonatkozásban a német eseti jog homlokegyenest ellenkezik az ESZH és a legtöbb európai ország álláspontjával. A döntésnek különösen két szempontja figyelemre méltó: a technika állásához tartozó dokumentum értelmezése és egy általános képlet kinyilvánítása.

Az elsőfokú bíróság döntésében azzal érveltek, hogy egy, a technika állásához tartozó dokumentum kinyilvánítja a nem kimondottan említett olanzapin vegyületet, mert a szakember könnyen le tudná azt vezetni azáltal, hogy extrapolálja a világos kinyilvánítást az említett dokumentumban ismertetett kísérleti adatok alapján.

A mostani döntésben a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy „egy általános vegyi képlet elvben nem nyilvánítja ki az alá eső egyes vegyületeket, mert egy általános képlet csak akkor nyilvánít ki egy alá eső egyedi vegyületet, ha egy szakember ezt a vegyületet beleolvassa az általános képletbe”.

Az itt tárgyalt mindkét szempont a Szövetségi Legfelsőbb Bíróságnak azt a szándékát bizonyítja, hogy álláspontját az újdonság vonatkozásában összhangba kívánja hozni az ESZH álláspontjával.

B) A kérelmező *Metro AG* birtokosa a METRO és METRORAPID védjegyeknek németországi és közösségi védjegylajstromozásként szállítási és utazási szolgáltatások területén. A kérelmező jogait ki akarta terjesztetni a METROBUS megjelölés használatára is. A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság 2009. február 5-i ítéletével véget vegett a mintegy öt éve tartó pereske-

désnek, és összhangban az alsófokú bíróságok, vagyis a berlini, a hamburgi és a müncheni fellebbezési bíróság döntésével megállapította, hogy nem áll fenn a megtévesztés valószínűsége a kérelmező védjegyei, valamint a tömegközlekedés területén használt METROBUS megjelölés között.

A Szövetségi Legfelsőbb Bíróságnak ez a döntése azon alapult, hogy a közönség nem osztja fel a METROBUS megjelölést „metro” és „bus” alkotóelemre, és így nem társítja a buszvonalak METROBUS megjelölését a METRO csoport járataival. Ilyen okból a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság a tömegközlekedés szolgáltatási szektorban elutasított a METRO védjegy alapján a METROBUS névre kiterjeszteni kívánt minden igényt is.

Olaszország

Az olasz védjegy törvény szerint színek csak akkor lehet védjegyzettni, ha azok sajátos kombinációjáról van szó. Egy színnek magának a használata nem eredményez megkülönböztető, hanem csupán „funkcionális és díszítő” jelleget, és ezért egyetlen bejelentő nem sajátíthatja ki védjegyként. Egy szín csak akkor tehet szert megkülönböztető jellegre, ha képes a lajstromoztatni kívánt termék kereskedelmi forrását megkülönböztetni az adott kereskedelmi területen más tulajdonosok termékeiétől. Minthogy a monokróm színek száma korlátozott, az ilyen színek lajstromozása olyan monopolhelyezethez vezethetne, amely nem egyeztethető össze egy tisztességes versenyrendszerrel. Ezért csupán azok a sajátos színárnyalatok minősíthetők disztinktívnek, amelyeket nem szokásos módon társítanak a velük kapcsolatban használt termékkel.

Ilyen okok miatt egy védjegy törlési eljárásban, amelyet három olasz cég – a *Robert Diffusion*, a *Giorgia* és a *Gioe* – indított a *Louis Vuitton* hat védjegye ellen, az Olasz Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy a lajstromozások nem voltak összhangban a fentebbi alapelvekkel, és ezért a védjegyeket érvénytelennek minősítette.

Oroszország

A spanyol *Plas Supermercados* (Plas) cég nemzetközileg lajstromoztatta a *SUISS* védjegyet, és ennek alapján Oroszországban is oltalmat kívánt szerezni. Az orosz elővizsgáló azonban megtagadta a védjegyo ltalmat.

Ezt követően a Plas a Szabadalmi és Védjegyviták Tanácsánál nyújtott be fellebbezést, de fellebbezése elutasításra talált.

Mindkét elutasítás arra hivatkozott, hogy a „*suiss*” szónak nincs ugyan szemantikai jelentése (a tisztviselők nyilván nem tudtak angolul), azonban – figyelembe véve a francia nyelv kiejtési szabályait – fonetikailag egybeesik Svájc francia földrajzi megjelölésével, ami megtévesztheti a fogyasztókat a gyártás helyét illetően, minthogy a védjegy kérelmezője Spanyolországban székel.

A kérelmező a Fellebbezési Tanácsnál nyújtott be fellebbezést. Ez a szerv megváltoztatta a két alsófokú szerv döntését, és elrendelte, hogy adjanak jogi oltalmat a *SUISS* védjegy nemzetközi lajstromozása alapján.

Peru

Az új perui iparjogvédelmi törvény szerint a Peru és az USA közötti kereskedelmi egyezmény hatálybalépésének időpontjától, vagyis 2009. február 1-jétől kezdve megosztott bejelentéseket is be lehet nyújtani.

Portugália

Portugáliában 2008. október 1-jétől kezdve be lehet nyújtani ideiglenes szabadalmi bejelentéseket, amelyeket 12 hónapon belül kell átalakítani rendes szabadalmi bejelentéssé.

Románia

A Román Szabadalmi és Védjegy hivatal 2009. május 1-jén megjelent rendelete szerint a védjegybejelentések publikálásáért fekete-fehér védjegy esetén 30 EUR, míg színes védjegy esetén 100 EUR illetéket kell fizetni. Ez a rendelkezés a 2009. május 1-je után benyújtott védjegybejelentésekre vonatkozik.

San Marino Köztársaság

San Marino Köztársaság 2009. július 1-jével megjelölhető olyan európai szabadalmi bejelentésekben, amelyeket ezt az időpontot követően nyújtottak be.

Szabadalmi Együtműködési Szerződés

2008-ban a kínai Huawei Technologies nyújtotta be a legtöbb nemzetközi (PCT) bejelentést: 1737-et, ezt 1729 bejelentés a japán Panasonic követte. Sorrendben a következő a holland Philips, a japán Toyota és a német Bosch volt.

A Szellemi Tulajdon Világszervezete

A Szellemi Tulajdon Világszervezetének (WIPO) új főigazgatója, Frances Gurry 2009. március 16-án a londoni Szellemtulajdon-intézetben (Intellectual Property Institute) a szellemi tulajdon jövőjéről tartott előadást. Ennek keretében kifejtette, hogy a Szabadalmi Együtműködési Szerződés (PCT) rendszerét kellene a nemzetközi szabadalmi bejelentések globál-

lis rendszerének alapjául tekinteni. Hozzátette: „nem javaslok egy nemzetközi szabadalmat, de egyetlen eljárást kellene alkalmazni az engedélyezésig vagy elutasításig.”

Gurry ezt a rendszert annak érdekében javasolta, hogy csökkenteni lehessen a jelenlegi szellemi tulajdon-védelmi rendszer alkalmazásával járó stresszt és költségeket. „Fel kell ismernünk, hogy a szellemi tulajdon-védelem területi modellje csak nagy nehézségek árán tartható fenn” – mondta.

Tajvan

A) 2009. január 1-jétől kezdve a Tajvani Szellemi tulajdon-védelmi Hivatal gyorsított vizsgálati eljárást vezetett be találmányi szabadalmi bejelentésekkel kapcsolatban.

Annak érdekében, hogy a bejelentő korábban megkapja a vizsgálati eredményeket, a hivatal a szabadalomelbírálási „gyorsforgalmi út” (patent prosecution highway, PPH) szellemére utal, és lehetővé teszi, hogy a bejelentő benyújtson olyan dokumentumokat, amelyek igazolják, hogy egy megfelelő külföldi bejelentést engedélyeztek és publikáltak, vagy azt engedélyezték és publikálása folyamatban van, ezzel lehetővé téve az elővizsgáló számára, hogy meggyorsítsa a bejelentés vizsgálatát.

A gyorsított vizsgálat szabályait röviden az alábbiakban foglaljuk össze.

Ha a tajvani bejelentésnek megfelelő külföldi bejelentést lényegileg megvizsgálták és engedélyezték, a gyorsított vizsgálat iránti kérelmet azt követően lehet benyújtani, hogy a hivatal értesítette a bejelentőt arról, hogy elkezdi az érdemi vagy az újbóli vizsgálatot.

A tajvani szabadalmi bejelentés igénypontjainak ugyanazt a találmányt kell igényelniük, mint amely ki van nyilvánítva a megfelelő külföldi bejelentés leírásában és rajzain. Nincs korlátozva az, hogy melyik külföldi szabadalmi hivatal általi elfogadást lehet felhasználni a tajvani bejelentés vizsgálatának gyorsítására.

A gyorsított vizsgálat kérelmezésekor a következő iratokat kell benyújtani:

- a) a gyorsított vizsgálat kérelmezésére szolgáló, kitöltött űrlapot;
- b) a külföldi szabadalmi hivatal által engedélyezett és publikált igénypontokat kínai fordítással együtt vagy a külföldi szabadalmi hivatal engedélyező határozatát kínai fordítással együtt;
- c) a megfelelő külföldi bejelentés kínai fordítása és a tajvani bejelentés igénypontjai közötti különbségek megjelölését (ha nincsenek különbségek, erre az iratra nincs szükség);
- d) egyéb dokumentumokat, így például a külföldi szabadalmi hivatal által kiadott kutatási jelentést vagy elővizsgálati végzést; ezeknek a dokumentumoknak a benyújtása azonban nem kötelező.

A hivatal az elővizsgálati eredményeket a gyorsított vizsgálati kérelem benyújtásától számított hat hónapon belül adja ki. A vizsgálat tényleges időtartama függ attól, hogy a bejelentés tárgya melyik műszaki területre esik.

A gyorsított vizsgálat kérelmezése díjmentes.

A gyorsított vizsgálatnak ezt a rendszerét egyéves kísérleti időtartamra vezették be. A hivatal ezt követően fog dönteni arról, hogy a rendszert továbbra is fenntartja-e.

B) A Tajpei-i Felső Adminisztratív Bíróság 2007. július 18-án jóváhagyta a Tajvani Szellemtulajdon-védelmi Hivatal és a Gazdaságügyi Minisztérium Fellebbezési Tanácsának azt a döntését, hogy elutasították a 94402 sz., „Differenciálmű szerkezeti módosításai” c. szabadalom ellen benyújtott megsemmisítési keresetet.

A döntésben a bíróság megállapítja, hogy egy főigényponttól függő aligénypontnak a főigénypont teljes technológiai leírását kell részletesebben szemléltetnie, és a főigénypont oltalmi körének meg kell egyeznie az aligénypontok oltalmi körével. Minthogy a főigényponttal kapcsolatban nem lehetett megállapítani az újdonság és a feltalálói tevékenység hiányát, az 1. igényponttól függő 2. igényponttal kapcsolatban sem lehetett újdonsághiányt és feltalálói tevékenység hiányát megállapítani.

A bíróság a kérelmező által benyújtott bizonyítékok kapcsán többek között az alábbiakat állapította meg:

- a 2. sz. bizonyítékként benyújtott katalógus egy elektromos gépkocsit mutat be anélkül, hogy szemléltetné az abban levő differenciálmű szerkezetét;

- a 35–38. sorszámú bizonyítékként benyújtott, négy USA-beli szabadalmi leírásban ismertett műszaki megoldásokkal szemben a vitatott szabadalom a könnyebb összeállíthatóság előnyét mutatja. Ezért nem lehet vitatni, hogy a szabadalom 1. igénypontja feltalálói tevékenységen alapszik.

A fenti okok miatt a bíróság elutasította a szabadalom ellen benyújtott megsemmisítési keresetet.

C) A 907559 számmal lajstromozott MARTIN BRAUN védjegy megvonását kérték használat hiánya miatt. A Tajvani Szellemtulajdon-védelmi Hivatal döntése a védjegytulajdonosnak kedvezett. A kérelmező a hivatal felettes hatóságához, a Gazdasági Minisztériumhoz fellebbezett, de eredmény nélkül. A kérelmező azonban ezt a döntést sem fogadta el, és ezért adminisztratív pert indított.

A kérelmező azzal érvelt, hogy a védjegytulajdonos által a használat bizonyítására benyújtott dokumentumok nem bizonyítják kellő mértékben a megvonni kívánt védjegy használatát.

A kérelmező a megvonási keresetet 2005. február 4-én nyújtotta be. Válaszként a védjegytulajdonos (a továbbiakban: tulajdonos) olyan számlát nyújtott be, amely a megvonási kereset napjánál két nappal korábbi, vagyis 2005. február 2-i keltezésű volt, de azt csak 2005. március végén továbbította az adóhivatalnak. Emellett a vevő rokonságban állt a védjegytulajdonos képviselőjével, vagyis a kérelmezőnek lehetősége volt az említett számla meghamisítására.

A tulajdonos fényképeket is benyújtott a megjelölt árukról (szemüvegek, napszemüvegek stb.), azok csomagolásáról és címkéiről, de egyik fényképen sem lehetett dátumot látni, vagyis ez a bizonyíték sem igazolta, hogy a megelőző három évben használta a vitatott védjegyet.

A tulajdonos azt állította, hogy a védjeggyel megjelölt árukat importált Hongkongból 2005 januárjában, és benyújtotta az Express Mail Service (egy nemzetközi szállító cég) nyugtájának másolatát. Az átvevő azonban nem a védjegytulajdonos nevében vette át az árut, és így ez sem bizonyította, hogy a tulajdonos importálta a vitott védjeggyel ellátott árukat Tajvanra.

A kérelmező arra utalt, hogy nem voltak nyomtatott termékismertetőik vagy katalógusok a MARTIN BRAUN védjeggyel ellátott áruk hirdetésére. Ezért a fogyasztók nem tudhattak a vitatott védjegy létezéséről. Emellett a tulajdonos nem nyújtott be a védjegy törvény előírásainak megfelelő bizonyítékot a vitatott védjegy használatáról.

A tulajdonos az eljárás folyamán végül mégis tudta bizonyítani, hogy a védjegyet használta a megvonási kereset benyújtási napja előtt. Ezért a Gazdasági Minisztérium megállapította, hogy a hivatal eredeti döntése helyes, és így azt helybenhagyta.

Thaiföld

A *Hewlett Packard* (Hewlett) cég kérelmet nyújtott be a LASERJET védjegy lajstromozása iránt másológépekre és azokban felhasznált festékekre a 2. áruosztályban. A lajstromozási kérelmet a hivatal elutasította, de a Legfelsőbb Bíróság engedélyezte a védjegyoltalmat annak a széles körű bizonyító anyagnak az alapján, amelyet a Hewlett a használat útján szerzett megkülönböztetőképesség bizonyítékaként benyújtott.

Bár a LASERJET védjegyet a Legfelsőbb Bíróság a védett áruk vonatkozásában deszkriptívnek és így nem disztinktívnek találta, arra a következtetésre jutott, hogy a Hewlett a védjegyet széles körben használta termékein, és azokat lényeges időtartamon át árusította olyan mértékben, hogy a thaiföldi közönség meg tudja különböztetni a Hewlett nyomtatótintáját egyéb gyártók hasonló termékeitől.

A Legfelsőbb Bíróság döntését számos számítógépszótár befolyásolta, amelyeket a Hewlett nyújtott be a bíróságnak, és amelyek a LASERJET szót a Hewlett által használt védjegyként ismerték el és definiálták.

Türkmenisztán

A védjegyekre, szolgáltatási jelekre és eredetmegjelölésekre vonatkozó új törvény 2008. november 15-én lépett hatályba. Az új törvény szerint a védjegymegújítás alapidőpontja a benyújtás napja; korábban ilyen szempontból a lajstromozás időpontja volt mérvadó.

A védjegyoltalom időtartama tíz év, amely hasonló időtartamokra megújítható.

A használat hiánya a lajstromozás napjától számított három évig megengedett. Ez az időtartam legkorábban az új törvény hatálybalépésének időpontjától kezdve érvényes.

Új-Zéland

A LUCKY STRIKE védjegy tulajdonosa felszólalt a LUCKY DREAM és a LUCKY DRAW védjegy 34. áruosztályban, cigarettákra vonatkozó lajstromozása ellen. A védjegyhivatal elnökhelyettese azonban arra a következtetésre jutott, hogy a védjegyek tartalmilag, vizuálisan és auditív szempontból is különböznek. Emellett arra is utalt, hogy Új-Zélandon törvényesen van korlátozva a cigaretták eladása és hirdetése. Ennek következtében a fogyasztók tudatosan választják az általuk kedvelt cigarettafajtákat, ami tovább csökkenti a becsapás vagy összetévesztés valószínűségét.

Ezzel szemben a Felsőbíróóság azon a véleményen volt, hogy a kifogásolt védjegyek használata a fogyasztók becsapásához és megtévesztéséhez vezethet annak következtében, hogy a védjegyek első szava azonos. Ebből a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy fennáll a fogyasztók megtévesztésének valószínűsége, és ezért megváltoztatta a hivatal döntését.

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

ÉPÜLET ÁTALAKÍTÁSÁVAL ÖSSZEFÜGGŐ, SZEMÉLYHEZ FÜZÖDŐ JOGOK

SZJSZT-04/09

Magánmegkeresés

A megkereső által feltett kérdések

- 1. A tervező mint szerző által a tervezési szerződés alapján engedélyezett felhasználási jogok – mint vagyoni jogok – alapján a kérelmező mint megrendelő jogosult-e az épületen bármilyen, személyhez fűződő joggal nem érintett átalakítást elvégezni, és ehhez mind a látványtervet, az engedélyezési tervet és a kiviteli tervet felhasználni, módosítani, azt mással átdolgoztatni?*
- 2. Elegendő-e a tulajdonosnak (a kérelmezőnek) az átalakításhoz fűződő – a tényállásban előadott – súlyos magánérdekének fennállására hivatkozni ahhoz, hogy a szerző (a tervező) engedélyének kikérése a homlokzat megjelenésének átalakításához mellőzhető legyen?*
- 3. Amennyiben nem elegendő, kérjük, jelöljék meg, hogy a tényállás mely eleme zárja ki az engedély kikérésének mellőzését!*

Az eljáró tanács válasza

Ad 1. A szerző személye, a tervező jogszerzése

A kérdésre adott válaszban elsősorban a feltett kérdésre vonatkozó érdemi pontosítást kíván tenni az eljáró tanács annyiban, hogy szerzői jogi értelemben nem a tervezőként megjelölt M. Kft., hanem mindazon természetes személy tervezők minősülnek szerzőnek, akik az állásfoglalás tárgyává tett terveket elkészítették. A szerzői jog ugyanis az Sztj. alapján azt illeti meg, aki a művet megalkotta [Sztj. 4. § (1) bek.], ez a személy, a szerző, pedig a magyar jogfelfogás szerint csak természetes személy lehet.

A Szerzői Jogi Szakértő Testületnek megküldött, állásfoglalás iránti kérelem nem tartalmaz információt arra nézve, milyen módon és terjedelemben szerezte meg a tervező az eredeti szerzők megkeresésében „Projekt Dokumentációként” (dokumentáció) megjelölt alkotásaival kapcsolatos jogokat.

Az eljáró tanács azonban/ezért a jelen álláspont kialakítása során azzal a vélelemmel élt, hogy a tervező M. Kft. valamilyen, az eljárás tárgyává tett építészeti tervezési eljárásoknál szokásos és harmadik személynek is átengedhető módon a dokumentáció (illetve annak szerzői jogi védelemben részülő részei, így különösen a tervdokumentációk) tekintetében a felhasználási engedélyt a szerző(k)től megszerezte (jellemzően munkaköri kötelezettség eredményeként vagy korlátlan felhasználást biztosító felhasználási engedély keretében).

A tervezési szerződés (szerződés) által engedélyezett felhasználás

Az eljáró tanácsnak a szerződés teljes terjedelmében nem állt rendelkezésére, ezért az alábbi álláspontját kizárólagosan a kérelmező által kiemelt részek alapján alakította ki. A megkeresés alapján azonban valószínűsíthető, hogy több esetben a kiemelt részek sem a szerződés szó szerinti idézését tartalmazzák (pl. a „*Dokumentáció a Kérelmező kizárólagos tulajdonába kerül*” – itt a szerződés nagy valószínűséggel nem a csak jelen megkeresésben releváns kérelmező megnevezést használta), illetve egyes részek mondatszinten is hiányosak.

A szerződés értelmezése során alkalmazandó jogszabály

A megkeresésben ismertetettek szerint a szerződés a tervező és a kérelmező között 1998. május 6-án jött létre, majd 2000. február 10-én módosításra került. A megkeresés nem jelöli meg, hogy a felhasználásra vonatkozó rendelkezések változtak-e a szerződés módosítása során, vagy a megkeresésben ismertetett szabályok az eredeti szerződésszöveget tükrözik-e vissza. Tekintettel azonban arra, hogy a megkeresés szerint a 2000. évben történt módosítás az építési engedélyekkel volt kapcsolatos, vélelmezhető, hogy a felhasználási jogokra vonatkozó rendelkezések az 1998-as eredeti szerződéshez képest változatlanok.

Amennyiben ez így van, a szerződés értelmezésére a megkötése idején hatályos, a szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvény rendelkezéseit (régi Sztj.) és az ahhoz kapcsolódó egyéb jogszabályokat kell alkalmazni [1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról; Sztj., 107. § (1) bekezdés].

Amennyiben a szerződés értelmezéséből nyilvánvalóvá válik, hogy az alapján a felhasználó az átdolgozásra nem szerzett engedélyt, akkor az átdolgozásra mint felhasználási cselekményre a hatályos Sztj. rendelkezéseit kell alkalmazni.

A szerződés felhasználási rendelkezéseinek értelmezése

1. Vegyes típusú szerződés

A szerződésnek a kérelmező által megküldött részeivel kapcsolatosan mindenekelőtt kiemelendő, hogy abban a szerzői jogi értelemben vett felhasználási cselekmények szabályozása és a polgári jog általános rendelkezési jogi szabályaiból fakadó szabályok keverednek.

Így szerzői jogi értelemben nem releváns a szerződés 11.1. pontjának azon megállapítása, amely szerint „a Tervező által készített valamennyi ún. Projekt Dokumentáció a Kérelmező kizárólagos tulajdonába kerül”. A dokumentáció felett történő tulajdonszerzés ugyanis nem a jogosult engedélyéhez kötött felhasználási cselekmény, hanem a műpéldány tulajdonjogával rendelkező tervező dologi jogi alapú rendelkezési jogának gyakorlása. A dokumentáció tulajdonának átszállása tehát szerzői jogilag nem releváns cselekmény, megítélésére a Ptk. rendelkezési jogra vonatkozó szabályait kell alkalmazni.

Ugyanezen okok miatt szerzői jogi szempontból nem értelmezhető a szerződés azon rendelkezése sem, mely szerint *a kérelmező a szerződés aláírásával korlátlan és szabad jogot szerez ahhoz, hogy a dokumentáció egészét használja, átruházza vagy átadja*, mivel önmagában ezek a szabályok semmilyen olyan elemet nem tartalmaznak, amely alapján a dokumentáció bármilyen célra szerzői jogi értelemben felhasználható lenne [régi Szt. 28. § (3) bek.].

E rendelkezés szerzői jogi szempontból rendkívül pontatlan, sem fogalomhasználata, sem szűkszávúsága nem teszi lehetővé az egyértelmű értelmezést. Maga a „használat” szó sokkal inkább utal valamilyen, a dokumentáció tulajdonjogával kapcsolatos és így a fentebb elmondottak miatt szerzői jogilag relevánsnak nem tekinthető tevékenységre, mint szerzői jogi értelemben vett felhasználásra (így különösen a dokumentáció alapján történő megvalósításra). E rendelkezés tehát esetleges szándéka ellenére sem ad eligazítást a felhasználási jogok tekintetében.

2. A felhasználás módjára és mértékére vonatkozó szabályok

A szerződés 11.1. pont alpontjainak a felhasználási jogokra vonatkozó rendelkezései a következők:

„11.1.1. Megbízó (itt: a Kérelmező) szabadon, korlátozások nélkül felhasználhatja a hivatkozott Projekt Dokumentációt minden olyan építési, karbantartási, javítási, módosítási munkában amely kapcsolatos a Projekttel amelynek keretében készült”.

A – feltehetően valamilyen idegen nyelvből fordított – rendelkezés értelmezése során az eljáró tanács megállapította, hogy az abban foglalt engedély csupán az eredeti projekttel kapcsolatos munkálatok során teszi lehetővé a dokumentáció felhasználását. A mondat értelmezése szerint ugyanis a megbízó a dokumentációt olyan munkákban használhatja fel korlátozás nélkül, amely azzal a projekttel kapcsolatos, amelynek keretében maga a dokumentáció is készült.

A felhasználási engedély azonban a fenti rendelkezés alapján még az eredeti projekt keretein belül sem foglalja magában az átdolgozás (átalakítás) jogát. A fenti szabály ugyanis csak a dokumentáció változatlan formában történő felhasználására ad engedélyt, és ezen az se változtat, hogy a dokumentáció „módosítási munkákban” is felhasználható. Az új Szt.-ben ez a szabály már egyértelmű [47. § (1) bek.]. A felhasználási engedély csak kifejezett kikötés esetén terjed ki a mű átdolgozására, de a szabály háttéréül szolgáló indokolás már a régi Szt.

alapján is levezethető: az átdolgozás joga ugyanis az egyik legfontosabb személyhez fűződő jogot, a szerzőnek a mű integritásához való jogát is érinti, ezért csak különös körülmények mellett gyakorolható. Erre vonatkozó engedély hiányában ugyanis a felhasználó a művet jogosulatlanul változtatja meg, és fennáll a mű integritásához kapcsolódó, személyhez fűződő jog sérelmének lehetősége is.

„11.1.2. Megbízó hivatkozott Projekt Dokumentációt felhasználhatja bármely más általa végzett projektben ...”

A felhasználási engedély – még ha a megkeresésben felmerült átalakítással kapcsolatos munkákat új (más) projektnek tekintjük is – ebben az esetben sem foglalja magában az átdolgozás jogát, a fent ismertetett okok miatt.

„11.1.3. Építész (itt: a Tervezőt) nem illetik meg a Projekt Dokumentációval kapcsolatban copyright illetve szellemi tulajdon jog, szerzői jog és ...”

A fenti nyilatkozat tartalma szerint olyan joglemondó nyilatkozatnak minősül, amely mind a régi, mind az új Sztj. 9. §-ának (3) bekezdése alapján tilos, ezért e nyilatkozat – a felek esetleges szándékától függetlenül is – semmis. Ez még abban az esetben is így van, ha a szerződés által építészként megjelölt tervező maga már csak származékos jogosult: a lemondás tilalma ugyanis nem a jogosult személyéhez, hanem magához az alapjául szolgáló vagyoni joghoz fűződik.

„11.1.4. Építész nem jogosult arra, hogy a hivatkozott Projekt Dokumentációt újból kibocsássa, vagy felhasználja más projektekben, vagy azt bármely más módon felhasználja Megbízó előzetes, írásos, hozzájárulása nélkül.”

A szerződés ezen rendelkezése kizárólagosságot biztosít kérelmező számára a dokumentáció felhasználására oly módon, hogy a tervező további joggyakorlását is kizárja a dokumentáció tekintetében. Ez a rendelkezés sem tartalmaz azonban olyan szabályt, amely a kérelmező számára az átdolgozásra jogot biztosítana.

Összességében a kérelmező által kiemelt szerződésrészletek alapján az eljáró tanács azt az álláspontot alakította ki, hogy a kérelmező a szerződés alapján a dokumentáció átdolgozására nem szerzett jogosultságot.

3. A felhasználáshoz elengedhetetlen vagy nyilvánvalóan szükséges változtatások végrehajtásának lehetősége

Tekintettel arra, hogy a fent elmondottak alapján a szerződés a dokumentáció átdolgozására nem ad engedélyt, az eljáró tanács álláspontja szerint külön vizsgálatra szorul a felhasználáshoz elengedhetetlen vagy nyilvánvalóan szükséges változtatások végrehajtására vonatkozó szabályok (régi Sztj. 30. §-a, Sztj. 50. §-a) alkalmazhatósága.

A kérelmező által ismertetett esetben a végrehajtani kívánt változtatások oka kettős: egyrészt (amennyiben ez bizonyítást nyer) tervezési hibából eredő javítási szükségletek, más-

részt üzletpolitikai célok (így a korszerű megjelenés követelményének való megfelelés, a vásárlási kedv ösztönzése, a versenyképesség megtartása) indokolják.

Az első esetben – ha a tervezési hibákból fakadó hiányosságok bizonyítást nyernek – a hibák által indokolt mértékben a kérelmező élhet a régi Sztj. 30. §-ában, illetve az Sztj. 50. §-ában szabályozott jogával: ennek értelmében a felhasználáshoz elengedhetetlen vagy nyilvánvalóan szükséges változtatások végrehajtását követelheti e tervezőtől, illetve ha a tervező e kötelezettségének nem tesz eleget, e változásokat a továbbiakban a tervező hozzájárulása nélkül maga is végrehajthatja.

A megkeresésben megjelölt, üzletpolitikai célokkal kapcsolatos második szempont azonban az eljáró tanács álláspontja szerint önmagában nem alapozza meg annak lehetőségét, hogy a kérelmező ennek alapján, átdolgozási engedély hiányában végezzen el változtatásokat. Az e szempont alapján történő módosítások nyilvánvalóan nem tartoznak a „felhasználáshoz elengedhetetlen vagy nyilvánvalóan szükséges” változtatások körébe, hiszen az eredetileg tervezett funkciónak a dokumentáció alapján kivitelezett épület továbbra is megfelel.

Összességében a felhasználáshoz elengedhetetlen vagy nyilvánvalóan szükséges változtatások végrehajtására a tervező hozzájárulása hiányában az eljáró tanács csak akkor és olyan mértékben lát lehetőséget, amikor és amennyiben a változtatások a tervezői hibák kijavításának céljára szolgálnak. E körön túlmenően átdolgozási engedély hiányában a hivatkozott üzletpolitikai célok nem adnak megfelelő alapot a változtatások végrehajtására.

Ad 2. Az eljáró tanács e kérdés megválaszolása során elsősorban visszautal az előző kérdés 3. pontjában adott válaszára: eszerint amennyiben a homlokzat megjelenésének átalakítása az időközben felmerült, rejtett tervezői hibák javításának szükségességéből adódik, a kérelmező a szükséges változtatásokat az indokolt mértékben megteheti.

Abban az esetben azonban, ha a homlokzat átalakítását csupán üzletpolitikai célok indokolják, az ehhez szükséges engedélyek megszerzésének mellőzését az eljáró tanács nem látja lehetségesnek. Ennek oka, hogy a kérdéses épület esetében a felsorolt üzletpolitikai indokok (korszerű megjelenés, vásárlói kedv ösztönzése, versenyképesség megtartása) meglehetősen szubjektív, kizárólag a tulajdonos ízléséből és épülettel kapcsolatosan megváltozott elképzeléseiből fakadó szempontok, amelyeknek az átdolgozás jogosultnak biztosított jogával szemben történő figyelembevétele ebben az esetben kellő megalapozottság nélkül magát a vagyoni jogot derogálná.

Ha ugyanis a homlokzat megváltoztatását javítási szempontok nem, csak a megjelölt üzletpolitikai érdekek indokolják, mindazok az okok, amelyek a tulajdonosi jogosultságok érvényesítését a szerzői jogosult jogaival szemben előtérbe helyeznék, nem állják meg a helyüket. Így valószínűtlen, hogy az eredeti megvalósítási időpont óta a funkcionális követelmények és igények jelentősen megváltoztak volna, az üzletpolitikai célú homlokzatmódosítás nem járul hozzá funkcionálisan az épület célszerű, zavartalan és rendeltetésszerű

használatához, illetve magánkézben lévő bevásárlóközpontról lévén szó, nem állapítható meg olyan jelentős társadalmi igény sem, amely az engedély nélküli megváltoztatást indokolná.

Ad 3. Az átdolgozási engedély kikérésének mellőzését – a felhasználáshoz elengedhetetlenül vagy nyilvánvalóan szükséges javítási munkák körén túlmenően – részben a szerződés erre vonatkozó rendelkezésének hiánya, részben a 2. kérdésre adott válaszban ismertetettek alapján a kérelmező súlyos magánérdekének hiánya zárja ki.

Dr. Szilágyi István, a tanács elnöke
Dr. Gondol Daniella, a tanács előadó tagja
Bálint Péter, a tanács szavazó tagja

REKLÁMÖTLET ÉS KREATÍV KONCEPCIÓ SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-03/09

Magánmegkeresés

A megkereső által feltett kérdések

1. Összefüggésbe hozhatóak-e ügyfelem reklámötletei az L. Zrt. által közzétett reklámokkal?
2. Amennyiben az összefüggés megállapítható, úgy eredményezett-e jogsértést a reklámötletek felhasználása?
3. Ügyfelem tarthat-e számat díjazásra a felhasznált reklámötletekre tekintettel?
4. Amennyiben ügyfelem az Önök álláspontja szerint díjazásra jogosult, úgy van-e valamilyen hozzávetőleges számítási mód, amely a díj nagyságát meghatározhatja?

Az eljáró tanács szakvéleménye

A megkereső szerint ügyfele egy szervezettől megbízást kapott reklámfilmötletek kidolgozása céljából. A megbízás szerint a reklámfilmek a szervezet három új termékének bevezetését támogatták volna 20, illetve 30 másodperces időtartamban.

A megkereső ügyfele ennek alapján elkészítette a kampány kreatív koncepcióját, amely arra az ötletre épült, hogy a filmben olyan férfiakat mutatnának be, akik valamilyen házimunkát végeznek azért, mert a nők a szervezet új termékeivel kedveskednek nekik.

A szervezet ezt követően szóban tájékoztatta az ügyfelet arról, hogy a reklámötletet nem fogadta el. Később a megkereső ügyfele azt tapasztalta, hogy televíziós csatornákon, közterületi plakátokon és egyéb médiumokban a szervezet az érintett három terméket azzal a reklámötlettel népszerűsíti, amelyet ügyfele bocsátott a szervezet rendelkezésére.

A tényállás és a rendelkezésre bocsátott dokumentáció elemzése után a feltett kérdésekre az eljáró tanács a következő válaszokat adja:

Előzetesen megjegyezzük, hogy ugyan a megkeresésben foglalt kérdések arra az ötletre irányultak, hogy a reklám olyan férfiakat mutatna be, akik valamilyen házimunkát végeznek azért, mert a nők ennek a szervezetnek a termékeivel kedveskednek nekik, a vizsgálódást kiterjesztettük az ötletet kidolgozó kreatív koncepcióra is.

Ad 1. Az ügyfél reklámötletei összefüggésbe hozhatók az L. Zrt. által közzétett reklámokkal, mivel az ügyfél által benyújtott reklámötlet, az ügyfél által ennek alapján kidolgozott kreatív koncepció és az L. Zrt. által megvalósított reklám is azon a gondolaton alapul, hogy a férfiak is képesek házimunka végzésére, csak meg kell találni azt a motíváló eszközt, amellyel ezt el lehet érni. Ezen az igen általános szinten kapcsolatba hozható egymással a reklámötlet, az erre épülő kreatív koncepció és a más által megvalósított reklám.

Ad 2. A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Sztj.) 1. §-ának (6) bekezdése kimondja, hogy valamely ötlet, elv, elgondolás, eljárás, működési módszer vagy matematikai művelet nem lehet tárgya a szerzői jogi védelemnek. Az ötletek kizárásának jogpolitikai indoka az, hogy a szerzői jog a szellemi alkotás sajátos, a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni-eredeti jellegét illeti meg, az oltalom tehát formavédelmet jelent: a megfogalmazás egyediségét védi. Az ötlet azonban – noha kétséget kizáróan a szellem terméke – nem ölt olyan formát, nem éri el azt a kidolgozottsági fokot, hogy abban a szerző szellemi tevékenységének egyéni-eredeti jellege felismerhető módon tükröződhetne, és így az Sztj. 1. §-ának (3) bekezdése értelmében szerzői jogi védelem alatt állhatna.

Ebből következően a megkeresés alapját képező ötlet nem tartozik szerzői jogi védelem alá, és emiatt a más által való hasznosítása sem valósít meg szerzői jogi jogsértést.

A megkereső által rendelkezésre bocsátott kreatív koncepció összességében lehetne egyéni-eredeti jellegű, amely annak szerkesztettségében, az egyes elemek elhelyezésében nyilvánulna meg. Az elemek, amelyekre a kreatív koncepció épül, a következők:

- a takarító/vasaló reklámfigura a film elején még beazonosíthatatlan nemű, majd később válik nyilvánvalóvá, hogy a lelkesen takarító/vasaló személy a férfi;
- a reklám végén külön képen egy női arc jelzi, hogy ezt a házimunkát a férfi a női arc előtt látható szendvicsért végzi;
- a reklám feliratokkal magyarázza a jelenetet: „A férfiakhoz a hasukon keresztül vezet az út”, „A közös pillanatokért”.

Ezek az elemek azonban önmagukban nem hordoznak egyéni-eredeti jelleget, legfeljebb összehatásukban, szerkesztés után bírhatnának egyéni-eredeti benyomással, ez azonban itt nem valósul meg: a reklám egyes elemei a kidolgozottságnak ezen a szintjén megállnak, nem szerveződnek szerves egésszé, egységes reklámmá.

Ebből következően a megkereséssel érintett kreatív koncepció sem tartozik szerzői jogi védelem alá, és emiatt a más által való hasznosítása szintén nem valósít meg szerzői jogi jogsértést.

Még abban az esetben is, ha a kreatív koncepcióban foglalt reklámterv elérné az egyéni-eredeti jelleget, meg kellene vizsgálni, hogy a megvalósult reklámok ebből átvettek-e úgy elemeket, hogy az szerzői jogi jogsértésnek minősülne.

A kreatív koncepcióban kifejtettek közül eleve csak az vethető össze érdemben a megvalósult reklámokkal, amely a „vasaló férfi” ötletére épül. A megvalósult reklámok között egy állóreklám és egy reklámfilm épül erre a motívumra. Ezek azonban minden meghatározó szempontból jelentősen eltérnek a megkereső kreatív koncepciójától.

- A megvalósult reklámok üzenete nem csupán az, hogy a férfiakhoz a hasukon keresztül vezet az út, hanem azt a további motívumot is beépítik, hogy a férfiakat szelídíteni kell, és ezt a finom ízek erejével lehet elérni.
- A megvalósult reklámfilmben a kreatív koncepciónál erősebb az üzenet abból a szempontból, hogy a reklámfotón a férfi nem a saját ruháját, hanem jól hangsúlyozottan női ruhát vasal.
- A megvalósult reklámfilmnél szintén erősebb az üzenetet a kreatív koncepciónál abból a szempontból, hogy nem egy férfi szerepel benne, hanem apa és fia, akik verseznek a vasalásban, és a zsúrizést az anya végi.
- Érdemi különbség az is a kreatív koncepció és a megvalósult reklámok között, hogy a megvalósult reklámfotón a szereplő mellett külön elemekben nem szendvics, hanem egy hústál van elhelyezve, a szöveges részek pedig kevésbé feltűnően jelennek meg. Az állóreklámon női alak egyáltalán nem jelenik meg.
- Ugyanígy a megvalósult reklámfilmekben sem szendvics szerepel, hanem az L. Zrt. számos termékén pásztáz a kamera.
- Érdemes arra is felhívni a figyelmet, hogy a megvalósult reklámok egyike sem alkalmazza azt a dramaturgiai eszközt, hogy a reklám elején nem derül ki, hogy a reklámfigura milyen nemű.

Összességében megállapítható, hogy a megvalósult reklámok meghatározó elemekben térnek el a kreatív koncepcióban foglaltaktól, és csak egyesek hordoznak hasonlóságot. Ugyanakkor sem a különböző, sem a hasonló elemek nem állnak szerzői jogi védelem alatt, mivel nem érik el az Sztj. által a védelemhez szükségszerűen támasztott szintet: egyik sem a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni-eredeti jellegű motívum. A megvalósult reklámok összességében megfogalmazásukban, elemeik összeválogatásában, elrendezésében

valósíthatnak meg egyéni-eredeti jelleget, amelyet azonban nyilvánvalóan nem a kreatív koncepcióból vesznek át, mivel abban az egyes elemek ilyen szinten nem kerültek megszerzésre.

Ebből fakadóan pedig jogsértést az L. Zrt. nem követett el saját reklámjainak elkészítésével.

Ad 3. Figyelemmel arra, hogy az eljáró tanács álláspontja szerint jogsértés nem történt, ezért az ötlet gazdája és kidolgozója díjazásra ezen az alapon nem jogosult.

Ad 4. Lásd a 3. kérdésre adott választ.

*Dr. Tomori Pál, a tanács elnöke
Dr. Gyenge Anikó, a tanács előadó tagja
Dr. Debreczeni Ferenc, a tanács szavazó tagja*

SZOFTVER JOGOSULATLAN FELHASZNÁLÁSA

SZJSZT-05/09/1

Magánmegkeresés

A megkereső által feltett kérdések

1. Az X rendszerre vonatkozó felhasználói kézikönyv, illetve szoftver sérti-e az Y szoftverhez, illetve felhasználói kézikönyvhöz fűződő szerzői jogaimat?
2. Amennyiben igen, akkor milyen módon és mennyiben?
3. Egyéb észrevételek.

Az eljáró tanács szakértői véleménye

Az eljáró tanács az X és Y szoftver közötti kapcsolat vizsgálata során az alábbi kérdéseket elemezte:

- a) az Y számítógépi programalkotás szerzői jogi védelmet élvez-e;
- b) az Y számítógépi programalkotás dokumentációja (kézikönyve) szerzői jogi védelmet élvez-e;
- c) az Y számítógépi programalkotás alkalmazásával létrehozott adatbázis – gyűjteményes műként – szerzői jogi oltalmat élvez-e;
- d) az Y számítógépi programalkotás alkalmazásával létrehozott adatbázis előállítója jogosult-e az adatbázis-előállítók ún. *sui generis* védelmére?

Az eljáró tanács ezt követően vizsgálta meg annak kérdését, hogy megsértette-e az X számítógépi programalkotás szerzője az Y szerzőjének szerzői jogát, és ha igen, milyen mértékben.

Ad a) Az eljáró tanács rögzíti, hogy számára az X és az Y számítógépi programalkotásnak csupán a felhasználói kézikönyvei kerültek átadásra, maguk a számítógépi programalkotások azonban nem. Tekintettel arra, hogy az eljáró tanács a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 8. § (1) bekezdése szerint „a Szakértő Testület nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői vélemény[ét]t ...”, az említett programalkotások tényleges megvalósítása (tehát a programozói munka) vonatkozásában az eljáró tanács megalapozott megállapításokat nem tehet. Ebből következően az sem vizsgálható, hogy az X számítógépi programalkotás szerzője felhasználta-e az Y számítógépi programalkotást saját programja írásakor.

Az eljáró tanács – hivatkozva a Szerzői Jogi Szakértő Testület egységes gyakorlatára (lásd pl. SZJSZT 28/2004) – kiemeli, hogy a számítógépi programalkotás funkcionális mű. Fokozottan igaz ez a megállapítás az egyedi megrendelői igények kielégítésére létrehozott vagy annak megfelelően átalakított, továbbfejlesztett programalkotásokra.

Jelen ügy kapcsán annak is jelentősége van, hogy a megrendelő vasúttársaság már az Y program fejlesztésekor részletesen kidolgozott szabályzattal rendelkezett az ellátandó feladattal összefüggésben, amely tovább szűkítette a szoftverfejlesztés során a kreativitás lehetőségét. Az eljáró tanács továbbá arra is fel kívánja hívni a figyelmet, hogy az egyedi megrendelésre készített szoftverek esetében a megrendelők általában megkövetelik, hogy a korábbi szoftvert váltó új program által használt kifejezések, grafikus megoldások a lehető legkisebb mértékben térjenek el a korábban alkalmazottól, mivel így az új szoftver bevezetése, betanítása nagyságrenddel kisebb ráfordítást igényel a megrendelő részéről. A szoftver grafikus interfészén alkalmazott kifejezések, grafikai megoldások azonban önmagukban jellemzően nem állnak szerzői jogi védelem alatt.

A csatolt kézikönyvekben szereplő képernyőtervek alapján az eljáró tanács azt állapította meg, hogy az Y program esetében, az ellátandó funkció, vagyis maga az anyag- és készletnyilvántartás, igen erősen determinálta a program logikai felépítését, illetve a program igénybevevőjével való interaktivitást lehetővé tévő grafikus interfészek kialakítását. Ebből az is következik, hogy a megkeresésben hivatkozott egyes képernyőtervek (vagyis az oszlopok, utasítások, gombok elrendezése, illetve a mezők elnevezése) közötti hasonlóság az ellátandó funkciók azonosságára vezethetőek vissza, így azok nagyfokú hasonlósága, egyezősége még akkor sem jelentené az Y program szerzőjének sérelmét, ha egyébként annak egésze oltalmat élvező alkotásnak minősülne.

Ad b) A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Sztj.) 1. § (2) bekezdésének c) pontja szerint a számítógépi programalkotáshoz tartozó dokumentáció szerzői jogi védelmet élvez, ha az egyébként megfelel az Sztj. 4. § (2) bekezdésében rögzített – az egyediségre, eredetiségre vonatkozó – feltételeknek.

Az eljáró tanács kiemeli, hogy a kézikönyvek esetén hatványozottan érvényesülnek azok a körülmények, amelyek a kötött funkció – vagyis a már önmagában is funkcionális műfajúnak számító szoftver részletes bemutatása – miatt korlátozzák a kreativitás kibontakozásának lehetőségét. Az egyediségre, eredetiségre vonatkozó követelmények meglétére vonatkozó vizsgálat során erre a körülményre figyelemmel kell lenni.

Az eljáró tanács megvizsgálta az Y program kézikönyvét, és megállapította, hogy az egészében eleget tesz a fent hivatkozott követelményeknek. Ezzel együtt azt is meg kell ugyanakkor állapítani, hogy a kézikönyv egyes részletei önmagukban gyakorta nem mutatnak olyan egyediséget, amely az adott részlet szerzői jogi védelmét megalapozhatná.

A két kézikönyv kiemelt részeinek hasonlósága nagy szórást mutat. Az esetek zömében a hasonlóság nem terjed túl az egyes funkciók (pl. gombok) azonos elnevezésén, míg ritkábban, pl. a megkeresés 6/10. pontjában a hasonlóság nagyobb fokú, de még itt sem beszélhetünk szolgai másolásról.

Az eljáró tanács azt is megállapította, hogy az Y kézikönyvnek a megkeresésben hivatkozott részleteit az X kézikönyv szerzője még azokban az esetekben sem másolta le szolgai módon, amikor – az eredetiség hiánya miatt – annak egyébként szerzői jogi akadálya nem lett volna. A fentiekből következően az X kézikönyv szerzője nem sértette meg az Y kézikönyv szerzőjének jogait.

Ad c) Az Sztj. 61. §-a értelmében szerzői jogi védelmet élvez a gyűjteményes műnek minősülő adatbázis is, amely védelmi formának – következően az Sztj. 7. §-a (1) bekezdéséből – nem feltétele, hogy az adatbázisba felvett egyes tartalmi elemek nem részesülnek, illetve nem részesülhetnek szerzői jogi oltalomban. Gyűjteményes műként az a gyűjtemény állhat védelem alatt, amely esetében a tartalom összeválogatása, illetve elrendezése egyéni, eredeti jelleget mutat.

Az eljáró tanács – a rendelkezésére bocsátott kézikönyv alapján – megvizsgálta, hogy a fent említett feltételeknek eleget tesz-e az Y program. A tartalom összeválogatása tekintetében az eljáró tanács arra a következtetésre jutott, hogy a program valamennyi adott tulajdonságú elem (pl. az egy helyiségben található tárgyak felsorolása), illetve az azok azonosításához szükséges valamennyi lényeges tulajdonság felsorolására törekszik, így a kiválogatás módja kapcsán egyediségről nem beszélhetünk. Ugyancsak nem beszélhetünk az elrendezés módja kapcsán egyediségről, az ugyanis nem megy túl a célszerűség és az ellátandó feladatok által megkívánt megoldásokon.

Az adatbázis használatához nélkülözhetetlen részfeladat az egy felületen megjelenítendő információk meghatározása, illetve az egyes információk könnyen értelmezhető elnevezése, könnyen áttekinthető megjelenítése. Ezt a részfeladatot – főleg kellő részletességű specifikáció hiányában – a megrendelő helyett gyakorta az adatbázist működtető szoftver fejlesztője végzi el. Bármennyire is nélkülözhetetlen azonban e részfeladat sikeres elvégzése egy jól használható adatbázis kialakításához, az önmagában még nem feltétlenül eredményezi az adatbázis „gyűjteményes mű” minőségét. Ehhez ugyanis arra van szükség, hogy az információk kiválogatása, illetve megjelenítése olyan egyedi, újszerű szempontok alapján történjen, amely túlmegy az adott funkciónak való elsődleges megfelelésen.

Az információk számítógépes megjelenítése kapcsán az eljáró tanács ismét hivatkozni kíván az SZJSZT 28/2004-es szakvéleményre, amely szerint „az utóbbi években az alkalmazói programok grafikus felhasználó felületének kialakításában egyfajta – célszerűségi okokra visszavezethető – vizuális egységesülés figyelhető meg: a felhasználó által vezérelhető folyamatok áttekinthetősége, a kezelés egyszerű és gyors elsajátíthatósága érdekében még a különböző funkciót ellátó szoftverek grafikus felhasználói felületei is lényegében hasonló vizuális elemekből ... építkeznek”.

Az eljáró tanács a fentiekre tekintettel azt állapítja meg, hogy az Y program gyűjteményes műnek minősülő adatbázisként nem áll védelem alatt.

Ad d) Az Szjt. 84/A. §-a szerint az adatbázis előállítója *sui generis* oltalomban részesül, ha az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényel. Az adatbázis előállítójának azt a személyt kell tekinteni, aki (amely) a saját nevében és kockázatára kezdeményezte az adatbázis előállítását, gondoskodva az ehhez szükséges ráfordításokról. Mivel a jelen ügyben – a rendelkezésre bocsátott iratok alapján – a megkereső nem tekinthető az Y program alkalmazásával létrehozott adatbázis előállítójának, ezért e jogait az X szoftver szerzője vagy más személy meg sem sérthette.

Az eljáró tanács válasza a fentiek alapján a megkereső által feltett 1. kérdésre: az X felhasználói kézikönyv nem sérti a megkeresőnek az Y felhasználói kézikönyvhöz fűződő szerzői jogait.

Dr. Tóth Péter Benjamin, a tanács elnöke
Dr. Békés Gergely, a tanács előadó tagja
Mamuzsics Gábor, a tanács szavazó tagja

KÖZÖS MŰ; JOGOSULATLAN ÁTVÉTEL MEGÍTÉLÉSE TANÍTÓI SEGÉDLETEK ESETÉBEN

SZJSZT-07/09

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság megkeresése

A bíróság által feltett kérdések

1. A peres felek közös neve alatt megjelent „*A tanulási zavarok korrekciója kisiskolás korban*” című kiadványban a felek szerzősége hogyan minősíthető? A kiadvány tartalma szerzői jogi oltalom alatt áll-e? Ha nem, vagy nem teljesen, úgy mely részek állnak oltalom alatt?
2. Nyilatkozzanak az alperes védekezésére, kiemelten a tanmenetet illetően!
3. Adjanak választ arra, hogy a felperes által a perben kifogásolt, az alperes egyedüli szerzősége alatt megjelent kiadványban szereplő, a felperes által kifogásolt részek egyrészt oltalom alatt állnak-e, másrészt megállapítható-e az, amit a felperes keresetében állít, miszerint az ő szellemi termékét az alperes a közös kiadványból úgy emelte át a következő kiadványba, hogy annak vonatkozásában további fejlesztés, átdolgozás stb., illetve lényegi változtatás nem történt! Így az a rész, amelyet a felperes kifogásol, hogy az alperes a fentiek szerint átemelt, szerzői jogi védelemben részesül-e, védett-e?
4. Az alperesnek az új kiadványban megjelenő fejezete jogosulatlan felhasználásnak minősül-e, ha igen, ez miben nyilvánul meg?
5. Nyilatkozzanak a felperes által beszerzett szakvéleményben foglaltakra, az helytálló-e!
6. A per tárgyát képező műben a keresetben kifogásolt szövegrészek valóban azonosak-e a társszerzőségben megjelent eredeti műben lévő azonos szöveggel? Erre vonatkozóan a bíróság a felperes által kidolgozott táblázatot megküldi (a 2008. január 28. napján beadott iratanyag pontosan kidolgozza azt, hogy a felperes álláspontja szerint mi a plágium) (7. sorszámú iratanyag + kiadványok eredetiben).
7. Válaszoljanak, illetve tegyenek észrevételt, megállapítást mindarra, amit a bíróság kérdésként nem tett fel, ugyanakkor a per eldöntése szempontjából lényeges, a végleges döntést befolyásoló információ!

Az eljáró tanács válasza

Ad 1. A szerzői jogi védelem fennállása a kiadvány egészét és egyes részeit illetően

Az eljáró tanács e kérdéskör vizsgálatánál először a második és a harmadik alkérdéssel foglalkozott, mivel az arra adott válasz függvényében végezhető el az egyéb, szerzői jogilag releváns kérdések vizsgálata.

A szerzői jogi védelem fennállásának megítéléséhez az eljáró tanács elsődlegesen a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) alábbi rendelkezéseit vette alapul:

„1. § (3) A szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől.

1. § (6) Valamely ötlet, elv, elgondolás, eljárás, működési módszer vagy matematikai művelet nem lehet tárgya a szerzői jogi védelemnek.

7. § (1) Szerzői jogi védelemben részesül a gyűjtemény, ha tartalmának összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése egyéni, eredeti jellegű (gyűjteményes mű). A védelem a gyűjteményes művet megilleti akkor is, ha annak részei, tartalmi elemei nem részesülnek, illetve nem részesülhetnek szerzői jogi védelemben.”

Az eljáró tanács a peres felek közös neve alatt megjelent kiadvány vizsgálata alapján megállapította, összhangban az SZJSZT korábbi gyakorlatával (lásd 22/2003; 04/07/I; 16/07), hogy a kiadvány egésze és annak egyes részei is eléri a szerzői jogi védelem fennállásához szükséges egyéniség és eredetiség szintjét, ezért a kiadvány összességében szerzői jogi védelem alatt áll. E körben az eljáró tanács felhívja a figyelmet arra, hogy az egyéniség-eredetiség követelménye minden alkotás esetében, így a jelenlegi esetben is az alkotás egyedi kifejezőmódja, ha az alkotásban foglalt gondolatok egyéni megjelenítésére tekintettel áll fenn. A szerzői jogi védelem fennállásához tehát nem szükséges (bár természetesen nem is kizárt) az, hogy a műben foglalt gondolatok, elvek újszerűek vagy egyediek legyenek, amennyiben a szerző ezek feldolgozását egyedi módon végzi el.

Ezt azért fontos kiemelni, mert a vizsgált kiadvány tartalmi részei a szerzői jogi védelem szempontjából rendkívül vegyes képet mutatnak: alapvetően a kiadvány pedagógiai-pszichológiai jellegű, tudományos alkotás, amely azonban számos helyen (kiemelkedő szellemi tevékenységet nem tükröző) pusztá esetleírásokat, illetve a pedagógia és a pszichológia területén általánosan használt feladatokat tartalmaz. Itt ismét hangsúlyozni kell, hogy nem a kiadvány tartalma vagy az elkészítéséhez szükséges szaktudás alapozza meg a szerzői jogi védelmet, hanem kizárólag annak formai megjelenése. A kiadvány egyedisége azonban jelen esetben két módon is fennáll: egyrészt a szerzők által alkotott egyéni-eredeti jellegű részek, másrészt a szerkesztő-szerzők által összeválogatott és elrendezett, önmagukban egyéni-eredeti jelleggel nem bíró részek folytán. A kiadvány összességében így az önállóan alkotott mű és a – főként önálló védelemben nem részesülő tartalmi elemek összeválogatásával született – gyűjteményes mű elemeit is magában hordozza.

Mivel a kiadványban a szerzői jogi oltalomban részesülő és oltalmi körön kívül eső részek elválaszthatatlanul összefonódnak, a kiadvány egyes részei tekintetében az eljáró tanács a következő általános megállapításokat teszi:

- nem részesülnek önálló védelemben a kiadvány azon részei, amelyek a pedagógia, illetve a pszichológia területén általánosan alkalmazott módszereket, vizsgálatokat, leírásokat, szerkezeti elrendezéseket tartalmaznak: így pl. az ún. Edtfeldt-teszt, illetve a Dyslexia Prognosztika-teszt mint módszer szerzői jogi szempontból nem védett,

védelemben részesülhet ugyanakkor a fenti vizsgálatok, módszerek alapján végzett felmérések eredményének leírása;

- szerzői jogi szempontból védettnek minősül a kiadványban ismertetett programhoz kapcsolódó gondolatok leírása, ugyanakkor maga a program témaköreiben ugyancsak olyan, a kiadvány területén általánosan alkalmazott elemeket, eljárást tartalmaz (mozgásfejlesztés, testsémafejlesztés stb.), amelyek önmagukban nem állnak védelem alatt;
- a fejlesztőprogramban alkalmazott jelzések, rövidítések általános értelmezésüknél fogva (pl. aud. = auditív, verb. = verbális) nem érik el a szerzői jogi védelem szintjéhez szükséges eredetiség szintjét;
- a fejlesztőprogram tagolásában szükségszerűen alkalmazkodik a vizsgálati időszakhoz (a tanévhez), témakörei pedig a vizsgálat területén általánosan alkalmazottak (mozgások, testséma- és percepciófejlesztés), ezért a védelemhez szükséges egyediség szintjét a fejlesztőprogram keretének kialakítási módja nem éri el;
- a fejlesztőprogramban található egyes feladatok egyedileg nem védettek, összeválogatásuk, elrendezésük módja azonban egyéni, eredeti jellegű;
- az egyes fejlesztési területek leírása a védelem feltételül minimálisan szükséges egyéni-eredeti jellegű tartalmazza;
- a mellékletek és függelékek főként összeválogatásukban egyediek.

A szerzőséggel kapcsolatos megállapítások

A kiadvány címlapján annak szerzőjeként mind a felperes, mind az alperes neve fel van tüntetve. A kiadvány egyes részei tekintetében a szerzők személye ugyancsak feltüntetésre került, a peres iratokból kitűnően azonban mindkét fél vitatja nem csupán a közös név alatt megjelenő, de az ellenérdekű fél fejezeteinek szerzőségét is.

A szerzőség vélelmére vonatkozó alapvető szabályok az Sztj.-ben a következők:

„4. § (1) A szerzői jog azt illeti, aki a művet megalkotta (szerző).

(2) Szerzői jogi védelem alatt áll – az eredeti mű szerzőjét megillető jogok sérelme nélkül – más szerző művének átdolgozása, feldolgozása vagy fordítása is, ha annak egyéni, eredeti jellege van.

94/B. § (1) Az ellenkező bizonyításáig azt kell szerzőnek tekinteni, akinek a nevét ilyenként a művön a szokásos módon feltüntették.”

E szabály értelmében tehát az egyes részek tekintetében szerző(k)nek azt kell tekinteni, akit a vonatkozó résznél szerzőként megjelöltek, kivéve, ha a másik fél kétséget kizáró módon bizonyítani tudja, hogy a szerző nem az adott résznél megjelölt személy. A „Mellékletek”, „Függelék” és „Irodalomjegyzék” résznél a szerző személye nem került feltüntetésre, ezért e részeknél vélelmezhető, hogy a kiadvány címlapján megjelöltek szerint a szerzők e részeket közösen állították össze (vagyis az eredetiség hiányából fakadóan nem alkották, hanem szerkesztették).

Ad 2. Az eljáró tanács szakértői feladatának jellegénél fogva nem tehet általános megállapításokat az alperes védekezésére vonatkozóan. A per tárgyává tett kiadvány tanmenetnek minősíthetősége kérdése szintén kívül esik a szerzői jogi szakértői testület kompetenciáján. Az azonban jelen esetben is megállapítható – függetlenül attól, hogy a kiadvány adott esetben tanmenetnek minősülhet-e vagy sem – hogy amennyiben az alperes a felperes szerzői jogi védelemben részesülő alkotását engedély nélkül átvette vagy átdolgozta önálló néven megjelentetett kiadványában, ez a felhasználás nem minősülhet az Sztj. IV. fejezetében szabályozott szabad felhasználási esethez, mivel ebben az esetben az engedély nélküli felhasználás sérti az eredeti kiadvány társszerzőjének jogos érdekeit.

Ad 3. A szerzőség vélelmére vonatkozó, fent hivatkozott szabály figyelembevételével az eljáró tanács e körben azt vizsgálta, hogy a közös kiadványban kizárólag a felperes nevével jegyzett, illetve az alperessel közösen alkotott részek az alperesi önálló kiadványban felhasználásra kerültek-e.

- Az „Előszó” a közös kiadványban „a szerzők” aláírással jelent meg. Az alperesi kiadvány szintén tartalmaz előszót, ez azonban teljes egészében eltér a közös kiadvány hasonló fejezetétől, átvétel itt tehát semmilyen formában nem történt.
- A „Kisiskoláskori tanulási zavarok korrekciója” fejezet szerzőjeként a közös kiadvány a felperest jelöli meg. Ez a fejezet azonban az alperes kiadványában nem került átvételre.
- A „Fejlesztő Program” című fejezet szerzői a közös kiadványban megjelöltek szerint a felperes és az alperes. E fejezet tekintetében az eljáró tanács visszautal az 1. kérdésre adott válaszában elmondottakra:
 - o a fejlesztőprogramban alkalmazott jelzések, rövidítések általános értelmezésük-nél fogva (pl. aud. = auditív, verb. = verbális) nem érik el a szerzői jogi védelem szintjéhez szükséges eredetiség szintjét;
 - o a fejlesztőprogram tagolásában szükségszerűen alkalmazkodik a vizsgálati időszakhoz (a tanévhez), témakörei pedig a vizsgálat területén általánosan alkalmazottak (mozgások, testséma- és percepciófejlesztés), ezért a védelemhez szükséges egyediség szintjét a fejlesztőprogram keretének kialakítási módja nem éri el;
 - o a fejlesztőprogramban található egyes feladatok egyedileg nem védettek, összeválogatásuk, elrendezésük módja azonban egyéni, eredeti jellegű lehet.

A fentiek alapján a közös kiadványban szereplő, feltehetően a felek közös munkája alapján kiválogatott feladatsor, amely a program időszaki ciklusonként meghatározott témaköröket tölti ki, védelmet élvez ugyan, azonban a feladatok a közös kiadványban szerkesztett módon szintén nem kerültek az alperesi kiadványban átvezetésre. Így összességében e fejezetnek csak olyan részei találhatók meg az alperesi kiadványban, amelyek önmagukban szerzői jogi védelmet az egyéni-eredeti jelleg hiányában nem élveznek.

- A „Mellékletek” című fejezet egyfajta példatár, amely elemeinek szerkesztettségében mutat egyediséget. E fejezet nagyfokú egyezést mutat az alperesi kiadvány „Ötlettár” című részével.
- A „Függelék” fejezet tartalma ugyancsak nagyfokú egyezést mutat mindkét kiadványban, azonban e fejezet részben ugyancsak szerzői jogi védelemben nem részesülő ötleteket, feladatokat tartalmaz, részben szerkesztettségét illetően is felmerül a harmadik személytől történő átvétel lehetősége, mivel e fejezet jelentős része megegyezik a 48-as ügyszámon csatolt, Porkolábné dr. Balogh Katalin neve alatt megjelent „Módszerek a tanulási zavarok csoportos szűrésére és korrekciójára” című tanulmányban foglaltakkal.
- Végül az irodalomjegyzék szintén számos egyezést tartalmaz mindkét kiadványban, ugyanakkor ezek az egyezések inkább a feldolgozott téma jellegéből adódnak (és így feltehetően a vonatkozó szakirodalom jelentős részét felölelik), mintsem tudatos válogatás és szerkesztés eredményeként jöttek volna létre.

Ad 4. Az alperes (új) kiadványát két önálló fejezettel bővítette: „A tanító és a fejlesztő pedagógus feladatmegosztása a tanítási-tanulási folyamatban” és a „Képességfejlesztés a tanítási-tanulási folyamatban” cíművel.

A kérdésre adott válaszhoz a közös kiadvány létrejötte körülményeinek előzetes tisztázása lenne szükséges. Az ún. összekapcsolt művekre vonatkozóan az Sztj. a következőképpen rendelkezik:

„5. § (2) Ha a közös mű részei önállóan is felhasználhatók (összekapcsolt művek), a saját rész tekintetében a szerzői jogok önállóan gyakorolhatók. Az összekapcsolt művekből álló, együtt alkotott közös mű valamely részének más művel való összekapcsolásához az eredeti közös mű valamennyi szerzőjének hozzájárulása szükséges.”

A peres feleknek az eljárás során tett nyilatkozatai a közös mű létrehozásának körülményeit illetően nem egybehangzóak. Abban az esetben ugyanis, ha az eredeti közös művet a szerzők (az abban foglaltakkal egyezően) közös alkotói cél elérése érdekében, együttesen és egymás részére tekintettel hozták létre, vizsgálendő, nem sérti-e a közös mű további hasznosítását az egyik szerzőtárs alkotásának kihagyásával, illetve e részek „pótlásával” született új alkotás. Abban az esetben azonban, ha bizonyítható, hogy az eredeti közös mű önálló részei egymástól függetlenül jöttek létre, és utólagosan, nem a közös alkotás, hanem egyéb cél érdekében kapcsolódtak össze, a saját részek tekintetében a szerzők a továbbiakban önállóan is gyakorolhatják jogaikat – így az önálló rész szerzője saját művét átdolgozhatja, bővítheti stb.

Ad 5. A felperes által beszerzett, K. A. által jegyzett szakvélemény részben szerzői jogi, részben a pszichológia szakterületéhez tartozó megállapításokat tartalmaz. Ez utóbbiak megítélésére – mivel azok szerzői jogi szempontból nem releváns megállapításokat tartalmaznak (pl. ki jogosult pszichológiai szűrési módszereket alkalmazni) – az eljáró tanács nem

hivatott. A hivatkozott pszichológiai szűrések és eljárások, illetve azok leírása tekintetében azonban az eljáró tanács álláspontja szerint nem állapítható meg a felperes szerzői jogi védelemben részesülő művének, műrészleteinek átvétele. Kétségtelen ugyanakkor, hogy – mint arra az eljáró tanács már fentebb is rámutatott – az alperesi kiadvány gyakorlatilag szó szerinti átvételt tartalmaz a 48-as ügyszámon csatolt, K. B. neve alatt megjelent „*Módszerek a tanulási zavarok csoportos szűrésére és korrekciójára*” című tanulmányában foglaltakból, amely elsősorban szintén szerkezeti felépítése folytán részesül szerzői jogi védelemben.

Ad 6. és 7. A kérdésre adott választ az eljáró tanács összevonta a 7. kérdésre adott válaszával, mivel a szövegrészek esetleges azonosságán túlmenően a szerzői jogi védelem (és jogsértés) megállapítása annak függvénye, hogy az eredeti szöveg egyéni-eredeti jellege folytán részesül-e szerzői jogi védelemben, és így jogosulatlan felhasználása jogsértésnek minősülhet-e.

Eredeti szöveg (közös kiadvány)	Szövegazonosság (az alperes kiadványa)	Szerzői jogi védelemben részesül	Átvétele megtörtént
Borító és címlap	Igen	Nem (egyéni-eredeti jelleg hiánya)	
Fejlesztőprogram címlapja	Igen	Nem (egyéni-eredeti jelleg hiánya)	
Előkészítés, megfigyelések, mérések	Nem	Nem (egyéni-eredeti jelleg hiánya)	
Október–július	Nem	Feladatok összeválogatása, szerkesztése igen	Nem
Pszichológiai mérések	Igen	Szöveg szerkesztése igen	Igen (eredeti szerző kérdése, l. korábban)
Figyelemvizsgálat	Igen	Szöveg szerkesztése igen	Igen (eredeti szerző kérdése, l. korábban)
Edtfeldt-féle vizsgálat	Igen	Nem (egyéni-eredeti jelleg hiánya)	
DPT	Igen	Nem (egyéni-eredeti jelleg hiánya)	
Kiegészítő mérések	Igen	Szöveg szerkesztése igen	Igen (eredeti szerző kérdése, l. korábban)
Tanulmányi képességvizsgálati és fejlődési lap	Igen	Nem (egyéni-eredeti jelleg hiánya)	

*Marácziné dr. Mann Judit, a tanács elnöke
Dr. Gondol Daniella, a tanács előadó tagja
Dr. Munkácsi Péter, a tanács szavazó tagja*

ÁRU CSOMAGOLÁSÁN, REKLÁMJÁN FELHASZNÁLT FOTOGRAFIAI MŰ SZERZŐI JOGDÍJA

SZJSZT-11/09

Magánmegkeresés

A megkereső által feltett kérdések

1. Tekintettel arra, hogy a megkeresés szerinti esetben bevétel a fotó felhasználásával kapcsolatosan nem keletkezik, bevételek a szoftvertermék eladásából származnak, a szoftver árát pedig alapvetően piaci tényezők határozzák meg, ezért indokolt lehet-e a megkeresés szerinti esetben a fényképnek a szóban forgó szoftvertermék csomagolásán, kezdő oldalán, website-ján, különböző webes és nyomtatott hirdetésein háttérképként történő felhasználása esetében a szerzői jogosult és a felhasználó között a szerzői díj meghatározása tekintetében olyan megállapodás megkötése, amely az Szjt. 16. § (4) bekezdésében foglalt főszabállyal szemben nem bevételarányos, hanem egyösszegű átalánydíjat határoz meg?
2. Amennyiben az Szjt. 16. § (4) bekezdése alapján nem lehetséges a fotó felhasználásával kapcsolatosan bevételt meghatározni, és ezért a jogdíjat nem lehet az Szjt. 16. § (4) bekezdése szerinti elveknek megfelelően kalkulálni, egyetért-e a Tisztelt Szerzői Jogi Szakértő Testület azzal, hogy az Szjt. 3. §-a folytán alkalmazandó Ptk. szerződésekre, illetve szolgáltatásra és ellenszolgáltatásra vonatkozó általános szabályai szerint (Ptk. 200–202. §) a fotó felhasználásáért cserébe járó ellenértéket a piacon általánosan kialakult átalánydíjmértékek alapján lehet meghatározni?
3. A piacon általánosságban elfogadott átalánydíjmértékek szempontjából, a díjmérték meghatározása érdekében egyetért-e a Tisztelt Szakértő Testület azzal, hogy támpontként a HUNGART Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesület általános díjszabása (www.hungart.org) borítókkal, ábrahordozókkal, arculati elemek másodfelhasználásával, illetve reklám- és dekorációs reprodukcióival kapcsolatos táblázataiban, leírásaiban szereplő díjmértékekből célszerű kiindulni?

Az eljáró tanács szakvéleménye a megkereső által feltett kérdésekre

Az eljáró tanácsnak a megkeresés értelmében nem feladata az áru csomagolásán, reklámján felhasznált fotóról megállapítani, hogy az szerzői jogi védelem alatt álló alkotás-e, s az sem, hogy annak felhasználása jogszerűen történt-e. A kérdések kizárólag arra vonatkoznak, hogy amennyiben szerzői jogi védelem alatt álló mű került felhasználásra, annak szerzői jogdíját, indokolt ellenértékét milyen elvek alapján lehet meghatározni.

Ad. 1. A szerzői jogról szóló 1999. évi törvény (a továbbiakban: Szt.) 16. § (4) bekezdése értelmében „Ha e törvény másképp nem rendelkezik, a szerzőt a mű felhasználására adott engedély fejében díjazás illeti meg, amelynek – eltérő megállapodás hiányában – a felhasználáshoz kapcsolódó bevétellel kell arányban állnia. ...”

Ez a rendelkezés az általános szabály, és álláspontunk szerint a jelen esetben is alkalmazható és alkalmazandó. Természetesen a fotó felhasználása a borítón s egyéb reklámfelületeken történt, így azt a bevételt kellene megállapítani – és ahhoz arányosítani a szerzői jogdíjat – ami ezekhez a felhasználási módokhoz kapcsolódik, és nem a becsomagolt és reklámozott áru eladásához. Tekintettel arra, hogy a fotó felhasználásához kapcsolódóan a bevétel külön nem állapítható meg, nem marad más megoldás, mint az átalánydíjban történő megállapodás.

Az a jogdíjszámítási megoldás, mely szerint a szoftver eladásából származó bevételek alapján történjen meg a fotó felhasználása után járó jogdíj megállapítása, az Szt. háttér-
szabályába, a Polgári Törvénykönyv 201. § (2) bekezdésébe ütközne, ugyanis egyértelműen megállapítható lenne a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás közötti feltűnően nagy értékkülönbség.

Az eljáró tanács álláspontja tehát az, hogy fotó borítón és egyéb reklámfelületeken történő felhasználása után az egyösszegű átalánydíj megállapítása az ok- és célszerű megoldás, amint az a felek között is kialakulni látszik.

Természetesen elméletileg lehetséges lenne a borító esetében az eladott darabszámokhoz kapcsolódóan a jogdíj megállapítása (a borítón és a futtatott szoftver kezdő oldalán történő felhasználásra vonatkozóan), illetve a szoftverrel kapcsolatos webes megjelenések esetében egy felhasználási időtartamhoz kötött megállapodás, de ez mindkét fél számára bonyolult elszámolással járna, s a vita ugyanúgy fennállna, hogy mennyi legyen az egy-egy eladott darabra eső jogdíj, illetve a webes felhasználásnak mi legyen a díjtétele.

Ad. 2. Az eljáró tanács az 1. pontban gyakorlatilag megadta a választ erre a kérdésre is, mely szerint jogszerű és életszerű megoldás a fotó felhasználásáért járó ellenértéknek a piacon általánosan kialakult átalánydíjmértékek alapján történő meghatározása.

Összehasonlításként megemlítjük az alkalmazott grafika területén ismeretes ún. arculattervezés esetét, ahol egy adott cégnek kialakítják a vizuális megjelenését, elkészíti a grafikus az erre vonatkozó koncepciót, majd a konkrét terveket a cégfelíratra, emblémára, plakátra, levélpapírra stb. Ez esetben is lehetetlen megállapítani, hogy ezen művek felhasználása során milyen bevételre tesz szert a felhasználó, s így nem marad más lehetőség, mint az átalánydíjas megállapodás.

Idézzük a Szerzői jogi törvény magyarázata c. kiadványból (Complex Kiadó Kft., 2006) dr. Gyertyánfy Péternek a 16. § (4) bekezdéséhez fűzött magyarázata egy mondatát: „A szabály persze nem abszolút: eltérő megállapodás mindenütt indokolt lehet, ahol a bevétellel arányosítás gyakorlati okokból nem vihető keresztül (pl. illusztráció felhasználása könyvben,

antológia, tudományos cikk), vagy ahol a mű felhasználása a bevételhez vezető szolgáltatásnak csak kiegészítő része (pl. gépi háttérzene szolgáltatása étteremben, üzletben).”

Ad. 3. A HUNGART díjszabása valóban általánosan használt a már egyszer nyilvánosságra hozott képző-, ipar- és fotóművészeti alkotás bármely további jogszerű felhasználása esetén.

A jelen esetben azonban nem ismert az eljáró tanács előtt a jogeset minden részlete, s a beadványból inkább az tűnik ki, hogy a fotós egy céggel történt megállapodás alapján, megrendelésre készítette el a művet, s végül nem az a cég használta fel azt, hanem továbbadta a megkeresőnek anélkül, hogy felhasználta volna. Álláspontunk szerint tehát inkább az első felhasználás esetéről van szó, s nem a jogszerű változatlan másodfelhasználásról.

Ez esetben is megkísérlünk támpontot nyújtani, ugyanis az alkalmazott grafika és fotó területén az ilyen típusú alkotásoknál – azaz egy céghez vagy áruhoz szorosan kötődő grafika vagy fotó esetében – a felhasználók korlátlan és kizárólagos felhasználási jogban szoktak az alkotókkal megállapodni. Ez pedig az egyszeri felhasználásokra kialakított díjtételek duplája vagy esetleg többszöröse.

E gyakorlatot a ma már hatályon kívül lévő, az alkalmazott grafikai művek felhasználási szerződéseinek feltételeiről és a szerzői díjról szóló 6/1970. (VI. 24.) MM rendelet 8. § (2) bekezdése alapozta meg, mely szerint a szerzői díj a rendelet mellékletében meghatározott díjtétel felső határát meghaladó összegben, de legfeljebb annak kétszeresében is meghatározható volt, ha a szerződés szerint a felhasználó határozatlan időtartamra szerzett kizárólagos felhasználási jogot.

A fentiek szerint a HUNGART díjszabásának egyes díjtételei jelenthetnek kiindulási alapot, de amennyiben jól értelmezzük a tényállást, úgy ezen tételek – mint egyszeri felhasználásokra fizetendő jogdíj – szorzatával közelíthető a fizetendő jogdíj, tekintettel arra is, hogy a jelen fotók az eladásra kínált szoftvernek mintegy a logójaként is szolgálnak, annak sikeres forgalmazásához hozzájárulnak.

*Dr. Debreczenyi Ferenc, a tanács elnöke
Dr. Győri Erzsébet, a tanács előadó tagja
Koncz Zsuzsa, a tanács szavazó tagja*

Válogatta és összeállította: dr. Kiss Zoltán

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

Ross King: Brunelleschi kupolája. A firenzei dóm építésének története. Park Könyvkiadó, 2008; ISBN 963-5308-34-7

Többszörösen is kiváló csemege King könyve, építészeknek éppúgy, mint a kultúra iránt érdeklődőknek. Nagyon tanulságos, ugyanakkor mindenki számára könnyen érthető elemzés a reneszánsz építészet egyik legkiemelkedőbb és leginnovatívabb teljesítményéről, hasonlóan jó kultúrtörténeti mű Firenze felemelkedésének nagy korszakáról és megragadóan érdekes bepillantás az itáliai reneszánsz korai világába, amely erőteljes paradigmaváltást hozott az építészetben és a képzőművészetekben is. Alkotásaikkal az ember immár önmagát, földi létének nagyszerűségét is ünnepelte, s az új gazdasági hatalmak és az újjazdagok legfelsőbbjei is általuk hirdették erejüket és igényüket az elismerésre.

Amint King mélyreható alaposággal s a szakmai és a kulturális háttér igen jó ismertetésével bemutatja, a firenzei Santa Maria del Fiore székesegyház kupolájának megépítése a város akkori helyzetéhez és ambícióihoz méltóan nagyra törő vállalkozás volt. Mind konstrukciója, mind építéstechnológiája alapvető innovációkra épült, olyan célt tűzött ki, amely addig technikai lehetetlenség volt. Az Encyclopaedia Britannica Brunelleschiről szóló szócikke kiemeli, hogy a korai reneszánsz építészet egyik úttörője volt, s főművét, e kupolát olyan gépekkel hozta létre, amelyeket kifejezetten ehhez talált fel. King erről is részletesen beszámol. Műve e különleges építkezés előkészületeit és megvalósítását tárja elénk, a lényeges tervezési és építéstechnológiai elemek alapos ismertetésével, s egy jó regény színes, gördülékeny stílusával. Tagadhatatlan ugyanakkor, hogy bizonyos meghatározó konstrukciós részletek szavakban egyszerűen nem leírhatók, a leírásból nehéz elképzelni azokat.

A könyv szakmai megbízhatóságát Rényi András, az ELTE Művészettörténeti Intézetének vezetője ekként jellemzi: „a szerző a legjobb művészettörténészekhez méltó pontossággal kutatta ki és meséli el az építkezés történetét”. Nézzünk bele egy kicsit!

A színes részletekben gazdag kultúrtörténeti vetületről nem is szólunk. Aki nem olvassa el, meg sem érdemli a sok érdekességet, amellyel szolgál, különösen a versengésekről és a csatározásokról. A kor műveltségét meglepően jellemzi, hogy a vetélkedő felek olykor latin nyelvű gúnyverseket alkottak egymás csapkodására.

Iparjogvédelmi érdekességeként elsőül a következőket emeljük ki. King elmondja, hogy az építetők márványborítást rendeltek, ám különösen nagy és költséges feladat volt a helyszínre szállítani az ehhez szükséges márványtömböket. Brunelleschi nagy nyereség elérése reményében vállalkozott erre, és hozzá egy különleges vízi szállító járművet tervezett. 1421-ben erre kapta meg – King szavaival – a világ első újítási szabadalmát. Az őt „a legragyogóbb szellemű, leleményes és szorgalmas” embernek minősítő okirat kizárólagos jogot

szavatol a számára „valamiféle gépezet vagy hajó építésére, amellyel úgy véli, hogy az Arnón és más vízen könnyű szerrel és a víz bármilyen állásánál a szokásosnál alacsonyabb áron foghatna árút szállítani”. King kiemeli, hogy a szabadalmi okirat rendelkezése szerint fel kell gyűjtani minden vízi járművet, amely lemásolná Brunelleschi megoldásait, s ekképpen megsértené az azok alkalmazásához való kizárólagos jogát. Elmondja ugyanakkor azt is, hogy Brunelleschi az utánozóktól tartva a szabadalmi okiratban foglalt biztosítékok ellenére sem hozta nyilvánosságra a lényeges részleteket (mily ismerős!). A szabadalomlevelet eredetileg három évre adták, majd érvényességét meghosszabbították, mert a hajó a vártnál csak sokkal hosszabb idő alatt készült el.

Azon túlmenően is, hogy – ismét Kinget idézve – „a kupola építésénél használt minden szerkezet az ő mérnöki lángelméjének szülötte volt”, Brunelleschi több vonatkozásban is úttörő szerepet töltött be. Nemcsak az építészetben nyitott új távlatokat, hanem abban is, hogy megszerezte az alkotóinak, az építőmestereknek a társadalmi megbecsülést. Addig olyan szemlélet uralkodott, amely az építészetet és annak mestereit meglehetősen alacsonyra helyezte az emberi tevékenységek rangsorában. King döbbenetesen lenéző értékítéleteket idéz Cicerótól és Senecától, s tudjuk, hogy még a gótika nagy mesterei is névtelenek maradtak. Amint mondja, Brunelleschi nem múló tekintélyének is nagyban köszönhető, hogy a szakma a reneszánszban manuális (lekicsinyített) tevékenységből a szabad művészetek közé emelkedett, s többé már nem „hitványnak és közönségesnek” tekintették, hanem „a kultúra mezején tett nemes és tiszteletre méltó” erőfeszítésnek. Elődeivel ellentétben Brunelleschit páratlan építési teljesítményéért, a hihetetlen méretű kupola létrehozásáért és annak a lehetetlent ostromlóan forradalmi konstrukciójáért és építéstechnológiájáért ünnepezték, hőssé emelték. Megbecsülésének egyik legkiemelkedőbb jele, hogy rajta kívül csak Szent Zenobius, a templom védőszentje kapott örök nyughelyet a székesegyházban.

Úttörő szerepköreiben talán a leginkább meglepő, milyen nagy erőfeszítéseket tett azért, hogy – mai szóval – munkavédelmi intézkedésekkel javítsa munkásai biztonságát. Több érdekes részlet szól erről. Még arra is teremtett megoldást, hogy a félelmetes magasságban dolgozó emberek látóteréből kitakarja az alattuk tátongó mélységet, nehogy annak látványa megzavarja őket, s hogy a kupolába naponta sok száz lépcsőn oda-vissza megteendő mászást is a lehető legkevésbé megerőltetővé tegye. A kupolában dolgozó embereinek a lezuhanás ellen bőrszíjakból készült, erős hámra kellett csatolniuk magukat, borukat – mert azt ittak – harmadrésznyi vízzel hígították. Figyelembe véve a munkások nagy számát, a munka rendkívüli veszélyességét – amelyet nem kis mértékben növelt, hogy állványozás nélkül építették a monumentális kupolát – és az építkezés különösen hosszú időtartamát, másrészt pedig, hogy mindössze három halálos munkabalesetről van tudomásunk, Brunelleschinek ez az építkezése a modern időkig a balesetmegelőzés és a munkabiztonság páratlan rekordjának számít.

A Santa Maria del Fiore kupolája más kapukat is nyitott a technikai haladás előtt. Nem meglepő, hogy az akkor már idős Michelangelo háromszor is felmászott oda, hogy tanulmányozza azt a Szent Péter-székesegyház dobjának és kupolájának építéséhez. Annál meglepőbb egy másik vonzata. Paolo Toscanelli, a XV. sz. egyik legnagyobb matematikusa és csillagásza a kupolát betetőző és szerkezetileg is lezáró lanternára, amelyet szintén Brunelleschi tervezett – megépítését már nem érthette meg –, fényréssel ellátott bronzlapot szerelt, és ezzel a templomot az azon át a padlójára vetődő fénysugárral egy óriási, fénymutatós napórává tette. A így létrehozott eszköz nagyon fontos szerepet töltött be a csillagászati kutatásokban. A vele végzett megfigyelések révén Toscanelli jelentősen pontosítani tudta azokat a táblázatokat, amelyek segítségével a tengerészek a csillagászati helyzetmeghatározást végezték. Azt is megtudjuk, hogy feltehetően elsőként vetette fel, hogy nyugat felé hajózva is el lehet érni Indiát. Erről levelet írt Alfonz portugál király udvari kanonokjának. A királyt ez nem érdekelte, a levél viszont Kolumbusz Kristóf kezébe került. Kolumbusz megkereste Toscanellit, aki válaszában megerősítette meggyőződését, és még egy térképet is küldött neki. A következmények ismertek.

Végezetül pár szó az alkotás szédítő nagyságáról. A Santa Maria del Fiore kupolájába mintegy négymillió téglát építettek be, és tömegét 37 000 tonnára becsülik. Magasságát és átmérőjét soha semmilyen épület sem múlta felül. Csak a XX. sz. csúcstechnológiáival és csúcstechnológiás anyagaival tudtak nagyobb sátorszerű konstrukciókat létrehozni. Egyik nagy titka, hogy sikerült Brunelleschinek kiszámítania a téglák és a kőbordák pontos elhelyezését. King elmondja viszont, hogy az Arno partján egy kb. egy négyzetkilométeres területet elsimítottak, és Brunelleschi a finom homokba rajzolta 1:1 méretarányú alaprajzait és metszeteit. A megrendelő testület, a firenzei Opera del Duomo dokumentumaiból megtudjuk, hogy a kupola stabilitását a kőabroncsokkal párhuzamosan futó vasláncok erősítik, a vas nagy szakítószilárdságának köszönhetően ezek adják a legnagyobb ellenállást a felületének minden pontján ható, kifelé irányuló nyomással szemben. Ezek a láncok jelentik viszont az egyik további nagy titkot is: szerkezetüket nem ismerjük, a fal belsejében futnak és ezért láthatatlanok, s jóllehet semmi ok kétségbe vonni létezésüket, az 1970-es években végzett fémdetektoros vizsgálat során nem sikerült kimutatni jelenlétüket.

Dr. Osman Péter

* * *

A természettudományos lángész két arca: a zabolátlan zseni és a profi kutató

Walter Isaacson: *Einstein: Egy zseni élete és világa*. Alexandra Kiadó, 2009;
ISBN 963-3709-05-4

Ahmed Zewail: *A fáraók földjének Nobel-díjasa*. Typotex, 2008; ISBN 13978-963-9664-73-9

„Az új ötletek mindig hirtelen, intuitív módon születnek. Viszont az intuíció nem más, mint a korábbi, intellektuális tapasztalatok eredménye.” (Einstein, 1949)

„Kezdetben (ha volt egyáltalán ilyesmi) Isten megteremtette Newton mozgástörvényeit a szükséges tömegekkel és erőkkel együtt.” (Einstein a fizika történetéről, 1905)

„Lehetséges-e kombinálni az energiakvantumokat a sugárzás hullámszerűségével? Látzólag nem, de a Mindenhatónak – úgy tűnik – valamilyen trükkel mégiscsak sikerült.” (Arnold Sommerfeldhez, 1910)

„Minél sikeresebb lesz a kvantumelmélet, számomra az egész annál nagyobb hülyeségnek tűnik.” (Heinrich Zangger barátjához, 1912)

„Ezek az ugrások, amelyeket Planck elméletében olyan ízléstelennek találunk, sajnos minden jel szerint ténylegesen léteznek a természetben.” (Előadásban, 1911)

„Ha én olyan gyorsan tudnék számolni, mint te, akkor az egyenleteimben az elektron is kapitulálna, és a hidrogénatom is sírva kérne bocsánatot, amiért nem sugároz.” (David Hilbert Einsteinhez, 1915)

„Ha az ember a rendelkezésére álló korlátolt eszközökkel megpróbálja kifürkészni a természet titkait, csakhamar rájön, hogy a megfigyelhető törvények és összefüggések mögött kell lennie valaminek, ami nem megragadható, ami megmagyarázhatatlan. Ezen emberi megértés határán túli erő iránt érzett tisztelet az én vallásom. Tehát, ha úgy vesszük, valóban vallásos vagyok.” (Einstein egy beszélgetés során) (Érdemes ezt összevetnünk azzal, hogy a világegyetem, s szintúgy az élet keletkezésére vonatkozó modern elméletek kivétel nélkül eljutnak egy pontig, amelyen túl már nincs racionális magyarázat – a szerző.)

„Egy tudós számára az a legnagyobb gyönyör, amikor rádöbbenhet, hogy maga Isten sem tudta volna másképp rendezni a dolgokat, csakis úgy, ahogy valójában léteznek, ahogyan azt sem tudta volna elintézni, hogy a négy prím szám legyen.” (A térelmélet jelenlegi állásáról, 1929)

„A kvantumelmélet kezdeti nagy sikerei sem bírtak rá arra, hogy higgyek ebben a kozmikus kockajátékban. Bár tisztában vagyok vele, hogy a fiatalabb kollégák szerint ez nálam a szenilitás jele.” (Max Bornhoz, 1944)

A szó minden értelmében óriási ez a könyv. Ne fogjunk könnyelműen lapjai pergetéséhez, mert szinte bárhol olvasunk bele, rendkívül nehéz elszakadni tőle. A „szinte” azt jelenti, hogy a szerző igyekszik a lehető legtéljesebb képet adni az emberiség egyik legnagyobb

ismert zsenijéről, a magánéletéről és a nagyközönség előtti szerepléséről éppen úgy, mint a munkásságáról, amennyire csak ez a 688 oldalba kellemesen olvasható módon bezúfolható. Mert óriási írói bravúrként úgy képes Isaacson hatalmas mennyiségű adatot, információt felsorakoztatni Einsteinról, hogy műve olvasmányos, mint egy kitűnő életrajzi regény. Egy nehézséggel azonban nem birkózhatott meg sikeresen, amint senki más sem: a modern fizikára vonatkozó magyarázatok, fejtegetések veleje többnyire nem fordítható le köznapi szavaink nyelvére, ezért gyakran inkább csak azt értjük meg a szövegből, hogy itt rendkívül izgalmas természeti törvényekről, összefüggésekről van szó, valamint ezekre vonatkozó gondolatkísérletekről, vitákról, amelyeket azonban csak a matematika nyelvén lehet a lényegüket megragadó módon leírni. Olyan ez, mintha kotta helyett szavakkal próbálnák nekünk elmondani egy Vivaldi-concerto vagy egy Beethoven-szimfónia dallamát. A „szinte” tehát azt jelenti, hogy akit kevésbé érdekelnek Einstein magánéletének részletei, az átsiklik ezeken a részeken, s elmerül például a kvantumelmélettel vívott harcaiban – és viszont.

A könyvben található rövid bemutatásból is kitűnik, hogy Isaacson szakmai felkészültsége méltó ehhez a félelmetesen nagy feladathoz. Korábban a CNN vezérigazgatójaként és a Time magazin kiadóvezetőjeként is dolgozott. Nemcsak lenyűgözően kerek élet- és tudománytörténetet tár elénk, hanem közléseit, idézeteit rendkívül részletes jegyzetanyaggal is alátámasztja (a fejezetenként újrainduló számozás kissé meg is nehezíti benne a keresést). Maga a források felsorolása 11 sűrűn nyomtatott oldalt tesz ki, a jegyzetek további 75-öt, a név- és tárgymutató pedig 26-ot. Az egész könyv kitűnő, profi munka, és – ami manapság nagyon nem magától értetődő – a fordításban sem érzünk botlásokat. Csak hát a matematika különleges fogalomrendszereiben született felfedezésekre, az így elénk álló természeti törvényekre kitűnően illenek Jevtusenko versének panaszos szavai: „Szót váltani övele? Jaj, sose jártas istennő-nyelvben az emberi fej” (Szobrok a dzsungelben, Weöres Sándor fordítása). Az ember rezignált bölcsességgel leszámol ezzel (mennyivel felemelőbb a relativitáselméletet vagy a kvantumfizikát nem érteni, mint pl. a XX. századi művészetek jelentős részét!), és a könyv így is kiemelkedő intellektuális élmény.

Isaacson elbeszéléséből kristálytisztán megmutatkozik, hogy Einstein zseninek szinte tökéletes volt, legalábbis alkotó korszaka delég. Életének felénél következett be az átalakulás, amelynek során a forradalmi gondolkodástól a konzervativizmus irányába mozdult el. Ez leginkább a kvantumelmélettel szemben mutatkozott meg, amely az 1920-as évek közepén a mechanika radikálisan új rendszerét eredményezte. Ugyanakkor ebben is elvitathatatlanul konstruktív igyekezett lenni, legalábbis a saját szakmai meggyőződése szerint. Azon törekvése, hogy egy egyesített elmélet létrehozásával feloldja a kvantumelmélettel szembeni aggályait, és összhangba hozza azt a relativitáselmélettel – s ezáltal helyreállítsa természetben létező bizonyosságokba vetett hitet (hiszen emlékezzünk kinyilvánított meggyőződésére: „Isten nem kockajátékos!”) – teljes mértékben meghatározta, Isaacson szavával „valamilyest csorbította is” tudományos karrierjének második felében kifejtett tevékenységét.

Emberként ugyanakkor színes egyéniség volt, de csak mérsékeltén különös. Meglepő például, hogy ő, aki felforgatta a hagyományos fizika világgépét, s több kérdésben is csatabárdal lépett az elméleti viták hadszíntereire, amúgy annyira kerülte a konfliktusokat, hogy még sakkozni sem szeretett. A késői korszakában zilált küllemű idol, akit a média oly szívesen ábrázol valamiféle szent örültként (e kötet borítóján is kissé méltatlan képe látható, nyilván a figyelem szélesebb körű megragadására), tudott kőkeményen – és önzőn – racionális lenni. A könyv idézi azt az – Isaacson szavával döbbenetes – dokumentumot, amellyel házasságuk széthullásában Einstein „tűzszüneti feltételeket” diktál az első feleségének. Válásuk anyagi rendezéseként pedig abban állapodott meg vele, hogy ha majd elnyeri a Nobel-díjat (!), a pénzt az asszony kapja. Így is lett.

Az elméleti fizikában szó szerint korszakalkotó felfedezésekre képes tudóssá a tehetőség egészen kivételes vonásai tették. Idézzünk néhány kiragadott részletet erről. Erőssége volt, hogy ha ránézett egy bonyolult matematikai egyenletre, amely mások számára pusztán absztrakciót jelentett, ő azonnal látta a mögöttes fizikai valóságot. Az az intuíciója vezette, hogy a természet jellemzője a matematikai egyszerűség. Ezt a fogalmat azonban sohasem definiálta rendesen, s mindig csak annyit mondott, hogy ő biztosan felismeri, ha megjelenik előtte. Amikor sikerült egy-egy elegáns képletben összefoglalnia az eredményeket, lelkendezve mondta a munkatársának: „Ez annyira egyszerű! Isten biztosan nem hagy ki egy ilyen ziccert!”

A könyv igen alaposan tárgyalja viszonyát Istenhez és a vallásossághoz. Egyik leghíresebb nyilatkozata erről, amely tökéletesen összecseng azzal a meggyőződéssel, hogy a természet gyönyörű képessége a rend: „Hiszek Spinoza istenében, aki minden létezőnek a törvényszerű harmóniájában tárulkozik fel, de olyan istenben nem hiszek, aki az emberiség sorsával vagy cselekedeteivel foglalkozna.” Szavai szerint „A tudományt csak olyan emberek művelhetik, akiknek a szíve mélyén ott van az igazság és a megértés iránti vágy. Ez az érzés pedig a vallás területéről ered. A helyzetet a következőképpen szemléltethetjük: a tudomány vallás nélkül sánta, a vallás tudomány nélkül vak.”

Hihetetlen erővel hitt abban, hogy ha elméleti vizsgálódásokkal felismer valamilyen alapvető törvényszerűséget, annak elfogadását nem kell feltétlenül ahhoz kötnie, hogy rendelkezésre álljanak az azt igazoló kísérletes bizonyítékok. Hitt abban, hogy a természet megismerésében kiváló eszköze a deduktív módszer: elméleti kutatással feltárni a meghatározó elveket, összefüggéseket, és azokból vezetni le, hogy milyennek kell lennie, hogyan kell működnie a való világnak. Isaacson kiemeli: mindhárom 1905-ös, korszakalkotó cikke azzal kezdődött, hogy egyértelműen kimondta, okfejtésében a deduktív módszert szándékozik alkalmazni. Mindegyik úgy kezdődik, hogy rámutat bizonyos elméletek valamely konfliktusára, tehát nem a kísérleti adatok megmagyarázhatatlan halmazával indít. Ezután nagy elveket fogalmaz meg, minimálisra csökkentve az adatok szerepét. Az 1919-es Indukció és dedukció a fizikában c. esszéjében le is szögezi: „A természet megértésére irányuló törekvésünkben a nagy áttöréseket mindig is az indukcióval szinte éppen ellentétes módszernek

köszönhetjük. A hatalmas ténykomplexum lényegének intuitív megragadása a tudóst hipotetikus alaptörvények megfogalmazására készíti, aki e törvényekből logikai úton vezet le a következtetéseit.” Egy 1952-es kijelentésében még messzebb megy: „Minél mélyebbre hatolunk a tudományba, és minél átfogóbbak az elméleteink, annál kevésbé van szükségünk empirikus tudásra ezen elméletek meghatározásához.” Nem teszi hozzá – s a tudományos szereplés iránti hajlandóságát látva joggal feltehető, hogy ebben nem a szerénység akadályozta –, hogy ehhez mindössze Einstein-osztályú lángelme szükségeltetik.

Különleges bepillantást ad kutatási munkamódszerébe egyik kijelentése: „Amikor egy új elméletet vizsgállok, mindig felteszem magamban a kérdést: ha én lennék Isten, vajon így alkottam volna meg a világot?”

„Csak” Einstein-osztályú volt, nem tökéletes. Minden bizonnyal legnagyobb szakmai tévedése az a megingás volt, amelynek nyomán az általános relativitáselmélet látszólagos problémáinak kiküszöbölésére a gravitációs téregyenletekhez megalkotta a balsikerű kozmológiai állandót. Ám Isaacson szerint a hibáiról is, mint pl. ez az állandó vagy a Bohr és Heisenberg elleni csatározása, gyakran kiderült, hogy sokkal érdekesebbek, mint mások legnagyobb sikerei. Ha tökéletes lett volna, ha annak idején bízott volna az eredeti egyenleteiben, akkor egyszerűen bejelenti, hogy az általános relativitáselmélet szerint a világegyetem tágul. Isaacson ehhez két véleményt idéz. „Ha ezt megteszi, bizonyára ez lett volna minden idők legnagyobb felfedezései között a legnagyobb.” S hogy nem tette, ez „a legnagyobb felfedezés, amelyet Einstein elmulasztott”. Másrészt, Einstein téridőelmélete megmagyarázta a gravitációt, a gravitáció és a gyorsulás ekvivalenciáját és mindenféle mozgás általános relativitását. Paul Dirac, a kvantummechanika Nobel-díjas úttörője szerint „valószínűleg ez volt az emberiség legnagyobb tudományos felfedezése”. A XX. századi fizika egy másik óriása, Max Born szerint „az emberi gondolkodás legnagyobb diadala a természet felett, a filozófiai élelslátás, a fizikai intuíció és a matematikai készség lenyűgöző kombinációja”.

* * *

A fáraók földjének Nobel-díjasa maga e könyv szerzője, Ahmed Zewail. Ő az első arab származású tudós, aki a természettudományok területén kapott Nobel-díjat. Ebben az önéletrajzi művében eddigi életét és tudományos pályafutását tárja elénk minden fellengzősség nélkül, nagyon őszintén és kellemes, olvasmányos stílusban.

Zewail felvilágosultan nyitott a világra, ugyanakkor nagy tiszteletben tartja a muszlim értékrendet és kultúrát. Könyvének különleges értéke, hogy közvetlen, elfogulatlan, minden pró és kontra szélsőségtől mentes betekintést nyújt abba a muszlim környezetbe és gondolkodásba, amelyben felnőtt, s amelynek hagyományai sokban rányomják bélyegüket az ő gondolkodásmódjára is – emberi közelségbe hozza azt az olvasónak. Nagyon izgalmas

megismernünk, milyen is a legmodernebb tudománynak az az ága, amelynek ő az eddigi legkiemelkedőbb úttörője, ám nem kevésbé jó az ő higgadt elbeszélései, belülről hozott ismeretei, megélt tapasztalatai révén megbízható képet kapunk arról, valójában milyen az iszlám világa, amely körül annyi kérdő- és felkiáltójel zavarja manapság a tisztánlátásunkat, s amellyel mindinkább létfontosságú lenne a kölcsönös megértés talajára kerülnünk. Az „iszlám világa” persze olyan általánosítás, mint „európai kultúráról” beszélni. Az ő gyermek- és ifjúkorának leírásából annak egyiptomi szeletét ismerhetjük meg. Amint olvassuk, úgy döbbenünk rá, hogy voltaképpen semmit sem tudunk erről, s hogy abban sok olyan vonást, elemet találunk, amelyek megfelelnek a legjobb európai klasszikus polgári hagyományoknak. Zewail például beszél arról, milyen társadalmi megbecsülés övezte a jeles tudósokat és írókat, s milyen, a tanulásban elért teljesítményen alapuló meritokrácia érvényesült az Alexandriai Egyetemen. Alapelvként idézi honi mondásukat: „Szolgálj azt, akitől akár csak egy betűt is tanulhatsz.”

Az 1999. évi kémiai Nobel-díjat a Kaliforniai Műszaki Egyetem (a hírneves „Caltech”) kutatóprofesszoraként kapta. A Svéd Királyi Tudományos Akadémia – e kötetben is olvasható – hivatalos indoklása szerint az elismerést „azért az úttörő munkáért kapta, amelyet alapvető kémiai reakciók vizsgálata terén végzett ultragyors lézerezés segítségével, megfigyelve az átalakulásokat azon az időskálán, amelyen azok lejátszódnak. (Hogy értsük: ennek az időskálának a mértékegysége a másodperc milliárdodrészesének milliomodrésze, azaz 10^{-15} másodperc, vagyis a femtoszekundum. Egy femtoszekundum úgy viszonyul a másodperchez, mint a milliméter a Nap–Föld távolság kb. hétszereséhez – a szerző.) Zewail professzor eredményei forradalmasították a kémiát és az ahhoz kapcsolódó tudományokat, mivel vizsgálati módszerei lehetővé teszik a reakciók molekuláris szintű megértését, és tervezhetővé tesznek fontos reakciókat.”

A tudomány számára ez azt jelenti, hogy kísérleteivel bebizonyította: a rendkívül rövid impulzusokat rendkívül nagy gyakorisággal kibocsátó lézerek segítségével meg lehet figyelni a kémiai folyamatokban résztvevő atomokat amint azok a reagáló molekulákban átrendeződnek. Ehhez kifejlesztette a mindezt lehetővé tevő vizsgálati módszert, a femtoszekundum időfelbontású spektroszkópiát. Erről kapta nevét az így született új tudományág, a femtokémia, ami – a Svéd Királyi Tudományos Akadémia sajtóközleményéből idézve – a kémiai reakciók átmeneti állapotainak femtoszekundum időfelbontású spektroszkópiával történő tanulmányozása. Köznapi nyelvre lefordítva, Zewail hozzáférhetővé tette a kutatás számára a természet világának egyik olyan széles és alapvető jelentőségű területét, amelyet eddig a vizsgálati módszerek tökéletlensége elzárt előlünk. Amint idézi, egy amerikai professzortársa így írt róla: „A módszerek kifejlesztése terén Zewail volt a femtovilág (azaz a rendkívüli sebességű molekuláris történések világa – a szerző) Kolumbusz Kristófja, aki először pillanthatta meg, mi történik a kémiai reakciók lejátszódása során az első

kvadrilliomod másodpercben.” (A kvadrillió itt amerikai értelemben szerepel, azaz ez a femtoszekundumot jelenti.)

A kémia és a mérés technika kutatóitól és elkötelezett híveitől eltekintve, a legtöbbször számára a könyvében nem az az igazán érdekes, hogy technikailag mindezt hogyan érte el – sokat elmond erről is –, hanem hogyan lett egy, a Nílus deltavidékén, egy kétszázézer lelket számláló városban született arab fiúból Nobel-díjas (és „persze, hogy” az USA-ban dolgozó) tudós, hogyan járta meg ezért a modern tudományos hadak útját, és szakmai előmenetelével párhuzamosan hogyan formálódott személyisége, lett kutatóként világpolgár, s maradt eközben modern gondolkodású, az identitását soha fel nem adó, népének, vallásának hagyományait tisztelő és a maga módján megtartó muszlim arab.

Könyvének tartalmát ő maga így összegzi: „E könyv alapvetően három nagy témára koncentrálna: az életre, a tudományra és a jövőnkre. Tíz fejezete elbeszéli, hogy hogyan jutottam el Egyiptomból Amerikába – utazásomat az időben. Amikor az 'életű' vagy az ehhez hasonló kifejezéseket használom, egyúttal szeretném hangsúlyozni a sorsnak, valamint azoknak az eseményeknek és váratlan fordulatoknak az esetlegességét, amelyek életünket alakították. A könyv életem hat főbb állomását foglalja össze: a gyermekkort, amely a Nílus partjain kezdődött, és amelyet szüleim szeretete és belém helyezett bizalma hatott át; az Alexandriai Egyetemen töltött éveimet, amelyek meghatározóak voltak tudományos pályafutásom és házasságom szempontjából; ösztöndíjas amerikai éveimet, amelyek egy új világ kapuit tárták fel előttem; a tudományos felfedezések caltechi éveit, amelyek megváltoztatták gondolkodásunkat az anyag és az idő tudományáról; a Nemzetközi Fejszál Király Díj elnyerését, amely csoportom számára az első jelentős elismerést jelentette, és amely révén új családot alapítottam (első feleségétől már korábban elvált), és végül a Nobel-díj elnyerését, amellyel bekerült a nevem a tudománytörténetbe. De a könyv nemcsak az életéről szól, hanem az időről és az anyagról is. Bemutatja a femtovilágban tett felfedezéseinkhez vezető utat és tudományos fejlődést. Írásomat az új 'világrendetlenséggel' kapcsolatos kétségeimmel zárom, és azokkal a gondolataimmal, amelyeket útravalónak szánok a jövőre vonatkozóan, különösen egyiptomi és amerikai szempontból.”

A „világrendetlenség” itt azt jelenti, hogy Zewail igen erőteljes érdeklődést mutat a világ jelenlegi problémái iránt, elemzi és értékeli a jelenlegi világrendet. Odáig is elmegy, hogy egy meglehetősen konkrét feladatokat is tartalmazó, talán kissé naiv együttműködési javaslatot ad elő a fejlődő és a fejlett országok számára.

Szakmai hitvallását illetően kifejti, hogy szerinte a tudományos forradalomhoz egyaránt szükséges az új eszközök és módszerek kifejlesztése, valamint az újszerű gondolkodás és az új fogalmak megalkotása. Jóllehet a tudósok nagy részében inkább egyikre vagy másikra van meg a képesség, ezek együtt tudják előrevinni a tudományt. Szakmai ethoszát illetően is arab mondást idéz: „Jaj a tudósnak, aki elégedett”, s ezt így kommentálja: szüntelenül keresnünk kell a tudást, és kötelesek vagyunk segíteni egymást ebben.

Végezetül még egy értékelés 1997-ből, addigi életművéről (akkor mindössze 51 éves volt), abból az alkalomból, hogy „az emberiség érdekében kifejtett nagy jelentőségű kémiai munkásságáért” neki ítelték a kémiai Robert A. Welch-díjat, amelynek rangját jelzi, hogy a díjat odaítélő bizottság Nobel-díjasokból és más kiemelkedő kutatókból áll. Eszerint: „Munkásságának alapvető jelentőségét bizonyítja, hogy a biológusok és a fizikusok is alkalmazzák a femtokémia módszereit. Az a képességünk, hogy ténylegesen megfigyelhetjük az anyag újrászerveződését, számos tudományterület művelőinek tette lehetővé, hogy új elméleteket állítsanak fel, és gyarapítsák ismereteiket.”

Dr. Osman Péter

* * *

A Föld bolygó két arca

Juhász Árpád: A kék bolygó vándora. Topográf Térképészeti Kft, 2009; ISBN 978-963-9618-14-5

Nagy világtlasz országlexikonnal és tematikus fejezetekkel, harmadik, javított kiadás. Topográf Térképészeti Kft, 2008; ISBN 978-9639618-08-4

A kék bolygó vándora, dr. Juhász Árpád „televíziós geológus” kötete az idei év könyvtermésének egyik méltán kiemelkedő darabja.

Az útleírás régóta kedvelt műfaj, hiszen a javát alkotó művek sok olyan érdekességre és ismeretre nyitják rá az olvasó szemét, amelyekkel amúgy nehezen találkozna. A mai világban pedig az olyan könyvek, mint Juhász Árpád e kötete, egészen különleges és fontos szerepet kapnak. Ez ugyanis egyszerre szórakoztató, s ugyanakkor intellektuálisan igényes alkotás. Eléggyé nyilvánvalónak tűnik, hogy a globális tömegkultúra céljára készült mai termékek mind nagyobb hányada, akárcsak az elektronikus média műsorainak nagy része, kifejezetten intellektuális igénytelenségre szoktatja a fogyasztóit, méghozzá félelmetes hatékonysággal. Tartanunk kell attól, hogy – hacsak ez a trend valamely jótékony ok folytán meg nem fordul – mind többen lesznek olyanok, akiket a kulturális igényeiket illetően legjobban a különös, ám nagyon is kifejező szleng kifejezés jellemez: agyilag zokni. Juhász könyve szembe megy ezzel, valódi intellektuális értéket kínál, s ezzel igényességre szoktat. Így örömeire szolgálhat mindenkinek, aki kedveli az európai kultúra hagyományos értékeit, s benne a valódi világ hihetetlenül sokszínű sajátosságainak, jellemzőinek, természeti, antropológiai és kulturális kincseinek a megismerését. S ha eljut olyanok kezébe, akiket mindinkább arra nevel rá a média, hogy a figyelemre méltó eseményeket legfőképpen a tömegkultúra műanyag bálványainak életviteléről, szerepléseiről, magánéleti botrányairól és párosodási szokásairól szóló

tudósításokban keressék, talán közülük is jó néhányat meggyőzhet arról, hogy a valódi világ összehasonlíthatatlanul érdekesebb, mint a hamisított – ez pedig nagyobb érték lehet mindannyiunk számára, mint sokan gondolnák.

Mai kultúránk egyik kiemelkedő pozitívuma, hogy hatalmas kínálatban állnak rendelkezésünkre valóban kitűnő úti- és természetfilmek. Velük szemben a betűkbe öntött útleírások közül valószínűleg csak a legjobbak állják a versenyt, feltehetően csak azok, amelyeknek különösen vonzó többletet ad szerzőjük – ezzel útítársunk, idegenvezetőnk – érdekes, rokonszenves személyisége, intelligenciája, megkapó látásmódja. Ez a hatalmas és gyönyörű album ebben is nagyon jó. És abban is, hogy kiválóan alkalmazkodik mai olvasási szokásainkhoz. Manapság ha eljutunk odáig, hogy könyvet vegyünk a kezünkbe, időnk, erőnk inkább csak a rövidebb olvasmányokra futja, s ezeknek igazán jónak kell lenniük ahhoz, hogy képesek legyenek lekötni a figyelmünket. Itt ilyenekből kapunk sokszínű füzért, amelynek minden darabja tökéletesen megfelel ennek, minden írás a műfaj egy-egy gyöngyszeme.

A televízió kevés áldásainak egyike, hogy lenyűgöző módon képes ismereteket közvetíteni, s ezzel igen hatásos eszközzéül szolgál az ismeretterjesztésnek is. Különösen érvényes ez a természet világának, szépségeinek és érdekességeinek, valamint az emberiség hihetetlenül változatos civilizációjának bemutatásában betöltött szerepére. A demagogikon (magyarán a tv) ebben valódi műveltséget kínál, amelynek értékét persze az adja, ha kiemelkedő mesterek készítik e filmeket, műsorokat – amilyen Juhász Árpád is. Az élővilág televíziós bemutatásának felülmúlhatatlan mestere, sztárja Sir David Attenborough, aki e tevékenységéért kapta a lovagi címet. Juhász Árpád életműve a legjobb színvonalú tudományos ismeretterjesztésben nem marad mögötte – kivéve, hogy magyar televíziósként és szerzőként kevesebbeknek adatik meg a szerencse, hogy láthatják filmjeit, olvashatják könyveit. E kötet fülszövege is elmondja: 45 útfilmjét vetítette a televízió, élményeiről 17 könyve jelent meg, s munkásságáért az amerikai sajtó a világ ötezer ismert személyisége között tartja számon.

A kötet e bámulatos életmű legjavából ad sűrítményt. „6 kontinens, 1600 fénykép, egy geológus úti kalandjai” alcímmel. A „geológus” ugyanakkor itt messze több mint szakmájának kiváló képviselője, hiszen Juhász a saját tapasztalatainak, élményeinek tükrében hatalmas ívű áttekintést tár elénk a Föld élővilágáról, annak különlegességeiről és különféle népeinek sajátos életmódjáról is. Aki azt állítja, hogy ezt lapozgatva nem mardossa a sárga irigység, az vagy nagyon érzéketlen azok iránt az örömök iránt, amelyeket a mindezekkel való találkozás nyújt, vagy nagyon nem őszinte. Ugyanez áll arra is, aki azt mondaná, hogy nem nyűgözi le mindaz, amit itt láthat és olvashat. Tény, hogy bolygónk természeti szépségeiről és civilizációjáról egy könyvben csak ízelítőt lehet adni, ám ez a kötet így is ezeknek igazán méltó ábrázolása. A szerző joggal írja itt előszavában, hogy kilencvenkilenc országot járt be, történeteinek száma végtelen, s egyike azoknak Magyarországon (valószínűleg a világon is), akik a legtöbbet tudnak és a legtöbbet dokumentáltak a Föld természeti környezetéről. „Úti kalandjainak” már a bevezetőben olvasható kurta összegzése is elég ahhoz, hogy őszinte csodálatot érezzünk a világ megismertetését célzó utazásainak rendkívüli száma és

sokszínűsége iránt, s nem csekély örömet, hogy az utazások számtalan viszontagságával ő birkózott meg, élményeinek legjavát viszont mi kapjuk, amennyire csak az album bámulusos képanyaga, s a szerző rövid leírása és a fényképek magyarázó szövege képes azokat közvetíteni. 750 oldal tömény természeti szépség, kaland, érdekesség a világjárás ínycenceinek. És 750 oldal arról, milyen elképesztően sok élmény férhet bele egy elkötelezett természettudós életébe, akit hajt a megismerés és a megismertetés szenvedélye.

Nagy világtalasz

Az Akadémiai Kiadó Magyar értelmező kéziszótára szómagyarázata szerint az atlasz térképeknek, illetve szemléltető képeknek, térképre vetített adatoknak könyv alakú gyűjteménye. A modern kor egyik csodája, az Encyclopaedia Britannica magyarított kiadása, a Britannica Hungarica online változatának részletes szócikkéből idézve az atlasz térképek rendszerint egybekötött gyűjteménye, s az elnevezés abból a szokásból származik, amelyet Gerardus Mercator kezdeményezett a XVI. században: hogy a térképeket tartalmazó könyvek címlapján a földgolyót vállain tartó titán, Atlasz figuráját ábrázolták. (Maga Mercator XVI. századi flamand térképész, akinek a legfontosabb újítása a később róla elnevezett térképészeti vetület, amely – a gömbfelület síkbafejtésére adott közelítő megoldással – alapvető ábrázolási módszerként a modern térképészet kiindulásául szolgált. Ennél a földrajzi szélességi és hosszúsági köröket egyenes vonalakkal ábrázolják, amelyek olyan elosztásúak, hogy a szélesség és hosszúság aránya bármely pontban pontos, a vetület tehát szögtartó legyen.) A különféle térképeken kívül az atlaszok gyakran tartalmaznak ábrákat, táblázatos adatokat, tényeket a tájegységekről, valamint helynévmutatókat, megadva, hogy a helyek mely szélességi és hosszúsági fokon helyezkednek el, vagy hol találhatóak abban a hálószerű beosztásban, amelyet a térképek szélén feltüntetett számok és betűk határoznak meg. Általában Abraham Ortelius *Theatrum orbis terrarum* (A világ földjeinek színpada, 1570) c. művét tartják az első modern atlasznak.

Nagyon is találó szóhasználat színpadnak nevezni a földrajzi atlaszt. Az elektronikus média térnyerése előtti „békeidőkben” az ilyen alkotások sokak számára a képzeletbeli utazásokat szolgálták: az atlaszok segítségével kalandozták be, persze csak az azok részletessége szerinti áttekintéssel – no és a képzeletük aktív rásegítésével – a Föld vidékeit. Ma már szinte hihetetlen, de hajdan a földrajzi neveknek sokszor varázsos csengése volt, s olyan asszociációkat idéztek fel, amelyek lázba hozták az érdeklődők képzeletét. A Topográfának ez az atlasza így is kiválóan szolgálhatja az olvasót, akinek még van erre igénye és képzelete. Mindehhez (is) varázsos adattár, bolygónk arculatának izgalmas tükre, benne számtalan kisebb-nagyobb részlet közelképével, s mindez a XXI. század elejének technikája által teremtett térképészeti lehetőségekkel ábrázolva.

Maga a kiadó a következőkkel jellemzi: „legnagyobb terjedelmű világtalaszunk új, javított kiadásában igyekeztünk minél naprakészebben bemutatni a Földet, hogy megkönnyítsük a folyamatosan változó világunkban az eligazodást. Szerkesztésénél figyelembe vettük a

politikai változások legújabb fejleményeit is. Szerbiát, Montenegrót, Koszovót már önálló államként szerepeltetjük. Az atlasz térképei a magyar tájszemlélet megszokott rendszerében mutatják be a Földet. A teljes Földet ábrázoló lapokat a Kárpát-medencét és Magyarországot ismertető térképek követik, azután előbb az Óvilág (Európa, Ázsia és Afrika), majd az Újvilág (Amerika, Ausztrália és Óceánia) térképei folytatják a sort, amelyet a pólusok ábrázolása zár. A 240 oldal terjedelmű országlexikon szinte könyv a könyvben. Betűrendben sorakoztatja fel az egyes országokat, valamint autonóm országrészeket és külbirtokaikat, részletes és frissített statisztikai adatokkal, szöveges ismertetésekkel (természetföldrajzi, történeti és gazdasági leírásokkal), áttekintő térképekkel és a legszebb, legjellegzetesebb tájait, kulturális emlékeiket, más karakteres jegyeiket ábrázoló fényképekkel. Bemutatja zászlóikat, nemzetközi betűjelzéseiket is” (köztük már az interneteseket).

Az atlasz számos tematikus fejezetet is tartalmaz. A rendkívül látványos csillagászati rész áttekintő képet ad a csillagos ég egy év során Magyarországról látható részéről, ezt követően hasznos adatokkal, tudományos leírásokkal, fényképekkel és szemléltető ábrákkal vázolja fel a Naprendszer, annak égitestjeit és a fontosabb csillagászati jelenségeket. Önálló fejezetben leírások, ábrák, fényképek foglalkoznak a lemeztektonikával. A kötet nemzetközi viszonylatban is ritkaságnak számító különlegességének nevezi a kiadó a tengerfenék domborzatát részletesen elénk táró fejezetet.

Helyszűke miatt el kell tekintenünk a 95 térképet, 280 fotót, 40 ezer nevet felsorakoztató kötet részletes ismertetésétől, csak felsorolásként említjük további fejezeteit: Geológia, geomorfológia, meteorológia / A Föld és népei / A Föld növény- és állatvilága / Földrajzi adatok – természetföldrajzi és gazdasági táblázatok, városok, emberi létesítmények / Névmutató, amelyben a térképek teljes névanyaga visszakereshető, utalva a kettős nevekre is.

Dr. Osman Péter

* * *

1000 lőfegyver. A kezdetektől napjainkig. Alexandra Kiadó, 2009; ISBN 9633709023

Ezer, műszaki alkotásként kivétel nélkül figyelemre méltó eszköz. Jelentős hányaduk kifejezetten szép, legalábbis azoknak, akik szerszámokban, gépekben is meg tudják látni a szépséget. Nem e tárgyak hibája, hanem az emberiségé, hogy sötét célok, az erő sötét oldalának szolgálatában alkották meg őket.

A benne felsorakoztatott áttekintésnek megfelelően robusztus kötet az Alexandra kitűnő „1000-es” sorozatának egyik legjobb darabja. A kiadó ismertetéséből idézve – mert igazat szól! – a kézfegyverek izgalmas fejlődéstörténetét eleveníti fel a XIV. századtól napjainkig,

a középkori tannenbergi puskától a történelmi elöltöltősökön és korai hátultöltősökön keresztül a modern katonai, sport- és vadászfegyverekig. A több mint ezer címszó és a látványos képanyag a technika és az emberi találékonyság számos nagyszerű művét mutatja be – a gazdagon díszített egyedi daraboktól a részletbemenően pontos másolatokig, amelyeket neves mesterek vagy épp ismeretlen fegyverművesek alkottak. S némileg szelídítve a kiadó szövegét: a bemutatott fegyverek leírása és adataik – gyártó, származási ország, méretek, kaliber és gyártási idő – részletes felsorolása a kötetet a fegyvertudomány hasznos kézikönyvévé teszi.

Sokatmondó fejezetcímei: A tannenbergi puskától a géppuskáig: a kézi lőfegyverek fejlődésének rövid áttekintése (ez a bevezető fejezet) / Kanócos puskák: kezdetben vala a tűz / Keréklakatos fegyverek: szikra kerékből és rugóból / Kovás puskák: a kovakő az acélra csap / Csappantyús fegyverek: az új gyújtási technika áttörő sikert arat / Hátultöltősök papírhüvellyel: útban a forradalmi újítások felé / Másolatok: fegyverek gyűjtőknek / Hátultöltősök 1: az egységes lőszer diadalmenete / Hátultöltősök 2: fejlődés a második világháborút követően. Nézzünk bele!

Tartalmát illetően két panaszunk lehet, ezek egyikében vétkesek a kötet alkotói: itt ismét bebizonyosodik, hogy a köznyelv gyakran képtelen arra, hogy konstrukciós megoldások érdemi részleteit a laikusok számára is érthetően leírja. A bevezető fejezet, valamint az e fegyverek technikai fejlődésének fontosabb szakaszait bemutató fejezetek elején található, igen jó összegzések sok ilyen megoldás, újítás bemutatásával szolgálnak, ám a szavakból nem mindig tudjuk magunk elé idézni a pontos technikai részleteket. A másik a kötet eredeti kiadóját illeti: számottevően megnövelte volna ennek a kitűnő áttekintésnek a használati értékét, ha kiegészítik a műszaki magyarázatok egy kis gyűjteményével a legfontosabb fogalmakról. Úgy jobban megérthettük volna, hogy az olykor korszakhatárt is jelző, meghatározó szerepű konstrukciós megoldásokban voltaképpen mit fed számos kifejezés, mint pl. „csapózárás”, „tömbzárás”, „hengerzávarzat” vagy éppen „sorozatlövő tömbzár” és „mereven reteszelt vízszintes blokkzár”.

Meg kell még jegyeznünk, hogy a terminológiában van egy kis gubanc. A kötet címe lőfegyverekről szól, a német eredetié kézfegyverekről (Handfeuerwaffen). Az Alexandra ajánlója is az utóbbiakat említi. A bevezető fejezet címében géppuskák szerepelnek, s a magyar terminológiában, de legalább is az általános szóhasználatban a géppuska nem kézi lőfegyver. A II. világháború utáni fejlődést bemutató fejezetben felsorakoztatott sorozatlövő fegyverek többsége valóban kézfegyver, jelesül géppisztoly, illetve gépkarabély, láthatunk azonban számos olyat is, amelyek bizonyára „igazi” géppuskák. Az elnevezésekből és a fegyverek ismertetéseiből ugyanakkor az is kitűnik, hogy a terminológia valóban messze nem egységes.

Ezeknek a fegyvereknek a fejlődését részletesen bemutató gazdag anyaga mellett a kötet nagy érdeme, hogy ezúttal időrendben sorakoztatja fel a szakterületen kezdettől fogva módszeresen és folyamatosan haladó innováció jellegzetes állomásait, az azokat megteste-

sító fegyvertípusokat, és ennek köszönhetően e fegyverek megalkotásának jól áttekinthető, igen plasztikus és tanulságos technikátörténete bontakozik ki lapjairól. Tanulságos: tudjuk például, hogy az innovációs fejlesztés megvalósításának egyik nagy akadálya lehet, ha a fejlesztők ugyan felismerik a kívánatos célt, a technika állása azonban nem teszi lehetővé – vagy a gyakorlatban is ésszerűen kivitelezhetővé – az ahhoz vezető fejlesztés megvalósítását. A legtöbben azt tudjuk, hogy kezdetben voltak az előtöltős fegyverek, s csak jóval később jelentek meg a sokkal jobb használati funkciókkal bíró hátultöltősök, s hasonló a helyzet a huzagolt csövek alkalmazásával is, ami nagyban megnövelheti a találat pontosságát. A kötet viszont ezekről elmondja, hogy már a XVI. században is tudtak a huzagolt cső előnyéről, sőt, már akkor készítettek ilyen fegyvereket, de akkor kiküszöbölhetetlen problémáik miatt csak kivételes alkalmazásra. Három évszázadba telt, amíg ezt a megoldást a gyakorlatban általánosan is hasznosíthatták – akkorra tette lehetővé a technika állása. A hátultöltős konstrukciót is csak akkor tudták széles körben bevezetni, amikor megszülettek ennek a technikai feltételei, különös tekintettel az alkalmas lőszer kifejlesztésére, és az ehhez szükséges, modern robbanóanyagra. Ide kapcsolódik a kötet nem kevésbé meglepő megállapítása: „A XIX. század végére a hajtóanyag (magyarán robbanóanyag), a muníció és a závarzat elérte a fejlődésnek azt a fokát, amelyet sok szempontból mind a mai napig senki sem tudott túlszárnyalni. Az akkori alaptételek érvényesek sok mai fegyverre is.” A fejlődés természetesen ezután sem állt meg, és igen sokfelé ágazott. Ennek illusztrálására, érdekes kanyarként ragadjuk ki innen a híres szovjet dobtáras PPS géppisztolyt, amely a II. világháború idején a Vörös Hadsereg standard fegyvere volt. Tudjuk, hogy ennek fő előnyét a fegyver igénytelensége alkotta (a fáma szerint ha el kellett rejteni, belógatták a kút vizébe, majd előhúzza máris tűzkész volt).

Az új termékek létrehozásának egyik letagadhatatlan útja a másolás, jó esetben továbbfejlesztéssel. E tekintetben igencsak érdekes párosként mutatja be a könyv a nagy hírű Kalasnyikov AK-47-es géppisztolyt (nevezik gépkarabélynak is), amely a maga nemében a világ talán legnagyobb példányszámban gyártott, számos országban lemásolt fegyvere, és a német Sturmgewehr (magyarul rohampuska) 44-est, amelyet a II. világháború vége felé fejlesztettek ki, és – idézzük – „véltetően ez volt, amely a szovjetek kezébe kerülve befolyásolta Kalasnyikov munkáját”.

Ma főként harci helikopterek látványos fegyvere a forgócsöves gépágyú. Ezért emeljük ki, hogy itt láthatunk a XVII. század közepén gyártott négyes forgócsöves fegyvercsaládot. És további ízelítőül még két érdekesség: 1798-ban az angol Edward Charles feltalálta a durranóhiganyt. A kísérletek, hogy a jobb használati jellemzők elérése érdekében ezzel helyettesítsék a hagyományos lőport, rendre megbuktak. Egy skót pap, Alexander Forsyth jött rá, hogy ne hajtóanyagként, hanem annak berobbantására, gyutacsként használja. És mily ismerős: Forsyth 1806-ban bemutatta találmányát a fegyverkezésért felelős akkori miniszternek, akit az lenyűgözött, és felkérte Forsyth-ot, hogy a Tower egyik műhelyében tökéletesítse a találmányát. Ő ezért otthagya a szószéket, és egy éven belül kidolgozott egy ha-

tékony zárszerkezetet, továbbá egy megbízható gyúelegyet is. Addigra azonban a minisztert lemondatták, utóda pedig letett a találmány alkalmazásáról a hadseregnél. Forsyth viszont egy fegyverkészítő segítségével továbbfejlesztette és szabadalmaztatta a fegyverét, amiben James Watt, a gőzgép feltalálója volt segítségére.

Végezetül egy példa arra, hogy az innovációs fejlesztések létét érdemes lehet eltitkolni, ameddig ez megvalósítható (az eltitkolt innovációs fejlesztésből kiinduló meglepetésszerű támadás ma is a piacfoglalás egyik hatékony eszköze). Erre szolgált az első világháborúban az akkor újonnan kifejlesztett harci járművekre a „tank” elnevezés is. Itt olvasható továbbá, hogy a német fegyverfejlesztő és -gyártó Nikolaus von Dreyse munkájával egy egészen új fegyvertípus fejlődését indította el, a gyútűs hátultöltősökét. A porosz haderónél gyorsan felismerték az új fegyver előnyeit, és 1840-ben 60 ezer darab, már huzagolt csővel gyártott gyútűs puskára adtak rendelést – „könnyű csappantyús fegyver” álnéven.

Dr. Osman Péter

SUMMARIES

ALL QUIET ON THE WESTERN FRONT? REPORT ON THE “TRENCH WAR” FOUGHT FOR THE COMMUNITY PATENT

Dr Mihály Ficsor

The European Commission submitted its proposal for the Community patent in August 2000, concerning which a common political approach (CPA) was adopted by the Council in 2003, after lengthy talks. Nevertheless, even the CPA was not a firm enough ground for legislation, and negotiations reached a deadlock in the 2nd half of 2004. Consultations on the future of the European patent system were re-started again in 2006. They led to a Communication from the Commission on enhancing the European patent system, which was published in 2007. It is against this background that the article presents the latest developments in relation to the Community patent project, describing also the position of Hungary concerning the outstanding issues of the on-going debate.

THE BIRTH OF A CHIMERA. ATTEMPTS AT THE ESTABLISHMENT OF A UNIFIED EUROPEAN PATENT LITIGATION SYSTEM

Dr András Jókúti

The efforts aiming at the creation of a unified, integrated European jurisdiction entitled to rule upon legal disputes relating to both European and future Community patents have born the fruit of a draft international agreement which tries to reconcile the Community legal order with the present patent system in Europe and would take significant patent-related judicial powers out of the hands of national courts. This article endeavours to present that draft and the most important related documents, also highlighting the key elements of the Hungarian position.

INFORMATION SEARCH IN THE PLASTICS INDUSTRY – PART II

István Hatházi

In the first part of the article – in February 2008 – the two main types of information search in plastics industry were presented: one is internet accessible for all the users, and the other one is commercial online networks which is available only for subscribers. In this second part it is demonstrated how to set up and carry through a search strategy using the example of the network STN.

THE POSSIBILITIES OF COMPENSATION FOR DIGITAL COPYING FOR PRIVATE PURPOSES

Dr Klaudia Franciska Fodor

The article evaluates the answers of member states' legal systems on the changed phenomenon of digital private copy. Central idea of the study is that the digital revolution shall also be accompanied by a revolution on the field of regulation and compensation. By urging other possibilities than specific licenses better chances could be granted for right holders on adequate compensation for legal and even for illegal exploitation.

THE USE OF A MARK ON PUBLICITY MATERIALS – ECJ'S JUDGMENT IN THE CASE WELLNESS

Dr Sándor Vida

The Austrian Patent Office cancelled the mark WELLNESS in Class 25, as it was used for beverages given free of charge to purchasers of clothing goods. The Austrian Supreme Chamber for Patents and Trademarks referred the question to the ECJ whether this use is „genuine” or not. The Attorney General filed a detailed, negative opinion. ECJ's answer (C-495/07) was also negative, accepting the main points of the opinion of the Attorney General. In both the essential function of the mark was stressed and reference to precedents was made, namely to the case *Ansul* (C-40/01) and the case *Verein Radetzky Orden* (C-442/07). Critics of von Mühlendahl and a contrary approval of Tréfigny-Goy and Folliard-Monguiral are referred. The Hungarian reporter stresses the difference between the traditional approach (OHIM, ECJ, Tréfigny-Goy and Folliard-Monguiral) based on property, and the more complex one (Czech Republic, von Mühlendahl) based on an economic competition approach, leaving to the reader the choice between them.

HISTORY OF TECHNOLOGY: MIHÁLY FREUND

András Erkel

Mihály Freund a chemical engineer, a university professor, was the first scientist who theoretically worked out the technology of the transportation of LNG. He was the first in Hungary who analyzed the lubrication oils of engines on brake-testing equipment during operation. The article summarizes his career and fields of research.

SOMMAIRE

<i>Dr Mihály Ficsor</i>	À l'Ouest, rien de nouveau? Rapport sur la guerre de position menée pour le brevet communautaire	5
<i>Dr András Jókúti</i>	La naissance d'une chimère. Tentatives à la mise en place d'un système unifié de règlement des litiges en matière de brevets européens	27
<i>István Hatházi</i>	Recherche d'information dans l'industrie plastique – II ^{ème} partie	50
<i>Dr Klaudia Franciska Fodor</i>	Les possibilités de la compensation pour la copie numérique pour des fins privées	65
<i>Dr Sándor Vida</i>	A quoi sert l'usage des marques sur des objets de publicité? L'arrêt de la Cour de justice européenne dans le cas de Wellness	89
<i>András Erkel</i>	L'histoire de la technologie : Mihály Freund	98
FORUM	Méthodes pour éviter les procédures d'infraction engagées en raison de la production et de la distribution de produits violant les droits conférés par la protection d'invention; mesures possibles	104
<i>Béla Tidrenczel</i>	Les caractéristiques principales des activités de coopération internationale de l'OHB dans la première moitié de 2009	110
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	Nouveautés dans le domaine de la protection de propriété industrielle à l'étranger	146
Avis d'expert choisis du Corps des Experts en Droits d'Auteur		168
	Revue des livres et périodiques	189
	Summaries	205

INHALT

<i>Dr. Mihály Ficsor</i>	Im Westen nichts Neues? Bericht über den für das Gemeinschaftspatent gekämpften Stellungskrieg	5
<i>Dr. András Jókúti</i>	Die Geburt einer Schimäre Versuch ein einheitliches europäisches Rechtsprechungssystem auf dem Gebiet des Patentwesens zu errichten	27
<i>István Hatházi</i>	Informationsforschung in der Kunststoffindustrie – zweitel teil	50
<i>Dr. Klaudia Franciska Fodor</i>	Die Möglichkeiten der Kompensation für die Digitalkopierung für Privatzwecke	65
<i>Dr. Sándor Vida</i>	Was gilt die Benutzung der Marken auf den Werbegegenständen? Das Urteil des Europäischen Gerichtshofs im Fall Wellness	89
<i>András Erkel</i>	Die Geschichte der Technologie: Mihály Freund	98
FORUM	Methode die wegen der Herstellung und des Vertriebs der gegen den Patentschutz verstoßenden Produkte eingeleiteten Eingriffprozesse zu vermeiden, die möglichen Gegenschritte	104
<i>Béla Tidrenczel</i>	Die wichtigsten Merkmale der internationalen Kooperationstätigkeit des Ungarischen Patentamtes in ersten Hälfte von 2009	110
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Neuheiten auf dem Gebiet des gewerblichen Rechtsschutzes im Ausland	146
Ausgewählte Expertisen des Expertenkollegiums für Urheberrecht		168
Übersicht von Büchern und Zeitschriften		189
Summaries		205

Tájékoztató szerzőinknek

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle szerkesztősége örömmel fogad minden, a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó írást. A beérkezett kéziratok a szerkesztőbizottság jóváhagyása esetén nyelvhelyességi és a kiadvány stílusához igazodó stilisztikai javítások után kerülnek publikálásra, amelyek nem érintik a mű tartalmi értékét. A kéziratot – a szerkesztőbizottság döntése alapján, az írás témája és mélysége szerint – a Tanulmányok, az Európai jogi figyelő, a Technikatörténet vagy a Hírek, események rovatban tesszük közzé. Az írás terjedelmét nem korlátozzuk, igen hosszú cikket esetlegesen két vagy több részben, egymást követő lapszámokban teszünk közzé a szerzővel történő egyeztetés után. Az egyes cikkekben kifejeződő állásfoglalásnak nem feltétlenül kell tükröznie a szerkesztőbizottság véleményét.

A szövegszerkesztővel, lehetőleg Rich Text formátumban készült kéziratokat mágneslemezen vagy e-mailben kérjük elküldeni az alábbi címek valamelyikére. Kérjük szerzőinket, hogy a szöveget ne formázzák, zárják balra, kiemelésként csak dőlt betűt alkalmazzanak, a címeket, alcímeket ne húzzák alá, a címhierarchiát lehetőleg számozással jelezzék. Tanulmányuk magyar és angol nyelvű összefoglalóját szíveskedjenek kb. 10-15 sorban mellékelni. A szövegben előforduló rövidítéseket, betűszókat első előfordulásukkor fel kell oldani. Az irodalomjegyzékben, hivatkozásokban kérjük az összes bibliográfiai adat (szerző, cím, kiadó, kiadás helye és éve, oldalszám) feltüntetését.

További kérdéseik esetén a szerkesztőség készséggel áll a rendelkezésükre (Magyar Szabadalmi Hivatal, 1370 Budapest 5, Pf. 552, Bana Zsuzsanna szerkesztő, zsuzsanna.bana@hpo.hu, anna.manyoki@hpo.hu, tel.: 474 5554, fax: 474 5555).